

Universitätsbibliothek Wuppertal

**Danielis Chamieri Delphinatis Panstratiæ Catholicæ, sive
Controversiarvm De Religione Adversvs Pontificios
Corpus.**

Tomis quatuor distributum. : cum indicibvs necessariis.

De Canone Fidei

Chamier, Daniel

Frankfurt, 1627

Liber nonus

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

urn:nbn:de:hbz:468-1-907

nostri Papistæ similiter : ergo neutri sunt imitatores Christianorum : & si imitatores, tum simia, vere simia, quæ in deteriorius mutant, quæ imitanda suscepunt.

XI. De mysterijs autem Papisticis, nihil sincere Bellarminus exprimit quia veraque causa, obquam ea putat occultari, falsa est. Nam primum, cur non opus est ut scientur ab omnibus? Imo contraria est eorum praxis: Papistarum, inquam: Nam quæ illi habent è Scriptura, illa occultant: nō pertinet enim ea venire in omnium manus: caufantes esse difficillimæ: que autem habent ex Traditione, illa non patiuntur quemquā ignorare Transubstantiationem, Purgatorium, Limbum puerorum, Imaginum venerationem, Sanctorum invocationem: Extremam vñctionem, Auricularem confessionem, Cœlibatum, Ieiunia, & sexenta huiusmodi. Quæ si ab initio in aurementa tradita sunt, quia publicari non deberent, cur hodie publicantur, nō vero in aurementa lusurrantur, paucis quibusdam perfectis, ut Manichæorum in re simili, verbis vtar? Sin publicari debent, cur contendunt Traditiones non fuisse scribendas?

XII. Non esse autem auditores horum mysteriorum capaces, quis credit? Nam si non sunt capaces, cur audiunt quotidie, & de suggesto, & in priuatis colloquijs, & in vsu perpetuo? Adhuc, libenter interrogem conscientiam Iesuitatum, si habent aliquam, quid altius, augustius, dignius existiment Trinitatis mysterio: aut incarnationis? Et tamen haec sunt non in aurem susurrata, sed publice praedicata omnibus: non per occultam traditionem seminata, sed per Scripturam sanctam fundata. Non est ergo haec auditotum incapacitas legitima causa occultæ Traditionis.

XIII. Porro aureas illas Christi sententias, quis non doleat ita detur-
pas artificio Iesuictio: *Predicete super tecta*, inquietab Christus: huic au-
rem vellicat Iesuita, quasi inconsideratus loquuto, & susurrando succinit,
Si opus est. ἀ τὸν πόνον τὸν αὐτούντας. Quid enim iam integrum esse possit
in Scripturis? Et quid non quoquis detorqueri erit facile, si hæc additionum
commenta permittuntur? Non ita Tertullianus, de Prescriptionibus, c. 26.
Dominus palam edixit, sineulla significatiōne alicuius taciti Sacramenti ipse
præceperat, si quid in tenebris & in abscondito audissent, in luce & in tectis pra-
dicarent. Ipse per similitudinem prefigurauerat: ne unam muniam, id est, unius
verbum eius, sine fructu in abdito reservarent.

XIV. Quero autem, quomodo illud si opus est, intelligent Nam vel significat, si ea sint dogmata, quæ opus sit in tectis prædicari, ut sic distinguitur, dogmata alia ab alijs, vel potius intelligendum, si ea sint personæ quibus expedit dogmata prædicari, ut sic diliguntur personæ à personis. Nam si priore notione, et sint quædam dogmata, quæ possint libere de tectis prædicari, quædam vero quæ nunquam primo contradicit series verborum. Quod dico vobis in tenebris, dicite in luce, Et quod in aurem audiit, predicate supra domos: nihil enim distinguitur: contradicit etiam Tertullianus Deinde, si Traditiones ea sint dogmata nunquam de tectis prædicanda: ergo non modo scribenda non fuerunt in Canone, sed ne quidem unquam populus apergitur: quod vt diximus, contra factum à Papistis. Si a posteriori notio magis placet, ergo ea non dogmata distingueret à dogmatibus: atque ad eos significabitur, eadem dogmata a iisque quando quidem, debere publicari: aliquando maius, pro captu corum: quibuscum negotium erit. At hoc ex quo de scriptis dogmatibus verum est.

XV. In altero loco, miror improbamus sophistem. *In occulto loquutus sum nihil: id est, nihil dixi, quod non possit publice dici: immo nona absolute, sed quoad veritatem, & paritatem dictorum.* Atque haec denique, huc redeunt, ut, nihil loquutus sum, significet, non omnia loquutus sum: sed aliquid immo non aliquid tantum, sed minimam partem loquutus sum: nam Traditiones, multo maxima in partem constituit doctrinæ Christianæ, si papistis credimus. Adeo nihil pudet. At qui hoc dicebat Christus subiiciens, *Quid me interrogas: interroga eos qui audierunt, quid sim ipsius loquutus: Ecce hic scimus quia dixerim ego.* Athoc absurde dixisset: quia de occultis, id est, de ijs quæ Christus occulte dixisset, Pilatus non potuisset præsentes Iudeos interrogare.

XVI. Quod a. aliqua seorsim discipulis Christus exposuerit, non est his dictis contrarium: primo quia eadem quæ publice dicebantur, seorsim exponebantur. Proponere enim & exponere, non duo diuersa dogmatum genera, sed eadem potius supponunt: tantum variam docendi rationem significant: quia quæ paulo obfcurius aliquando publice totiq; plebi proponebantur, eadem postea dilucidius interpretata repetebantur, ut factum est in parabolis. Deinde quia hæc ipsa quæ sic seorsim probabantur, Apostoli publice prædicare

FINIS LIBRI OCTAVI.

L I B E R N O N V S.
D E C A N O N E.

Caput I.

AN A SCRIPTVRIS TRADITIONES COMMENDENTVR.

VLTA pro veritate diximus, hoc est, pro Scripturæ perfectione. Sed erunt plura disputanda contra Papistarū blasphemiam, de eiusdem imperfectione. Quid enim loquacius mendacio? quid pertinacius hæresi? Illud tacere non potest, etiam confutatum: hæc nescit cedere, etiam victa. Quo magis utrumque inse veritatem armat, cuiusque vim acuit: ut ne siue loquacitas, siue pertinacia quicquam proficit. Et quomodo venando canes constantissime feram persequuntur, quoconq; iterit: sic veritas mendacium, mendacijque prolem, hæresim inuitis animis insectatur, donec extremum expitentia lalitum. Tu æterne Deus, qui mihi veritatis tutandas partes imposuisti, da, per filium tuum unigenitum, ut opus inceptum persequens, Traditionum præstigias omnes exequar, nec lophisatum aculeis territus, nec effugiorum multiuga diuersitate factus.

is terminis, nec ex alijs locis inducitur ad distinctum factus.
II. Primus Traditionariorum impetus esto à locis Scripturæ , à quæ
valde contendunt suas Traditiones commendatas. Nam & Puteanus se
demonstraturum pollicitus est, Scripturam nos subinde ad Traditionem
Apostolicam amandare: & Iesuitæ Turnonenses, aliquæ plurimi , eam ob-
causam asserunt, non posse nos Scripturam non aspernari, quæ Traditio-
nes commendent. Esto igitur hic tylogismus: Quæcunque commendantur
à Scriptura, sunt necessaria. At Traditiones non scriptæ commendantur à
Scriptura. Ergo Traditiones non scriptæ sunt necessariae. Assumptio pro-
batur septem locis Scripturæ , quos prius quam excutio singulos , respon-
deo ad maiorem.

III. Repeto distinctionem Traditionum propositam in statu quaestioneis, i. cap. præcedent. libr. i. num. 1°. vi intelligentur, vel pro ipsius dogmatis cum fidei tum morum: vel pro modo & ratione earum rerum tradendarum: & rursus res ipsas esse vel necessarias, vel $\alpha \lambda \phi \rho \sigma \nu$. Eddico, Si argumentum Traditiones nominat pro tradendarum rerum ratione, concedo totū. Nos enim vere confitemur, hanc Traditionem & plutimis locis Scriptura serio commendari, & esse propterea Ecclesiæ necessariam. Nego tamen inde quicquam concludi contra perfectionem Scripturæ. Non enim sequitur, si Ecclesia docenda sit viua voce, ut non omnia necessaria ad salutem contineantur in Scripturis: quia ipsa etiam quæ sunt in scripturis, tradenda sunt viua voce.

IV. Rursus, si Traditiones intelliguntur $\tau\alpha\Delta\varphi\phi\omega\tau$, conceditur al-
sumptio. Nam, etiamsi non multa sit Scriptura in harum rerum commen-
datione: tamen huc referri possunt nonnulli loci: atque iij in primis qui sunt
de autoritate Ecclesiae. Et hanc nos prolixè concedimus nonnulla eius-
modi posse pro varijs locis, personis, & temporibus constituere: prout vi-
derit expedire: mo non videmus quomodo hæc omnia potuerint in Scri-
pturis sacris comprehendendi, qua liberam haberent observationem. Itaque
thesin nostram, de perfectione Scripturarum, ita concipiebamus, ut huic tradi-
tionum generi nihil officeret. Sed negamus maiorem syllogismi: neque
enim hoc rerum genus necessarium esse potest: cum sit $\alpha\delta\varphi\phi\omega\tau$, ex hypo-
thesi.

V. Restat genus illud, quod in rebus necessarijs constituebamus, & in quo totus comprehenditur huius controversiae status. Negatur ergo minor propositi syllogismi: hoc est, Scripturam vlla dogmata, necessaria ad fidem & mores, commendare, præter ea quæ sunt scripta in libris factis, hoc est, in toto Canonis corpore. His ita distinctis, restat ut ipsos locos consideremus e Scripturis deceptos.

VI. Primus est 16. ad Rom. citatus à Puteano. *Rogo vos fratres, ut obseruetis eos, qui dissensiones & offendicula, prater doctrinam, quam vos accipistis, faciunt. Sic ille locum legit. Et addit: si accipere non intelligitur, nisi de eo quod auditu discitur: tradere intelligi etiam non potest, nisi de eo quod docetur: Nam & ea Paulus semper facit esse correlativa. Quid igitur potuit magis perspicue dici in Traditionis gratiam? Sed & voculam ~~ad~~ præter, interpretatum contra: non posse enim aliter hoc saltem loco, quia non agatur de Scriptura: & ratio est, quia nihil dum Paulus ad Romanos scripsit.*

VII. Respondeo, primum neutro verbo, siue tradendi siue accipiendo, Paulum esse vsum, sed vocibus διδαχῆς & μαρτυρεῖν. Διδαχὴ autem non tam
de via voce diei, sed etiam de scripto, cum omnes sciunt, tum illud
falsum ostendit ex 2. ad Thessalonicenses, ἡ οὐδὲ τοῦτο διδαχὴς, εἰς τὸ
πολὺν, quas edidisti estis, siue per sermonem, siue per Epistolam. Et ad Romanos
15 "ου γδ ταῦτα γέφη, εἰς τὸν ἀντίκειν διδασκαλίαν ταῦτα γέφη: quacunq[ue] scripta
sunt, ad nostram doctrinā scripta sunt. Quod si relativa sunt τοῦ διδασκαλεῖν καὶ τοῦ
μαρτυρεῖν, tum profecto πανταῖς ei non erit ad aures restringendum, quando
nec τοῦ διδασκαλεῖν ad os. Facit autem non bene Puteanus, qui Paulo commo-
dat verba de suo.

VIII. Secundo, neque id verum est, Accipere ad aures, tradere ad ostium tantum referri. Nam si hoc ita esset, tum nulla traditio esset scripta: quod tamen agnoscunt talium esse cum omnes Papistæ, qui traditionem dicunt

L I B E R N O N V S, C A P. I.

non scriptam, ut distinguit a scripta: tum Bellarminus diserte, *Nomen Traditionis generale est*, significat omnem doctrinam sine scriptam, sine non scriptam: c. 2. lib. 4. controu. 1. Sed & Paulus n*ost*ri agnoscit doceri in aliis locis, in illis iustis, vel per sermonem, vel per Epistolam Et c. Actor. 6. legimus, et *acta m*is*igna in regnorum M*is*rael*, mutabitur in quos nobis tradidit Moses: tradiderata scripsi. Rursus igitur ex natura correlatiiorum, si non ad prophetas non pertinet ad os tantum, neque ad prophetas ad aures tantum. Itaque non tantum semel peccauit Puteanus, qui Paulo verba stupuisse sed etiam secundo, qui ne ex suis quidem verbis recte argumentatur: Illud peccatum grauius est, ut pro falso crimen: hoc vero ineptius, dicam etiam stoliditus. Nam si violandum est ius, vincendi gratia violandum fuit.

IX. Tertio peccat Puteanus in interpretatione voculae $\omega\delta\zeta$: quam proprie esse præter, omnes sciunt. Hoc a. loco aliter vsupari nihil cogit. Quidrum n. si Paulus non agat de Scriptura? Quanquam ne hoc quidem satis probatur, non n. valet hæc consequentia. Nihil ad Romanos Paulus scriperat; ergo non agit de Scriptura. Quasi vero, inquit, nulla alia esset omnino Scriptura, ex qua Romani discere potuissent fidem Christianam, præter ea quæ Paulus ad eos posse rat scribere. Sed, ut dixi, demus, si ita placet, non loqui de Scriptura: quid tum? An sic legitime concludet. Non agit de Scriptura, ergo $\omega\delta\zeta$ præter, est contra? Imo negatur consequentia. Et eo magis euincamus non esse contra, si verum est Paulum non loqui de Scriptura. Nam si loquitur de Traditione per viuam vocem, & haec continet omnia: tum nihil necessarium est, ut præter mutetur in contra. Etenim, si aliquid superesset præter tradita: ergo non omnia essent tradita. Ita videtur Puteanus, non tantum non esse exacte peritus in Dialecticis: sed etiam carere sensu communis,

X. His purgatis Puteani errorib. iam locus Pauli ex Greco sic legendus est: *Precor a. vos. fratres, ut Speculemini discidorum, & scandalarū autores, præster doctrinam, quam vos didicistis.* Vnde apparet, Paulum non determinasse sermonem suum ad Traditionem non scriptam magis quam scriptam, sed esse loquuntū generaliter de doctrina, hoc est, reb. ipsis quas Romani didicissent. Et fieri quidē potuit, ut eam doctrinam viua voce dicierint, led, ut hoc modo duntaxat, & non etiam per Scripturam, non sit verisimile. Nam Paulus tota Epistola Scripturas frēquētes citat: quod quis credat fuisse facturum, si illis Scripturae fuisserent incognitae? Apparet igitur eos, à quib. viua voce docti fuerant, Scripturas illis in manus præbuuisse, saltem Veteris Testamenti: ideoq; dupliciter docuisse, & viua voce, & per Scripturas. Deniq; eadem illa, quæ Romani edocti sunt, quomodo cunq; tandem edocti fuerint, scripta demum sunt, sive a Paulo tum hac ad Romanos Epistola, tum reliquis, sive ab alijs. Itaq; nihil ex hoc loco concludi potest aduersus Scripturæ perfectionem.

XI. Secundus locus ex i*r*. prior. ad Cor. v*b*i Paulus (inquit Bellarminus) duas questio*n*es tractat, vnam de modo orandi in Ecclesi*a*, alteram de modo sumend*a* Eucharist*a*. Primam exorditur à Traditione: *Laudo vos* (inquit) *quod per omnia mei memor*e*s estis, & sicut tradid*i* vobis, praecepta mea tenet*e*z*is*. Ista n*on* praecepta de modo orandi, & sumend*a* Eucharist*a*, n*on* solum scripta inueniuntur. Et Chryostomus ac Theophylactus notant Apostolū I^o qui de praeceptis non scriptis, necon*n* Epiphanius hær*e*c*is* 61. Basilius libr. de Spiritu, c. 29. Damal. lib. 4. c. 17. Vt ostendata multum tribuendum esse traditioni, & consuetudini Ecclesi*a*, etiam sine scripto, concludit. *Si quis a- videtur contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, nec Ecclesia Dei.* Alteram questionem exorditur etiam à traditione: *Ego enim, inquit, acceper*i* à Domino quod & tradid*i* vobis.* Et concludit: *Cetera cum venero disponā.* Quid enim disputerit n*on* solum scriptum inuenitur. Suspiciunt autem Papist*a* eum, n*on* solum dispositi*s*se, quæ ad ritus & ceremonias pertinebant, sed etiam tradid*i* alia grauiora, vt de ordinatione ministrorum, de sacrificio altaris, de aliorum Sacramentorum forma & materia, nec posse illo modo contrarium ostendi.*

XII. Resp. multa hic esse animaduersione digha, neq; simpliciter peccari à Bellarmino. Primo, hæc verba *Laudo vos, quod per omnia mei meminervis,* & sicut tradidi vobis, præcepta mea tenetis, non sunt aliquid viuensale, pertinens ad omnes Christianos; sed particularis circumstantia, ipso Corinthios contingens, quos ante id tempus Paulus viua tantum voce docuerat. Non sequitur a. si tum fuerunt Corinthijs præcepta quædam proposita viua voce, non fuissent ynquam scripta in libris sacris. Nam ea ipsa quæ legimus disserit scripta, fuerunt prius tradita viua voce. Nam Petrus, opinor, non cōcionabatur ad Iudeos de scripto legens, cum tamen eius conciones hodie apud Lucam descripta sint. Itaq; potuit vel alias aliquid è sacris autoribus, vel ipse etiam Paulus ad alios eadem scribere.

XIII. Rursus non sequitur, si tum primo proposita sunt Corinthiis viua voce, non esse etiam ipsiis proposita per traditionem scriptam: duplum ob causam. Primo, quia ea ipsa que docentur viua voce, possunt & desumendi Scripturis, & earum autoritatibus probari. Potuit itaque Paulus, cum ea praecelta Corinthiis traduceret, confirmare suam traditionem varijs locis librorum facrorum. Nam sic Petrus ad Iudeos concionabatur, & docebat Iesum esse Christum. Secundo, potuit Paulus eadem que primo viua voce proposuerat, ad Corinthios postea scribere. An non meministis inquit ad Thessaliam, 2. c. post me, cum adhuc essem apud vos, hoc dixisse vobis.

XIV. Sed hæc præcepta (inquit Bellarminus) de modo orandi, & sumenda Eucharistia, nusquam scripta inueniuntur. Imo (inquam) non est necesse ea præcepta sic intelligi. Nam in his capitibus, id est, de modo orandi, & de sumenda Eucharistia, satis appetat ex ipso capite, Corinthios non seruasse id quod erat traditum. Postea enim Paulus negare eos laudare, quia in deterius conuenirent. Factos a esse conuentus non tantum Eucharistia, sed & orationis causa nemo negat. Viderut ergo potius intelligendū de doctrina Christiana, ut sensus sit, laudari quidem Corinthios, quod doctrinæ traditiones sive præcepta retinerent: sed esse tamen illis addendam & mælior, sive rituum decentiam. Quod si ita est, certe non intelligitur alia doctrina, quam quæ scripta est, tum in Epistolis ad Corinthios, tum in alijs

XV. Deinde, vnde habet Bellarminus non esse scripta? Certe aliter censet Chrysostomus, qui ea ipsa quæ ante erant viua voce tradita, hic fuisse repetita afferit: *τοι διαγνωσθει την επιφυλακην της λοιπης της ιδιας*

ἐπενταλῶ τῷ λογῳ διερρέονται τὸ ἀμφίφημα, οὐ γάρ παρεγνωσθεῖσα μηχανή, οὐδὲ
ἄνθρωποι μαζεύονται. Quoniam ergo de his iam admonuerat presentis. Et forte aliqui
quidem audientes fuerant: alij vero non obtemperabant: propterea etiam per e-
pistolam eis rursum tanquam doctus medicus verba infundens, peccatum corrigit.
Nam admonuisse iam presentem, perfidum est, ex prefatione. Et rursus non
nullis interpolitis: οὐδὲ καὶ στρατιώτας πολεμοῦτον εἰς αἰλασχόπολες εχ-
θροὺς, αἴτια τόπου διφθυρας προστατεύειν. οὐδὲ γάρ αἰτιολογίαν τιθηναι. Ergo & sine
scripto multa tunc illis tradebat: quod etiam multis alijs in locis indicat, sed iuncto
quidem solum tradidit, tunc autem etiam ponit causam. Chryostomum de
more sequuntur Occumenius & Theophylactus. Ergo ex horum iudi-
cio, eaiplaque Paulus significat ωδόντων nomine, dogmata sunt
scripta.

XVI. Sed nos ita concludimus: Illa quæ ad orationem & Eucharistiam dicuntur pertinere, esse illis, orationi, in qua, & Eucharistiae vel essentia-
lia, vel accidentaria. Si essentialia, negamus non esse scripta. Nam quæ per-
tinent ad orationis, Eucharistiae naturam, id est, formam & materiam, o-
mniplerum locis occurruunt in libris Canonici. Sin a. accidentaria, ut lo-
cus, tempus, & similia, haec ad nostram non pertinent controvrsiam. Et
tamen, cum etiam accidentium nonnulla inueniantur scripta, debet Bellar-
minus ostendere, quænam illa sint præcepta pertinentia ad orationem & Eu-
charistiam, quæ Corinthijs via voce tradiderit Paulus, ut postea sciamus,
sint-ne omnino scripta an non. Videat tamen ne suas nobis nenia occinat
horas, calculos, linguam incognitam, azymum, patenas, cereos, vestes, &
similia, nam illa nos quidem nunquam fatebimur ab Apostolo Corinthijs
tradita.

XVII. Quod ad partes artinet, primus Chrysost. falso citatur. Neq; enim ille quicquam aliud, præter id quod obscurauimus: videlicet Apostolū postea scripsisse eadem, quæ prius viua voce docuerat. Theophylactus, hic discedens à Chrysostomo. *Liquet ex his*, inquit, *cum Paulum, tum Apostolos reliquos, hanc quam omnia literis mandasse, & accepta, quæ populis tradidissent.* Quod, quanquā ex Pauli verbis perperam concluditur, & recentior: Theophylactus non sit quaius exceptione maior; tamen non virget. Nam si præcepta intelliguntur vniuersaliter *āri rō dōgōsaw*, (vt videtur Porsonia retinuisse vocem Latini interpretis) quis negat, non omnia Apostolos scripsisse, nemper ritus atq; *ālēzian*? Sed de necessarijs præceptis fideli aut motum, non est idem iudicium.

XVIII. Basilius mens alia non fuit, cum ex Traditione probat nō caput aliquod doctrinæ, sed vsu quatuorvocum in preceptionibus: assumens thesin generalem de Traditionibus obseruandis : sed ad politiam pertinenterib. si j̄ m̄ vñc̄sa (inquit) tu, p̄vñc̄sa c̄ḡp̄t̄s q̄m̄i p̄t̄c̄l̄s t̄tu, p̄t̄
m̄d̄w̄i t̄c̄r̄v̄s. T̄ tu q̄l̄d̄c̄s vñc̄sa. Si vero myſt̄corum plurima à nobis sine scri-
pto in politiam admissa sunt, cum multis alijs, & istud etiam admittemus. Erunt
igitur hoc autore Traditiones non scriptæ, non n̄ p̄is oī d̄r̄v̄, sed n̄ eū p̄-
l̄t̄oī d̄r̄v̄, non quæ oportet credere, sed quæ oportet facere. Sed de hoc
loco plura alias.

XIX. Epiphanius, et si ne ipse quidem agat de reb. credendis, sed de virginitate feruanda; tamen abutitur hoc loco audacius, scribens Apostolos Ecclesiam tradidisse *εἰδαμας ἐγώ εἶναι τὸ μὲν τὸ ἔλεος πάτερνον, οὐ γέρων τὴν εἰδήσην peccatum esse post decreta virginitatem ad nupicias converti.* Impudenter vero Damasc. pro adorandis imaginibus asserteret eam esse *ἀχειρόφυτον καθηγόσαν.* Ut facile appareat vitiumq; desperatione quadam deuenire ad Traditiones, cuius erroris videret constare nulla Scriptura autoritate. Atq; hoc experimento colligere nos debemus, quam sit Traditionum ianua pernicioса, qua semel aperta nihil sit quod non inde erumpat in Ecclesiam.

XX. Superest conclusio prima pars, Nos (inquit Paulus) talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei. Ostendira. (ait Bellarminus) multum tribuendum esse Traditioni, & consuetudini. Et sane, inquam, illi oportet esse oris impudentissimi, qui eam contemnat. Nos vero illum, patrum abest, quin sacrilegium appellemus: & quidem non tantum in rebus leuioribus, ut sunt de quibus Apostolus loquitur, caput apertum, vel rectum: sed & gravioribus, ipsiis etiam articulis fidei. Sed bis inepte concluditur: primum consuetudo Ecclesiae non est contemnenda: ergo Traditione est necessaria, id est, Scriptura est imperfecta. Nam, ne tum quidem cum Scriptura est difera, contemni debet consuetudo Ecclesiae: Deinde consuetudo in rebus leuioribus non est rejicienda: ergo omnia ad fidem & mores necessaria non sunt scripta.

XXI. De altera quaest. quæ Eucharistiam spectat, non est maior difficultas. Nam hoc initium, *Accipi à Domino, quod & tradidi vobis: omnino non loquitur de Traditione, id est dogmate non scripto: sed tantum de ratione eius tradendi: Nā insitior Eucharistie cum hoc loco descripta est integra, tū apud Euangelistas. Quare hinc nihil aliud concludi potest, nisi vtendum esse, in Ecclesia ea docendis ratione, quæ sit perviam vocem quotidie à Pastoribus & doctoribus: quorum id proprie manus est.*

XXII. De conclusione, cætera cum venero disponam, proximo argumēto lacius agendum erit illam n. repōnēt nobis Iesuitæ: Vnum h̄c verbum sufficiat: quid censem? quid cōnīciant Papistæ, nos non curare: iampridē enim illi ariolantur potius, quam censem, & somniant potius, quam diuinant. Nos contra assentientibus magnis autoribus, pronuntiamus, Pauli intelligendum de quibuscdam Ecclesiasticæ politiæ partibus, nō de grauioribus capitibus, quæ fidem & mores continent: multo minus de Papisticis erroribus, sacrificio altaris, sepm sacramentis, & similibus. Enimvero suavis est Bellarmiñs, qui & obijcens, & affirmans, vult in nos, & respondentes, & negantes, reūscere probartionis opus.

XXII. Tertius locus ex 15. euildesti ad Cor. Epist. citatur à Puteano. *Norū vobis facio Euangelium, quod predicanī vobis, quod & accepisti, in quo & statis, per quod & jaluumini: qua ratione predicauerim vobis, si tenetis, nisi frustra credidistis. Traididi enim vobis, quod & accepti.* Et post: *sue enim ego, sue illi, sic predicamus, & sic credidistis.* Hinc constat, ait Puteanus, primo, Apostolos fidem Christianorum retulisse non ad Scripturam, sed ad prædictationem, ac traditionem: secundo, ira scripsisse, ut testarentur se nihil derogare velle traditioni: imo potius cum hac cautione; ut ad eam fideles amandere: tertio, non sic eos cum contendentibus disputasse, ut diceret, Ita scripsi est, sed id ira predicari est. *Hinc Puteanus* sic dicit: *Quia* *scriptura* *est* *ad* *predicationem*.

DE CANONE.

134

excavatus, ut non videat etiam praesentissima: iuxta prout erit: Neminem esse tam male cæcum, quam qui non vult certare.

XXI V Arqui debuit nō abscondere contextus filium. Tū addidi (inquit Paulus) vobis in primis quod & acceperam: Christum videoles me etiū esse propositus nostris secundum Scripturas: & sepultum fuisse, & excita: un tercio die eiusdem Scripturas. Quibus verbis testatur Paulus se Contra hīs viua voce tradidisse quādā dogmata: sed illa tamen eiusmodi, ut non essent nunquam scripta. Quia una fidelia dealbantur tres illi Puteani parite. Nam & fides cum alias referunt tam ad Scripturam, quam ad prædictam: tū hic manifestum est non res ipsas separari, sed docendā ratiō nem distingui. Subiecit etiū Paulus, quid illud esset quod alias prædicat̄ et Corinthiis: videlicet Christum mortuū, & sepultum, & suscitatum, quis sunt articuli fidei non tantum post eam prædicationem scriptis mandati: ed etiam longe antea, vnde subditur secundum Scripturas. Nam quemadmodum hodie, quod Pastores docent secundum Novi Testamenti Scripturas, ut pote Christum natū & mortuū, & suscitatum, non est traditio non scripta, etiam si viva voce tradatur: sicut ne Apostolorum quidem lecculo, poterat appellari Traditionis non scripta, quod illi annunciant iuxta Vetus Testamentum, quod erat scriptum. Paulus igitur hoc ipso loco, à Puteano hotato, et si non integrō, fidem reculit non ad traditionem tantum, ut Puteanus volebat, sed etiam ad Scripturam: & quidem præcipue Scripturam: quia traditionis fontem docebat esse Scripturam.

XXV. Apostolos autem nihil derogasse Traditioni, ei scilicet quam oportet semper vrgere in Ecclesia, facile concedo, tū ex hoc loco recte obseruari, tū ex alijs, sed quanta illa est sophistice, quā statim audita Traditione, Scripturam excludit? Atqui Paulus dixit, & bis dixit, ne cui effueret securitatem Scripturas: quae verba Puteanus, integræ scilicet vir fidei, dissimilauit ut Traditionem commendaret, non secundum Scripturas, Hoc in Theologo ferendum? Ableger ergo sane Paulus fideles ad Traditionē: dum scriptorum dogmarum. Atque vitinam sic hodie Papistæ, nunquam tria verba commutaremus.

XXVI. Non dixisse vero disputatione, Ita scriptum est, sed, Ita prædicatum est, qua fronte, qua religione ausus est dicere Puteanus? Aliquemne tā imperitum esse Scripturarum: tam inexpertum moris Apostolici? Quasi nō sexcenta possint loca profiri, vbi non ex Traditione, sed ex Scripturis disputatur. Sed quid alios dico? Nam hic ipsis latis superque tantam cohibet impudentiam. Illud enim Secundum Scripturas, bis repetitum, si quorū pertineat, non intelligit, at discat saltem a veteribus. Chylostomo: οὐτε τοῖς προφήταις, εἰ τοῖς ἀπόστολοις τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, οὐδὲ τοῖς διδασκαλοῖς: Intulit, secundum Scripturas: inde fidem rursus concilians sermoni, & indicans quam mortem dicat. Et paulo post ad corundem verborum repetitionem: οὐτε τοῖς ἀπόστολοις τοῖς προφήταις τοῦ θεοῦ τοῖς τοῦ θεοῦ αὐτοῖς λογίοις διδασκαλοῖς τοῖς προφήταις τοῦ θεοῦ. Non sufficit illi quod prius dixit in commune: nam hoc multis incertum fuisse: propterea item his scripturis intulit. Oecumenio. πάλιν, οὐτε προφήταις τοῦ θεοῦ, οὐτε τοῖς προφήταις τοῦ θεοῦ. Iterum, Secundum Scripturas, addidit, quia multi nichil dubitarent de resurrectione Domini. Theophylacte: Cum vero secundum Scripturas, inquit, Corinthios plane vitioperat, & arguit vanitatis: si quidem ubiq̄ corporalem hanc mortem Christo sacrâ litera contestantur. Quis iam non videat, hoc ipso loco, hoc ipso, inquam, loco, quod Puteanus negabat, Paulum disputationem magis dicere: Ita scriptum est, quam, Ita prædicatum est, ut utrumque ille quidem dicit, nam quid obstat quando eadem prædicantur, quae scripta sunt. Sed potius dixi, quia prædicatio nō suam ita nominauit, ut statim eius fundamentum Scripturas indicauerit.

XXVII. Quartus locus eiusdem Puteani, ex prior. ad Thessal. c. 2. Nos gratias agimus Deo sine intermissione, quoniam, quum accepissemus à nobis verbum auditum Dei, accepisti non ut verbum hominum. Notat, non ita fuisse distincte nominatum verbum auditum, nisi ut separetur à verbo scripto. At ego cur non regeram illud Tragicum: οὐτε σφραγίν γ' αὐθεντικούμενού: Nam hoc quicquid est nititur interpres Latini incogitantia. Graece est, λέγει οὐχί πατέρα Θεόν: quod non sonat, verbum auditus Dei: sed οὐτε ποδας, verbum auditus nobis à Dei, id est, verbum Dei, quod auditus à nobis. Atque ita nulla est distinctio verbi non scripti à scripto: Tantum enim indicatur qua ratione Thessalonenses Paulus ante id tempus docuisse, nempe via voce. Nisi forte illud magis placet glossæ ordinariae, & Anselmi, interpretantium, Euangeliū in quo auditus noritiam Dei. Sed utrumque placeat inepti profecto, quicunque intelligit à Paulo denotari verbum aliquod Dei, nūquam in Canone scriptum, scribendum ve. Atqui etiam ad Scripturam auditus pertinet. Vin' testem! Damascenū audi. c. 11. lib. 4. Thelauri. Αὐτὸν πεπονισμένον πιστεύει μετὰ διδοκούσαδην τὸν αὐτὸν πεπύκαν. Auditentes diuinās Scripturas, credimus doctrinā & Spiritū.

XXVIII. Quintus locus, omnium celeberrimus est: Papistisq; nostris inter primos in delicijs, ex post. ad Thessal. 2. Itaq; fratre, tenete traditiones, quas accepisti, sive per sermonem, sive per epistolam nostram. Et quidem antequam venio ad ipsam vim argumenti, placet vitilitigatorem metum Gautierū compescere: qui Bezan valde accusabat, quasi hunc locum corruptissē vertendo: cum οὐδεὶς οὐδεὶς, Latine dixerit traditam doctrinam, non traditionem. Nam ita Graece legitur, Λέγει οὐδελόγει τοῦ κερατοῦ παραδόσεως: οὐδελόγει τοῦ, οὐδελόγει τοῦ επιστολήν μου, Beza sic transluit. Nempe igitur, fratre, & tenete traditam doctrinam, quam edicti estis sive per sermonem, sive per Epistolam nostram. Vetus autem interpres, traditionum nomen retinuit: atque id mutatum Jesuitulus indignabatur.

XXIX. Miram vero horum hominum petulaniam: quibus nos non sufficiimus aduersarij, nisi ipsi inter se bella moueant. Certe hic Gautierus impegit in suos Taceo Bellarminum, qui Traditionis nomine significare agnoscit doctrinam sive scriptam, sive non scriptā: c. 2 lib. 4. de Verbo Dei: quod si verum est, quid peccare potuit Beza, cum pro verbo, verbi significationē substituit? Quid nō Perefij autoritatem verebitur, virtus, & ingenium laborumve, & ob Episcopatus dignitatem instet Papista nō potest nominis? Is sanè. par. de Traditionibus, postulato secundo, non tam Tradere, slerit accipi aliquā largius pro doctrina quous modo primus tradita: sed etiā diferte. Apostolus (inquit), ad Thess. 2. (agnoscit): tu

Gautiere, hunc ipsum locum & citati, & exponi?) Doctrinam per epistolam & sermonem accepta, generali nomine Traditiones vocat. Vicinus hoc teste, vici- mus hoc iudice, Gautiere. Qui, si non placet, vt sunt Iesuita omnium ordinum præter suū, maximi conceptores, εἰς τὸν διάβολον καὶ ἀπορεύεται οὐ μόνον, Ioan. (inquam) Hayo, tui gregis non minor? Is Disp. lib. 1. c. cū au- ditor a Serrano, Traditionis vocabulo in Apostolorum scriptis intelligivel doctrinæ applicationē, vel rituum & disciplinæ constitutionē impugnat nec dedignatus ab ipso Caluino testimoniu sui dare, explicante huc ipsum locum, de tota doctrina: non a de preceptis tantum externæ politiæ.

XXX. Et sanè vedit Hayus, quod iste non vidit, præ odio Bezanomini imo præ affectata confuetudine reprehendendi, quā ille se iam alijs indicis ostendit, vñ sibi proponere finē, vt noſtos & alumnae ietur, quo iure, quave iniuria. Vedit (inquit) hunc locum, si aduersus nos quicquam faceret, tum multo vehementiorem fore, si doctrinam redam, quam si traditiones. Quia nobis aduersus Papistas, non de quibul aſ traditionibus cōtrouersia est: sed duntaxat de traditionib. dogmatum, quibus continentur fides & mores, hoc est, de ipsa doctrina. Quamobrem vt ab Hayo Caluinus, sicut Gautiero Beza, non tantum veniam mereri, sed etiam in regradiam debuit.

XXXI. Porro Beza vertit, vt debuit. Et primo non fallit: quia ipsam ὁρῶσθε nomen, eti ritus & ceremonias amplectitur, que suum habent separatum ordinem tamen significat etiam doctrinam ipsam. Sed & apposite ad loci circumstantiam. Nam aduentui Antichristi opponuntur traditiones, quibus standum sit, nimirum ijs qui ab Antichristo decipi nolent. At ritus & ceremonia, ei rei vix sunt utiles, vix cuiusquam momenti: sed doctrina omniho maximū. Et hoc notabat Caluinus, ab Hayo laudatus testis, Quod nonnulli (inquit) ad præcepta externæ politiæ restringunt, mihi non placet. Modum enim standi indicat, atq; ad inflexibile robur instrui, res longe altior est externa disciplina.

XXXII. Adde, si ritus & ceremonias intelligamus, tum petire omnem libertatem Ecclesiæ, Nam si standum est ritibus & ceremoniis traditis ab Apostolo, tum ab ijs recedendum non erit. Quod tamen ratum est. Exempli gratia: Tradidit Apostolus vt vidua non eligantur nisi sexagenaria: at hoc ybi terrarum obseruat? Instituerunt Apostoli, vt abstineretur a sangue & suffocato: quod iamdiu nemo Christianorū obseruat: vtrūq; non bene, si illud state & tenete Traditiones, ita sit intelligendum, vt æque Traditiones rituū & ceremoniarum retinendæ sint, ac ipsius Doctrina. At absurdum est, omnem liberatem auferri ab Ecclesia in his rebus: quare sic intelligendus locus est, vt vertit Beza: & quia intelligendus etiam vertendus, Est n. omnibus & singulis capitib. eius Doctrinae, quam Apostoli tradiderūt mordicus instantib ab initio ad finem, nullo discrimine vilius aut temporis aut loci, aut persona. Ha c. (credo) causa fuit, vt Ambrosius, has Traditiones Euangeliū sit interpretatus. Ut presentia Dei (inquit) maneat in salutem illorum, idcirco in Traditione Euangeliū standum, ac perseverandum monet. Beza traditam Doctrinam, Ambrosius Traditionem Euangeliū. Quantulō hæc distant spacio? Syrus interpres habet Καρκίνην præcepta, sue mandata. Definio, dum admonuero Felicis Römani Epistolam de depositione Petri Antiocheni, sic claudere φυλαξτα, Χειρονομητα, ταῦτα γινεται, ταῦτα διδονται αὐτοῖς αὐτοῖς δια τοῦ θεοῦ γενέσιον. Custodite Christi discipuli, mei autem filii Traditiones, quas à sacris voluminibus accepisti.

XXXIII. Agamus de argomento. Paulus commendat Traditiones, siue voce siue scripto, ergo tota Doctrina fidei non est scripta. Negatur consequentia. Nam, vt sepe diximus, Euangeliū totum primo fuit non scriptum, deinde tamen scriptum. Itaq; primo traditum viua voce. Ac proinde distinguenda tū tempora: ut appareat fallacia: aliquando non fuit scriptū Euangeliū: ergo nūquam. Nam si hoc valeret, sequitur nos nullos habere libros Canonicos. Quid? quod loquitur specialiter Apostolus ad Thessal. Quas accepisti, οὐτε οὐδετέρα, εἰτε διπλάκης, siue per sermonem, siue per Epistolam. Nam quis non vider, intelligendam Epistolam ad eos scriptā, sicut intelligitur sermo ad eos habitus? Per scriptū est a. non continet in Epistolis ad Thessal. omnia fidei dogmata. At si concludas, omnia fidei dogmata nō sunt scripta, in Epistolis ad Thessal. ergo nūquam. Quis non miretur ingenium? Imo quis temeritatem non extremitur?

XXXIV. Sed Bellarminus instat dupliciter. Primo, hoc ipso cap. Apostolū dicere, se illis prædicasse de Antichristo, & præter alia, docuisse, quando esset venturus. Hoc a. nūquam scriptum esse. Ideoq; Augustinus lib. 20. c. 19. de Ciuitate Dei, dicere illos sciuisse quod Apostolus docuerat viua voce: nos autem non posse id scire, qui Apostolum non vidimus.

XXXV. Respondeo, id ipsum de Antichristo esse scriptum, tum in Apocalypsi Ioan. ex professo: tum hoc ipso, de quo agimus Epistolæ ad Thessal. c. Iam enim (inquit) peragitur mysterium iniquitatis: tantum qui nunc obstat, obstat utq; dum è medio tollatur: & tunc retegetur impies ille. Quæ verba nō possunt alio referri quam ad tempus venturi Antichristi: Nam & prius dixerat, ut is suo tempore retegat.

XXXVI. Quod & Augustinus dixit nos nescire: respondeo, non sequi non esse scriptum. Quid enim si concluderem, non esse traditum? An ferret Bellarminus? Si, inquit, concluderem, quia nos nescimus, aut ne forre syllabas argutuli Sophistæ aucupentur; Augustinus nesciuit, ergo non fuit ab Apostolo tempus Antichristi traditum? Ad hæc perspicuum est, multa fuisse scripta, quæ tamen longo tempore non intelligebantur, i.e. nesciebantur, ut in Propheticis ante Christum, cuius venturi tempus, eti prædictū esset, & scriptū, tamen à ludis ignorabatur: imo à Christians intelligitur tantum ex postfacto, ut alunt: nā alioquin de Danielis Hebdomadis, quā varia sunt quam non similes sententiae? Addē multa esse in Apocalypsi scripta, quæ ne nūquid intelligantur: solent n. Propheticæ obscuriores esse ante complementum. Ethic Apostoli locus est Propheticus: ne miremus ergo esse obscurum, id est, nondū satis intelligi. Atq; hoc est, quod Augustinus a Bellarmino citatus agnoscit, Ego (inquit) prorsus quid dixerit, me fateor ignorare. Quibus verbis vtrumq; asserit, & se ignorare: & tamen id ipsum esse ab Apostolo dictū, scilicet eo loco, id est, scriptum. Potest igitur obscura esse istius temporis designatio: sed non propter ea tamen non scripta.

XXXVII. Etsi hanc designationem, si Bellarminus arbitretur esse temporis alicuius individui, pura istius vel diei, vel anni, vel etiam seculi, fallitur. Non n. dixit Paulus, illos scire quando Antichristus esset venturus: sed Nunc vero quid obster scitis; quod quidam de Imperio Romano accipiūt, vt quādū

quamdiu staret, non venire tillerat: alij de Euangelij prædicatione, ut quan diu non esset prædicatum per vntuersum orbē terrarum, tantiū differretur illius impij aduentus. Vt rūmuis a. sit, tum non ipsum tempus fuit ab Apostolo Thessalonicensibus designatum, sed circumstantia vna quasi indicatum quā quidem sciti potuit a Thessalonicensib. etiam si neq; diem neq; annum neq; etiam seculum cognitum haberent. Ut olim sciebant fideies Christi aduentum futurum post ablatum sceptrum à tribu Iudæ.

XXXVIII. Nec sane aliud Augustinus innuit eo loco quem Bellarminus citauit. *Quod ait, Et nunc quid detineat sciis, id est, quid sit in mora, qua causa sit dilatatio eius, ut reseleatur in suo tempore, sciis.* Quoniam scire illos dixit, a perte hoc dicere noluit: et ideo nos qui nescimus, quod illi sciebant, peruenire cum labore ad id quod sensit Apostolus, cupimus, nec valamus. Ergo Paulus non tan- docuit Thessalonicenses temporis, quo Antichristus venturus esset, quam circu- statiā, quia id tempus, quum aduenisset, agnosceretur, aut potius tanquam non longe absens expectaretur. Quare, et si id tempus non sit scriptum, tamē cum ea circumstantia sit scripta, sive hic, sive in Apocalypsi, nihil ho- loco Paulus, significavit non scriptum.

XXXI. Deniq; ex Augustini testimonio cōstat, si colligitur ē verbis Apostoli imperfēctio Scripturā, colligit etiā Traditionis insufficientiam. Negant se quod illis Paulus dixerat, scire, hoc est, ne ex traditione quidem non scripta haberi posse. Nam vtiq; si posset, tum credo, Augustinus non ignorasset. Imo ne hodie quidem P̄cipit̄ scient, maximi, qui vñquam fuerint Traditionarij. Quod si verum est aliquando traditum fuisse, tū confirmabitur argumentum nostrum, quod Traditionis non sit satis apta dogmatis custos. Quanquam nescio, quo iure id dogma appellēs, maxime in Ecclesiis quod nec scriptum est, neque à quoquam scitur,

XL. Secunda instantia Bellarmi est huiusmodi; Siue scripta postea fuerint, siue non, qua Apostolus docuerat, non multum refert, quantum ad argumentum. Nam Apostolus non promiscit se, vel alium, scripturum quae ore tradiderat, sed simpliciter praecipit, ut non minus obseruent quae acciperant sine scripto, quam per Epistolam.

XLI. Imo videtur Bellarminus, nouus & tantus magister disputationū vel nunquam assequutus, vel nunc oblitus esse, aut certè dissimulare stat. Controversia. Sæpe enim diximus, non queri vtrum aliquando Ecclesia si docenda viua voce, hoc est, traditione non scripta. Nam cur id nos indubio vocaremus, quod facimus quotidie? Sed vtrum docenda sint dogmata quædam fidei, aut morum, nunquam scripta à Prophetis & Apostolis. Est igitur exceptio nostra legitima. Nam quemadmodum creationem cœli & terræ quæ ante Mosen erat traditio duxit at non scripta, insinuat hodie qui negat esse traditionem scriptam, postquam est à Moysi literis consignata, quia que eam in argumentum proferat imperfectionis Scripturæ: Non secus dicit Euangeliū sentiendum, hoc est, tota doctrina Christiana, quæ continetur in omnibus libris Canonis.

XLI. Hæc cum ita sint, nihil promouent, qui hodie suas non scriptas traditiones, huius loci prætextu, defendunt. Sed tertio Bellarminus citat Basilium, Chrysostomum, Occumenium, Theophylactum, Damascenum: De quib. nunc hoc tantum moneo, Damascenum Idolatriam defendantem non scripta traditione, cum scripta non posset, nullius esse momenti in hac quæstione. De reliquis agendum suo loco.

XLIII. Sextus locus, ex vlt. i. ad Tim. OT imothee, depositum custodi. Et post. Bonum depositum custodi per Spiritum Sanctum qui habitat in nobis. Nomen depositi (inquit Bellarminus) non potest intelligi Scriptura: sed Thesaurus doctrinae, intelligentia dogmatum diuinorum, id est, tam sensus Scripturarum, quam aliorum dogmatum: quam totam doctrinam propagari volebat per traditionem, ut explicant Chrysostomus & Theophylactus. Irenaeus lib. 3. c. 4. Et lib. 4. c. 4. Et facile ex ipsis verbis colligitur. Nam si loqueretur de verbis scriptis, non tam anxie commendaret depositum. Scriptura n. facile conseruantur in thesis, & a librarijs: Apostolus a. vult seruare per Spiritum Sanctum in pectore. Et deinde non adderer, Hoc commendanda delibus, qui idonei erunt & alios docere: sed diceret, commenda librarijs, multa exempla transcribant. Nec diceret, quæ audiuisti à me per multis testis, sed, quæ scripsi tibi.

XLIV. En tibi argumenta Papistica en Iesuiticas demonstrationes: Placer sigillatim retexere, vt omnibus fiat Loioliticum ingenium manifestum, quam nihil solidè agat: quā sophisticē omnia Nullū depositum est scriptum. At id quod Paulus commendabat Timotheo, est depositum. Ergo id quod Paulus cōmendabat Timotheo, non est scriptū. Probatur maior quatuor prosyllogismus. Primus est: Nihil scriptum cōmendatur anxie: at depositū hoc anxie commendatur; Ergo, depositū hoc nō est scriptum. Probatur major: Nihil quod facile conseruatur, cōmendatur anxie. At omne scriptum facile conseruatur: Ergo, nihil scriptum commendatur anxie. Secundus prosyllogismus: Quicquid scriptū est conservatur à librarijs & in thecis, non in pectore: At hoc depositum conseruatur non à librarijs & in thecis, sed in pectore. Ergo hoc depositum non est scriptum. Tertius prosyllogismus: Nihil scriptum cōmendatur fidelibus, qui idonei sint alios docere, sed libriis, qui multa exemplaria transcribant. At hoc depositum commendatur fidelibus qui alios doceant, non librariis, qui transcribant. Ergo, hoc depositum non est scriptum. Quartus & ultimus prosyllogismus: Nihil scriptum auditur, sed scribitur. Ad hoc depositum auditur non scribitur. Ergo, depositum non est scriptum.

XLV. Deus bone! *καὶ οὐτός εἰσιν οἱ ὁδοὶ τοῦ θεοῦ*! At si hæc omnia vera essent, nesciisse esset, nihil quod ad Trinitatem, Incarnationem, Resurrectionem, Baptismum, Eucharistiam, & similia, scriptum esse: aut certe non commendari anxie. Eligat vtrum velit. Nam si illud, vident omnes falsum esse. Hoc a. quis ferat? Ut diligentius commendetur apud Christianos, abstinentia a carnis festorum, festorum solemnitas, vsus aquæ lustralis, quam Trinitatis Incarnationis: dogmata? Sic omnes uno iœtu præstigio abeunt in vetere.

XLVI. Porro Scriptura dupliciter intelligitur. Vcl enim significat ipsam litterarum picturam, iuxta illud antiquum τὸν ἐπιγραφὴν σημιεῖ τὸν ἐπιγραφῆς: quæ sunt in Scriptura, signa sunt eorum quæ sunt in mente. Et sic accipitur Exod. 32. *Scriptura, Scriptura Dei erat.* Siue, vt legit verus interpres *Scriptura quoque Dicerat sculpta in tabulis.* Significatur enim Deum, non dicta esse Mosis decalogum, quem postea scriberet, vt reliqua, sed ipsum sua, vix illa dicam manu litterarum illas characteres efformasse. Alias a Scriptura

manu, l.
Tam. I.

ra significat res ipsas, quæ significantur per eas voces, quarum illi pictarunt literarum characteres signa sunt: ut Matth. 22. Erratis nescientes scripturas. Et sœpe, ut impletentur Scriptura. Prior, ad Cor. 16. Secundum scripturas. Et alibi sœpissime.

XLVI. Iam in hac controuersia, quis dubiter, quo sensu Scripturam non minemus? Imo non in hac tantum controuersia: sed omnino cum Scripturæ Canonice nominantur inter Christianos, quis ne cito nullâ haberi ratione characterū linearumq; è quib; constant singularium literarum corpora? Alioqui, nullam iam pridem habemus Scripturam diuinā: nō tantum: qui non habemus tabulas illas scriptas digito Dei: sed etiā, quia caremus Apostolorum *avtographis*. Tum & que Biblia Sacra nuncupantur, siue corpus librorum Canoniconum, id est, Scriptura Sacra, codices illi qui passim circūferuntur Latine, Gallice, Chaldaicè, Syriacè, ac qui Hebraicè, & Græcè: et si longe alij sint literarum ductus, imo etiam syllabarum, dictionumq; compositiones.

XLVIII. Hoc ita constituto, negatur maior propositi syllogismi. Nam nullum depositū est scriptū, ergo nullum scriptum est depositum. At hoc falsum est: quia Paulus de Iudaicis ait: *ιησος τε λογια ο οσης*, ad Romanos credita sunt, sive cōmissa sunt, oracula diuina: augustum scilicet depositum. Nam & Chrysostom. *ιησος ειπεν* dixit. Profyllogismi primi negatu major. Debent n. anxie commēdari omnia quæ scripta sunt dogmata, quādoquidem in ijs consistit salus hominum; tanti interest ea sarta recta conservari. Quid n. an non eundē Timot sic eod. hortatur c. *Denuntio tibi cor* Deo qui vivificat omnia, *εις Ιησον Christo*, qui te salvat fecit coram Pontio Pilato bonam illam professionem, ut serues haec mandata, macula *εις culpa* & omnis expersus *εις* ad illustrem illum aduentum Domini nostri Iesu Christi: Certe nihil his verbis dici potest magis anxiū: nihil magis follicūtum. Quid ergo? non era hoc depositum scriptum? Imo haec precepta nihil aliud significare possunt, quā ea, quæ ipsa Epistola tota continentur. Quanquam ipsum etiam codicē Scripturarum, nemo vñquam negabit anxie custodiendum, qui scieret omnium veteris testamenti libros in Arca fœderis fuisse conditos. Porro falsum est Scripturam, sive codicem significet, sive doctrinam, facile conseruari. Et vtrumque patet ipsa experientia.

XLIX. In secundo prolygismo, turlus negatur maior. Nam Scriptura id est, doctrina scripta, non conservatur tantum à librarijs & in thecis, vt olim lex Dei: sed etiam in intimo pectore. Propterea Psal. i. is beatus dicitur qui in lege Dei meditatur dies & noctes. Et Psal. 37. *Lex Dei* (inquit) *in cordis ipsius.* Et 119. *Da mihi intellectum, & scrutabor legem tuam, & custodiam illam in toto corde meo.* In tertio prosyllogismo: nego iterū maiore, quia necesse est non tantum Scripturæ codices multiplicari per librarios: sed etiam scripta dogmata propagari per fideles, qui idonei sint alijs docendis. In quarto negatur vtrraq; proppositio. Nā & Scriptura auditur, non tantum scribitur: & depositum Apostoli, non tantum auditur, sed etiam scribitur. Quare hic locus Papistas prorsus nihil iuuat. Sed Bellarminus non facile se tuebitur ab impietate, qui his suis argumentis testatus sit, se Scripturam Sacram non alio loco habere, quam quilibet etiam prophanum codicem, constantem characteribus: quiq; in thecis recondatur, & librarijs committatur: quo quidem fit etiam prophanis Æsopi fabulis: imo & impuris Marialis Epigrammati.

L. Septimum locum Puteanus profert ex Ioan. Epist. 1. & 2. Nam is (inquit) qui omni postremus scripsit, plus ex alteris autoritatis conciliat Traditioni, cum protestatur, se nihil scribere nisi iuxta mandatum vetus, quod ab initio habitum est, quod est verbum auditum, ite ut stetur firmiter in eo quo ab initio auditum est: tu etiam explicat hoc mandatum esse, ut rambuletum in auditiva veritate. Nam cum tantam vim tribuat huic verbo, quod non est nisi ex auditu (atque) hoc dici non potest nisi ut distinguitur a verbo scripto lectoque, quid hoc aliud est quam traditionem commendare?

L1. At hac sc̄agent mendacijs. Primus locus ex 1.c.1. si habet, *Hoc est nū
tiū quod audiūmus ex ipso, & renunciāmus vobis, Deum lucem esse, nec tenebra
in eo esse ullas.* Secundus ex 2. *Fratres, nouū mandatiō nō scribo vobis, sed mā
datum vetus, quod habuistis ab initio: vetus hoc mandatum est, sermo ille queri
andistis ab initio. Et rursus, Quod audistis ab initio, in vobis maneat Si in vob
manserit quod audistis ab initio, vos quoq; in Filio & Patre manebitis.* Tercius
ex Epist. 2. *Propter veritatem quae permanet in nobis, & nobiscum erit in aeternū*

LII. Primum crimen: quod nusquam se Ioan. protestatur nihil scribere, nisi iuxta mandatum vetus: sed disertè dixit scribere ipsum mandatum vetus. Quam fuit a. hæc diuersa? Si scripsisset iuxta mandatum, potuisse ipsum mandatum non scriptum relinquere: & ita nonnihil ad Traditionarium partes accedere. Sed si scripsit ipsum mandatum, quid habet sophistice, quo in suos usus vertat? Secundum crimen: quod primus locus truncatus est. Necessarius contextus series ea est, ut statim explicetur quod sit illud mandatum vetus videlicet, Deum esse lucem: unde magis apparet Ioan. non loqui, de nescio quod mandato ~~in~~ ^{ad} ipsius: cum illud statim totidem verbis scriptis mandet. Etsi etiam Scriptura locis id ipsum constat. Tertium crimen, quod nullum Ioan. verbum nominat, quod non sit nisi ex auditu: unde tamen Puteanus inferebat, nescio quam discretionem scripti à non scripto. Nec magis iniurias auditam veritatem, sed simpliciter veritatem: Est autem Veritas, notwithstanding auditam.

C A P. I

An Apostoli multa tradiderint non scripta

- I. **A**postolus multa tradidisse, que scriptis non commendatunt, vicinum est præcedenti argumentum, & facile Claudioopolitani Iesuitæ in the-
sis demonstrari posse confidunt. Canus etiam lib. 3. locorum c. 3. in suis fû-
damentis istud quarto loco posuit, Apostolos maxime de causis alia quid
literis, alia a. viua voce prodidisse. Nec desunt alij confertim hoc capsum af-
ferentes. Utuntur a. locis aliquot Scripturar, deinde ratiocinatione.

II. Scripturæ loci sunt ex 2. & 3. Ioan. Plura habens vobis scribere, nolui per chartam & atramentum: sfero n. me futurum apud vos, & ore ad os loqui. Et i. Post. ad Cor. Cetera cum venero disponam. Franciscus Cordubensis addit ex c. 1. a. Rō Desidero videre vos, ut aliquid impertiar gratia spiritualis ad confirmandum vos, id est, simul consolari in vobis, per eam qua iniurie est fidem meā atq. vestram.

III. Ratiocinationē Pañigarolla sic instituit *int̄rocl̄us*: non enim opin

dialetice potuit. An credimus nihil aliud Petrum docuisse, nisi quod in eius Epistolis inuenitur? An vero Bartolomaeum, & Andream & reges quos, qui nihil scriplerunt, nihil etiam docuisse? Similiter Canus. Quid multas Duas Petri Epistolas habemus: & credimus mutum annis septem Antiochiae sedisse, elinguem Romae annis virginiquinque? Num nihil aliud verbo docuit, quam quod Epistolis duabus scriptum reliquit? Quid Andreis, Thomas, Bartholomeus, Philippus, non sine Scriptura, solo intercurrente verbo Ecclesiastis sibi destinatas, & fundauerunt in fide, & in religione confirmantur?

IV. Respondeo, Apostolos docuisse vtroq; modo, & scriptis, & viua voce. Scriptis quidem ea quæ sunt necessaria, atq; hæc quidem omnia, non ex parte. Viua a. voce, tum omnia necessaria, tum etiam *ad. a. p. e.*, quæ varijs, siue locis, siue personis, siue etiam temporibus, videbant congruere, & expedire, et si horum ipsorum etiam nonnulla scriptis comprehendenter intollerabilius.

V. Fateor ergo, Ioan. non esse omnia complexum ijs duab. Epistolis ad
Electam, & ad Caium: fateor multa plura verbo expoſuſe, quam scriptis.
Sed ineptissima eſt consequentia eorum, quisic concludunt: Non sunt in ijs
duab. pagellis: ergo nusquam scripta. Nam, exempli gratia, quia in ijs nihil
de Baptismo, nihil de Eucaristia, nihil de vsu legalium: nihil de coniugio,
nihil de sacerdotio Christi, legimus: iustumne eſt, vt hæc ipsa capita nusquam
dicamus esse scripta? Minime vero. Nam ea cum alijs, tum Paulus, prolixè
tractauit, idq; non lemel Et sane hæc Ioan. vesp̄a, non de viuierſa loquuntur
Scriptura, sed propria ſunt his ipſis particulijs. *tu' dixi u* (inquit Occu-
menius) *¶ ou' t'p̄g' c'ud' d'z' l'z' i'z' l'w' , n'z' c'v' l'v' n'z' , n'z' c'v' i'z' p'z' r'v' m' , u'v' z'z'*
Douci caufam, tum hic, tum in sequentijs, quare paucis verbis Epistolam
conſcripſerit. At iſti adeo ſublimi ſunt in genio, vt ad totum referant Scriptu-
ræ corpus. Nam hoc ſi non faciunt, quid aliud quam garriunt?

VI. De 11.prior.ad Corinth.hisque verbis,Catera,cum venero,disponam:etsi varia varijsentiant,non est tamen difficile negomiu. Quidam ita exponunt,vt contineant se intra ea capita,quaꝝ Apostolus attigerat præcedentib.verbis,cum abusus Corinthiorum accusaret circa Eucharistiam.Sic Thomas de Vio,Narrauerat(inquit)præter abusum anticipationis Cane,aliū abusum,scilicet,& alius quidem esurit,alius ebrius est,narrauerat quod cum cōuenirent,discidia erant inter eos,& neutri horum remedium adhibuerat:Et propteret dicit,Catera pranarrata,cum venero,ordinabo. Hæc ille:cui ego quidē non assentio. Nam illud utrumque caput satis videtur emendatum exaccurata recitatione institutionis.Imo vero,illud de esuriente & ebrio,non est nouum separatum q; caput: sed consequens anticipationem cœnæ:quia n. non communis erat cœna,& vna omnibus,sed cuiq; sua,hinc siebat vt diuites l.ute cœnarēt,& opipare,pauperes vero tenuiter:quare,sublata causa tollebatur effectus.Illi autem de discidijs iam erat prouisum. Et tamen , si Caietano accedamus,quid hoc ad imperfectionem Scripturæ?Nam compescendis quibuslibet discidijs,si non sufficiunt Scripturæ,quid sufficiet? Nisi forte particulates excipias circumstantias discidiorum,quarum cum sit infinitus numerus,regula dari non potest , ne quidem per traditionem non scriptam.

VII Sed longe maxima pars interpretum consentit Apostolum loqui de quibusdam reb. non adeo magni momenti, sive ad Eucharistiam pertinentibus, sive etiam alijs. Chryostomus, ἡ τέτερη Επιτάγματος λέξων, ὡς ἐφη, ἡ δεύτερη γένεσις ἦτορ, σ. Καθόδη απειρώνων, Vel de hoc ipso negotio loquens (sic illic Eucharistia) vel de alijs quibus iam non valde urgentibus. Chryostomum Occumenius sequitur. Theophylactus, Aut hoc loco de alijs nonnullis apud hos delinquentibus differit, qui vivendi modo indigent, aut eadem de re mentionē nunc facit: perinde ac si dicat, superesse nonnullos ad hac excusatione vivuros: velim tamen interea seruanda esse que retuli. Ambrosius, Caput prius salutis ordinis agendum esse ostendit, En quomo do in Ecclesia ab vitroq; sexi conuenientur præsumit. In quib; rebus si error fuerit, non leue peccatum est. Cetera a. qua ad edificationem Ecclesia pertinet, presentia sua ordinare se promisit. Anselmus ab Ambroso non sensum tantum, sed etiam verba mutuatus est. Aquina, Cetera, scilicet, qua non sunt tanti periculi, cum venero praesentialiter disponam, qualiter scilicet ea conseruare debeatis. Et his accedunt nostri Interpretes Calinus, Beza, Martyr, Aretius: reliqui. Et fauet his verbum Δικαιούμενος, quod de Doctrina capitibus via usurpatum inueniatur: certe ut plurimum, de ordine & ritibus dici solet. At hic sensus si verum est, quid contra nos? Nam res illas leuioris momenti, ne posse quidem contineri in perfectione Scripturarum, ultra fatemur: ac proinde vtile esse quoddam traditionum genus.

VIII. In i.c.ad Rom. miratus sum Cordubensis acumen, qui ausus sit inde concludere, Paulum dicere se non omnia fidei mysteria literis tradisse. Itane quia cupiebat ad eos venire: & eis impertire aliquid spiritualis gratiae? Mirum ni etiam non omnia didicisse coeludant, quia voluerit mutuam consolationem capere apud eos. Sensus a.est Paulum, qui Romanos nondum docuerat nec praesens, nec per literas, optare Romanam proficiisci, ut eos via voce doceret. Voluisse a.docere ~~et~~ apha nescio quae, quorum nefas esset meminisse in literis, iij soli diuinant, qui id certu esse magis optant, quam sperant. Distinguunt ex hoc loco, si placet, variam Ecclesiarum docendae rationem: at ne discerpant dogmata necessaria, in scripta & non scripta.

I. Iam de Cani & Panigarollæ acumine quid dicam? Maior Apostolorū numerus nihil scripsit, sed docuit viua voce: Ergo non omnia sunt scripta. Negatur consequentia. Quid enim? Stephanus ille protomartyr scriptumne aliquid transmisit ad Ecclesiam? Minime: Et tamen docuit. Scimus autem docuisse, ex relatione Lucæ, dogmata (scripta/ scripta/inquam) non tantum post eius obitum, cum scripti sunt libri Noui Testamenti, sed etiam longe ante, in Veteri Canone. Et ut de ipsis Apostolis aliquid delibem, ipsis (inquam) quorum nomina Cano placuit eligere. Abdias ille quisquis est, mea n. nunc nihil interest, approbatur enim ab aduterarijs, hic Abdias, historiæ Apostolicæ lib. 3. Andream Apostolum narrat in ciuitate Myrmidone, prædicasse Dominum Iesum Christum, & miracula quæ fecisset in hoc mundo ostendisse, & quemadmodum ipsum mundum iam pereunte proprio cruce redemerit. At hæc non sunt scripta: Deniq; eandem omnino doctrinæ, Andreas Bartholomæus, Philippus, Thomas, alij: eandem (inquam) prædicant quam Matthæus, Ioannis, Paulus, Petrus, Jacobus, Indas. Quare si

hi quanquam non singuli tamen omnes totam doctrinam fidei scripserunt se quirit esse etiam scripta, quæ illi prædicarunt, etiam si ipsi quidem non scripserint.

C A P. III.

De Argumento à Moſe, & Lege.

I. **S**i & Moysi, Lege Dei eiusque interpretatione in monte accepta, à Deo
præceptum fuit, ut legem quidem populo scriberet, legis autem occulta mysteria ipse ministro suo Ioseph, hic deinceps succedentibus sacerdotum primoribus magna silentij religione iacevulareret. Et Christus Iacobo, Iustu & Petro post ascensionem suam singularem quandam impetravit cognitionē quam illi reliquis Apostolis tradiderunt, hi autem septuaginta discipulis: Ergo non omnia necessaria sunt scripta. At prius verum. Ergo & posterius. Probatur antecedens, quoad Vetus Testamentum testib. Origene homi. s. in Numeros, & Hilario in Psal. 2. Quoad nouum vero, Paulo, 1. ad Corin. 2. Dionysio Areopagita Eccles. Hierarchie c. 1. Clemente Alexandrino apud Eusebium hist. lib. 2. c. 1. ipso denique Eusebio de Demonstratione Evangelica lib. 1. c. 8. Hæc ex Iesuitis Claudiopolitanis, & Sonnio.

II. Respondeo, illa Legis sive Euangelij mystica, est vel mandata, sive
præcepta ab ijs quæ scripta sunt distincta & separata, vt apud Iudeos ba-
ptismata quotidiana, apud Christianos Transestantia & vel eorum quæ
scripta sunt interpretationem, vt immolation agni Paschalis Christi mor-
tem significari: & per parabolam operariorum in vineam, ostnedi mercede
grauitam, & non ex merito.

III. Si posteriori notione argumentum sumitur, negatur consequentia. Nam interpretatio scriptorum dogmatum non continet noua dogmata, sed re vera nihil est aliud praeter ipsa dogmata scripta. Quia interpretatio, id est, sensus sive sententia, est ex iis quae sunt in scriptis, signa sunt in iis quae sunt. Itaque interpretatio hoc tantum efficit, ut ipsa scriptorum mens aperiatur ijs à quib. non intelligebatur: non intelligebatur autem, nō quia non esset scripta, sed quia certi homines non capiebant. Exempli gratia. Gen. 49. scriptis Mosen Iacobum dixisse, Non recesset virga ex Iehuda, aut legislator de pedibus eius, usque quo veniat Siloh. Ea est Prophetia venturi Christi, quā si paucis quibusdam Moses intelligendam tradidisset, docuisset, non certe aliquid non scriptum, sed id quod cum ita obiectore scriptum sit, nō omnes capiebant. Ecce in Apocalypsi. Si quis mihi interpretetur mulierem purpurtam sedentē super septem montib. de Episcopo Romano Papa Oecumenico: Et similia pleraque. Itaque si mystica illa significant scriptorum intelligentiam, potest concedi antecedens: sed omnino non sequitur, non esse omnina scripta, quae sunt necessaria.

IV. Sin vero noua quæ edam & separata dogmata intelliguntur, valebit quidem consequentia: sed antecedens est falsum. Nam Exod. 24. Moses dicitur narrasse plebi, omnia verba atque iudicia. At hoc est falsum, si maximam partem, imo vero omnia apud se referuasset, vni tantum communicanda. Nam quid sunt verba quæ non intelliguntur? Prorsus nihil: ut cymbalum tinniens. Adde eas quæ precedentib. i collectæ sunt contestationes: quib. tam scuere prohibebarur, quicquam addi vel detrahi legi Mosis id est, eius scriptis.

V. In Nouo testamento, Apostoli sibi mandatum audiunt, vt doceant omnes gentes. Et Marth. 10. diserte, Quae dico vobis in tenebris, dicite in luce, & quod in aurem auditis, predicate supra domos. Quae verba explicat Chrysostom. homil. 35. E' τελθεντοι μονοι αυτις διατελεσθε εν μητραι των ιερων και παλαισιν, δια την αποκλινην, και εις τας, τας την ιερων παραβολας ιστοριας, λιγειδεις ανθεις μελλονται την ποστον την Διαλεκτην ανθιδιασταλιν απεινοις. και την μητραν την τερτια πολεμου, αλλα την οικουμενην πρεγετε πατρι φοιτη, και θαλασσην εποντος. Ειναι μητραν, και πορταν νοειη δημοσιευση. Ει φιλοσοφοις, λιγειδεις μητραι γενικη την πεφαλην, και μητρα παρηγοτας παντας παντας λεγοντες, δια την αποκλινην, ει την παντας παρατων, και την φωτι την εισαγωγην των σολων θυρων, και μητρας διεργατης αποντος. Solis enim ipsis, & in parvo angulo Palastina dicebat, idcirco, quasi ad futurum ubiq' ingentem Euangeli sonitum hac conferendo ita dixit. Non enim uni, aut duobus, aut tribus ciuitatibus, sed toti orbi terrarum predicabitis, maria, terras, loca habitata, & inhabitata transiituros ostendit. Nec pauperibus solum, aut rudibus, sed regibus, opulentis, potentibus acutissimis philosophis, facundissimis oratoribus, aperto ac nudo capite libere ac fidenter hac dictuorum pranunciat. Propterea dixit, super tecta & in lumine, ne quid subiectendum aut celandum putent. Sic Arianus olim verxit: paulo quidem liberius, sed non discedens tamen ab autoris mente. Theophylactus, Αποστολη, μητραι νοειν αποκλινην, ει ειναι τοπον (την γην εισαγωγην, και την οποιαν) την παραβολην διδοντα πατρας, και μεραρχοφανεις παντας απεινοις. Quae solis vobis dixi, & in uno loco hoc enim est illud ad aurem εις tenebreis, cum omni libertate docete, απογειata voce, ut omnes audiant. Anselmus. Quod dico vobis in tenebreis, id est, in singulis & obscuritatibus, dicere in lumine, hoc est aperte, & quod in aure auditis, id est, priuatis, predicate super tecta, id est, publice. Sic Euthymius, sic alij.

VI. Quis iam credat, ita praevaricatos Apostolos fuisse, ut cum omnibus iuberentur ea proponere, erit secreta etiam, quæ à Magistro audierant, non nullis tantum in aurem susurrarent? Sed Irenæus contra testatur, lib. 3. c. 15. *Doctrina Apostolorum manifesta est firma, & nihil subtrahens, neq; alia quidem in abscondito, alia vero in manifesto docentium. Hoc enim factorum, & praeudicentium & hypocitarum est molimen. Quo loco Feuardentius Marcionitas infectatur, & Arianos immemor Papistarum: ut ei liceat illud Terentium obijcere, Tute lepus est & pulchramenntum quaris. Ergo falsum est antecedens.*

VII. Iam ad autoritates sigillatim respondeo. Origenes hom. 5. in Numeros: falso producitur: nihil enim habet huiusmodi. Sed ut solet allegorias importune venari, ex eo quod Cahatitæ iubebantur humeris leuare omnia illa quæ manus Sacerdotis obterexerat, ille hanc eruit doctrinam. Si quis dignus ex ijs qui Domino ministrant, diuina capere & videre mysteria, ad qua contuenda ceteri minus capaces sunt, hic Aaron, vel filius Aaron esse intelligatur, qui ingredi potest ad ea, qua adire alijs fas non est. Et paulo post, Si tamen sane cui hac reuelantur, & spiritualiter inspicienda creduntur, non sibi tunc esse aperire ea & pandere quib, non licet pandi, sed operi e debet singula, & opera ceteris minus capa: ibus tradere portanda humeris & coeruicib. imponenda. Cū n. ex verbis mysticis erudit & perfecti quiq; doctores opera populis iniungunt, & plebs agit quidem, & implet qua mandantur, non tamē eorum que geruntur intelligit ratione, quid aliud nisi opera & velata sancta Sanctorum super humeros portantur.

VIII. Hæc ille:at alia in eam sententiam nonnulla. Nusquam a. Mosen quædam omniib. proposuisse, quædam alibi & perpaucis reseruasse: quod tamen in argumento Iesuitæ posuerunt: & necessario debent probare. En- quam digni sint, quibuscum in tenebris mices! Porro si sic Origenem in- telligimus, ut statuamus quandam fidelium ordinem in Ecclesia, qui nun- quam proponendæ sint eorū quæ sunt, aut fieri iubentur, rationes: tum nihil sani dixit Origenes. Non n. pastorib. animas Dens commendauit one- randas, sed potius pascendas. Et tamen nihil ad argumentum Iesuiticum qui non tam rationes dogmatum, quam ipsa dogmata volunt occultari, id est, non scribi. Sin a. intelligimus, metiendas esse cuiusque vires: & quia ali- fint prouectiores, alij infirmiores, non posse omnib. & que omnia proponi infirmiores a. interim dum docentur, id est, paulatim prouehuntur, non o- mnium esse capaces: nihil audio quod non possit ferri in Ecclesia. Nam si paruulis lac propinandum scimus, & fortiorum esse cibum solidum. Sæ- hoc multo minus traditiones iquat non scriptas. Nam ita non diuersa si- gnificantur dogmata, sed tantum diuersa eorum docendorum ratio: & ne- mo dubitat veroque modo Scripturam doceri posse.

IX. Et quidē, quando hic locus supponit quādam esse dogmata faciliora quādā vero obscuriora, & *μυστικά μη*, respondeant quo loco ponāt ea quā Mose scripta sunt. Nam si in faciliorib. quis feret? Cum circa eorū intelligentiam adhuc hodie non patrum laborent docti. Sin a. in difficultiorib. Ergo fateri coguntur hunc locum non pertinere ad dogmata scribenda, vēno scribenda: alioquin oportuisset hæc non esse scripta. Nisi forte inuera verborum significationem, & *μη μυστικά μη* dicant; ea quæ faciliora sunt quanquam hæc quo iure? Nā eorum quæ faciliora sunt, oēs sunt capaces

X. Sed præterea hæc obseruari iubeo. Primo, Origenem non quid factum esset, signifi care, sed quid ipse facendum iudicaret, ~~ad~~ ^{ad} populus colligeret. At nostri Iesuita versabantur in quæstione facti, nō iuris Secundo, non dixisse, quæda esse scribenda, quæda vero nunquā literis mandanda, quo Iesuita opus habent: sed tantū non omaia esse omnib. reuelanda, id est, interpretanda. Tertio, ne ipsa quidem nunquam esse interpretanda, sed tantum non dignis, siue non capacib. At hæc nō concludunt Scripturarū imperfectionem, aut necessitatem Traditionum non scriptarum; quia etiam scripta, nō ab omnib. capiuntur: non sunt etiam non dignis aperienda.

XI. Hilarius in Pſ. 1. sic habet, *Moses, quāius Veteris Testamenti verba in literis condidisset, tamen separatim quadam ex oculis legis secretiora mysteria septuaginta seniorib. qui doctores deinceps manerent, intimauerat.* Hęc Hilarius fuit verba: ad quae Erasmus aſiotauit, *Non credo.* Neq; hanc anotatiunculam rei ciendam censuit Ioannes Gillotius, cum ederet huius Patris opera. Imo quod magis mireris; hanc eandem intactam pr̄termittit Index Expurgatorius Hilianus.

XII. Et sane, vnde id habere potuit Hilarius, tot post Mosem defunctum seculis? Aut quem illi ex praecedentibus ostendunt aduersarij consentientem? Nam quod citat ex Matth. 23 super cathedram Mosis federum Scribe & Pharisaei omnia quacunq; dixerint vobis, seruare & facire: merito misericordia a tanto viro non praetermissum. Imo, non aliunde melius agnoscas quam non prudenter ita senserit. Quam enim oportet eam esse sententiam quae non nittitur, nisi manifesta Scriptura deprauatione? Aut quomodo ei Domini nostri verba hunc sensum ferre possunt, ut habuisse dicantur Scriptura & Pharisei arcana quædam, & mystica, quæ non omnib. communicarentur? Nam si non communicabantur plebi, quomodo ea plebs seruare & facere poterat? Imo vident omnes Christum distinguere doctrinam Pharisaeorum, ab eorundem vita: non vero doctrinam Mosiacam in scriptam & non scriptam.

XIII. Imo vero per Cathedram Mosis, interpretes hoc loco intelligunt legem. Hieronymus, *Per Cathedram, doctrinam Legis intelligit.* Theophylactus, *καθέδρα της θεοτητού Μωϋσέως καθιδρά καθημένως λέγεται τοῦ πατρὸς θεού διδασκόντα.* Dominus de iis loquitur qui sedebant in Cathedra Mosis, *ho-est, qui ea quae sunt ē Lege docebant.* Et quod magis mireris, Hilarius ipse Canone 24. in Matthæum, *Iubet (inquit) prescriptis Phariseorum obtemperari, qui in Mosis Cathedra sedevint, iubet legis mandatis omnibus obediri, sed à facti- eorum atq; operibus abstineri, ut mores hominū, atq; infidelitas, non legis doctrina- navitetur.* Christus igitur non intellexit arcana quædam mysteria nunquā plebi proposita, aut etiam nūquam scripta; sed ipsam legis Mosaicæ doctrinam: ideoque scriptam: *eam (inquam) doctrinam quam Pharisæi & Scribi, nō sibi totam reseruarent, tanquam proprium thesaurū: sed quam populo cōmunicabant.* Quomodo hodie si delitti quique pastores & doctissimi Scripturam optime intelligunt: quod illis proprium charisma esse potest sed id tamen quod ipsi sciunt, putant se eo scire ut plebi proponant.

XIV. Non habuit ergo Hilarius ab eo Matthæi loco, quod voluit. Ni forte hoc voluit potius, quam id quod Iesu[m] quærunt. Nimirū Moser quosdam se lectos viros, familiarius instruisse in legis, ceremoniis et intelligentia. Quomodo nō dubito in Nono Testamento, Paulum qui se pud[er]e Ephesios testatur nihil reticuisse, tamen Timotheo penitus insinuat Euangeliū: nimirum, quis hic alios debebat docere. Sed hoc quid ad non scriptas traditiones? Nam qui altius penetrarunt in cognitionem Scripturarum, iij profecto, nō propterea inuehunc nescio quā non scripta: sed ex ipsiis Scripturis sensum veritatis accipiunt.

XV. Et sane ita Hilariū appetit intellexisse. Quo n. alias referri ista pos-
tent, quendam ex occultis legis secretiora mysteria intimauerat? Est u. ac si dice-
ret, fuisse in tot legi ipsius mandatis, quādam alīs obscuriora, sive ocul-
tiore, quorū intelligētia septuaginta seniorib. sit intimata. Suntigitur illi
mysteria, quantumlibet obclura & occulta, tamen legis mysteria. Et qui
tota lex est scripta, etiam ipsa non scripta esse nequeunt: aut certe, ne legi
quidem fucura mysteria. Itaque ex his Hilarij verbis non quādam collin-
guntur fuisse ἀγράφα, sed dūrāxat τιγράφω intelligentiam. At nostri
Papistæ cum pugnant pro Traditionibus, quarum maxima pars, neque ex
presse, neque obscure in Scriptura continentur, quid habent commune c.
Hilario.

XVI. Pauli testimonium à Francisco Sonnio prolatum est ex prioris ac
Corinth. 2. cap. Sapientiam loquimur inter perfectos. Quasi diceret: Scribi-
mus quidem etiam parvulis & imperfectis: sed sapientiam loquimur (lo-
quimur, inquit nō 2. scribimus aut dictamus: nam hoc noramur inter per-

fectos. Vnde licet inferre, quod via vocē aperuit multa mysteria Episcopis Euangelistis, & perfectionibus, quæ non commisit omnibus per scriptas Epistolās. Sic Sonnius.

XVII. Sed hunc locum Sonnus fœda interpretatione violat, detorquetque in eum sensum, qui Paulus non magis in mentem venit. quam Hesiodus *Georgica*. Nam neque sapientiam appellauit, secretam aliquam scientiam, pacis communicandam, aut certe nunquam scribendam: neque perfectos intellexit Episcopos, aut Euangelistas; aut cuiusmodi illum ordinem in Ecclesia; nec denique suum illud loqui oposuit scriptio[ni]. Quæ tria sunt capita quæ totum constituunt Sonni somnium. Quid igitur? Primum Sapientiam appellauit, totam Euangelij doctrinam quantumcunque illa est: quæ vere sapientia sit astimanda, ut cuncti à mundo mera stultitia censeatur. Secundo, Perfectos intellexit, quoslibet fideles, in cognitione veritatis non infirmos: imo vero etiam latius, eos qui ab infidelitate diffessi sunt ad fidem: tertio, loqui, comprehendit totam Euangelicæ doctrinæ prædicationem, cuiusmodi solerit in Ecclesia fieri, ut omnes doceantur. Ad do quartum, ita construenda esse Pauli verba, ut non se loqui dixerit inter perfectos: non vero inter alios sapientiam: quis n. nescit loquutum etiam inter fideles? Sed sapientiam esse inter perfectos: hoc est eam doctrinam quam æq[ue] omnibus proponebat, cum infidelibus cum fidelibus esse sapientiam tantum inter fideles: hoc est, reputari ab infidelibus, quidem meram stultitiam, sed a fidelibus haberi pro sola & vera sapientia.

XVIII. Atque hæc demonstrantur ex ipso contextu : probantur etiam interpretum autoritate : Nam primo Pauli hoc capite propositum est, ut suam totam describat prædicandi rationem, qua apud Corinthios vius esset, non a speciale in quibusdam docendis operam; sic enim caput ordinatur, *Ego cum venirem ad vos: non veni cum eminentia facundia aut Sapientia annuntians vobis testimonium Dei.* Quis non videt, quantum in se inuidiam deriuasset, & certe suspicionem concitasset: si postquam ita protestatus esset, de sua non tantum sinceritate, sed etiam simplicitate, statim sibi oblitus profiteretur nonnihil abstrusius, absconditusq; depositus apud quosdam. Aut quomodo id conueniret cum ea protestatione qua à se amoliebarur eminentiam non tantum facundia, sed etiā sapientia? Secundo, opponit ea sapientiam, quam se loqui dicebat inter perfectos, Sapientia mundi. Sic nō pergit, *Sapientia a. non seculi huius, neque principum seculi huius.* Est autem non certa quædam pars Euangelij, sed oīa eius doctrina, opposita Sapientia huius seculi. Tertio Sapientiam suam dicit eam esse quam præfinierat Deus ante secula: quod de toto Euangelio quis dicendum negat? Quarto, eam Sapientiam definitam esse addit *in gloriam nostram:* quod siue peculia-riter intelligas de gloria ipsius Pauli prædicatoris: siue generaliter omnium Christianorum, eodem reddit. Nam & se Paulus dixit non gloriari nisi in Christo, coque crucifixo: nec nos alibi decet. Quinto: Hæc Sapientia ea est, quam si cognouissent principes mundi, nunquam Dominum gloria crucifixissent. Est ergo ea Euangelij doctrina, qua sola cognita sit ut Christum amplectamur. Errurus, non Sapientia quædam reuelanda tantum Episcopis, & Euangelistis: sed etiam principib. seculi, qua alia esse non potest, quæqua toti populo. Sexto, cum dixisset, Sapientiam quam nemo principum huius seculi cognovit, statim intulit, sed sicut scriptum est, *Quia oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in mentem hominis venerunt, quæ parauit Deus iis qui ipsum diligunt.* At hæc non quorundam propria sunt, sed omnium Christianorum communia.

XIX. Sic Sapientiam Pauli intelligimus; non quædam esse capita doctrinæ Christianæ, sed totum corpus. Nam si noræ suæ generales, quomodo erit particulare, id quod iis insignitur? Quod si Sapientia illa sit totum corpus doctrinæ, quis reliqua non videret facile confici? Nâ nec recte opponetur loqui & scribere: quia eandem doctrinam cù alij tum ipse Paulus non tantum prædicauit, sed etiam scriptis: nec eam loquutus est in angulis inter-ve paucos: sed publice & apud quosvis. Sic n. agnoscebat se debitorem & Græcis & Barbaris, & sapientib. & insipientib. i. ad Rom. Sic Act. 20. testificatum esse Iudæis simul & Græcis conuersionem ad Dœum, & fidem in Dominum nostrum Iesum.

XX. Contentientur interpretes. Chrysostom. admodum prolixus. Tò σκότωσε τὸ φῶς εἰπειν διότι γρ. εἴ τις δικεῖ τοὺς πέντε ψυχὰς τοῦ οὐρανοῦ, διὸ καὶ μάκρον εἰς τούς τούς τοῦ φωτὸς διαμάτητον καταφεύγει, τοῦ πειραιών τῆς οὐρανοῦ φωτὸς γίγνεται τὸ πεντεπλάνην. ἐντὸν δὲ τοῦ φωτὸς διαμάτητον καταφεύγει, τοῦ πειραιών τῆς οὐρανοῦ φωτὸς γίγνεται τὸ πεντεπλάνην. Τενέβρα videntur esse luce aptiores iis qui laborant oculis propterea magis confugientib. ad tenebrosam domunculam. Quod idem usū venit in spirituali Sapientia. Siquidem Dei Sapientia, iis qui sunt extra Ecclesiam, videatur stultitia: qui suam existimauerunt esse sapientiam, cum re vera esset stultitia. Ex his verbis hæc notanda sunt. Primum, opponi iis quos Apostolus τοὺς νοότους vocat, non imperfectos aliquot Christianos: sed τοὺς ἀπόδειξαν, hoc est, infideles, non Christianos, alienos à fide. Secundo, eam Sapientiam, opponi, non alteri cuiusdam Sapientiæ, cui locus esset inter imperfectos: sed sapientiæ infidelium, quæ re vera erat stultitia. Adde tertium ex sequentibus. Non multis n. interiecit, καὶ τοπερεγγραφήσας μωρὸν τὸν τε Θεούσφιαν καὶ τὸν ἵκεν οὐνόφορον πατέρα καὶ θυντὴν στοφίαν τὸν. Et cumprius Dei sapientiam vocasset stultissimam, ut erat illorum sententia, hinc ostendit eam esse sapientiam. Nam hæc significant, candem nunc sapientiam appellari, quæ prius stultitia nominabatur ex infidelium mente. Videlicer cum i. c. hæc legimus. Sermo ille de cruce, iis qui pereunt stultitia est. Et rursus, Placuit Deo per stultitiam predicationis seruare credentes. At hæc non significant occultas Traditiones. Deniq; Chrysostomus dilectius στοφίας ἢ λιγότερον τὸ κινητού μηδὲ τὸ τέρατον τοῦ οὐρανοῦ διὰ ταύτης συμβῆναι. πλείστος δὲ τοῦ πτυχευνόθεας, καὶ γρ. εἰκόνοι τοῖς διαθέτουσι δότιον τοῦ σφραγίδεων, καὶ ταῦτα εργάζοντες αὐτοὺς ἔτι μηδὲ αὐτοὺς μᾶλλον πιστοφοροῦσι γεγόνεισι πιστοῖς, Sapientiam autem dicit *prædicatiōnēm* & *modum salutis*, nempe salutem esse per crucem. Perfectos autem eos qui considerunt. Illi n. perfecti sunt, qui videntes humana esse valde infirma, contentem̄ τὴν εανικαναρινήν τοις εἰδοῖς ad se εγγείλεις, τοις εἰδοῖς εἰδοῦσι.

XX. Oecumenius Chrysostomi verba suo more mutuantur. Theophylactus Stultitiam quidem superioris Christi praeconium appellavit, quod a Gracis sic dici sit usurpatum: sed postquam ex rebus ipsis aperuit, veram esse praeconium id sapientiam, sicutem tandem audet sapientiam Christi prædicatione fateri. Et post Perfectos autem fideles ipsos appellat: siquidem hi perfectiores habentur, qui ceteris rebus contemptis ad caelos subnolant. Ambrosius Sapientiam

autem loquimur inter perfectos, hoc est, inter eos qui crucem Christi virtutis testimonio Sapientiam fatentur: hic n. sapientes & perfecti sunt, qui fidem non magis verbis habent quam reb. Primatus. Sed loquimur Dei Sapientiam, quae Christus intelligitur, qui & predestinatus est, sicut dicit ad Romanos. Hieron. Sed loquimur Dei Sapientiam in Euangelio quod continet natiuitatem Christi, passionem & catena. Theodor. Quoniam prædicationem prius studitiam appellavit, ea vixit appellatione, quam afferabant infideles, necessario ostendit, eam esse & dici sapientiam, ab iis qui sinceram & perfectam fidem suscepserunt.

XXII. Ex his omnibus patet quis sit lensus Apostoli. Quod si sapientia illa est Euangelij doctrina de nativitate & cruce Christi, per eamque oblatas salute: haec a. nunquam paucis quibusdam fuit ab Apostolis in aurem susurata, sed omnibus publicata. Et perfecti sunt, qui fidem sinceram Christi suscepserunt: hi a. non ex Christianis pauci, sed omnes. Ergo iij temere faciunt, qui nobis huius loci prætextu nescio quæ obtrudunt ap̄ p̄n̄t̄, a. in p̄n̄t̄, id est, Traditiones non scriptas: & parum absunt ab eo ut clament intenta voce, illud mysterium Ethnicis solenne, procul hinc, procul esse prophani.

XXIII. Hactenus de Pauli loco. At Dionysius Areopagita (inquit Iesuitæ) Apostoli Pauli discipulus, facetur Apostolos præter scriptam doctrinam aliam diuinioram, & purgatoriæ, atq; vicinioram cœlesti Hierarchiæ, ex mente in mentem transfuscum, mediante sermone, sine scriptis tradidisse. At ego, ὁ τοῦ περὶ τὸν διάβολον βλασφημίας: ὁ τοῦ κατὰ τὸν θεόν δύω εὐθέας. Et haec Christi nus orbis tolerate potest: Deus bone, aliquid esse diuinus ipsa Trinitate aliquid purgatiū Christi incarnatione! Aliquid magis accedere ad Hierarchiā Diuinam, toto humanæ redēptionis mysterio! Traditiones, inquam, non scriptas diuiniores esse, purgatores, cœlestiores, ipsi Scripturis? Nisi ip̄x̄ K̄v̄s In̄s̄. Quis n. tantarum blasphemiarum finis est futurus?

XXIV. d vero si scripsit vñquam, si dixit, si cogitauit Dionysius, non ego illum habeam pro Pauli discipulo: sed pro impuro apostata. Sed non dixit. Etsi nolim ego quidem eius authoris omnia prestare, de quo dicam paulo post. Sed nunc Iesuitarum accuso perfidiam, qui non tantum paulo ante Origini imposuerunt quod non dixit, sed & hic Dionysius nobis nomine suas blasphemias propinat. Adscribo locum. Οὐσίᾳ τῆς καθηκόντες ἵδρυσεν τὴν θεοῦ καθολικὴν λόγια. Σεπτεμβρὶαν τὸν λόγιον τῷ φαντασίᾳ, στοιχεῖαν τὸν καθολικὸν εἰρηνικὸν θεολογικὸν διδόντας διδόντας; τοι μὲν τὸν περὶ τὸν αὐτὸν ιερὸν ἀνδρὸν αὐλατορεψινον, καὶ γενίνοι ποιητὴν τὸν εὐαγγελισταν ιερον εἰς τὸν Διόνυσον λόγιον τῷ οὐαγγελιστῇ θέτεις, τοῦ λόγου τῶν εὐαγγελιστῶν οὐαγγελιστῶν. Locus est c. i. Hierarchia Eccles. Sic verò: non enim placet Perionius. Substantia nostra Hierarchia, oracula sunt diuina. Hac autem veneranda dicimus oracula quacunque à diuinis nostris rerum sacrarum magistris, in sanctis & theologicis libris tradita sunt: sed & quacunque, ab iisdem sacris viris nostri duces in institutione magis abstracta à materia, & quodammodo magis accedente ad cœlestem Hierarchiam de mente in mente mediante sermone corporeo illo quidem, sed tamen à materia magis abstracto, didicerunt sine scripto.

XXV. Dionysium equidem audio fidei substantiam distribuentem in dogmata scripta: & non scripta: quod Iesuitis fauerit: nobis vero, immo veritati non placet. Sed haec non scripta ita describi, ut scriptis diuiniora, purgatoria viciniora cœlesti Hierarchiæ dicantur, id vero nego me audire. Quid igitur. Nempe non dogmata dogmatis comparat, sed Traditionem quæ fit viua voce, ei quæ fit per scripta, μνήση, inquam, μνήση. Nam huic authori μνήση est, exponere Maximo Scholiaсте. ηλίος, κατηχοσ, πιστήν. Hanc igitur αὐτὸν γραφῆς μνήση sine scriptura testimonium αὐλατορεψ vocat alterā, magis abstractam à materia, purgatoriem Iesuitæ dixerunt, & vicinam cœlesti Hierarchiæ. Ipsa a. dogmata sic comparasset & inepte fecisset & falso. Falso, quia exempli gratia, Trinitatis dogma nihil propter ea magis fit οὐαγγελιστῶν. Inepte autem, quia eadem quæ scripta sunt, etiam sine scriptis traduntur, & de mente in mente transferuntur.

XXVI. Quanquam haec ipsa ἡ μνήση comparatio, habet a liquido in speciem subtilius quam verius. Nam, quid illud est, quod ait alteram esse purgationem eam nempe quæ fit Διόνυσος, qui sit corporeus quidem sed ramen αὐλατορεψ? Nam haec sine dubio caula est, cur institutionem αὐτὸν γραφῆ, dicat αὐλατορεψ. Ineptissime. Nisi forte quis contendat ipsam codicū materiam, puta, membranam, aut papyrum, aut chartam, ipsumq; adeo atramentum nos diuina docere, quod hominis sit insipientissimi. Quod si non ipsa, materia, sed ipse sermo qui in ea materia depictus est, docet. Estq; is sermo non magis corporalis, quam qui profertur, tum sane haec Dionysii comparatio, virum prodit non satis attentum iis quæ dicat: atque vni tantum studio occupatum, ut aliquid noui & absconditi conquirens, φιλοσοφεῖται: appareat, quam θεολογοτερο: quod perpetuum illi vitium est præter nos, προνοιῶν, quam insano affectat ardore.

XXVII. Nihilominus eti non blasphemet, vt Iesuitæ, tamē Théologiae (quam ιερογλ̄ια) appellat substantiam constitutam in scriptis & non scriptis. Et alias vbiq; appetat in eius operib. multo plus operæ impēdere iis quæ nusquam scriptis mandata sunt in Canone, quam scriptis dogmatib. Itaque respōdeo me huius autoritate non teneri: non tantum quia non sit Canticus, sed etiā quia suppositius. Cum n. videri voluerit Dionysius ille Areopagita, qui à Paulo Athenis Christum didicit, tamen aliis est, & longe recentior. Itaque libens usurpo Baronij verba, quæ ille pro incommodo obiecit, vt solent pueris μοχολούσσαι. Indignum plane ac nefas esse, hunc qui se tam sublimem, ac excellentem haberi vult, menteq; diuina illustratum Theologum, oeci cardines perambularem, choros angelicos peruestigantem, Diuinitatis thronum adiuntem, & secreta rimantem, tanquam ludionem in scena superinducta larua ludere, aliumque ab eo qui esset voluisse mendaciter fingere, alias mentiri personas, multaque falsa componere & similares, quæ vt vera certaque vellet ab omnibus accipi.

XXVIII. Irascitur nobis sic libere iudicantibus Papistæ. Sed ante nos fraudem olfecerunt hi laudatissimi viri. Theodorus Gaza in præfatione ad problemata Aphrodisiæ vno tantum verbo & obiter. Laurentius Valla plenius in decimum septimum cap. Actor. itemque Erasmus, & Thomas de Vio Cajetanus. Bellarminus duobus verbis rem transigit, quasi leuissimam. Citantur (inquit) haec opera nomine Dionysij Areopagita in sexta, septima, & octava Synodo generali: item a Gregorio i. in homilia de centum ouibus, à Martino i. in Concilio Romano, & ab Aga-

thono, in epistola ad sextam Synodum. Ex quo, inquit, coguntur fateri haeretici, hinc autorem ante annos mille scripsiſſe, prouide non esse contemnendum. Egregiam vero laudem, inquam, & spolia ampla. Scripsit ante annos mille. At qui ante mille sexcentos oportuit, si fuit Areopagita: cuiusmodi ergo haec opera sunt: quorum antiquitatem non potuit altius repeteret, aut probare, quam à sexcentis annis post mortuum Dionysium? Saltem ergo, inquit, non erunt contemnda. Egregie: quasi nihil sit contemnendum eorum, quæ scripta sunt ante annos mille. Quasi nihil præterea in his operib. reprehēdatur. At qui impostura notior est, quam vt excusari possit: quia is, quicunque tandem sit, voluit se inferere ætati Apostolorum, nam & scribit ad Timotheum, ad Titum, ad Ioannem Euangelistam: & se Virginis corpus vidisse dixit vna cum Apostolis, quæ in homine recentiori quis potest non damnare?

XXIX. Iodocus Clichthouæ Antilutheri libro primo capitibus quinque prolixis hanc caulam disputans, octo enumerat argumenta, sed puerilia: item Cotonus in Institutione. Primum, quartum & sextum, quia is auctor Paulum dicat suum esse præceptorem. Secundum quod se à gentilitate conuersum. Tertium, septimum & octavum, quod scriperit ad Timotheum, Polycarpum, Titum. Quintum, quod interfuerit Virginis morti. At hæc omnia tam facile fingi potuerunt, quam ipsum Areopagite nomen assumi: atq; adeo infinita deprehenduntur similia quotidie in scriptis suppositiis. Et quid in hoc imposturarum negotio nasutiores non sperent, cū inceptus nescio quis morio ausus sit Augustini ad Cyriillum Hierosolymatum; huiusq; ad illum epistolas obtrudere de miraculis, & obitu Hieronymi: Quare hæc non euincunt autorem esse Areopagitam, sed potius imposturam arguunt.

XXX. Argumenta autem in contrarium hæc sunt quorum quædam refutare conatus est Baronius, Annalium tom. 2. ad annum centesimum nonum. & Clichthouæ loco dicto. Primum hoc esto. Non vixisse Apostolorum temporibus hæc indicant: quod cœlestis Hierarchiæ c. i. nominet τὸν ἐπαπτωτὸν λεγίνων πατρὸν θεολογικὸν αὐτοῦ, illuminationes sanctorum oraculorum traditione a patrib. acceptas. Et Ecclesiastice. i. atque adeo eo ipso loco quem iam præ manibus habemus, suos duces dicat mystica illa non scripta didicisse à sacris illis viris, à quibus reliqua c. τοῖς ιεράς διάντα, scripta sunt, τοῖς τὸν αὐτὸν λεγόντες αὐτῷ οἱ καθηγημόνες οὐκέτι εἰσιν. Non sat cōmode diuisa sunt hæc temporib. Nam ipso Apostolorum seculo τὸν ἀρχόντας θεολογον appellari Christianæ fidei dogmata, quasi iam longa temporum serie intercedente, quam bene conuenit. Et ipsum, qui ab Apostoli erat institutus, & edocitus, testari suos duces, hoc est, eos qui sibi in his mysteriis inquirendis, explicandis ve præjuissent, fuisse ab Apostolis μυνήσεις, hoc est, catechetice institutos: quod genus figura esse potest: Sic solent non sat attentis mehacibus excidere nonnulla, quibus le ipso prodant, vt suis vestigiis forices.

XXXI. Secundum argumentum inde petitur, quod multa dicat de Templis, de Altaribus, de Monachis: Et vt loquitur Phortius Biblioth. cap. i. ὅτι μὲν τὸν τεραπνωτὸν εἰ τὴν εὐαγγελίαν, τὴν διάκυπτην θεολογίαν, τὸν βιβλον αὐτὸν τὸν πατερὸν τὸν ζευγόντων πατέρα, τὸν διαδότην, τὸν πατέρα τοῦ θεολογον, περὶ speciem profectus, & longi temporis spatio inualuerunt, earum Traditionum hic liber exactam descriptionem exsequitur. Αὐτὸν δὲ, μετάοντα μὲν πολὺν κρόνον τὸν πελάτην τὸν μετάλλευτον Διονυσίον εἰ τὴν εὐαγγελίαν αὐτοῦ, Διονύσιον εἰ τὸν λαμπρότερον αὐτοῦ. Non est igitur verisimile, immo vero inceptum fragmentum est quæ multo post Dionysium mortuum tempore in Ecclesia extreverunt, ea ipsum Dionysium describenda suscepisse. Nam templæ & altaria, Christianis nulla esse fatebantur Origenes, & Arnobius: at hi longe post Areopagitam, minimum integro seculo. Monachos autem, ante Paulum & Antonium, nemo vñquam nominavit, quorum obitum, illius quidem ad annum trecentesimum quadragesimum terruum, huius autem ad trecentesimum quinquagesimum octavum, Baronius refert Añalium tom. tertio. Paulum vero annos vixisse centum tredecim dixit Hier. nec ante decimum quintum fugisse in eremum. Dionysium vero mortuum ferunt plerique, omnes Domitianus anno postremo, id est, nonagesimo anno Christi. Baronius a. sub finem Traiani, aut initium Adriani, hoc est, circa annos Christi centum viginti plus minusve. Quare Dionysium oportet esse mortuum ut minime annis centum viginti quinque, ante prima eaq; tenuissima Monachatus exordia.

XXXII. Baronius responderet, se. i. Añalium tom. probasse Ecclesiasticas cæterimonias ex Apostolorum fontibus in Ecclesiam dimanasse: vitamque Monasticam in Eßensis prodidisse, sed primitus à Iohanne exordium sum p̄fisse. At certe de templis & altaribus Christianorum, structis Apostolorum tempore, ille nihil aut dixit, aut potuit dicere: nam de cœnaculis, quo Christiani conueniebant, alia ratio est. Esse nos a. Monachos fuisse, & Christianos, quis credit, αὐτὸν πατέρα τὸν πίσταν κορύζεις μέτον. Etsi fateor veteres nonnullos ita lusisse, vt quæ de his Philo tradit libro de vita contéplatiua, deriuariant ad Christianos. Sed quib. argumentis duci? Nā etsi habuerint quædam instituta communia cum iis qui postea vocati sunt Monachi, non sequitur tamen fuisse aut Monachos aut omnino Christianos. Habuerunt enim etiam diuersa, φιλογον, inquit, αὐτοτερπτικαν πάτερα φίλων, τιμων, γενεαν. Ζευς, fugiunt relictis absg, p̄fē redditus, fratrib. liberis, uxoris. parentib. At Paulus, si quis suorū curam non gerit, hunc pronunciat deteriorem infideli, fidemq; abnegasse. ad Tim. 5. Mulieres admittebant ciudem instituti, non tantum ad orationem, sed etiam ad conuiuia; quas tamen maxime fugerūt iij omnes, quos scimus monasticam exercuisse. Sed hoc miror, qui factū sit, vt cum huius gentis siue populi, siue ciuitatis (nā sic appellant Solinus cap. 48. Plinius lib. 5. c. 17. Synesius in Dione) nullam mentionem inueniuntur apud vllum Christianum autorem, & quicquid habent, hauserint à Philone, id tamen genus hominū inter Christianos nūmerent. Certe Philo nullū omnino indicū prodit, quod eo inducat. Itaq; non dubito Eusebī (nam is primus est) sibi hoc loco nimī induſſe. Ioānem vero Baptistam autorem fuisse vita monasticam potuit, οὐ μηνον dici, quemadmodū Papistæ se iactant habere Mosēm, Eliam, Christū, autores Quadragesimæ. Sed is nominū ludus est. Non n. sequitur, quia huius superstitionis admiratores his sibi exemplis delicias fecerunt, ideo eorum autrum nomine non abuti. Porro Dionysius monachos describit τὸν πλα-

LIBER NONVS, CAP. VIII.

143

διανοώντες οὐ γηλοτίσασι τούτον, sumnum ordinem omnium ordinum, qui & in itiant & perficiunt, describiturque ritus, qui in consecrandis adhibentur à sacerdoti.

XXXIII. Tertium argumentum, capite quarto de Diuinis nominibus, sic legimus *ρεθίκης ιεράς Ιγνατίου, διαδικασίας σταύρωσης. Scribit diuinus Ignatius, Meus amor est crucifixus. Quæ erba legimus in Epistola, quam Ignatius scripsit ad Romanos. At quomodo hanc Epistolam Dionylius potuit legisse, aut omnino dum viueret: aut certe dum ad Timotheum scriberet? Nam plerique omnes mortuum dicunt Dionysium anno Christi nonagesimo octavo, Domitianum postremo. Ignatius vero, teste Baronio, anno certissimo nono vincetus Romanum deducitur: atq; ex eo itinere scripsit hanc Epistolam: annis plus minus decem post obitum in Areopagite. Sed & Timotheum defunctum esse ante quam Ignatius scriberet ad Romanos, constat ex ipso Ignatio, qui ad Ephesios scribens ex hoc itinere, eorum iam Episcopum nominat Onefum.*

XXXIV. Torsit hic nodus Baronium. Qui primo Dionysium contendit ad ultima Traiani tempora saltem peruenisse: itaque Ignatio superstitem fuisse. Sed quo argumento? Adonis auctoritate in Martyrologio, qui ex Aristide eius asserti passum sub Hadriano. At haec auctoritas non potest esse magna. Primum enim varie interpolari huiusmodi Martyrologia, & res ipsa clamat, & Ioannes Molanus conqueritur. Deinde Vluardus, Adone antiquior: & qui videtur Adoni hoc de Aristide suppeditasse, Hadriani non meminit. Natalis (inquit) Beati Dionysii Areopagita, qui post clarissimam confessionem fides, est grauissima tormentorum genera, gloriose martyrio corona tuis est, ut restatur Aristides fide vir sapientiaq; mirabilis, in eo opere quod de religione Christiana composuit. Quid igitur tanti momenti est in Adone, ut soli credatur? Nempe antiquum suum Baronius obtinet: ut quamlibet leuissima occasione sua superstitionis fabulis conciliet auctoritatem.

XXV. Et tamen in meo Lipomano, siue potius Tiletano Lipomani breviatore, ego Adrianum non legi, sed pro eo Traianum. Vnde igitur factum dicam, ut Hadrianum substituerit Baronius? Ille sane viderit. Sicutigitur Tiletanus locum descripsit, *Natale Sancti Dionysii Areopagita, qui ab Apostolo Paulo in frustis credidit Christo: & primus apud Athenas ab eodem Apostolo Episcopus est ordinatus: & sub Traiano Princeps per clarissimam confessionem fidei post grauissima tormentorum genera, gloriose martyrio coronatur, ut Aristides Athenensis, vir fidei sapientiaq; mirabilis, in eo opere quod de religione Christiana composuit. Hoc opus apud Atheniensis summo genere colitur, & inter antiquorum monumenta clarissimum tenetur, ut peritiores Gracorum affirmant. Præter autem mutationem Traiani in Hadrianum, etiam postrema verba Baronius omisit, quibus constat Aristidem ab Adone citari aliena fide. De Traiano a. consentit Suidas. Hic igitur eloquiorū Dei interpres Dionysius, decimis temporū curriculus, & cooperante Spiritu Sancto, plenus dierū per agone martyris pro Christo desudatum, diem suum obiit imperante Traiano Cesa re: quo quidē tempore & Ignatius, cognomento Theophorus, suum & ipse agenem decentauit. Consentit (inquam) de Traiano, sed tempus designat, eū plenum anno quo Ignatius functus est. Quod si est, mirum qu tam cito potuerit Ignatii Epistolā legere. Imo qui potuerit è vinculis ad Timotheum liberos scribere.*

XXXVI. Sed illud de Timotheo violentius est: quod soluit dupliciter. Primo, ut dicat, Dionysium haec verba primo non usurpare cum scriberet ad Timotheum, sed postea addidisse. Sic enim quemlibet tractatorem ad extremum usque sua vita diem suas lucubrations, aliquid addendo, minuendo, vel immutando, solitum expolire. Secundo nihil cogere, ut affirmemus Timotheum illum fuisse Pauli discipulum Episcopum Ephesiorum. Inscriptio enim præfixam, *Sandi Dionysii Areopagite Atheniensis Episcopi, ad Timotheum Episcopum Ephesinum: liber de diuinis nominib. a librario esse appositum.* Germanam autem illam esse in Ecclesiastica Hierarchia, Cōp̄resbytero Timotheo, Dionysius presbyter. Porro vocari Timotheam ab hoc Dionylio, filium: Episcopum autem ab Episcopo potius fratrem vocari.

XXXVII. Ita, leuibus coniecturis, quidlibet posse sperat: tantum ille concepit sui nominis confidentiam. Imo tam impotenter omnib. ingenii dominatur Cardinalis. Sed primum, quam incepta concluditur, Hier. & August. profitentur, ita suis se operibus vlos esse: Ergo Dionysius sua opera correxit. Deinde, nondum probauit Dionysium Ignatio fuisse superstitem. Nam siue ante obierit, ut contendit auctorum pars maxima, siue eodem tempore, quis non videt inepit diuinari? Episcopos autem solere se multo fratres appellare, quis nescit? Sed adpellatos etiam esse à senioribus iuniores filiorum nomine, quid haber absurdum? Fuisse autem longe prouerbiorem atque Diyosium ipse fatetur Baronius. Et sane si scriptis hunc librum post Ignatij ad Romanos Epistolam, cum oportet centenario maiorem fuisse: cum Timotheus compelletur tanquam iuuenis a Paulo iam tum morti proximo: hoc est, circa annum Christi sexagesimum nonum, cum iam sexagenarius, ut minimum, Dionysius esset. Porro, excepto hoc uno Baronio, nemo haec tenus fuit, qui non agnouerit hunc Timotheum esse Episcopum Ephesinum; aut visus sit dubitare: non Pachymeres, non Maximus, non Suidas, non denique illius quem saltem viderim.

XXXVIII. Quartum argumentum. Mentiuntur se Virginis corpus vivisse, vna cum Iacobo & Petro omnibusque Apostolis: de diuinis nominibus, cap. 3. continecumque fuisse Timotheum. In quo primum, quod testimoniū laudat Timotheum: vel falsum est, si tanquam oculatum; & ut ridiculum, si auritum. Sed quomodo omnes praesentes Apostoli? Nam ijiam pridem in varias orbis partes dispersi erant: & quod quidam singunt deducitos esse auium instar per aerem, crassam superstitionem redolet nouissimum temporum. Deinde, qui adesse potuit Iacobus? Imo qui potuit ipse Areopagita? Nam Iacobi obitum Baronius refert ad annum quadragesimum quartum: Dionysij conuersationem ad annum quinquagesimum secundum. Virginis a. mortem, siue translationem, ad annum quadragesimum octauum. Ergo neq; Iacob. inter homines: neque Dionysius erat inter Christianos, cum Virgo desit esse in terris.

XXXIX. Quintum argumentum, quod hi libri prorsus incogniti fuerint primis Ecclesiæ seculis. Anastasius Bibliothecarius ad Carolum regem Notandum est (inquit) quod licet tanta gloria, tantaque scientia siue antiquitatis iste Sanctus Dionysius fuerit, nunquam tamen aliqua opuscula cum edidisse, nisi fallor, quecumque. Orthodoxorum scripta Traditio prout priusquam Romanis Pon-

tifices, Gregorius, Martinus, & Agatho dictorum eius in conscriptis suis mentiones fecerint. Et Baronius Constantiū nescio quem, cognomento Philosophum, notat deplorare solitum maiorum in felicia tempora, quæ his caruisse Dionysij commentariis. Denique Bellarm. non potuit altius eorum memoriam repetere, quam à Synodis 6.7. & 8. & illis paulo antiquiorib. Gregorio, & Martino ac prouide continuit se intra milie ab hinc annos. Sic relinquantur secula integrâ quinque, & ferè totum sextum: quib. merum sit de Dionysij libris silentium: ut nemo tum extiterit, qui le vel vidisse vel saltē aliquid inaudiuisse testeretur. Quis credat? Cum Eusebij. Hic ronymiq; tanta fuerit diligentia in conquirendis magnorum virorum etiā Epistolis? Cum omnium aduersus hæreticos disputantium tantum fuerit studium in legendis, citandisque veritatem quorumque libris?

XL. Respondeat Baronius, Eusebium, ut Arianum, suspectum esse: quasi non putauerit sibi suisque opportunum, quæ ipso solo aspectu Ariana dogmata potuerint infingere: ut dolo malo Theognosti Theologorum celeberrimi nomen a scripta silentio obvoluta reliquit: quem tamen Athanasius citat. Et iam ante Maximus Monachus, Eusebii hoc de Dionysij libris silentium impietatis nota sugillavit. Hieronymum vero quod attinet, eius hoc fuisse institutum, ut eos colligeret antiquos Scriptores, quos inuenisset ab Eusebio recentiores illis tantum superadditis, qui post Eusebij obitum vlique ad sua tempora in Ecclesia floruerent, reliquos additos esse à Sophronio. Ceterum Arhanasium in questionibus ad Antiochū, citasse librum de Hierarchia ecclesiæ. Maximum testari; Dionysio Corinthio cognitum fuisse: & Chrysostomo; appellanti επιστολὴν τοῦ Κυρίου, Anastasiū Bibliothecariū: Liberatum Cyrillo Alexandrinō.

XLI. Sed hæc infirmissima sunt. Suspicionis in Eusebium ille profecto émentitur auctorem Maximum. Nihil enim hic aliud, nisi in Eusebii manus non venisse Dionysij libros, ut neque alios plurimos: de Ariana hæretice verbū quidem. Et si autem verum sit Ariani Eusebium fuisse ante Synodum Nicenam: ramer post eiuratum in ea erorem, nemo quicquam finistrid eo retulit. Et tamen si haberet Baronius aliquem aut οὐρανον, aut vetustiorem Eusebium, a quo hæc opera certo nouerit commemorata, permitto ut quidlibet suspicetur. Sed si non haberet, cur de industria ludit? Aut cur non simile aliquid suspicatur de Athanasio: illo (in qua) viro magno cui nihil fuit commune cum Ario: illo, qui Theognostum videt ab Eusebio omnissimum? De Hieronymo rufus veritatem violat. Nusquam enim se ille significat eos tantum colligere, quos inuenisset ab Eusebio recentiores. Nusquam hoc Hieronymus (inquam) profiteretur: sed tantum sibi Eusebium Pamphili in 10. Ecclesiast. hist. libris, maximo adumento fuisse. Et saepe non paucos ille accenset, quorum apud Eusebium ne ne nomen quidem inuenias: ut Senecam, Hermam, Iustum Tiberensem, Aristidem, Agrippam cognomento Castorem, atque alios. Quos additos esse à Sophronio vnde habet? Nam is nihil addidit, præter nomina eorum Apostolorum, qui nihil scripserunt, que fuerant ab Hieronymo prætermissa. Erat Senecam, Marianus Victorius diserte ad marginem annotauit, Epistola Seneca à Hieronymo probabantur.

XLII. Porto liber questionum ad Antiochum non est Athanasij: nam quæstione 3. citatur Epiphanius Cyri, Athanasio multo recentior. Atque adeo Sixtus Senensis libro 4. Bibliothec. hoc suum iudicium scriptum reliquit, de isto ipso libro. Qui tamen (inquit) Athanasij non videtur. Sufficit hinc ex variis Patrium scriptis collectum à studio quopiam, qui in quæstione 4. Theologiam mysticam Dionysii allegat, Athanasij seculo, ut arbitror, ignorat: & quæstione 33. citat Athanasium ipsum, & ab eo etiam diuersam sententiam profert. Reliqua Maximi: Anastasiū, Liberati testimonia valde sunt incerta, atque adeo merito Baronius quærit, qua iniuria vel fraude illa omnia exciderint.

XLIII. Quod vero addit, citari Dionysium à Romanis Pontificibus, quorum in his summa sit auctoritas, scilicet Gregorio, Martino, & Agathone: Papisticum est, non Theologicum argumentum: hoc est, confidentia plenius, quam sinceritatis. Primum Catholic Episcoporum Romanorum nullā maiorem auctoritatem agoscunt, quam aliorum quorumlibet viorum Doctorum, si tamen ipsi in eo censeri possunt ordine. Secundo, ne ipse quidē Papistæ agnoscent Episcopos Romanos errare non posse in rebus, quæ sūt facti, cuiusmodi hæc est. Itaque nihil est, quod nos eorum moueat auctoritas. Et sane quid expectemus sani ab Agathone, qui ad Constantinum & Ireneum, multa citat quasi ab antiquis, quæ tamen eorum non sunt? Basilium aduersus Julianum deferrorem, Hieronymi sermones? Nec est quod plura colligam.

XLIV. Sed non esse antiquis cognitos hos Dionysii libros, non aliunde melius agnoscas, quam ex iis rebus, quas cum in iis legis, alibi tamen non creditas Christianis compcrias: quod nunquam fieret, si Areopagita, Pauli discipulus, ea scripisset. In libris de Hierarchia ecclesiæ, ordines Angelorum magnifice describuntur: atque ea descriptio deinceps pro lege habetur ab omnibus Scholasticis. At eos ordines Ireneus enarrari non posse credidit, libri 2. in editione Feuardentii. Augustinus etiam Enchiridij cap. 58. negat aut seire, aut à quoquam facile explicari posse. At qui vterque ex iisdem libris, minus didicissent, quam Thomas: quam Scotorus: quam reliqui. Tenbras, quæ facta sunt, tum cum Christus peperidic in cruce, Dionysius se vidisse testatur, cum esset Heliopolis in Egypto: & factas ex Solis Eclipse, opposita Luna, quæ ab Oriente ad Solem accesserit, contra quam fieri solet: statimq; in suum locum redierit. At Origenes & Hieron. asserunt eas tenbras non excessisse solum Iudaicum: & verisimile est: nam enim tnm temporis floraret Astrologia, quis credat eā Eclipse non esse obseruatā ab Astronomis? Factas a. non obiectu Lunæ, sed Sole radios retrahentes. Denique, ne omnia colligam de Mariæ Virginis obitu, Baronius queritur historiam esse valde incertam, & obscuram: ipsum etiā Epiphanium non ausum definire mortuā. At Dionysius iste, suotū testimonio oculorum debuerat Ecclesiam docuisse eam re vera esse mortuam, si is quidem ita scripisset. Et miror Baronium, qui alias huic viro tantum defert, nunc tam parum commoveri eius nomine, ut historiam relinquit incertam.

XLV. Atque haec tenus de Dionysio: sequitur Clemens Alexandrinus, quem Jesuitæ dicunt afferere, Christum Iacobum Iusto, & Petro, post ascensionem suam, singularem quandam imperiussim cognitionem, quam ille reli-

144 reliquis Apostoli tradiderint. Hi autem $\gamma\circ$. discipulis. Respondeo, locum haberi apud Eusebium libr. 2. historiæ, cap. primo. Ιερώνυμος τοῦ δικαίου καὶ Ιωάννης εἰπόντες Πέτρον μὲν ἀριστον παριδικαιούντα γράψαντες εἰκόνα Θεοῦ: εἰ τοις λεπτοῖς οἱ περιόδοι περιγράφεται τοῦ ιεροῦ Λαοῦ. Αἱ πόρροι λεπτοὶ βεβούμενοι. Eum locum Christophorus vertendo corruptis singularem cognitionem reddens, quam ille simpliciter cognitionem dixerat: & hanc corruptionem Iesuita in suum vertit commodum. Ego sic reddo. Iacobus Iustus, & Ioannes, & Petrus post resurrectionem, cognitionem impertivit Dominus: hanc illi reliquis Apostoli reliqui. Apostoli Septuaginta. Rufinus omnem cognitionem addiderat: quod et si non est apud Eusebium, tamen potest ferri: quis enim non facile patiatur Christum his tribus Apostolis omnia manifestasse mysteria? Quanquam illud duriusculum: hæc eadem mysteria fuisse reliquis Apostolis, non à Christo, sed ab his tribus communicata: cum tamen, saltem Paulus sit excipiendus, qui se profiteret reuelatione Euangelium didicisse, nec contulisse cum carne & languine: nec aliquid plus accepisse ab his ipsis. Sed hec vtr sit, tamen nihil ad imperfectionem Scripturæ. Non enim sequitur, Iacobus, Ioannes, & Petrus acceperunt cognitionem, & si velis, omnem cognitionem, eamque reliquis tradiderunt, ergo non omnia sunt scripta.

XLVI. Superest Eusebius de Demonstratione Euangelica libr. primo cap. 8. Is ita habet, ἀλλὰ οὐ μόνον. Moses εἰς τὸ λαὸν αὐτὸν φοιτῶν σκιλ. Christus εὐαγγελίους λάοντος πατέρια τῆς χαρᾶς Αγγέλους αὐτῷ γέγοντα ματερὶ εὐχαριστεῖ. εἰς γάρ τοι τοῦ μαθητῶν τῷ τοῦ διδασκαλίας σύμματον, καταδηλών, ταῦτα πολλῶν ακηγοῖς πειράθροις, τῷ θεοφυσικού λίτων, ὅπερ μόνοτε την εἶναι διαβεβηκότος αφεῖται πελειά διδασκαλίας παρέγγειλε, ταῦτα τοῖς εἰσιστε χρεῖσσι παρεδίδει, οὐτοὶ δὲ τοῖς ταῖς ψυχαῖς εἰμπαθεῖσι, τῷ θεοφυσικού διερμόντος εὐφρεγέσθαι τούτοις αὐτοῖς συγκατείτε τῇ τοῦ λαοῦ οὐ καθεστατεῖσι, τῷ μόνῳ γραμμάτῳ τούτῳ διάγετον θεοφυσικόν παρεδίδοσι. Donatus verit, Ceterum ille quidem in tabulis inanimatis, hic autem in mentibus vita præditis perfecta Novi Testamenti documenta descripsit. Eius vero discipuli ad magistri sui nutum auribus multorum doctrinam suam commodantes, quacunque quidem velut ultra habitum progressis (dic potius, habitu prouectioribus) à perfecto ipsorum magistro præcepta fuerant, ea iis qui capere poterant tradiderunt, quacunq; vero iis conuenire arbitrabantur, qui animas adhuc affectib; obnoxias gerent, curationisq; indigenes, ea ipsi ad imbecillitatem multorum se demittentes, partim literis, partim sine literis quasi quodam iure non scripto seruanda commendarunt. Horum, si me iudicium non fallit, hac mens est. Distingui primum ipsum Christum à discipulis. Nam Christum animis omnia sua mandata inscripsisse: hoc est, puto, nihil scripsisse, sed tantum viua voce docuisse. Discipulos vero distinxisse ea que sibi commissa erant in duo genera, ut alia pertinerent ad perfectiores, alia vero ad imperfectiores. Primum genus tradidisse capacibus: alterū vero tradidisse partim scriptis, partim non scriptis.

XLVII. At haec ego, quid sibi velint, non bene capio. Nā quid est, Aposto-
los tradidisse capacibus, ea quæ pertinenter ad prouectiores? Causa dubi-
tandi, quia statim postea id ipsum tradendi verbū commune facit tum scri-
ptis, tñ non scriptis. Quod si proprie intelligimus de traditione non scripta
primum sequetur, quæ apta sunt prouectiorib. non esse scripta: & quia scri-
pta sunt dogmata Trinitatis, Incarnationis, crucis, resurrectionis, redem-
ptionis, justificationis, sequetur ista duntaxat infirmiorum esse, quasi rudi-
menta: quæ tamen constat esse maxima mysteria. Et rursus quia scripta est
arcaniū illud de Christo sacerdote secundū ordinem Melchisedec, men-
titus erit Apostolus, qui eū sermonē dixerit esse *δούλον τοῦ οὐρανοῦ*, 5. ad He-
breos. Et Petrus, qui in iis rebus de quib. Paulus scriptis, testatur esse *δούλοις της ποστ.* Secundo, quia ea quæ scripta sunt, dicit Eusebius esse ac-
commodata etiam infirmiorum captui, qui rerum grandium non sunt ca-
paces, sequetur scripturas adeo esse faciles, ut à rūdiorib. intelligantur:
multo magis ab iis, qui horum excesserunt ordinem. Contra Augustinum
qui Epistol. 2. Tanta est, inquit, Christianorum profunditas literarum, ut in eis
quotidianè proficerem si eas solas ab ineunte pueritia usq; ad decrepitam senectutem
maximo otio, summo studio, meliore ingenio, conarer addiscere. Contra Papistas
iplos, qui earum obseuritate difficultateque summa tanquam *μερόπεις λυκέων*
et rursum ad absterrendos laicos. Quinetiam Ioan. Hayus libr. primo Disp.
c. 8. scriptis, neminem omnium esse qui perfectam vel primi capititis Euan-
gelij secundum Ioannem notitiam sit assequutus.

XLVIII. Quid hoc est rursus; quod secundi generis homines describit
τὸς εἰπομένεις, οὐδὲ γραμματεῖς οὐδὲ φίλοις, eisq; opponit, τὸς τῶν ἔχοντων διάβολον;
An quia ullo homines esse possint, quorum habitus ita proficerit, ut
nihil animi perturbationib. obnoxius sit, ipsiisque vltra superflua sit vi-
tiorum cura? Hoc sine inquam sperare aliquis possit, dum agit spiritum? I-
mo hæc non aliunde nata, quam ex stupida, & superstitione motu achorum
admiratione, quæ in eo laudando vita genere mortuas τὸς μάλα γείσας ὄγκου
μακάριον τοντοῦ βίου.

XLIX. Ergo negari non potest Eusebium esse loquutū incommode, vt ne quid duitus dicam. Ignoscant ergo lesuitæ, si eius iudicio stare nolumus. Illi potius discant non muscarum in morem vicerib. delectari. Nec tamen adeo sumus inhumani, vt nullam Eusebio relinquamus spem excusationis. Dicat forte aliquis, nec nobis quidem inuitis, loqui non de reb. fidei, dogmatumque mystériis, sed de variis vitæ institutis, ac propterea non necessariis. Argumento est, quia statim post iam descripta verba, infertur, *αὐτὸν δικαιοῦται οὐδὲν οὐδὲν πάτερ*, adeo ut iā Ecclesia Christi duo viuendi modi instituti sint: nimirum alter supernaturalis, & longe ultra communem ac humanam πολιτείαν viuendi rationem: *εἰ μέν, εἰ παύσεις, εἰ σπάσις, εἰ τελείωσις, εἰ θεραπείας, εἰ γένεσις οὐ πάτερ*, non nuptias, non sibolem, non substantiam, non opum facilitatem requirens: cuius generis homines miris, imo & diminis laudibus effert, aliquosque tanquam Deos appellat Alterum vitæ genus, demissius est & humanius *ταπεινός ήγη αἰθρίας καὶ πάτερ*, eorum hominum qui nuptias dant operam & liberas, & economiae. Hæc Eusebius: hoc passus, quod alij omnes, qui *τελεσθεῖσιν οὐδὲν οὐδὲν*, delectantur: vt quas non possunt ex Scriptura probare. *εἰ δορεών αργαφής* nomine commendent. At hæc *αἰδιαφορα* sunt: non enim omnes Christiani obligantur alterutri generi: itaque sunt extra controvèrsiam nostram. Denique eligant aduersarij vtrumlibet: vel scripti Eusebius in genere, vt etiam comprehendenter et q. ad salutem re-

C A P. IV.

An omnia quæ Christus fecit & docuit, scripta sunt.

I. **S**i neque omnia Christus per se docuit, neque omnia quæ Christus fe-
icit, scripta sunt; tum necessariae sunt Traditiones non scriptæ. At neq;
omnia Christus docuit: neq; omnia quæ fecit scripta sunt. Ergo necessariae
sunt traditiones non scriptæ; & vi consequentis, Scriptura est imperfecta.
Argumentum est Panigarolla lectionis 4. p. 2. Et probatur assumptionis
pars prior ex Ioan. 16. *Adhuc multa habeo, qua vobis dicam, sed nunc non po-
testis portare.* Et decimo quarto. *Spiritus vos docebit omnia, & suggeret om-
nia.* Pars posterior probatur: ex Ioan. 20. & 21. *Multa quidem, & alia signa
fecit Iesus in conspectu discipulorum juorum, qua non sunt scripta in libro hoc.* Ad
haec, quum dicatur curasñe omnes, sanasñe omnes, tatis appetat multa non
esse scripta, cum paucorum habeamus historiam, qui sanati sunt. Præterea,
Luca 24. *Incipiens à Mose & omnibus Prophetis interpretabatur illis in omnibus
scripturis qua de ipso erant.* Et rursus, *Aperuit illis sensum, ut intelligerent Scri-
pturas.* Et Actor. i. *Apparbat eis loquens de regno Dei.* At hi sermones Christi
nusquam sunt scripti.

II. Primum negatur consequentia. Nam et si Christus ipse non omnia docuisset sua voce, tamen non se queretur necessarias esse traditiones. Ratio prima: Nam idem pollicebatur Apostolis Spiritum Sanctum, à quo docebuntur omnem veritatem. Quare et si non a Christo, tamen ab hoc Spiritu Apostoli omnia scire potuerunt, ac propter eam etiam scribere. Deinde, et si non omnia quæ Christus dixit, essent scripta, tamen potuerunt scribi omnia quæ Spiritus Sanctus suggessit. Ratio altera: quia non omnia, quæ Christus fecit & dixit, necessarium est scribi. Tesis mihi Gretserus Jesuita in hoc ipso argumento: negans omnia: sed tantum quædam ab Ecclesia commendari credenda & oblevianda. Quod si est, cur non iis quibusdam contenti sint Christiani, quæ scripta sunt?

III. Secundo, & quidem præcipue, negatur vtraque antecedentis pars. Et prius. Et prius certum esse dicimus, Christum ipsum Apostolos omnia docuisse, 10.16. Non amplius dicam vos seruos, quia seruus nescit quid faciat Dominus eius: vos autem dixi amicos, quia omnia qua audiui a Patre meo, nota feci vobis. Nisi forte malint Papistæ ne ipsum quidem Christum omnia audirent a Patre.

IX. Neque obstat primus locus è Ioannis decimo lexo: tum quia, eti
ad id vsque temporis non omnia docuisse Christus Apostolos, tamen post
ea docere potuit: nempe, post resurrectionem: quod probant iij loci, qui post
ea citantur ex Luca. Tum etiam, quis non sequitur, Christus tum habe-
bat multa dicenda, quæ Apostoli non poterant portare: ergo Christus non
docuerat omnia. Quid enim prohibet, quominus dicamus, ea ipsa ante id
tempus Christum docuisse, quæ erant iterum proponenda propter Aposto-
lorum caritatem? Multa enim Euangelistæ testantur illis fuisse dicta, qua-
tamen non intelligebant.

V. Posteriorius: ex hoc loco interpretandum alterum esse è c. 16. qui integer habet in hunc modum: *Aduic multa habeo quia vobis dicam: sed nunc non potestis portare. Quum autem venerit ille Spiritus veritatis, deducet vos in omnem veritatem. Quibus verbis perspicuum est promitti Spiritum, qui ea suppletat, quæ tum dicenda Christus habebat. Iam vero horum verborum, deducet vos in omnem veritatem: non potest alius esse sensus, quam illorum docebit vos omnia.* Si igitur, cum diceret Christus, docebit vos omnia, is sensus erat, ut ostendimus, suggestum Spiritui Sanctum ea, quæ ille in ante Christus dixerat: certe debent & hæc verba, deducere vos in omnem veritatem, sic accipi: non igitur ostendunt Christum non omnia docuisse.

VI. De altera parte assumptionis respondeo , distinguenda esse Christi dogmata & facta: & ista quidem non esse scripta omnia : nec potuisse: nec fuisse necesse: illa vero nulla esse prætermissa : quin scripta sint, aut ab Evangelistis, aut ab aliis: qui autem loci, quæ argumenta prolatæ sunt à Panigarolla: ea de factis esse, siue gestis: non a. de dogmatis : quantumvis impudenter Florebellus libro de autoritate Ecclesiæ contra assertat Testificatur (inquit, & Ioannem intelligit) quam plurimæ à se consuli o. fuisse prætermis- su, qua non modo egisset, sed etiam loquuntur ejet Iesu. Porro de Christi factis, nulla nostra est controuersia: quæ tota in dogmatis consumitur. Est autem Sophistarum proprium artificium , à statu quæstionis απαγειεις διαπο- στολης επιχρυσαν, in eos locos diuertere, aduersariumque pertrahere, quæ illis argumentorum sylvam suspenditare.

VII. Sⁱ vrg^e Panigarolla. Si quacunq^{ue} fecit, non sunt scripta, cur
debeam credere ab^{sq}e probat^{io}nem, quæ cu^m que dixerit esse scripta. R^{esp}
deo, primū, quod deprobatione dixit, esse ad inuidiā constandā nō legitimo
pr*æ*judicio; minime a^m ad litē decidendā certo argumēto: porro nos nuc
adversariū argumēta refutare: nō nostra p^{ro}fessiō. Ille vero, si nulla à nobis vn
quā audiat, ne credito sane omnia Christi dogmata esse scripta; sed si audit;

moneo ne tanquam aspis furea, aures obfret: quod ille plerunque, i
mo semper facit. Deinde ad argumentum: dico non parum interesse di
scriminis inter Christi gesta, & dogmata: vt hæc scriberentur omnia, et
non illa. Illæ etiæ sunt vtilia, neque enim alias facta essent: ab eo qui nihil
frustra facit: tamen non sunt æque scitu necessaria: hæc vero non tantum
vtilia sunt, sed etiam scitu necessaria: propterea illa potuerunt prætermitti
facilius; hæc vero minimè. Quod ipsum potest ipsa Papistarum confessione
confirmari. Nam cum omnia dogmata contendant per traditionem
non scriptam esse continuata in Ecclesia: tamen non ausint idem de gestis
dicere. Imo Gretserus in defensione cap. 5. lib. 4. Ecclesia non omnia dicta e
facta Christi, sed quædam ex illis nobis credenda & obseruanda tradidit. Ne
paucos esse doctores asserit Panigarella, qui merito credendum esse dicant
multo plures suscitatos à Christo, præter tres illos, quos habemus in Eu
angelio. At, inquam, illos multo plures iam pridem ignotauit Ecclesia. Eu
go non sunt omnia gesta Christi, non tantum non scripta, sed ne tradita
quidem. Et si non tradita, ergo non necessaria. Nam & absque iis cogniti
& fiunt Christiani, & in Christianitate saluantur plurimi. Præterea ipse Eu
angelista testatur gestorum Christi tantum esse numerum, vt libros totu
m undus capere non posset. At de dogmatib. nemo vñquam aut Apostolus
aut alius ita loquutus est. Capi quidem à mundo non posse ipsa dogmat
dici potuit: sed singula propter mysteriorum altitudinem. non omnia pro
pter numerum. Quare longe dueisa est ratio factorum & dogmatum.

VIII. Ad ea quæ restant, dico, non omnes conciones Christi fuisse scriptas, & literis inandas: ne ipsas quidem singulas totas. Sed quæ illis concionibus tractabantur dogmata, ea vero esse omnia scripta. Quærit aliquis argumenta? ea si ipsa volo quibus Panigrola virus est. Nam Luce 4, ita scriptum est: Exorsus à Moysi & Prophetis omnibus interpretabatur illis cū mortuis, & profectis nō & cū in omnibus Scripturis quæ de ipso erant. Et paulo post His sunt sermones, quos loquatus sum vobis, quum adhuc essem vobiscum, portere impleri omnia quæ scripta sunt in lege, & Prophetis, & Psalmis de me. Tunc aperuit eorum mentem, ut intelligerent Scripturas. Auditu, non quædam & ergo Iesum tum primum annunciasse, sed ea quæ in Scripturis de illo pridem legebantur, nec intelligebantur, exposuisse. Quanvis igitur non sint excepta totidem verba Concionantis Christi, quæ ne ipsi quidem Papistæ aucti profiteri apud se ex Traditione non scripta existare: tamen eis dogmata, quæ illis verbis aperiebat Apostolis, scripta sunt in lege Prophetis & Psalmis, hoc est, in Veteri Testamento: quod satis est.

IX. Atque hoc est, quod in hoc argumento refutando alij dixerunt, non omnia scripta esse, sed necessaria: nempe quia verba singula, nihil est necesse haberiri aut conferuari: sed tantum dogmata, hoc est, concionum summa capita. At hoc, inquit Bellarminus, iam est refutatum. Nimirum, inquam, quia sine aduersario, & se iudice disputabat. Quomodo autem refutatum? Quia multa, inquit, necessaria non sunt scripta, & praesertim de Sacramentorum institutione, quæ sine dubio Dominus tradidit in illis diebus quadraginta. Somnia, inquam. Nullum enim necessarium est dogma, quod non sit scriptum: & Sacramentorum Baptismi, atque Eucharistie in institutionem Evangelistæ non omiserunt: alia a. præter hæc duo Sacra menta nulla agnoscit Ecclesia.

X. Atque hæc quidem de argumēto. Sed nunc liber Papistarum inge-
nium attentias considerare. Augustinus ad hunc locum 1. Ioan. 6. hæreti-
corum mores non portuū non grauiissime notare , vt qui eos multis nor-
doctus experimentis. Traictatuū igitur in id Euangelium 97. sic legimus. O
mnes insi tientissimi heretici qui se Christianos vocari volunt, audacias figmen-
torum suorum quas maxime exhorret sensus humanus: hac occasione Euangeli-
ca sententia & colorare conantur, ubi Dominus ait, Adhuc multa habeo vobis dicere
sed non potestis portare modo: quas hæc ipsa sunt , qua tunc discipuli portare non
poterant. Hæc Augustin.

XL. Notemus primo omnes hæreses, teste grauissimo Augustino, religionique Christianæ scientissimo, omnes, inquam, hæreses ne exceptis quidem iis, quæ sunt insipientissimæ, præ textu huius loci sua inuenta conatas esse colorare. Si igitur de traditionibus non scriptis is locus interpretatus est: quis neget verum esse, omnes hæreses conatas esse suis inuentis fundam aptare ex traditionib. non scriptis: Enim uero: grande scil. suæ diligentia, suæque subtilitatis præmium auferant Papistæ, eum iisdem Scriptura locis suas traditiones palliauerint, quibus olim abutebantur hæretici, Ni-
mittam.

XII. Secundo: putauit Augustinus, si hæreticorum dogmata per se considerarentur, id sufficere ad indicandum quantopere hoc loco illi abantur. Quasi, inquietus, hac ipsa sunt quæ tunc discipuli portare non poterant. Est enim in iis verbis vehementissimus ~~negat~~: innuens ne verisimile quid esse, de iis tum loquutum esse Dominum:imo summam esse eorum stoliditatem, qui assererent eorum quæ hæretici inueherent, Apostolos non fuisse capaces. Magnum profectio contra Papistas telum. Neque n. tam verum est, nullam esse communionem luci cum tenebris: quam fallum Apostolos non fuisse capaces earum quisquiliarum, quas nunc nobis traditionum nomine Papistæ obiiciunt. Et quidem huius loci prætextu. Quo fateantur operari, aut se fecundissime abuti, aut suas traditiones comprehendari. Nam quia illa quæ sunt in Scripturis, non sunt traditiones non scriptæ: ac proinde non de illis quæ Christus habebat dicenda: quæque Apostoli portare non poterant: necesse est has quidem traditiones Apostolos portare non posse: potuisse autem portare illa scripta dogmata.

XIII. Quæ erant igitur illa scripta? Non persequar omnia: paucis
ero contentus Pauli verbis ex 3, cap. prior. ad Timotheum. *Sine contro-
uersia magnum est pietatis mysterium: Deus confidens factus est in carne: iusti-
ficatus est in spiritu: confessus est ab Angelis, predicatus est genitibus, fides illi-
habita est in mundo, sursum receptus est in gloriam.* Audis mysterium, arca-
num, Sacramentum sed magnum, quia cuncti fidèles (inquit Anselmus) no-
uerunt hoc ita magnum esse, ut nemo sufficiat magnitudinem eius cogitare. Hoc ex
illis erat, quæ facile, nulloq; negotio illi adhuc rudes, & impoliti Apostoli
potare poterat. Contra vero audite arcanorum arcana: mysteria *μυστήρια*
dogmata, *θεοφανία*, quorū præ altitudine, Apostoli erant penitus inca-
paces. Sic nō spero vtrorumq; genium faciliter prodirim iri, utrisque à regio-
& positis & comparatis. Atq; audite, non à me, sed à præstantissimo eorum
arcanorum Hierophanta, Ioanne Driedone tom. I, lib. 4, cap. 5. Sunt autem

(inquit) huiusmodi: Veneratio & innocatio Sanctorum Martyrum: Slenne ieiunium, a carnis & cateris cibis abstinentia, suffragia viuorum pro defunctis: voluntaria vota in castitate: Deo quæ dicata virginitate: purgatorius ignis post mortem: parvitorum baptismus: sacramenta confirmationis, confessionis, sacri ordinis,unctionis: matrimonij insolubilitas: corpus Christi sub specie panis & vini: Missa Sacrificium, cateraque officia Ecclesiastica: Sacerdotum coelibatus. Iudicent nunc Christiani, haecne illa sint tanta mysteria: quæ propterea non dicere Christus, quia ea discipuli portare non poterant: quum nemo sit inter sacrificulos tam Beatus, qui non capiat, arque ad ynginem sciat?

XIV. Sed audiant iterum Augustinum tractat: nonagefimo sexto. *Quis nostrum audeat eorum se dicere iam capacem, quia illi capere non valebant? Ac per hoc nec a me expectanda sunt, ut dicantur, quia forte non caperem, simili ab alio dicerentur, nec vos exportare possitis, si ego tantus essem, ut a me ista, quia vobis aliora sunt audiretis.* Duo his verbis significantur. Prius, nec plebem Christianam, ac ne ipsos quidem Episcopos, eorum capaces esse, quæ tum Christus tacuit, cum neiphi quidem Apostoli exportare potuerint. Quidam dicimus? An vero non scriptarum Traditionum, quas siue Driedo recensuit, siue alij superaddere poslunt; neminem ab Apostolorum seculo fuisse: neminem hodie siue laicum, siue Episcopum esse capacem? Bona verba, inquietant Iesuitæ: tum enim nostra ad restitum res rediret. Alterum: Augustinus exprelit, se non posse dicere ea, quorum neque laici capaces essent, quos docebat, neque ipse qui docebat. At si Augustinus non potuit, quanto minus Driedo? Driedo tamen dixit illa quæ enumera uimus capita. Rursus ergo, hæc ea non sunt quæ Christus tacuit.

XV. Sed nondum absolvit Augustinus. Ecce (inquit) concedamus ut ita fit multos ea modo portare posse iam missa Spiritu Sancto, quia tunc eo nondum missio non poterant portare discipuli: nunquid ideo scimus, que sunt quae dicere noluit: qua rite scribemus, sib[us] ab eo dicta a legeremus, vel audiemus? Aliud est n. scire, viru[m] à nobis, vel à vobis portari possim: aliud a. scire qua sunt, sine portari possim: sine nō possint. Qua cum ipse tacuerit, quis nostrum dicat, ista vel ista sunt? Aut si dicere audeat, unde probat? Quis enim est tam vanus aut temerarius, qui cum dixerit etiam vera quibus voluerit, sine ullo testimonio diuino affirmet ea esse quae tunc Dominus dicere noluit? Quis hoc nostrum faciat, & non maximam culpam temeritatis incurrat, in quo nec Prophetica, nec Apostolica excellit auctoritas. Haec tenus Augustinus.

XVI. Primum negauit suo tempore sciri, quæ illa essent, quæ Christus tum dicere noluerit. Exspecto Papistas, ut audiam, suæ iactantes Ecclesiæ profectum, vt doctor sit, quam tempore Augustini. Et si hoc, quomodo has traditiones appellant: cum eas oporteat continua successione de manu in manum esse perpetuatas? Quod si seculo quarto nemo erat qui nosset, quis nouis de cœlo doctor repente ecedidit, qui eas seculo quinto docuerit, & sic deinceps? Deinde nullo testimonio diuino affirmari posse dixit, quæ illa essent. Ergo, inquam, tum vel nulla traditione illa constabant; iac proinde ne nunc quidem: vel non erat traditio, testimonium diuinum, id est, Verbum Dei. Quod si non tunc, ergo ne tunc quidem, contra quam Papistæ asserunt. Tertio temeritatis eos damnat, qui ausint dicere: hæc vel illa esse quæ tum Christus noluit dicere: cuiusmodi sunt igitur dicensi nostri aduersarij? Quarzo, si ex Traditione illa non habentur, & ex eorum defectu colligunt aduersarij imperfectionem Scripturae: nos etiam inferemus eodem iure Traditionis imperfectionem; ut eam falso Costerus dixerit omnem veritatem in se habere: falso etiam Alphonsum de Castro asseruerit, credendum Apostolos aliis verbo narrasset am facta quam dicta: atque ita ut ex ore in ore, & ex pectore in pectus transfuza, ad nos usque peruenisse, sine alio quoque Scriptura testimonio. Denique hoc uno Augustini cito totum corruit argumentum. Si non sunt omnia (inquietebat) scripta, quæ Christus docuit: ergo necessaria est traditio. Imo, inquam nego consequentiam. Nam quis necessariam dicat eam quæ nulla est? Nulla est autem eorum quæ Christus tum ad Apostolos dicere noluit. Ergo ne necessaria quidem. En igitur Papistarum acumen: qui ex traditione, quam nullam esse constat, euntem volunt, Traditionem esse necessariam.

XVII. Sed hunc Augustini locum Puteanus conatur eludere : quia his Augustinum verbis vnum esse dicat aduersus quosdam haereticos, qui quædam sua inuenta dicent ea esse de quibus tum loquutus sit Dominus. Quasi vero, inquam, personæ tantum reprehendi tolerent: non res ipsæ damnari. Quasi, inquam, peritonarum essent non rerum peccata. Quasi denique, non esset in Augustini verbis expressa prima persona, *Num ideo scimus? Quis nostrum dicat? Quis hoc nostrum faciat?* Deinde, non de inuentis duntaxat haereticorum, quæ necessario falsa sunt: Augustinum loqui sed omnino generaliter haec indicant, cum neminem esse dicat, qui etiam tum cum vera dicit, et tamen audeat asserere, de illorum esse numero, quæ Christus tum tacuerit. Nam ita profecto nunquam loquutus esset, nisi universaliter vellat intelligi.

C A P. V.

An totus Canon sufficiat

I. **B**Ellarminus, non omnia Scripturas ita continere, ut sufficientant ipse si-
nus alia Traditione, probat, quia vel totus Canon Scripturarum si-
mul sumptus est sufficiens, vel singuli libri per se. At nō potest dici singulos
libros esse sufficientes: quia videmus Euangelistas non singulos omnia
continere: & si unus liber omnia continet, quid opus fuit tot libris? Sed ne
affirmari quidem potest totum Canonem in esse necessarium ad hoc, ut suffi-
ciens doctrina habeatur. Nam multi libri vere sacri & Canonicis perierunt:
igitur non habemus, nec habuimus à mille quingentis annis sufficientem
doctrinam, si tota sita est in Scripturis.

doctrinam, in tota vita est in Scripturis.
II. Perisse autem aliquos libros Canonicos, probat primo in Veteri
Testamento, autoritate Chrysostomi homil. nonam Matthaeum, cum a-
geret de eo loco, Nazaraus vocabitur: que in nullo veteri libro inueniebat.
Multi, inquit, ex Propheticis periere monumetis: quod de his, oria Paralipomenon
probare possibile est: & eius rei culpam refert in iudiciorum desidiam, impieta-
temque

¶ temque. Deinde ex ultimo prior. Paralip. & 9. post. & prior. Regum 4. In novo autem Testamento certum esse, Pauli Epistolam ad Laodicenses perisse; ex ultimo ad Colossenses. In Reratractionibus addit Epistolam vnam ad Corinthios: testibus Anselmo, & Caietano, colligentibus ab his verbis, Scripte vobis in Epistola, prior. ad Corin. 5.

III. Respondeo prius de defectu Canonis, tum de argumento. Nego Canonem, id est, numerum librorum sacrorum, ex quo confessus est, unquam fuisse maiorem, quam sit hodie. Nam quod alia quedam nominata competantur Prophetarum scripta, non probat oppositum. Stapletonus de Principiis lib. 9. c. 5. Notandum est, tum in Veteri, tum in Novo Testamento ipsos Prophetas & Apostolos aliqua scriptisse, qua tamen in Canonem Scripturarum non sunt relata. Et post paulo. Itaq. in magna multitudine Prophetarum per paucia ea scripserunt, que autoritatem Canonis obtinenterent. Et iterum, Huius vero rei causam diligenter quarens Augustinus, aliam se inuenire non posse scribir, quam quod existimet Prophetas Veteres (adde eriam Apostolos) quibus ea, qua in autoritate religionis esse deberent, Spiritus Sanctus utique revelabat: alia, sicuti homines, historica diligentia, alia, si ut Prophetas, inspiratione diuina scribere potuisse: atq. hoc ita fuisse distincta, ut illa, tanquam ipsis, ista vero tanquam Deo per ipsos loquenti iudicarentur esse tribuenda: ac sic illa pertinerent ad veritatem cognitionis, hoc ad religionis autoritatem, in qua autoritate custoditur Canon. Hac ille. Apparet ergo tam Prophetas, quam Apostolos cum plura scripserint, quamqua in Canonem Scripturarum referri deberent, eorum quadam in Canonis autoritatem relata fuisse, quadam non. Idem de Autoritate Scriptura contra VVhitakerum lib. 2. c. 1. scit. 7. Multo sane probabilitate est dicere huiusmodi libros in Canonem nunquam receptos fuisse, postquam ita penitus iam interierint, quam in Canonem receptos fuisse ante quam interierint. Hoc enim posterius contra illam Dei prouidentiam facit, que in reb. ad salutem vel necessariis, vel plurimum conductentib. nunquam deest: cum res huiusmodi potissimum sit Canonistarum Scripturarum conseruatio.

IV. Non perisse libros Samuel videntis, Nathan Prophetæ, Gad videntis, Ania, Addo testimonium habemus Athanasij in Synopsi Scripturæ lib. II. Supradictum est, ὃν οἱ συγγενεῖς ἀπό τις της πατρός εἰς τὸν Χρόνον τῆς βασιλείας, τὸν οἱ καταρχαὶ τῶν ὄντων πέραν. Quod qui Regum facta ἐπειδὴ τῶν εἰρημένων εἰς τὰ παραπομένα anno annuit. Davidis historias scriperunt, Samuel, Nathan, & Gad Prophetæ. Salomonis Nathan, & Achia Prophetæ. Ieroboam, Sabeus, & Adido Prophetæ. Sextus Senensis Bibl. lib. I. ad libros Regum. Liber Samuelis, partim a Samuele Prophetæ, partim a Nathan, & Gad Prophetis creditur esse conscriptus. Samuel enim collegit facta Heli, Saulis, Davidis, ac sūi ipsius gesta, qua in primo Regum usque ad mortem suam, hoc est, usq[ue] ad caput regni sumum quintum referuntur. Nathan vero & Gad Prophetæ, scripserunt libros Regum à morte Samuelis, usq[ue] in finem libri secundi: quod satis aperte indicare videtur primus liber Paralipomenon: in cuius calcę hec verba leguntur: Gestæ David priora & nouissima scripta sunt libro Samuelis videntis, & in libro Nathan Prophetæ, & in volumine Gad. Genebrardus in Chronologia anno mundi 1066. Samuel scribit librum Iudicum, Ruth, & maximam partem libri primi Regum, quem eius nomine alias ad regnum usq[ue] Salomonis perduxit. Hebrai Rabba Bathra capite primo, nempe Nathan & Gad videntis Rabbi Mose, Kimhi.

V. Salomonis Parabolæ ter mille, non significantur fuisse scriptæ, sed tantum prolatæ. Nam ea sunt verba, *Loquitur est tria millia Parabolarum:* Hoc iam notauit Dionyssius Carthusianus. Carmina quinques mille, vñ habet editio Latina, siue potius mille & quinque, vt Hebraica veritas, cuiusmodi fuerint, aut quæ eorum materia, quis dixit? Aut vnde constat fuisse Canonica? Nam illa de arboribus, deque bestiis Physica esse poterant, necessaria: & longe preferenda Aristotelicis, Theophrasticis, aliis lucubratio nibus. Sed non Theologis, quibus cœlestia curæ sunt.

VI. Chrysostomum fateor existimasse reuerata aliquos ex Canone libros excidisse: cum illud Nazaræus vocabitur, nusquam legeret. Sed quid ille sci-
re potuit? aut vnde? Maxime, cum eius citationis difficultatem, qua eum mouit, alij aliter, & quidem felicius dissoluant? Nam Iudæorum, siue legitiem, siue malitiam, cur accuset, vt non excusat eosdem eorum librorū, quos non habemus nisi ab eis, tam diligens, tam religiosa, imo etiam tam curioſa conseruatio: Quanquam, cur it ad Iudæos? Nam ex hoc ipso Mat-
thæi loco constat tunc temporis extitisse Prophetiam illam, vnde ea verba erant, quum Matthæus scriberet Euangeliū: vnde sequitur fuisse in pote-
state Ecclesiæ. Quomodo ergo sicuties excusabitur Ecclesiæ, quæ tantum
thesaurum non conseruavit?

VII. In Nouo Testamento illud de Epistola ad Laodicenses, quod pro certo Bellatminus obiectiebat primo, deinde retractando tanquam probabile, omnino est falsum. Pauli haec sunt in extrema ad Colossenses. *Kai ene*
ti rachmē dēn mēgimē hēptagōlē, ποιούσιν ια νομού τῆς Λαοδικίας εὐχαριστίαν *ιανά*
γνωθή. Καὶ τοῦτο εὑν Λαοδικίας ια νομούς απόγνωτι. Ea verba Latine sunt ita redita, Et cum lecta fuerit apud vos Epistola, facite ut eis in Laodicensem Ecclesia legatur. Et eam, qua Laodicensem est, vos quoque legatis. Ex his Latinis, eam, qua Laodicensem est quidam sibi in animum induxerunt, esse quandam à Paulo ad Laodicenses scriptam Epistolam. Ridicule. Nam quis vnam
vidit appellatas Epistolas Attici, eas quae sunt Ciceronis ad Atticum? Imo ne apud Theologos quidem vocantur Corinthiorum, aut Romanorum, aut Ephesiorum ex quas ad illos Paulus scripsit.

VIII. Deinde non duerterunt Latina longe discedere à Græcis. Certe enim nulla ratio ferre potest: ut τὸν ἐν Λαῳδίαις interpreteris eam, quæ ad Laodicenses. Itaque Syrus interpres reddidit Αἴτιοι τεκμήριοι μὲν ἀπόροι Καὶ τοῦτο εἴπει οὐδέποτε πάλιν. Et illa quæ scripta est ex Laodicea. Obseruantur iam pridem multi: Et explicarunt dupliciter Theodoretus. Quidam existimarent ipsum etiam scriptum ad Laodicenses: Itaque fictam etiam Epistolam proferunt. Diuinus autem Apostolus, non dixit eam, quæ est ad Laodicenses: sed eam, quæ est ex Laodicea. Illi enim de aliquibus reb. ad eum scripsierant. Theodoretum inter recentiores sequutus est Gagnæus Sorbonicus. Quæ Laodicenium est, id est, quæ ab Laodicensibus mihi missa est, sic enim Graci explicant, & Græca verba id immixtum. Iustinianus, Chrysostomus ac Theodoreti sententia semper mihi vero propinquior visa est, non Pauli Epistolam ad Laodicenses, sed contra potius Laodicenium.

ad Paulum significari: quod Graeca verba aperte indicant. Adde Baronium anni sexagesimi §. 13. eiusq; abbreviatorem Bicciolam.

IX. Sed Theophylactus maluit aliquam à Paulo Laodicea scriptam: & coniecit alteram ad Timotheum. Verba sunt, Quaret alius, Quan- nam illa fuit ad Laodicenses Epistola? Sic in editione Portennx. Male, nifal- lor: nam statim, Ea nimirum, qua ad Timotheum prior scripta est. Hanc, nam- que ex Laodicea transmisit Apololu. Et lane Codices id notant. Sed Iusti- nianus interrogat, quid causa fuerit, cur Epistolam iam pridem ad priuatum Episcopum scriptam, præcipiteret Colossensibus legi. Importune, ne durius dicam. Cur enim nos necesse est omnium, quæ tunc facta sunt, cau- fas rescribere? Quanquam si nobis tot postea seculis, eadem legi debet nec si- ne causa, cur non concedemus Colossensibus? Et quam tu habes causam dicere, cur illam Laodicensem ad se innueret? Et tu hanc credas sine cau- sa: hanc respucas? Quid Oecumenius potuit de istac Laodicensem dicere, οὐδὲ πατεῖν τὸν αὐτὸν ὀφελοῦν τοῖς οὐρανοῖς; Omnino inerat ei aliquid v- tile Colossensibus: quam tamen ille non viderat: & nos, qui videmus, legi- mus, illam ad Timotheum: & ut illyissimam cognoscimus, negamus que- quam habere quo iuuari potuerint Colossenses?

X. Gretserus pereruptam esse opinionem innuit ; aliquam ad Laodicenses: tum huic opinioni fauere Latinam editionem: cui ut etiam Graecum texum anteponamus (inquit) nunquam à nobis Calvinista obtinebunt; Tertio; Graecum non adeo esse planum , vt inueterata persuasiōni nihil proflus loci relinquat. Etenim ē Aædēnīas, quod eam inde accepturi essent, quā ante Paulus scriperat ad Laodicenses. Denique non apparet, quid causa tantopere mouerit Apostolum, vt eam , quæ ad Colossenses erat, voluerit à Laodicensibus legi. & à Colossensibus eam , quæ ex Laodicea ad Colosenses ventura erat, si non viraque à diuina Pauli manu fuerit.

XI. Iustinus suo quodam Triphoni, si emolos uim φιλεστρον, καὶ κεισι τετρα
χον, τὸν ἀπό την προσέμενον κοινωνίαν μετὰ τὸν λόγον οὐ συνέτα τὰ λεγούσα τοῦ
πολεμοῦ, αὐτὸν πάλιν μόνον θηραυσι εἰσαποῖει. Si aque vobis cū contentio us
essem & vanus, non possem diutius vobis cum verba conferre: non id fatagen-
tibus, ut intelligatis quem dicuntur, sed vos ipsos acerentibus duntaxat ut aliquid
efficiatur. Vt inā hodie id solius Triphonis olim viuiū fuisset: vtiā hodie lo-
Gretleri. Sed Gretseri certe viriū germanissimū, quis nō aduertat, si que
pugnet, attendat, & quomodo? Impugnat disertum Pauli textum. Quo-
modo? Verita opiniōne. Quid hoc est? Opinōnem opponere textui. Et
quidem opinōnem ita vetustam, ut primos autores legamus primos her-
eticos. Marcionem apud Tertullianum libr. 5. contra eum c. ii. & 17. post
etiam alios impostores qui legerent, teste Hieronymo de Scriptoribus Ec-
clesiasticis in Paulo, quandam ab omnibus Ecclesiis explosam. Opinōnem
denique nemini probatam Veterum.

XII. Assentitur vulgata versio, Nimirum *naūō nax̄ō ī5' ēntu*. Sed dissentit textus Græcus: testibus Veriberus Catholicis: testibus nouis Papistis. Sed hanc negat Gretserus illi præferendum apud Papistas. Viderit quā confidenter loquatur. Nam nos contra scimus præfieri, à Caetano, Erasmo, Gagnæo, Guillando, Salmerone, Iustiniano. Item Sixto Senensi Biblioth lib. 2. in Paulo. Pamelio in 5. Tertulliani contra Marcionem annotat. 259. Baronio anni sexagesimi 13. Denique Bellarmino Recognitionibus in libros suos de Verbo Dei.

VIII. At *την ἐν Λαοδικείᾳ*, eam designat quam Laodicenses missuri essent. Mirabar, si sic abireti. Et impudentiae tantum, non etiam subtilitatis rarum specimen ederet. Benefactū: hac tandem mundi senecta intelligimus quod totū seculis ne suspicari potuerūt vel Graci, vel Latini, quātūcūnq; Grēce callētes, *υτή, ἐν Λαοδικείᾳ*, nūca sit, quā autor dederit ex eo loco, sed aliud eo mis̄ia, Laodicenses cōmunicauerint alii. Ignoscat subtilissimus Gretetus: Nos malum cū Theodoreto, & Chrysostomo, & Theophylacto, eam, quā autor Laodicea existens scriperit: *προστέλλεται οὐδέποτε οὐδέποτε*: & cum his ignobilibus autoribus Grēce imperiti esse, quam cum famosissimis leuitis nouæ eruditio[n]is gloriam affectare.

XIV. Sed nullam rationem vident acutissimi homines; quare legi optulerit apud Colossenses, si non est à Paulo scripta. Vicit ergo Theophylactus, qui scriptam putauit diuinissima illa Pauli manu. Quid habes Grettere, quod mutias? Et tamen ut prius, primo quid tum si non videoas: si nemo videat? Deinde curtu non vides, quod alij viderunt: an quia *ωτὸι πινεῖν*? Sixtus Senensis, *Diuinus Apostolus non dixit eam, qua est ad Laodicenses: sed am, qua est ex Laodicea.* Illi enim de aliquibus rebus ad eum scriperant. Verisimile est autem eos vel accusasse, quia fiebant Colossi, vel eodem morbo etiam laborasse: Et ideo dixit, hanc quoq; Epistolam eis esse legendam. Mirum tam hoc loco talibus esse, qui in Graecianis phrasib; vel Lyceonius superariunt.

XV. Supereft Epiftola illa ad Corinthios, quam defiderunt etiam Anſelmus, Caſtanusque: & autor Commentariorum, qui Ambroſio adſcribuntur, & Aquinas. Quinetiam noſter Beza. Adeo ut non mirer Bellarmi-num pro certo habuifile, cui multo tenuiora fundamenta ſepe inſtar fun-montium. Verum alij contra ſentient: & quidem diſerte, dum explicant ca-ipſa verba, *Scripsi vobis in Epiftola.* Theodoretus, Non in alia, ſed in hac Chryſoſtomas iplum locum inidicat, vbi id iplum de fornicariis ſcriptum fit, in iis Epiftolis quas habemus, ut fruſtra ſit, qui tertiam querat Quoniam enim dixerat, Non potius luſtum habuifis, ut tolleretur iſe: Et, Expurgate ve-tus fermentum: Eratque veriſimile illos ſuſpicari omnes ſcortatores eſſe fugien-dos. Et hanc ſententiam ſequunt ſunt Theodoretus, Theophylacius, Oc-cumenius. Autor etiam commentariorum qui Hieronymo adſcribuntur: Hoc iplum, inquit, in hac Epiftola ita ſcriptum. Denique quod hic certum Bel-larminus habet, recentiores Sixtus Senensis, Gagnaeus, Salmero, relinquunt in media.

XVI. Sed phrasis, quam hic usurpat Paulus, eadem est cum illa ad Colossenses. Cum lecta fuerit apud vos ἡ εἰπέσθαι, Latina editio, Epistola hac, quod retinuit Iustinianus in paraphrasi. Et olim Syr^ο Νῦν οὐτι τάν. Quid ergo erit aut duri, aut inusitatii, si nunc εἰπέσθαι vertas in hac Ep^ιstola.

XVII. Non videtur tamen hæc sententia verisimilis Iustiniano; quia quæ præcesserint, non possint nisi coacte intelligi de iis qui sunt extra Ecclesiam Contentus tamen verbo dicere: nam argumenta nulla habuit.

quasi tam nihil viderint Veteres, vt ne refutari quidem mereantur. Sed Iesuitas plerumq; transuerter agit sui confidentia. Qui modestiores, vident Paulum præcepisse, vt separaretur ab Ecclesia fornicarius ille. Nemo sanus non videt pendere mandatum ab yniuersali quopiam axioinare. Id geminum: vel absolutum: Christianis nihil esto commune cum illis fornicariis: Imo altius, cum vllis peccatoribus. Vel circumscriptum, Christianis nihil esto commune cum fornicariis, cum peccatorib. Christianis. Hanc homonymiam tam facilem, tam procluem, oportuit distinctam. Itaq; non neglexit Apostolus.

XVIII. Itaq; nihil erat in illorum librorum nominib. quo quisquam merito suspicaretur fuisse immunitum Canonem, quæ prior nobis pars erat proposta. Nunc progedior ad alteram, responsurus ad argumentum. Concedo Scripturæ perfectionem non esse constituendam in singulis eius libellis. Quia certam, singulas partes non omnia continere, quæ necessario credenda sint: vt in Epistola ad Romanos, et si diligenter disputetur de iustificatione, deque prædestinatione: tamen de Eucharistia nihil, nihil de Resurrectione: nihil de Antichristo: nihil de aliis quibusdam capitibus, quæ alibi explicantur. Denique ridiculus sit, si quis in Epistola ad Philemonem aut duabus postremis Ioannis, omnia querat Christianorum mysteria: aut in libello Ruth historiam creationis, diluuij, Sodomæ, & alias.

XIX. Perfectionem ergo constituamus sane in Canonis corpore. Sed in toto corpore: ambiguū est, quasi omnes partes, quæ aut sunt aut fuerunt, eslige potuerant, eius Canonis absolute sunt necessariae ad hoc, vt sufficiens habeatur Ecclesiæ doctrina. Quod visum Bellarmino commodum: quasi inter extrema axiomata, vnum, omnes libros esse necessarios, alterum, singulos esse necessarios, nihil esset medium. Quod est falsum. Nam & si nullus fortasse dari liber queat, qui omnia contineat: tamen possunt esse plures simul, et si non omnes. Exempli gratia: Nullum est in Epistola ad Philemonem dogma, quod non habeamus aliunde, & quidem ulterius: similiiter in secunda, & tertia Ioannis.

XX. Catholici igitur, quum perfectionem nominant Scripturæ, considerant totum corpus doctrinæ Christianæ: atque hoc contineri contendunt in iis libris qui sunt Canonici. Sed vicissim considerant, primo in iisdem libris continent multa historicæ, quæ non sunt proprie dogmata, et si certissime vera: secundo ex iis locis qui continent dogmata: multis esse repetitos: nam eandem rem plures tractant. Et Aug. non veretur affirmare, in iis, quæ aperte posita sunt, inueniri omnia quæ continent fidem & mores. Non negans eadem inueniri in obscuris: sed afferens saltem in iis partib. quæ peripue sunt inueniri. Ergo sciunt Catholici Scripturæ corpus latius patere, quam dogmatum corpus.

XXI. Nam igitur patet infirmitas argumenti, quod erat in dilemmatis formam connexum: si Scriptura est perfecta: tum aut singuli libri continent doctrinam: aut omnes sunt necessarii ad efficiendam sufficientem doctrinam. At hoc negatur: quia datur tertium membrum, quod sophistice Bellarmin. tacuit: videlicet: aut in toto corpore continetur tota doctrina. Atque hoc membrum verum est: reliqua duo falsa. Hinc fit: vt quamvis verum esset, quosdam libros olim Canonicos esse amissos tamen non minus certum sit: hunc, qui superest, Canonem esse perfectum: Nam ex iis ipsis libris qui superflunt, etiam si nonnulli amitterentur, tamen certum est non peritura illam quam dicimus perfectionem.

C A P . VI.

An oportuerit diserte Apostolis mandari vt scriberent.

I. **S**i Christo & Apostolis fuisse propositum Verbum Dei coarctandi & restringendi ad Scripturam, in primis rem tanti momenti Christus aperie præcepisset. & Apostoli alicubi testarentur, se ex mandato Domini scribere: præterea vel Catechisimus, aut similem librum confecissent. Denique vel singuli Apostoli edidissent scriptam doctrinam Euangelicam, vel certe omnes simul congregati, antequam discederent in suas prouincias, aliquem librum edidissent. At hac consequentia nusquam legimus: Ergo falsum est antecedens. Argumentum est Bellarmini. Charronæ, pro sua insigni audacia, addit, Deum nunquam cogitasse de fide Euangelica docenda, & Christianis faciendis, per Scripturam, nedum per Solam Scripturam.

II. Respondeo, illud, *Verbum Dei arctari & restringi ad Scripturam*, duplenter intelligi posse: vel ac si dictum esset, nullo alio modo Verbum Dei predicandum, nisi per Scripturam. Hoc sensu absit ut Catholici vtantur: qui sciunt Apostolos nihil fecisse contra officium: fuisse autem in eo diligentissimos, vt viua voce Euangelium prædicarent, etiam tum cum nihil adhuc scripsissent sciunt etiam, hoc esse perpetuum munus Pastorū, quos Ecclesia Christus dedit, vt suam quique plebem eodem modo doceant instantes opportune & importune. Non pugnat igitur Catholici, quomodo Bellar. eos strenue resut, qui sic sentiunt, si qui tamen sic sentiunt: & sciunt nunquam effecturum vt his refutatis, refutetur Scripturæ perfectio.

III. Quod si Bellarmin. intelligat his verbis, non aliud Verbum Dei prædicandum, siue viua voce tradendum fuisse ab Apostolis, quam id ipsum quod scriptis erant mandaturi: tum hæc verba, huncq; verborum sensum Catholicæ facile amplectentur, & admittent: & verum esse nos iam confirmavimus, toto præced. libro.

IV. Negamus ergo primo consequentiam. Neque enim vlo arguento confici potest, vt necesse sit diserte à Christo mandatum fuisse Apostolis vt scriberent omnia. Ratio est, quia sufficiebat mandatum generale, vt docerent, & prædicarent, vel etiam, vt traderent: nam illa omnia fiunt duob. modis vel viua voce vel scripto. Tertullianus de Præscriptionib. cap. 27. Quid autem prædicauerint, id est, quid illis Christus reuelauerit, ex his præscriptis non aliunde probari debere nisi per easdem Ecclesiæ, quas ipsi Apostoli considerunt, ipsi etis prædicando, tum viua, quod aiunt, voce, tum per Epistolæ posteræ. Ergo prædicatur vtroque modo. Paulus poster. ad Timoth. 3. Tota Scri-

Tom. I.

pturæ utilis est ad docendum *τοὺς διδυσκαλίας*, ergo docet non tantum vox, sed etiam Scriptura. Et postea ad Thessalonicenses nominantur *Θεσσαλονίκες*. Traditiones hue per sermonem, sive per Epistolam: ergo traditum cursus vtroque modo. Proinde, cum iubebantur Apostoli docere, prædicare, tradere, admonebantur sibi esse omnem usurpandam docendi, præditandi, tradendi rationem: nempe apud præsentes viuam vocem: absentes autem, Scripturam: quod & factum.

V. Nec magis necesse fuit catechismum aliquem componi, aut librum; sive a singulis suum sive ab omnibus vnum, qui totam doctrinam continerer. Dicit enim certissima experientia, satis fuisse, vt a pluribus plures libri scriberentur, variis verbis, varia methodo, vario stylo: vt magis omnium esset consensus admirandus: qui variis locis, variis temporibus, variis ob causas ad varios scribentes, tam exacte tamen secum consentiunt, vt qui haec tenus dissensionis argumenta quaesierunt, se ipsis potius non tam rideant, quam exsecrando propinarint. Ita haec librorum diuersitas, & multum prodest confirmanda veritati, tot testib. quamvis non ex compagno, consentientibus: & nihil nocet, eidem inuestigandæ.

VI. Sed præter consequentiam, negatur etiam assumptio. Quia, et si nullus inuenitur aut Catechismus, aut liber communis, tamen scripsisse Apostolo sex inspiratione diuina, certo certius est. Nam Paulus *πάντων γραφῶν ταῦτα* sive vniuersam Scripturam *γένεννον* appellat, posterioris ad Timotheum tertie: & post eum, Athanasius initio Synopsis: *πάντων γραφὴν ταῦτα* *χριστιανῶν θεοῦ οὐτε οὐτε vniuersam Christianorum Scripturam est à Spiritu Sancto inspirata. Et Theophylactus initio comment. in Matthæum Διδούτη, inquit, ὁ φίλαυδες Θεός τὰς γραφὰς. Dedit humani generis amore dñs Deus scripturas: Et δόδονται γραφίαι τὰ διαγγέλματα: vix illi ut scriberentur Evangelia. Irenæus etiam lib. 3. cap. 1. Apostolos dixit per Dei voluntatem in scripturis nobis Euangelium tradidisse. Et disertius, Augustinus libro de Civitate Dei 11. c. 3. Christum dicit Scripturam condidisse: primoque de consensu Euangel. c. 36. Quicquid ille, inquit, de suis factis & dictis nos legere voluit, hoc scribendum illa (Apostolis) tanquam suis manibus imperauit. Et negabit adhuc Bellarminus: mo negabunt mihi Papistæ absque vlo Dei iafu Apostolos scripsisse? Quasi vero inspiratio, non sit genus mandati: & quidem potentissimi.*

VII. Nec mihi quisquam objiciat, Apostolos, non nisi necessitate quadam coactos ad scribendum animum appulisse. Nam si ita intelligunt, vt coacti & refragante propria conscientia scriberint: omnino falsum dicunt. Captatas quidem occasiones fateor: sed libenter, animoque prompto. Ut Petrus testabatur primo posterioris se non neglecturum suos illos tempore commone facere: & effecturum, vt post mortem suam, possent suorum præceptorum mentionem facere: quæ verba de tractabib. & libris intelligit Thomas de Vio. Quo exemplo falsum appareat, quod Bellarm. asseruit: ad prædicandum quidem via voce: non exspectasse Apostolos oblatam occasionem vel necessitatem: at ad scribendum, non nisi necessitate quadam coactos, venisse.

VIII. Fateor tamen eam scribendi occasionem ab Eusebio histor. lib. 3. c. codicis græci 24. appellari *ταῦτα γραπτα*, quid necessariū. Sed eo proculduo sensu, quo apud Iudæ legimus, *ταῦτα γραπτα*: necesse erat me hi ad vos scribere. Quare necessitas intelligitur non ipsius Iudæ, quasi nolitus: sed ipsorum potius ad quos scribebat, quib. id erat non tantum vtile, sed etiam necessarium. Et fuit non minor in viua voce. Quid enim? anno ipse Bellarm. contendit necessarias esse traditiones.

IX. Charronæ vero quam secelta est audacia? Itane? Deum nunquam cogitasse fidem docere per Scripturas? non nunquam cogitasse Christianos facere per Scripturas? Sit ergo mentitus Paulus, qui Scripturas dixit primo in spiratis à Deo: secundo vtilis: hoc est in eum vnum datus, vtilis, inquam, ad doctrinam: vtilis ad institutionem, quæ est iniustitia. Mentitus sit Ioannes, quia Euangelium se scripsisse profestatur, vt credamus Iesum esse Christum filium Dei: & credentes vitam habeamus per nomen eius. Sed hæc blasphemæ, supplicio fuit coercenda, non argumentis refutanda.

C A P . VII.

De variis etatibus Ecclesie, quibus Traditione fuit in vnu.

I. **B**ellarminus cap. 4. libr. 4 de Verbo Dei pollicitus se demonstraturum Scripturas sine traditionib. non fuisse simpliciter necessarias nec sufficietes: Argumentum profert à variis etatibus Ecclesie: quod alij etiam plurimi faciunt in hac quæstione de Traditionib. contra Scripturæ perfectionem, vt Pefesius assertione 2. part. 2. de Traditionib. Andradius etiam accommodatissimam hanc esse profitetur argumentationem. Deniq; vix vnum yideas de Traditionibus agentem, qui non hic magno fastu immoretur.

II. Incipiunt ab Adam, à quo vsque ad Mosen fuisse aliquam Ecclesiæ non dubitant: nullam tamen Scripturam: itaque annis bis mille conservatam concludunt religionem sola traditione. Secundum gradum faciunt in de à Mose: à quo initum quidem cepit Scriptura: sed eam obseruant primo fuisse tantum Iudæorum: & tamen in gentibus multos ad Ecclesiæ pertinuisse: vt Iobum & amicos eius notavit Augustinus libr. 2. de peccati origine & 1. de Prædestinatione Sanctorum, & 18. de Ciuitate Dei. Secundo ipsos Iudæos, & si Scriptura exstant, tamen magis vlos fuisse obseruant traditione quam Scriptura: ex 23. Exodi, Deuteronom. 32. Iobi 8. Iudicum 6. Psalmo 44. & 48. Ecclesiastici 8.

III. Tertius illis gradus est ab aduentu Christi, cū per annos multos Ecclesia fuit sine Scripturam. Nam primus, qui aliquid scriperit, Matthæus fuit, quem Irenæus testatur edidisse Euangelium, cum Petrus & Paulus in vrbe Romana euangelizarent: adeo vt competru sit (inquit Pefesius) plusquam viginti annos Ecclesiæ sine scripto Euangeliostuisse. Et tamen ne tum quidem omnib. diuulgatu, sed solis Hebreis, Marcum a. serius scripsisse; multo etiā magis Lucā, postremum omnium Ioānem. Præterea Bellarm. obseruat adhuc Irenæi tempore, fuisse gentes aliquas Christianas: quæ solis traditionibus, sine Scriptura optime viuerent, apud Irenæum lib. 3. c. 4. Et est, inquit Andradius accommodatissima argumentatio. Per viginti annos aut eo amplius

NN noui

noui Testamenti doctrina, sine scripto propagata, & conseruata est, ut quāta sit Spiritus cœlestis vis Euangeli comprehensa orbis experiretur. Ergo cum animum ad s. ribendum Apostoli adiunxerunt, minime opus fuit charis omnia commendari, cum tanta illa Spiritus Sancti virtus Ecclesiam defere nūquā possit.

IV. Respondeo, hæc maiori fastu declamari, quam virib. disputari. Diccam prius nonnulla de ipsis grad. b. tum de vi argumenti. In primo gradu, quo comprehenditur tempus ab Adamo ad Moysen, & si nonnulli nonnullas fuisse Scripturas disputerent, vt & nochi, tamen ego quidem prolixo conceдо nullas fuisse. Fuisse tamen sola traditione conseruata religionem, id vero falso Bellarm. sumit. Nos à contra probauimus lib. præced. c. 15. vide licet, quia Deus vtebatur subinde extraordinaria inspiratione, vt collapsā veritatem restiteret: cum autem ea noluisset amplius vti, aut saltem rarius tum instituta est Scriptura.

V. In tertio gradu proculdubio falso Bellarm. afferuit. Nam contra, verum est Ecclesiam Christianam nūquā fuisse absque Scriptura Canonica: sed tantum aliquot annis sine libris noui Testamenti. Habuit n. libros Veteris quib. valde vtebatur ad sua dogmata probanda, confirmandoq; eadē, inquam, quæ nos hodie credimus. Nam & Dominus præuerat, qui suos sermones subinde Mosis & Prophetarū testimoniis illustrabat: & sanctissimum hoc exemplum Apostoli fecuti, Iudæis demonstrabant Iesum esse Christum, corundē testimoniorum autoritate, quib. suas conciones referiebant. Ipsi a. fideles, tum Christi, tum Apostolorum vestigis insistentes, Scripturæ veteri firmiter adhærebant, teste Petro primo posterioris: Sed & Berœenses quotidie scrutabantur eas, anquirentes, an quæ Paulus docebat, ita se haberent. Sed loquitur Bellarm. de libris noui Testamenti, inquit Gretserus. Ita sane inquam: at quæstio est de Scriptura sacra in genere. Vide rit Bellarm. quid opponat: ego potius video quid queratur. Nam Bellarm. vtpote Iesuita, magis sollicitus est, vt aliquid dicat, quam vt ad quæstionem dicat.

VI. De serie añorum, quibus scripti sunt libri noui Testamenti, satis est curiosum, animose contendere. Tamen video apud veteres non esse vnam eandemq; sententiam. Theophylactus in initiu Matt. xii. *παραγγελίαν τοῦ θεοῦ αὐτοῦ εἰς τὸν πατέρα τὸν οὐρανὸν*. Matthæus omnium primus scriptis Euangelium Hebraica lingua ad eos ex Hebreis qui crediderant post octo à Christi assumptione annos. Vt in Chronicis Eusebii ad annum quadragesimum primum, legimus obseruatū. Matthæus in India Euangelium primus scribit. At Niceph. lib. 2. c. 45. Matthæus Euangeliū suum quintodecimo post Christi ascensionem anno scripsit. Deniq; Irenæus lib. 3. c. 1. & citatur ab Eusebio hist. libr. 5. c. 8. Matthæum scripsisse assertum cum Petrus & Paulus Romæ Euangelizabant. Ex his sententiis Baronius illam potius amplectitur, quæ est Eusebii, ratione tamen nulla reddit: sed tantum refutato Irenæo, & Nicephoro. Persehus a. magis Irenæum probat. Ipsi vident: mea certe nihil interest. Vnum certum, si Matthæus scripsit, cum Paulus & Petrus Euangelizarent Romæ, tum non esse eam primam Scripturā noui Testamenti. Quia Paulus antequam iret Romam, scripsit ad Romanos, ad Corinthios, ad Thessalonicens, ad Titum, etiam ad Timotheum primam.

VII. Iam ad argumentum & prius de necessitate: quan Bellarm. non à quæstione habuit: sed de industria quæsivit: aliud est n. querere, sit ne Scriptura necessaria sive simpliciter sive & aliud, sit ne perfecta: & quidem pōt est perfecta: quanvis nō est nec necessaria. Cæterum pugnat cum larvis: neque n. quenquam aut ego vidi, aut ille potuit nominare, qui Scripturas simpliciter dixerit esse necessarias. Nos certe dicimus, & nō nempe quatenus Deo visum est in iis lele plene & authentice nobis manifestare: sive in eas redigere totam eam doctrinā, quam prius sive ipse, sua inspiratione, sive per quodā Prophetas sine Scripturis proponebat. Quomodo Theophylactus dixit: postquam hæreses fuerint, placuisse Deo scribi Euangelia, vt ex iis veritatē discamus: neq; decipiamur ab hæresib. neque omnino mores nostri corrumpantur. Cum prius sive Apostolos, sive ante Moisen Patriarchas, item Deus doceret suis ipse alloquii & sōnq; tūp.

VIII. Et quia sic arguit Bellarm. Si ante Scripturas tum veteris tum noui Testamenti, traditio fuit in v̄su, ergo Scriptura non est necessaria. Respondeo negati consequiam: distinguenda n. esse & tempora & personas. Id melius agnoscas, si sic concipiatur argumentum. Non erant necessaria Scripturæ ante legem, ergo ne quidem post legem. Non erant necessaria Apostolis: Ergo ne nobis quidem. Negatur consequentia. Ratio est, quia aliter Israélitas doceui voluit post legem Deus, aliter ante legem. Certe ante Abramum circumcisio neq; simpliciter erat necessaria, neq; & at post quā Abramō fuit mandata, tum transit in necessitatem, non illam quidē absolutam, sed saltem ex mandato. Rursus aliter Christus Euangelium voluit Apostolis reuelari, aliter nobis prædicari.

IX. Iam quod attingat ad alteram argumenti partem, quæ vsum sumit fuisse Traditionum magnum, etiam postquā Scriptura fuerunt traditæ: respondeo non esse verum, ex eo tēpore fuisse maiorē vsum traditionis: Nam ipsa traditio, vt paulo post ostendemus, Scripturæ vtebatur, hoc est, docebat ea quæ in Scripturis continebantur, imo quæ è Scripturis didicerat. Quare non ii tantum qui ipsam Scripturam immediate legebant, sed etiam ij qui voce docebantur, vtebantur Scripturis, saltē mediate: omnes igitur, & semper vtebantur Scripturis. At ij, qui Scripturas legebant, vtebantur quidem traditione etiam ipsi, sed non semper, hoc est tum saltem: cum legebant: quare maior sive frequentior erat v̄lus Scripturarum.

X. Quod si argumentum Bellarm inus molliat, & non iam maiorem v̄sum Traditionis fuisse contendat, sed magnū duntaxat: tum nihil cōcluder: Nam & nos hodie in prædicando vtmur traditione, hoc est, viua voce, & quidem multum: nā ea est quotidiana plebis instructio: tamē Scripturas v̄emur esse ne: effarias, quia hæc ipsa, sive prædicationē appelles, sive traditionem, rotā niti debet Scripturis, tanquam proprio fundamento, eo que certissimo.

XI. Sed quia Andradius & alii hoc argumento concludunt Scripturarum imperfectionem: repeto Traditionis distinctionem: vt significet vel ipsa dogmata tradita, vel eorum tradendorum rationem. Et si quidem hanc rationem intelligunt: tum nego inde confici Scripturarum esse imperfectam. Nam et si Ecclesia semper v̄tatur viua voce ad ea dogmata tra-

denda quæ sunt credenda: tamen viua vox non alia proponit dogmata, quæ sunt scripta. Exempli gratia, facile vident omnes, Scripturam non propterea non perfecte furtum prohibere, aut adulterium, aut homicidium: quia in hæc ipsa crimina quotidie pastores detonant. Cur non idem dicimus de reliquis dogmatibus?

XII. Iam si dogmata intelligant, ita vt alia sunt scripta à Moys: alia tradita ante Moys: siue ex toto huic ex parte: tum hoc ipsum negamus: assertusq; nunquam in Ecclesia fuisse dogmata fidei vila necessaria, præter ea quæ sunt scripta in Veteri & Nouo Testamento. Et contrarium tantum ab est, vt probent aduersarij: vt nos pōtius iis ipsis argumentis quæ collegit Bellarm. meliora non queramus. Quid n. quod ad primam ætatem attinet, quæ est ab Adamo ad Mosen, nonne Moses nobis eius Ecclesia faciem depictum in Genesi. At inde constat, credidisse tum temporis fideles mundum esse conditum à Deo, hominem ledictum esse à serpente. & propter peccatum, à Deo maledictum, audisse tamen augustam illam promissionem de conterendo capite serpentis, in spem salutis: credidisse sibi fidē imputari in iustitiam: credidisse Deum colendum, cum interno animi affectu, tum extermis ritib. vt precib. & sacrificiis: credidisse non occidendum, non adulterium faciendum: & cetera. At hæc omnia nonne sunt scripta? Quid tum n. si non erant? Nam cum perfectionem dicimus Scripturarum, sapientiam sumus, hanc esse mentem nostram: iis Scripturis, quas nos hodie habemus, omnia contineti dogmata tum credendorum, tum faciendorum.

XIII. In secundo gradu de iis qui non erant Iudei, & tamen pertinebant ad Ecclesiam, dico ea ipsa dogmata esse scripta, quæ i. crediderunt, v. res sent fideles. Nec difficile est negotium. Nam primo, si contradicat aliquis, proferat, si potest, exempli gratia, aliquem articulum, quem illos credidisse constet, non scriptum: aut si non possit, ne sit molestus: & suis vanisq; conjecturis ac diuinationib. fundatissimam Ecclesiæ autoritatem pessimum defisit. Nam quid ille se profectum speret, si, nobis afferentib. ille neget sua tantum autoritate fretus? Secundo proferam ipsius Iohanni exemplum: qui quidnam crediderit, satis appetat ex eius libro, quem utique numeramus in canone: in quo etiam ipso, quodnam mihi dogma eligent, quod non cōfiter ex aliis Canoniciis libris.

XIV. Ad hæc testem admittimus, imo vero iudicem facile constituimus Augustinum, à quo se hanc instantiam Bellarminus videri vult didicisse. Nam is libro de Prædestinatione Sanctorum c. 9. Nonnulli commemorantur (inquit) in sanctis Hebraicis libris, iam ex tempore Abraham, nec de stirpe carnis eius, nec ex populo Israel, nec aduentitia societate in populo Israel, qui tamen huius sacramentum participes fuerint. Et paulo post. Ita salus religionis huius per quam solam veram, salus vera veraciterq; promittitur, nulli unquam defuit, qui dignus fuit: & cui defuit, dignus non fuit. & ab exordio propagationis humanae usq; in finem, quibusdam ad premium, quibusdam ad iudicium prædicatur. Quid est hoc sacramentum? quid est hæc religio? Aut quis non videt his verbis Augustinum significare, vnius eiusdemque doctrinae fideique communionem? Sed hoc manifestius libro de Ciuitate Dei 18. c. 48. vbi de lob loquitur. Divinitus prouisum fuisse non dubito, ut ex hoc uno sciremus etiam per alias gentes esse potuisse, qui secundum Deum vixerunt eisque placuerunt, pertinentes ad spiritualem Hierusalem. Quod nemini concessum fuisse credendum est, nisi cui diuinus reuelatus est unus mediator Dei & hominum Christus Iesus, qui venturus in carne, sic antiquis sanctis pronunciabatur, quemadmodum nobis venisse nuntiatus est, ut una eademq; fides per ipsum omnes in Dei ciuitatem, in dominum Dei, in Dei templum prædestinatos perducat ad Deum. Quid nunc superest? Nam nobiscum vnam fidem illi habuisse dicuntur: fuerit illa sane circumstantis qui busdam distincta: sed nunquam tamen vna dici poterit, si etiam substantia diuersa fuit. At nostra fidei substantia scripta est; ergo & illorū, & id pater exemplo, Nam vt eam substantiam Aug. exprimeret, Christum nominavit mediatorem: hoccine a. aliquis dicit non constare è Scripturis? Concluigit igitur, eorum virorum qui extra populi Iudaici societatem positi, crediderunt, fidem, non alia dogmata comprehendisse, quam quæ nos nunc scripta recolimus in libris sanctis: quanvis hi libri sancti vel non existent eorum tempore: vel illis fortasse non fuerint communicati. Non enim differt essentialiter scripta à non scriptis.

XV. De Iudæis autem multo facilius negotium. Nam hos vlos traditione, hoc est, viua voce, non est quod Bellarm. probare contendat: quis enim negat? Sed hac viua voce quid fuerint edociti hoc vero considerandum. Nā si dogmata quædam, quæ nūquam reperiuntur in libris sacris, habent Papistæ quod quarunt: Sed hoc si non probem falsum ex ipsis locis à Bellarmino citatis, nihil est quod deprece. Exodi 13. Narrabisq; filio tuo in die illo loquens, hoc est quod fecit mihi Dominus, quando egressus sum de Ægypto. Præcipiebat agnus hoc loco Deus omnibus Israélitas, vt cum venissent in terram promissam, filii suis narrarent, id est, viua voce traderent: e. quidnam vero? Nempe, ea quæ Deus fecisset tum quum eos educeret è captiuitate Ægyptiaca. At hæc sunt scripta à Moys, & quidem diligentissime: imo propter ea scripta, vt viua voce tradi possent in perpetuum. Nihil igitur hic locus ad non scripta dogmata.

XVI. Capite 32. Deuteronomij. Memento dierum antiquorum: cogit a generationes singulas: interroga patrem tuum, & annunciatib tibi: maiores tuos, & dicent tibi: quando diuidebat Altitissimus gentes, quādo separabat filios Adam constituit terminos populorū iuxta terminos filiorū Israél: pars a. Domini populus eius, Jacob funiculus hereditatis eius. Sensus est, vt ingratisudinis incipiat Israél pudere, recolenda illi esse Dei benefici. ia eum populu eligentis, dum alios omittent. At hoc beneficium scriptū est à Moys. Vnde etiam, opinor, Procopius ita ausus ad hunc locum notare. Quod si vero iuuenes ignorantibus horū prætextis, tibi quoq; pater sum, ac ceu princeps, Prophetia te dignatus sum, qui mediator sum vestrī, & Dei: qui cognitum quomodo hoc universum constituitū sit, habeo. Putauit ergo Procopius, Mosen seipsum populo proposuisse interrogandum. Quod si est: quis dubitet Mosen ea respondisse, quæ scriperat: At glossa ordinaria Patres interpretatur Doctorem legis, & prædicatorem Euangeli. Atqui tum Lex scripta est, tum Euangeli.

XVII. Locum ex 6. capite Iudicum Bellarminus truncavit. Vbi sunt mirabilia quæ narrauerunt nobis Patres nostri? Hic abrumpt orationis filum Iesuita: sed autor pergit: atq; dixerūt, De Ægypto eduxit nos Dominus. Vnde cōstat illa mirabilia, à Patrib. viua voce narrata, non esse alia, quæ quæ facta sunt ex

in exitu ab Agypto: non ergo, inquam non scripta. Si c. Psalmo 44. testatur Propheta, annunciatam fuisse a Patribus: non somnia nescio quae: sed opus quod operatus est in diebus eorum: manus tua gentes disperdidit, & plantasti eos: affixisti populos, & expulisti eos. Hæc vero quis negat scripta? Psalmus 78. adhuc dissentit est, iuxta Hebraicam veritatem: quam sic ad verbum Arias expressit: Et suscitauit testimonium in Iacob, & legem posuit in Israel, quæ præcepit patrib. nostris ad notificandum ea filii suis. Hieron. reddiderat in hunc modum, Statuit contestationem in Iacob, & legem posuit in Israel, quæ mandauit patrib. nostris, ut doceverent filios suos. Significat Propheta mandarum fuisse a Deo patrib. ut testimonium illud legemque illam filii suis insinuarent. Ignorantia Iesuitæ, hæc esse scripta?

XVIII. Iobi 8. disputat Baldad Suhites, Deum non supplantare iudicium, aut subuertere quod iustum est: atque hoc probat auctoritate veterum. Interroga generationem pristinam, & diligenter inuestiga patrum memoriam: & ipsi docebunt te: & eloquentur tibi: & de corde suo proferten eloquia. Quis dubitat autem, hoc ipsum caput prolixo doceri in Scripturis? Et: ursus ea, quæ docentur Scripturis, quis neget varie confirmari posse? Dei etiam iudicia variis experimentis comp̄obari omnes sciunt. At hæc experimenta, et si non sint scripta, tamen non sunt noua fidei dogmata, sed tantum dogmatum fidei confirmationes. De Ecclesiastico Apo. rypho facile negotium: nam & præcepta sunt moralia ciuilicia, non religiosa, ut exerto capite appetat: & sermo est, de ratione docendi, non de rebus quæ docentur.

XIX. Restant Christiani, Docuit Christus, docuerunt Apostoli viua voces: sed nihil aliud quam Euangelium, quod postea scriptum est. Testis Ireneus libr. 3. v. 1. Non per alios dispositionem salutis nostra cognouimus, quam per eos per quos Euangeliū peruenit ad nos, quod quidem tunc preconiauerunt, postea vero per Dei voluntatem in Scripturis nobis tradiderunt. In quæ verba Feuardenius Monachus, ita commentatur, Docet Apostolos sanctissimi Euangeliū primos buccinatores, non nisi Spiritus Sancti virtutibus ac donis instructos, illud confranter prædicasse, deinde ad futuram posteriorum memoriam illud ipsum scriptis mandasse. Quod si Apostoli illud ipsum, quod ore docuerunt, illud ipsum, inquam, Euangelium, scriptis postea mandarunt, quis non vider, nisi sit talpa cæcior, ex eorum viua voce nihil concludi pro traditionib. non scriptis, contra Scriptura perfectionem? Nam si illud ipsum scripserunt, ergo ea traditio est scripta.

XX. Ex ipso illustratur id quod ab eodem Ireneo profertur de Barbaris quibusdam, qui sine ullis Scripturis fidem tenuerunt: eadem enim fidem intelligit, quam reliquæ tenebant totius orbis Ecclesiar. atque adeo præcipua enumerat eius capita. In unum, inquit: Deum credentes fabricatores cœli & terra, & omnium quæ in eis sunt per Christum Iesum Dei filium: qui propter eminentissimam erga segmentum suum dilectionem, eam quæ esset ex virginē generationem sustinuit, ipse per se hominem adunans Deo, & passus sub Pontio Pilato, & resurgens, & in claritate receptus in gloria, venturus Salvator eorum, qui saluantur, & index eorum qui iudicantur, & mittens in ignem & eternum transfiguratores veritatis, & contemptores Patris sui, & aduentus eius. Hæc illi, inquam, Barbari credebant: At hæc omnia sunt scripta: & a nobis creduntur e Scripturis sanctis hausta. Quare credebant illi quidem instruti per catechesin finescripto, quod ad tradendi rationem pertinet, secundū quam apud Catholicos, etiam decennes pueri, atque eo etiam minores eadem se profitentur credere: sed credebant tamen ea quæ & nunc sunt, & tunc et iam erant scripta. Nihiligitur eorum exemplum conferre non scriptis Papistarū traditionib. Imo ostendit, eos pueriliter abuti Traditionis homonymia quæ à cordatiorib. rideatur: apud eos a. potest plurimum, qui iam sua letalitate fluctuantes, mendacium prætulerunt veritati.

C A P. VIII.

An Scriptura non contineat fidei dogmata Veteris Testamenti.

I. Si Scriptura quædam non contineat fidei dogmata, ergo non est perfecta: At prius verum, ergo & posterius. Hic Achilles est Papistarum, magno fastu ostentatus ab omnibus & singulis qui versantur in hac controversia. Maior negari non potest, minorem probant inductione exemplorum, quorum quædam pertinent ad Vetus Testamentum, reliqua ad Nouum: ut veriusque imperfectionem euincant. De illis priore loco agendum.

II. In Veteri igitur Bellarminus hos defectus obseruabat. Primum, sine dubio non minus foemina quam viri remedium aliquod habebant, quo a peccato originali purgarentur: & tamen pro masculis instituti erat circuncisio secundum multorum opinionem, quid autem esset pro foeminae nusquam habet Scriptura. Deinde non est illo modo credibile, non fuisse remedium ullum pro masculis morientib. ante octauum diem, quo solo poterant circumcidiri, & ramen nihil extat de hac re in Scriptura. Tertio genitiles muli saluari poterant, & saluabantur, & vere ad Ecclesiam Dei pertinebant, & tamen nihil proflus de eorum iustificatione a peccato originali, alifq; peccatis in Scriptura haberur. Hæc Bellarm.

III. Iacob. Dauidus Episcopus Ebroicensis, nunc etiā Cardinalis, colligit multo plura: & cum cum à Mole acciperent legem, Iudeos contendit credidisse Immortalitatem animæ, Resurrectionem corporum, Iudicium nouissimum, Paradisum, Infernum, Creationem Angelorum, eorūq; distinctos ordines, diabolos esse, & creatos: & alia quæ tamen non continebantur in libris Mosis, aut saltē illis contineri, nō habebant exploratū. His addit ordinem Exorcistarum, miraculum Piscinæ, vias hominis liberacionem tempore Pascha: sanguinem testamenti aqua fuisse temperatum: librum fæderis sanguine aspersum: vinam mannae, & Virgam Aaronis in arca fuisse: An geli cum diabolo contentio nem pro corpore Mosis: Bnochi Prophetiam de ultimo iudicio,

IV. Respondeo, primum, et si hæc omnia vera essent, tamen inde non evincunt Scripturarum Canonicas imperfectionem. Ratio est, quia verus testamentum pars est dñicata totius Scriptura. Nos a. & semper profitemur, & arguento præcedenti protestari sumus, nos Scripturatum perfectio nem querere in toto corpore. Tum hanc sane controversiam quis nescit

Tom. I.

nobis esse proprie aduersus Papistas, suas nobis traditiones, id est, sua fonia subinde obtrudentes. Itaq; ex æquo & bono debuerunt se continere intra statum Ecclesiæ Christianæ: nam si non probant in Scripturis aliquid defensum eorum, quæ a Christianis credi debent, quid promouent? Laterem lauāt. Et sane dicat nobis Dauidus, si potest, an hinc necne illa fidei capita de Immortalitate animæ, de Resurrectione, de Iudicio nouissimo, de Paradiso, de Inferno, de Angelorum creatione, de diabolis, in corpore Canonis Christiano. Nam si sunt, quid est importans?

V. Et tamen hoc ipsum de imperfectione Veteris Testamenti falsum est. Nam quod ad tria Bellarmini capita attinet, distinguo remedium contra peccata: nam id vel v. 100 intelligitur, pro ea efficacia, quæ peccata dele: vel pro eius efficacia signo aliquo corporali: si posteriori modo Bellarmini remedium intelligat, tum nego ex institutione diuina nullum fuisse pro feminis, infantib. ante octauum diem, aut non Iudicis fidelib. institutum; aut nullum omnino usurparum. Nec sequitur tamen, quod Papista valde metuere videntur, vt sunt misericordes, non fuisse igitur illis remissa peccata. Quia efficacia illa, quod est proprium remedium, non est alligata signis visibilis, quominus libere agat in quoquis, etiam signis carentes. Quemadmodum hodie cum in vsu est baptismus, lauacrum regenerationis: non vere tamen illi sentiunt, qui neminem assertur seruari, nisi aqua baptisatum. Itaq; Valsques in 3. Thomæ, q. 61. art. 1. continent lola parentum fide fuisse tum temporis seruatos infantes non v. o instituto remedio.

VI. Iam si priori notione remedium sumitur, dico hoc constare è Scripturis tum pro infantib. tum pro foemina, tum pro gentilib. Nullum est enim aliud præter gratiam ex misericordia Dei remissionem: hæc a. communis est omnibus, qui feruntur, absq; villa exceptione: non minus in veteri Testamento, quam in Novo. Continetur a. his locis, Ego Deus tuus, & semini tui, pro Iudicis omnib. cuiuslibet aetatis aut sexus, pro gentib. autem, In semine tuo benedicetur omnes gentes.

VII. Quanquam, quod ad Iudeos quidem attinet, Circumcisio is, id est, signi externi efficaciam, communem fuisse tum marib. tum foemina, tum viris tum infantibus, ipsa eius institutio facile docet, erat enim signum fœderis: fœdus autem ad omnes pertinebat, qui erant de semine Abrahæ, dummodo ei non renunciarent. Institutionis hæc verba sunt, Et statum inquit Deus Gen. 17. pactum meum inter me & te, & inter semen tuum post te, in generationib. suis fædere sempiterno, ut sim Deus tuus, & semen tuum post te. Et paulo post. Hoc est pactum meum quod seruabit inter me & vos, & semen tuum post te, circuncidetur ex vobis omne masculinum. Iam quod dictum est, Hoc est pactum meum, constat idem esse, ac si esset dictum, hoc est signum pacti mei. Quare circumcisio facta in ipso corpore Abrahæ, significabat Deum esse Deum non illius tantum, sed & seminas eius. At in eo semine erant foeminae, erant pueri etiam ante octauum diem. Itaq; et si non esset facta in corpore foeminarum, aut infantium illorum, tamen ea significabat vtroq; es in fœdere, cum contra institutionem neutri quicquam peccauissent.

VIII. Gretserus instat dupliciter. Primo, perinde esse ac si quis diceret, hodie foeminas non esse baptizandas: quia virorum baptismus efficacitate sua pertingat ad eas. Ut enim baptismus est particulare beneficium eius, qui eum suscipit: neque hos fires excedit, ita & circuncisionem personale beneficium fuisse eius personæ quæ circuncidebatur: neque vim eius ultra hos terminos seculi extulisse. Secundo: et si id vere esset, tamen non ex Scriptura, sed ex Traditione constare.

IX. Astego priori instantia ineptam doceo, quia longe alia ratio sit circuncisionis & baptismi hac parte. Non n. hanc peculiarem esse marib. ut illam. Neque dictum, gratiam consecuturos Christianos, si mares baptizentur: sed a. 100, si baptizentur. Quum tamen circuncisionis institutio diserte cauerit Deum futurum Abrahæ Deum, totusq; seminis, si mares circūcidantur. Itaq; quod postea subiicitur de personali beneficio fædi est de circuncisione: nisi tantum in marib. Enimvero si dictum esset: Ego sum Deus tuus & seminis tui, si tu circuncidaris: necessario intelligendum foret, in solius Abrahæ corpore factam circuncisionem, proferre efficaciam suam ad vniuersum semen. Cur non ergo similiter dicimus proferri ciudæ efficaciam ad vniuersum semen, et si applicetur solis maribus? At de baptismi non nihil simile.

X. Altera instantia nihil habet sanius. Non constat inquit, ex Scriptura: At hoc falsum. Quia diserta sunt fœderis verba: quæ non agunt de solis marib. Hoc est, nō sunt ita concepta: ego Deus tuus, & seminis tui masculini. Sed generalius: & seminis tui: qua voce nemo tam est insanus, ut neget foeminas contineri.

XI. At hoc Gautierus Iesuita assertebat esse contra Scripturam. Nam cur, inquam? Quia (aiebat) Gen. 17. diserta sit declaratio circuncisionem esse pro marib. eamque esse in carne propria suscipiendam, ut mundaretur quis a peccato. Imo, inquam, Iesuisticō more, & Sophista est, & mendax Gautierus, Sophista, cum circuncisionem dicit esse pro marib. Nam quis neget, si intellegas, quoad signum, siue applicationem? Sed nunc de efficacia ostento est, quam neque hoc loco, neque vñquam alibi Scriptura marib. esse dicit peculiarem; ego iam probauit ad foeminas extendi. Mendacium autem est purum putum, fuisse in carne propria suscipiendam circuncisionem, ut quis mundaretur a peccato. Hoc, inquam, non est à S. Iohanna, sed ab ea audita, ia, qua sibi solent Papistarum plerique, sed Iesuita maxime, quidlibet fingeret tantum, ut importune sint molesti mode stis aduerfaris.

XII. Citabat hæc verba, Masculus, cuius præpatij caro circuncisa non fuerit, delebitur anima illi de populo suo: quia pactum meum irritum fecit. Et, quid, inquietabat, hoc aliud est, quam priuari efficacia Circuncisionis & Præterea, si semen Abrahæ etiam foeminas complectetur, non magis necessaria foret masculis circuncisio, quam foeminae. Tertio, quis audit vñquam propriæ alicuius Sacramenti efficaciam latius patere, quam eiusdem signum? An vtile est baptismus non vñtibus? Et quorsum instituuntur Sacra menta, nisi vt iis vñtum?

XIII. Respondeo ad primum, illis verbis non significari efficaciam Circuncisionis, sed pœnam eorum à quib. neglecta fuisse: non omnium, inquam, eorum qui eam in carne sua non haberent. Nam tū etiam foeminae delectæ fuissent ē populo Iesuisticō, quod falsum est, nunquamq; factum. Quorū igitur? Maximi. Itaque verum est, omnes mares obligatos fuisse ad suscipiendam in propria carne circuncisionem, post septimum à nativitate diem,

NN sed

sed non est verum, neq; inde conficitur non latius produci Circumcisio*nis* efficaciam, quam ad mares.

XIV. Ad secundum, fato*r*sua vi non magis necessariam maribus fuisse circumcisionem, quam in foemini*s*, quia absque ea vtrique poterant censeri*n*f*o*dere, poterant iustificari. Sed non causa intercessit nimis iurum institutio: quae diuerte mandabat, vt id signum eius foderet s; quod commun*e* erat tum maribus, tum foemini*s*, imprimeretur carni, non a que vtrorumq; sed tantum marium. Quae autem ym habent, non a natura sua, sed ab institutione, ea non in seip*s*is consideranda sunt, sed in institutione. Sic quia filum coccineum appensum ad fenestram datum fuit Rahab meretrici*n* signum salutis: factum est, vt salute potiti sint omnes qui erant intra eam domum, et si non singuli filum illud gestarent: nullam aliam ob causam, nisi quia ita conuenerat.

XV. Ad tertium. Efficacia ipsa etiam pars est vsus Sacramentorum: itaq; non potest sane illa latius patere. Sed loquitur Gautierus Papistaru*m*ore: qui vix Sacramentum agnoscunt, extra signorum applicationem. Hoc igitur sensu asterimus, nihil prohibere, quominus us*u* efficacia Sacramenti latius pateat, quam signi applicatio*n*; si id institutio habeat, vt dixi. Sic filum rubru*m* neq; ipsa Rahab gestauit, ne quisquam aliud. Sed appositum est domui. Item languine illo agni, nemo Israelite aspergus, sed postes. Et tamen efficacia eius filii, cuiusque sanguinis pertinuit ad inclusos intra eas domos. Vnde id nempe ab institutione. Nam si Deus mandauisset vel filum gestari a singulis, vel sanguine singulos aspergi, tum frusta vel filum appensum esset fenestra*m*, vel sanguis postib*us* aspergus. Nemo igitur miretur in Baptismo & Eucharistia aliam esse rationem: cum in iis instituendis non excepterit Christus alias personas. Nec nos sane negamus Sacra*m*enta instituti*v*, vt in homines vntur: sed vnum illum omnem coerceri dicimus debere ex eorum institutione.

XVI. Iam venio ad reliqua Dauij exempla. Eorum quædam dogmata sunt, quædam non sunt. Hee faciliora: quis n*on* in hoc ordine negat suum esse traditioni*m* locum: Habuerint sane aliunde quam è Scripturis Apostoli aquæ & sanguinis mixtionem: aspersione libri foderis, Mannam & Virgā in arca conditam: Angeli contentionem cum diabolo: Enochum etiā prophetasse. Quid hoc ad nos? Quasi non nos etiam quotidie multa assumamus multa probemus ex traditione Christianorum. Quasi vero Augustinū fuisse Episcopum sciamus ex Scripturis: aut Antonium primum Monachum: aut Constantinum Imperatorem & quidem Christianum: & sexcenta eiusmodi. Quasi non etiam nos ex traditione infinita sumamus argumenta, ad confirmanda ipsa fidei dogmata. Quid igitur habebat in mente Dauius cum nos putabat eo confutatum iri, quod Apostoli traditionem citabant, siue vt historiam, siue vt argumentum? Hoc potius doceat, collegisse è merita Ecclesiæ traditione aliqua fidei dogmata. De piscina, & Exorcistis, superfluum est quicquam monere. Nos omnia miracula non dicimus debere esse scripta: imo tum Tertulliano, tum aliis fidem habemus afferentibus ad cuiuslibet Christiani iussum diabolos excessisse è corporibus humanis.

XVII. De homine liberando ridicula est ~~στρατεία~~. Quid enim? An quia nonnulla inualuerant apud Iudeos præter Scripturam, ideo necesse est, vt in rebus religiosis Scriptura sit imperfecta? Monstrum iudicij. Ego vero & hoc & alia plurima credo apud Iudeos inuicta fuisse, quæ in Scriptura nusquam sunt quærenda. Quid mirum? Cum ne Christi quidem Ecclesia id potuerit vitare? Nec video cur hoc exemplum Dauius citarit potius: quam illud ex Actis de appellatione ad Cæsarem: quam in vsu fuisse patet, inde, quod Paulus ea fit vsus. Sed (air) ea hominis liberatio figura fuit redimendi generis humani. Imo vnde hoc? At Lyranus censem id fuisse Romanorum institutum violentium subiugatis Iudeis non nihil gratificari. Titus Bostonius Episcopus, paulo alter: censem enim ex patriæ ritu id Iudeis fuisse legitimum. Sed vt cuncte se res habeat, siue eam Romani instituerint, siue Iudei iam pridem induxerant, tamen hoc, quicquid est, ad religionem nō pertinet, sed ad magistratum. Nec dubitari possunt inductum esse contra Legis diuinæ autoritatem. Oculus tuus (inquit Deuter. 13.) non parcat homicida.

XVIII. Reliqua magis ad rem pertinebant, de Immortalitate, de Resurre*c*tione, de Iudicio, de Paradiso, de infernis, de Angelis, de diabolis. At hæc Dauius: ipse non audet absolute pronunciare, non esse in Lege: sed vel non fuisse, vel certe non manifesta fuisse Iudeis in Lege contineri. Hic vero, quid si nos prius negemus, posterius confiteamur? Nihil enim prohibet quominus quædam sint obscura, quæ tamen contineantur in libris sacris: Et cum obscura dico significo, non manifesta esse. Quare Dauius non legis imperfectionem accusat, sed Iudeorum potius tarditatem. Quemadmodum, Si Trinitatem Sabellian*m*, τὸ ὅπερα τοῦ Ariani non videbant: non erat propterea culpanda Scriptura, quæ vtrumq; docebat. Et tamen in immortalitate Animæ contradic Dauio Pererius in Genesio 2. c.v. 7. qu. secunda. Non est dubium ex his paucis verbis, quibus Moses creationem animæ rationalis indicavit, demonstrari & probari posse animam hominis esse immortalē: quod etiam multis variis & hoc libro, & aliis suis libris Moses significavit.

XIX. Secundo: Quid tum, si non erant hæc capita in quinque libris Legis? An propterea sunt ~~στρατεία~~? Sane, si aliis scriptis non comprehensa. At qui hoc fallum. Nam Hieron. in Matthæi 22. Ad comprobandum resurrectionis veritatem multo aliis manifestiorib*m* exemplis ut*rum* potuit. Salmo Tom. 8. tract. 6. Dominus ad statuendam resurrectionem, cum plurimos & apertos locos Prophetarum posset producere, vt Esaia, Ezechielis, Danielis, Iobi, Osias & Joelis, consulto omisi. Mitto alios testes. Non est ergo hac saltē parte imperfecta Scriptura. At qui cognata sunt dogmata, Immortalitas animæ, Resurre*c*to, Iudicium, Paradisus, Infernus: vt qui vnum donat, reliqua non possit negare.

XX. Imo, inquit Dauius, ea omnia scripta sunt posteriora. Quid tum, inquam? Sunt enim nihilominus Canonica: & que cum priorib*m*. Nos autem non negamus vnum fuisse vñquam tempus, quum Traditione viguerit: & scimus Scripturas varie fuisse à Deo dispensatas. Certe Christi prolixa illa Concio ad Capernaitas traditio fuit non scripta, donec Ioannes eam anis aliquot postea descripsisset: quod postquam factum, desit esse non scripta. Dur non similiter dicamus de Veteri Testamento: consentiamus que ~~στρατεία~~, fuisse historiam Creationis & Diluvij, & Abrahami, & alias? Aut qui

poteſt Dauius magis contendere illis capitibus imperfectam esse Scripturam, eti*m* scripta post Moi*n* reperiantur, quam istis, quæ à primo Moi*n* scripta sunt?

XXI. Tertio, ea contineti dicuntur in Scriptura, non tantum quæ tot dem syllabis i*a* ea leguntur, sed etiam quæ necessario è diserte scriptis consequuntur. At hæc capita, eti*m* non priori modo, certe posteriori dicimus in Scripturis contineri. Sic Christus non esse mortuos docuit Patriarchas, id est, eorum animas esse immortales, ex eo, quod Deus dicitur, Deus Abrahā Iсаaci, & Iacobī: quo argumento Sadduceis obturauit os: Matthæi 22. Eodem artificio, ex quinque libris Legis multæ possunt aligare deduci probatio*n*es, quibus singula illa Dauij capita demonstrantur: Et tamen qui Dauium norunt, facilius credunt assentiri Melchiori Cano, qui libro duodecimo locorum communium, negat immortalitatem animæ vlo modo ad fidem attinere.

XXII. Sed instat Dauius, has consequentias, perspicuas esse debere, & infallibilis: atque adeo cuilibet vel impeirissimo Israelitæ obuias. Ridicule: imo importune: cuiusmodi pleraque sunt huius viri: qui cum à veritate constrictus tenetur, tum confudit in audacia sua. At hoc vnde nobis ille profert axioma: Nos certe infallibilem consequentiam esse debere consensimus: quanquam malueremus necessariam dicere: sed perspicuum, & adeo perspicuum, vt cuilibet etiam stupidissimo sit obvia: id vero nouum genus est Dauiane Theologiae: imo nouum commentum Papisticæ importunitatis. Quid enim? Nonne omnia allegorica continentur in Scripturis? Et tamen aut nulla aut certe pauca sunt eiusmodi allegoriae, vt ab omnib*m*, intelligi queant: cum in iis etiam peritissimi non raro sudent. Quemadmodum ergo necessario vereque dicimus aduentum Antichristi (vt hunc pro exemplo sumam) contineri in Scripturis: eti*m* certum sit satis esse delcripta obscure: sic constanter pronunciamus, quæcunque necessario sequuntur è scriptis, esse scripta dogmata, etiam si necessitas consequentia non sit omnibus, etiam rudissimis, evidentissima. Arque ita respondimus ad eam argumenti partem, quæ erat de Veteri Testamento.

C A P IX.

De falsis dogmatibus, & de appendicibus fidei.

I. **S**equitur multo prolixius animosiusque negotium de Noui Testamento defictibus. Nam hic, mirum quantopere omnes desident in congre*n*dis articulis Doctrinæ Christianæ, quos negent in Scripturis inueni*n*. Nunquam tam fuerunt olim Marcionitæ diligentes in conquirendis iis, quas appellabant antilogias vtriusque Testamenti, vt Vetus probarent se ab alio Deo: Adeo proficiunt hæretici in deterius,

II. **C**anus nominat perpetuam beatæ Mariæ virginitatem: descensum Christi ad inferos Baptismum parvulorum: contierionem panis & vini in corpus & sanguinem Christi: processionem Spiritus Sancti ex Filio: trium personarum in una substantia & qualitatē: earundemque per relativas proprietates distinctionem. Bellarmin addit, Scripturatum Canonem, Pascha celebandum die Dominicō, & Purgatorium Petrus à Soto, teste Hosio, οὐ πόνος οὐδε, Chrisma, atq; vñctiones. Stapletonus, infantes baptisatos in numero creditum haberi: mixtum Eucharistia calicem ex Cypriano, Sabbathi in Dominicam diem mutationem: aduentū Enoch & Eliae ante extremum Iudicium, Sacramentorum doctrinam, & nomen ipsum: item peccatum originale: Patrem ingenitum, Spiritū verum Deum, Christum habere duas naturas operationes ac voluntates. Charronæus, non iterandum Baptismū, Symbolum fidei sic factum, & factū ab Apostolis: in Christo pluralitatem naturarum, & unitatem personæ, eiusq; diuinæ. Gautierus adorationem Spiritus Sancti. Tannerus in Colloquio Ratisbonensi, Antichristum venisse, Coferus multorum Sacramentorum formas: teste Dionysio Areopagita. Sic sunt omni triginta capita: que in Scripturis constare negant: alij fortasse alia cumulo superaddent. nam, vt in Augiæ stabulo omnes aggerunt, nemo purgat.

III. Sed hōrum ego tripliē ordinem constituo. Primum falsorum: & hu*m* refero conuersiōnem illam panis & vini, id est, Transubstantiationem, & Purgatorium & aduentū Enoch atq; Eliae: quib*m*, miror alia non esse addita plurima, vt ex Damasceno adorationem imaginum: ex Driedone, venerationem Sanctorū: suffragia viuorū pro defunctis, Missæ Sacrificium, Sacerdotum cœlibatū, aliaq; magno numero, quæ inter nos sunt & Papistas controuerſia: imo vero quæcunq; aliquando hæretici in uehère conati sunt. Manichæi duo principia, αὐτιζεσθαι Pelagij, οὐ πόνος οὐδε Arij, Nestorij separationem, Eutycheris confusionem: & infinita huiusmodi portenta. Enimvero non est, quod multis argumentis Papista contendant ista non contineri in Scripturis: nam nos vñlro profitemur: vt qui sciamus Scripturas nullos articulos fidei tradere falsos: Sunt n*on* immutabiliter veræ. Imo suppeditant certas indubitatasq; autoritates, quib*m* hos omnes erroreis articulos abunde confutemus. Quo magis appetit perfectio, quæ non solum ad veritatem docendam, sed & ad mendaciu*m* conuincendum sufficiat. Suto ergo Papista quantum volent perinaces: iactentque suas Traditions. Nos his armis potentissime tantam perinaciōnē secuti oppugnabimus, & σωθισμόν expugnabimus.

IV. Secundus est ordo eorum capitum, quæ salutarem doctrinam non continent, sed eius sunt appendices. In his alias s*æ*pe diximus non parvam esse autoritatem Ecclesiæ, dum caueat à superstitione, & impietate. Superstitionem appello in hoc genere, vt ne rerum naturas immutet: hoc est, ex indifferentib*m* necessarias constitut: vt quia illa præcipit, ideo tanta religione seruari debeant, quanta quæ Dei conflat mandato. Impietatem censeo, cum ea non tantum tanquam necessaria præcipiuntur, quæ non sunt, sed etiam cum vñs eorum impingit in aliquod dogma, scriptum. His sententiis cautionib*m*: reliqua facile expedientur.

V. Huc refeto primo Virginitatem Mariæ matris Dei, distincte ramen. Nam illa triplici sensu nominatur. Vel, vt significet Virginem concepisse absque vñla viri copula: modo vere extraordinatio, & supernaturali. Qui articulus refertur inter eos qui pertinent ad fidem: vere enim actum est de tota

tota Christiana religione, si Christus inducitur conceptus ex virili semine. Sed hunc probari è Scripturis, ne ipsi quidem Iesuitæ negant. Vel, in parte non violata esse quæ vocant claustra Virginitatis, neque seruatum commitem parendi morem. At hoc neque inter articulos est fidei, neque certum, quia & Patres nonnulli contra loquuntur: & Scripturæ propriae pendent in alteram partem. Sed huic capiti suus debetur proprius tractatus.

VI. Tertio perpetua Virginitas Matiae significat, eam post Christum natum à viro perleueraisse intactam. At hic nullus est articulus fidei: propter ea quae non expressius Scripturis. Bastilius Hymilia de Natiuitate Domini dicit: ut uite tuæ ab illi, pueris, eis gemitus tuus, pueritoxia. Et tu hunc iacobino am puerum, et tu te natus es: iacobinus te fecit tuus pueritoxia. Kurellus tuus iacobinus te fecit tuus puerum. Quod ergo tuus pueritoxia te fecit tuus puerum, et tuus iacobinus te fecit tuus puerum. Magister. Hunc igitur ei puerum tuum tuus sicut ueritas dicitur. Quoniam uirginitas tuus est tuus, cuius uirginitas iacobinus te fecit tuus pueritoxia, et tuus iacobinus te fecit tuus puerum. Non cognovit eam, inquit, donec peperit filium suum primogenitum. Hoc iam suspicionem iniicit, Mariam postquam pure insegnisset generationi Domini, quam perfecit Spiritus Sanctus, legitima coniugij opera non esse auersatam. At nos, et si nihil illud officit pietatis (nam donec in seruendum erat dispensationi Dominica necessaria erat virginitas: deinceps vero quid actum sit non putamus, quod quidem attinet ad mysteria: curiosius investigandum nihilominus, quia fideliū aures ferre non possunt quando Dei genitricem esse virginem, credimus illa testimonia sufficere.

VII. Hæc Basilius, cui cur non subscribamus causam nullam videmus. Sed obseruamus varie eludi ab aduersariis. Toleatus annot. in primū Lucæ sic recitat, quasi dixisset Basilius, ad mysterij dispensationem magis referre quod Virgo præfuerit (id est ante fuerit, quam concepisset) quam quod permanerit post partum: quæ manifesta est impostura. Nam neque mysterii dispensationem dixit: neq; magis referre, sed dixit, μηδέ τοι εντίθεσθαι, nihil officere nationi, siue ut habet versio communis, de Etinæ pietatis: & addit το οἱ ἐρεῖς, id est, quid acciderit post hanc Messiam nativitatem: διπλωτεύμοντοι τοι λόγῳ φησι, non esse curiose, siue anxiæ inquirendum, quod quidem attineat ad huius mysterij rationem: siue ad mysterium huius doctrinam. Præ quibus verbis verba Toleti nihil sunt præter nugas lesuiticas importunas.

VIII. Charronæus ait, tantum à Basilio significari non esse curiose contendendum de ea Virginitate, sicut ne de reliquis quidem articulis fidei sed credendum ex pura obedientia, non ex rationum aut testimoniorum Scriptura.

IX. Sed verba disertiora sunt, quam ut tam ineptum glossema patientur
Primum enim violari negat pietatem, si quis dicat post Christum natum
Mariam dedisse operam liberis: secundo necessarium fuisse virginitatem
quousque inferutum esset nativitati Christi. Tertio, quid post eam nati-
vitatem acciderit, id esse ~~διανυκτησιοντο~~: nec tamen absolute, sed cum
hac additione, τοι λόγῳ μυστεῖς, ut ostendat nō nostri respectu se italoqu
sed ipsius mysterii habita ratione. Denique ut contra credatur, sufficere ra-
tiones prius expositas, ut omnino nullum habere locum queat illud de pu-
ra obedientia: quaerere opponitur ab ipso Charrone, et ratione.

XI. Hayus, cum audiit nostram confessionem, exclamauit, Italiani, in
püssimi Apostolata vocem se audire. Et quid, inquit, infensissimo Chri-
stianæ religionis hosti detestabilius in mentem venite potuit, quam ut tha-
mus ille Christi Scrutoris nostri purissimus, alieno semine pollueatur.
Nihilne in commodi fuisse, si perpetuae Virginitatis votum, quod De-
nuncupauerat, violasset? Et nescio quod Mahometicum probrum obiicit
Esaieque ~~מִלְחָמָה~~ citat, & recutitos verpas nominat, vocem illam cu-
eunque adolecentula communicantes: & Calvinum obiicit, qui cred-
erit sponsalia tantum fuisse inter sanctissimam Virginem & Iosephum.
Hæc Hayus: Jesuitico more magnis animis, sed clausis oculis pugnans An-
dabantur more.

XII. Bona verba, Iesuita. Certe non erat idem Basilius, qui Julianus: imo Julianov' xeg. G., Julianum abominatus est. Quidigitur? au nos peccamus, aut Serranus male meruit, si nulla contradicente Scriptura sentimus eum Basilio? Enim uero Serranus non asserebat opera matrimonij Mariae exercuisse: sed hoc tantum, hanc questionem non perire ad articulos fidei. In quo primum Hayi peccatum est, quod id non

non potuit illi obiici aut Esaias, qui Virginem dixit pariteram; aut Calvus, qui sponsaliam dixit, non nuptias: nam utrumque Seruantis firmissime credidit. Atque hoc secundum est Hayi peccatum. Ad haec, quo iute thalamum Seruaturis pollutum obiicit? Nam neque thalamus dici potuit Seruaturis: quis enim audiuimus quoniam thalamum dici filiorum, ac non portum maritorum? Phauorinus, θαλαμος ὁ των γαμηθεισιν, Thalamus locus nuptiarum, Etymologicum magnum, θαλαμος τυπος οντος, οντος φυσικης του η πνευμα φυσικης οντος φυσικης. Significat nosam domum in quam ingrediur sponsa & sponsus. Neque mattinatio illius thalamus polluitur. Erit enim teste Paulo, cubile absque macula. Hoc tertium est Hayi peccatum. Denique Matiam vobis aliquam perpetuam virginitatem, meta est fabula: & quartum Hayi peccatum.

XIII. Hæc de Mariæ perpetua Virginitate: quæ quia (vt dixi) non est articulus fidei, ideo libenter amplectimur, eam sententiam, quæ iam ab initio inter Christianos videtur inutiluisse, vt virgo fuerit; hoc est, pura et coitu viri non tantum in toto Christi generationis mysterio, quod fane ut credamus necesse est, sed etiam toto deinceps vita tempore. Et contradicentes improbamus, siue Heluidium, siue Louinianum, siue Antidicomarianitas. Nam in his quæ non sunt propriæ de fide, magnam esse dicimus autoritatem Ecclesiæ, si non contradicat Scriptura; aut alias nihil absurdum proferat.

XIV. Ad hunc indifferentium ordinem referuntur etiam ritus &c. remoniac: ut diei Dominicæ vsus, & Paschatis solemnis. Quanquam vsum illum diei Dominicæ habemus satis dilatum in Scripturis. Nam primo, Sabbathi Iudei abolitionem à Paulo habemus cap. 2. Epistola ad Colossem. *Ne quis vos damnet ob tribum vel popum, aut respectu diei festi aut nouilunij, aut Sabbathorum.* Et quarto ad Gala. *Dies obseruat: & menses & tempora & annos: metuo de vobis ne frustra fatigatus sim apud vos.* Die autem Dominicæ primo nomen ipsum habemus Apocalypsi. *Fui spiritus corruptus die Dominicō.* Deinde vnum Actor. 10. Primo die hebdomadis coactus discipulis ad frangendum panem. Et prior. ad Corin. 16. Primo quoque die hebdomadis, unusquisque vestrum apud se reponat, recondens quod pro Dei benignitate lacuerit. Et tamen, si non haberemus hos locos credimus hunc vnum portuisse institui sive ab Apostolis, sive ab Ecclesia: quemadmodum, ut eo die censes ab omni opere, et si non credimus institutum aut à Christo aut ab Apostolis, tamen non illibenter obseruamus, quia iam olim scimus placuisse Ecclesia: nec vltius inquirimus.

XVI. Athae Gautiero non satisfaciebant: nam & pertinere ad doctrinam, non tantum ad fidem, quia vel Iudeus, vel haereticus esset, qui non ita obseruaret. Et non sufficere, quod ex Scripturis conste abolitio Sabbathi: restare enim ostendendum, quare substituta sit die Dominica, potius quam alia quevis. Dauius insuper eludit locos citatos ex Apocalypsi ex prior. ad Corinth. Nam in Apocalypsi. *tau* *quicqz* *xv* *exalw*, exponi posse pro iudicio: vt prior. ad Corin. 3. *Dies Domini reuelabit*: Et quarto, *aut ab humano die*. Et alioquin non possemus ex Traditione constare diem illum Dominicum hunc esse quem obseruamus, & non potius Sabbathum. In prima ad Corinthios nihil certi haberi: non enim iubentur Corinthij deferre ad Ecclesiam, unde constaret eum diem solenem fuisse cunctibus cogendis: sed tantum ut apud se conderent.

XVIII. Dauius suu similis est semper, id est , tum maxime ridiculus cum magis serius videri vult. *Ιψοι μὲν τὸν οὐρανόν*, raptus fuit ad visionem diei Domini; id est, iudicij diuini. Optime : valde profectus in Sophistica: *λόγῳ περὶ τῷ τοῦ θεοῦ αὐτῷ μέντοι*, qui non recusat videlicet *Ιησοῦς*, *διὰ λαύρης*, *τολμηρούς*, *βαρύλυγούς*, *ψευδόνομον συνεπάγεται*, *σφραγίσθης*. Eugenius Dauius maecē esto ista virtute: *ιδε δέ οὐκ εἰπεῖσθαι σεγροτοιτέος*. Nam profecto hodie nihil promoueas apud Papistas: nisi quidlibet ausis Nec tu sane hunc sanguineum pileum tunc gestares, nisi te Romana mate se dignum iudicasset. Sed si tu Cardinalis esse voluisti, nos tamen decipnolumus. Concedimus, *τὸν οὐρανόν*, aliquando iudicium significare, sed *γνωρίζειν τὸν οὐρανόν*, non significat rapi ad contemplandum iudicium diuinum: nisi tu perfuades aliquot exemplis. Alterum autem effugium, est puerilis *λογοτεχνία*: quasi cum nescio quis olim niuem contendebat esse nigram: quia volebat vocabulum id cum colore significare, qui est in nube. Et quid est, quod non hoc pacto Traditioni non scripta vindicemus? Sane vero Scriptura sancta non occupatur in Grammaticis. E sic aliquis querat, *Quis docuit Presbyteros, aut Diaconos, aut Episcopos* eos esse qui nominantur in Scripturis? *Quis Eucharistiam?* quis Baptisma? quis reliqua? Decimi sexti ad Corinthios testimonium non est solum nam ex Actis scimus conuenisse fideles: itaque utroque loco collato, facile apparet, diem fuisse solem nem. Quanquam haec non curiosius rimatur: & latus esse debent verisimilia argumenta, in re non necessaria; sicut Basilius concludebat de perpetua Mariæ virginitate: *ea testimonia sufficerent existimamus, quia aures Christianae ferre non possunt contrarium*. Sic nos natum quamvis non sint *διάταξις* loci, tamē nobis sufficiunt, quia eiusmodi

XIX. Non dissimilis de Paschali solennitate quæstio: Placuit ab initio peculiari celebritate memoriam recolere Dominicæ resurrectionis. Non male: Ei rei dicatus in atro dies, quem Pascatis placuit appellare: si nequa resurrexerit hunc accidat, potestis circa dies.

Mappellabant, siue quia Pascha nostrum immolatus est, Christus. Placuit etiam non copulari Iudeis: itaque electus dies Dominicus proximus post decimam quartam Lunam. Hoc ipsum nos obseruamus: quia nec ullam habet adiunctam superstitionem, nec quicquam contra Scripturas: & iam olim placuit Ecclesiæ. Quanquam igitur de hac solennitate nihil Scriptura, aut precipiat, aut indicet, tamen non putamus inde legitime concludi eius insufficiantiam.

X X. At in Colloquio Ratisbonensi Iesuitæ asserabant esse articulum fidei: quod quis miretur? Nam illi tam late definierunt articulos fidei, ut in iis comprehendant Canem Tobiae: quibus multum debet Christianus orbis, ita fidem locupletantibus, ut iam etiam stercora doceant ad eam pertinere: siue atium, quia in oculos Tobiae hirundines de tecto sua deiecerint: hominum, quia siue Saul narratur purgasse ventrem, primi Samuelis 24. Sed nos haud ita inlanimus, ut ad fidem, qua nos saluos fieri est necesse, etiam ista perire dicamus. Observationem Paschatis non esse articulum fidei, inde constat: quia secundo ad Colos. Paulus negat Christianos iudicandos ex festis, in quib. est procul dubio Pascha: at ex articulis fidei iudicandos esse Christianos, credo omnibus constare. Et rursus, quia Polycarpus & Irenæus, Episcopis Romanis restiterunt, volentibus. Orientales excommunicare, ob hanc rem: teste Eusebio histor. lib. 5. c. 24. Denique quia definitio Synodi Nicænae, que continetur in literis Constantini Magni: decreto ibidem facto, nihil obtendit necessarium, sed tantum "σπένειας & σύμβολων.

XXI. Sed, inquit, qui pertinaciter contrarium defendit, ille est hæreticus: Ergo Pascha celebrandum esse die Dominica, est articulus fidei: & probat antecedens, ex Augustino, Tertulliano, Epiphanius. At ego consequentiam nego. Nam apud Epiphanium, qui hos numerat, inter hæreticos, sic legimus, τοις μη πάντας εργουσιν αὐτοῖς ἐπελθοταῖς, σφάλμα τοῦ δόγματος, οὐ γά τι τῆς ἀρχαρχίας εἰ, τοῦ διδυμοπολίτεως Ἰησοῦς ωντούς. Id est, interprete Cornario, Et hi quidem omnia habent velut Ecclesia: aberrant a. ab omnibus, eo quod non consequentia, & doctrina ritus attendant. Quibus verbis quid lu. idius? Nemo enim non viderit Epiphanium distinguere: Sed ipius, id est, ritus ab articulis fidei: & Quartadecimanos errantes notare non in his, sed in illis. Disertus in Anacephalæsi, de Audianis, εἰσὶ καὶ πάντα ταῦτα πεπιστεγατείς οὐκ οὐδὲ λανθάνοντα: fidem per omnia habent ut Catholica Ecclesia. Et tamen statim testatur agere Pascha cum Iudeis. Erin genere, quicunq; aliquid ἀδιάφορο, in alterutram partem definit tanquam necessariū, est hæreticus: etiam si assertio in oppositam partem non sit de fide. Sic Eu-
stathius damnatus, quia in vestib. salutem constitueret, quibus tamen ne-
mo Catholicus dixit esse deside ut abstineatur. Sic Catholicæ, quanquam
damnent Papistas damnantes ysum carnium quinta & sexta feria, tamen
cauent assertere articulum fidei iisdem dieb vii carnib.

XXII. Christianis usum huc referem, nisi nimia esset audacia inducitum. Non enim credimus cuiquam ad Sacraenta à Christo instituta licere quicquam adjicere, quo cunque praetextu. Baptismum Christus instituit ex aqua pura: ea debuit Christianis sufficere. Et quidem, si nihil quereretur christiane, praeter ritum aut decentiam: tolerabilius esset additamentum: sed addunt mysteria, & significatiōnēm quandam spiritualis gratiæ: quam nemo aut polliceri potest, aut signo confirmare praeter Deum. Porro Hos- sius eti de hoc usu valde contendat, tamen fatetur non esse de Baptismo sub stantia. Quare, si pure est indifferens, non potest concludere imperfectionē Scripturæ: si quid habet superstitionis, tum non debet in Scriptura conti- neri: frustra ergo obiicitur.

XIII. De calice Eucharistiae mixto, non aliter sentiunt Catholici: esse vel delicit indifferentes, & iudicandum ex vsl præsenti. In Baptismo solam aquam nominant Euangelistæ: inde omnes eam solam esse materiam Baptismi confitentur. Vinum similiiter nemo dubitat propriam esse Eucharistie, (quoad alteram partem attinet) materiam, aquam autem ijsip, qui addunt, negant esse de necessitate. Quid hocigitur ad rem pertinet? Sed Cyprianus habet calicem mixtum pro verbo Dei, inquit Stapletonus. Sane, inquam, sed mixtum vino, disputat enim contra aquarios, qui aqua pura conficiebant. Cyprianus docet ex institutione Christi vinum addendum, nec sine vino conficiendum: hoc nos scimus esse verbum Dei, & quidem scriptum.

C A P. X.

An Scriptura non contineat omnia dogmata Euangelica.

Sr per est tertius ordo complectens reliqua omnia capita magno numero, quæ vere pertinent ad doctrinam Christianam, & sic creduntur à Catholicis. Digeram in ordinem, quæ tumultuaria enumeratione proposita sunt: ut aliqua sint de Canone: nonnulla de Trinitate: alia pertineant ad Incarnationem Christi: quædam ad hominem: reliqua ad Sacra-menta. Hæc omnia constare dico è Scripturis: vel, *αὐτοὶ λέγει*, vel ex ne-cessaria consequentia. Prius tamen distingo, agi vel de rebus, vel de verbis seu vocibus. Nam has quidem concedimus non semper contineri in Scri-pturis, puta Trinitatis syllabas, *& τριηντία*, & innascibilitatis, & peccati originalis, & similium. Nec sane ita inquituntur, nisi ab iis quibus magis cordi est sophistica λογομαχία quam Theologica συζήτησ. Certe verba nō efficiunt totidem articulos fidei: sed significant. Potest a. eadem res varie significari. Itaq; sat si facit Theologus suo officio, si retineat eam quam Paulus vocat *τὸν οὐκανόντα λόγον*, formam sanorum verborum. Sun-to ergo sane verba, ipsa verborumque syllabæ ex Traditione, dum res sint è Scriptura.

II. In canone quæritur primum de libris Canoniceis, tum de Symbolo Apostolorum. In libris, tria volunt esse necessaria: primum esse aliquam Scripturam vere sanctam, diuinam, & Canonicam: tum quænam illa sit: tertio, qui sint singuli libri ad eam pertinentes. Ex quibus nullum est Scriptura constare Bellarm. asserit. At ego contra, dico haec tria esse dogmata scripta, id est constare est Scripturis.

III Et de primo quidem capite, miror Bellarminum, miror post eum Iesuitas in Colloquio Ratisbonensi, mouere questionem. Nani, possuntne

tam multa de Scriptura legi in libris Sacris, ut tamen incertum relinquantur, an sit omnino aliqua Scriptura Sacra? Oportet impleri Scripturas: Scrutaminis Scripturas: Tota Scriptura est diuinitas inspirata: & mille eiusmodi, possunt ne esse dicta de iis Scripturis quae nusquam essent? Certe, qui hominem disputat esse factum ad imaginem Dei: ille necessario dicit esse aliquem hominem: nam si nullus est homo: ergo falsum est, esse factum ad imaginem Dei. Propterea Alphonsus de Castro contra haereses lib. c. 2. post aliquot recitata testimonia e libris sacris, concludens, ex quibus omnibus, inquit, manifeste colligitur Scripturas aliquas diuinias esse. Itaille est Scripturis colligi testatur, & quidem colligi, non obscure, non ambigue, sed manifeste: quod Bellarminus colligi negabat. Negabat tamen immemor sui. Qui capite secundo libri primi de Verbo Dei, Scripturas esse Verbum Dei, disputat e Scripturis. Et citatis quibusdam locis: Cum Mose igitur, inquit, cum Prophetis, cum Apostolis, cum Christo ipso ac Deo Patre, & Spiritu Sancto, qui faciat literas, & oracula diuina contemnit. Et paulo post, easdem ut probet certissimas esse atque verissimas: Quarto, inquit, sessis est ipsa Scriptura.

IV. Sed excipit : etiam si Scriptura dicat, libros Prophetarum, & Apostolorum esse diuinos: tamen non certo id credam, nisi prius credidero, Scripturam, quæ hoc dicit, esse diuinam. Respondeo sophistice quæstionem permutari. Nunce enim non agimus quo ordine, aut qua autoritate credamus Scripturam: imone quidem quo ordine, quæve ratione credamus Scripturam aliquam esse: sed tantum utrum id, quod aliquo ordine, aliquæve ratione & autoritate credendum est, contingatur in Scripturis. Enimvero hæc sophistice abita infinitum. Et quid si similiter de Traditione dicam? Nam nihil prohibeat, quominus concidam : etiam si Traditione dicat, esse alias Traditioes non scriptas, tamen id ego non certo credam, nisi prius credidero, Traditionem, quæ hoc dicit, esse diuinam: vt & concludam non constare ex Traditione, Traditionem esse? Atqui principia scientifica: vno eodemque asta, & se probant esse principia, & probant id de quo agunt. Porro de autoritate Scriptura prolixæ auctum est lib. 6.

V. Adde, ad id ut aliquid scriptum sit, nihil interesse, verum tu ita credas, aut non credas. Nam quamvis Athei, non credant esse Deum, ne tum quidem cum Scripturas audiunt constantissime afferentes, tamen nihil minus verum est, cum articulum certissime doceri in Scripturis. Praterea: si non constat in Scripturis, ergo Scripturas esse, Traditione erit non scripta. At instantia, non negat, immo concedit Scripturam dicere, esse aliquas Scripturas sacras: videlicet libros Propheticos & Apostolicos. Agnoscant ergo sophistae, argumentum suum implicare contradictionem. Nam in constituendo statu questionis, conuenit Traditionem non scriptam esse, quae in Scriptura libris non continetur. Ethoc argumentum concludit eam Traditionem, quae in Scripturis continetur, esse tamen non scriptam.

VI. De reliquis duobus capitib⁹ vna eademque opera respondeo, constare hos libros esse Canonicos, ex Scriptura, eo ipso quod eorum singuli sint in Scripturæ corpore. Ac proinde, et si quidem hæc totidem verba, Euad gelium secundum Matthæum est Canonicum, non legantur in Scriptura: tamen res ipsa, quæ per ea totidem verba significatur, est in Scriptura: ac propterea dici non potest dogma non scriptum. Quod si de singulis libris constat, quod erat tertium Bellarmini caput: tum profectio etiam cognitum esse oportet quænam sit Scriptura, quod erat secundum.

VII. Quomodo autem, inquit Bellarminus colligemus è Scriptura, Euangelia Marci & Lucæ esse vera Euangelia: Thomæ vero & Bartholomai esse falsa: Et vnde colligam Epistolam ad Romanos esse vere Pauli: ad Ladicenses, quæ nunc circumfertur, non esse Pauli? Respondeo: primo quomo docunque, aut vnde conunque id tandem colligas, tamen nihil colliges, quod non sit in Scriptura ac proinde hoc ipsam erit dogma scriptum. Nam & esse Deum varie disputatur, & multis rationibus colligitur, non tantum Theologicis, sed etiam naturalib. quæ non sunt in Scriptura: & tamen esse Deum dogma est scriptum: non enim rationes, quib. aliquid concludit, efficiunt ut id sit in Scriptura, aut non sit. Secundo: non esse opus multis rationib. vt probemus Euangelia Marci aut Lucæ esse in Canone, quia id ipsa docet experientia: quemadmodum non necesse est me syllogismos a circuare, vt probem in Euangelio Ioannis legi historiam multiplicatorum panum, aquæ in vinum mutatae. Non est autem Euangelium Lucæ aut Marci minus pars Scriptura Sanctæ, quam multiplicatio panum, & mutatio aquæ, partes sunt Euangelii Ioannis. Tertio, de Apocryphis alia est ratio: nam quia ad fidem non pertinent: ita de iis non necesse est nos quicquam legere in Scriptura.

VII. Erant igitur in Scripturis importuni. In Symbolo multo magis. Volunt ostendi ex Scripturis, sic factum, & factum ab Apostolis. Respondeo, per Symbolum intelligi vel ipsam verborum compositionem & texturam: vel doctrinam iis verbis significatam. Si posterius, tum negamus ullum esse in toto Symbolo vel minimum articulum, qui non diserte constet, ac totidem, pene dixerim, verbis, in Scriptura sancta: adeo ut merito dici possit opus tessellatum, utpote constans ex variis locis hinc inde excerptis, atque in unum collatis, artificioseque compositis. Cyrillus Catechelij. *Nisi ergo credimus in paternitate eternae et trinitatem regis regnorum, ne deus sit et non deus deus, non est Deus nisi pars regis regnum regis regnum.* Fidem in disciplina & promissione posside, ac custodi: illam solam ab Ecclesia (male vulgatus interpres, illa à sola Ecclesia) tibi tunc traditam. Et ex omni Scriptura munitam. Cum non nomen possint Scripturas legere: & alios mandatum inscrip-
tio, alios vero occupatio quædam impedit a cognitione, ne ob incitiam animam perdas. *Cosmopolita* nos agnosco non dico, ut a wise man *conscientia* auctoritate, *conscientia* est. *autem* in paucis versibus uniuersam fideli doctrinam comprehendimus: quam vos volo verbatim memoria mandare. Paulo post, *et quod indecum ad* *deum tuum ostendit in eis patres vestros, et in* *trinitate vestra regis regnum regis regnum.* Non enim pro arbitrio hominum composite sunt res fidei: *unum ex uniuersa Scriptura, quæ potissimum collecta unam perspicuum fidei disciplinam.* Eucherius homil. prima de Symbolo. Ecclesiastum Patres de populorum salute solliciti, ex diuersis voluminibus Scripturarum collegerunt testimonia diuinis grauidis Sacramentis. Disponentes itaque ad animarum pastum salubre coniuinium, collegerunt verba brevia & certa, expedita sententiis, sed diffusa mysteriis, & hoc symbolum nominaverunt. De Canonis itaque lectionibus facta est in unum pretiosa col-

latio, angusta sermonibus, sed diffusa sensibus, & de utroq; testamento totius corporis virtus in paucas est diffusa sententias. Thom. 2.2. q.1. art. 9. Veritas fidei in sacra Scriptura diffuse continetur, & variis modis, & quibusdam obscure, ita quo ad eliciendum fidei veritatem ex sacra Scriptura requiritur longum studium & exercitium, ad quod non possunt peruenire omnes illi, quibus necessarium est cognoscere fidei veritatem, quorum pleriq; alijs negotiis occupati studio vacare non possunt: Et ideo fuit necessarium, ut ex sententiis sacrae Scripturae aliqua manifestum summario colligeretur, quod proponeretur omnibus ad credendum, quod quidem non est additum sacrae Scripturae, sed potius ex sacra Scriptura sumptum. Thomam sequurus est, imo ferme descripsit Durandus in 3. dist. 2.5. q. 2. Vide Bielem in eundem locum, & Almainum.

IX. Sed haec confessio Papistis non sufficit; volunt enim ipsam verborum sic compactorum seriem ostendi in Scripturis: volunt ex iisdem probari constitutam a duodecim Apostolis, singulis suam symbolam conferentibus, ante quam dissiperentur ad gentes docendas. Nam hoc factum contendunt, & docent auctoritate Rufini, Venantij, Albini, Rabani, Epistolaeque Clementis ad Iacobum. Addunt Irenaeum lib. i. cap. secundo Hieronymum ad Pammachium, Augustinum sermones iiij. & xxi. de tempore. Leone sermone & Epistola decima tercia; Petrum Chrysologum. Vide Baroniuni tomo Annalium primo, ad annum quadragessimum quartum, Feuardentium annotationibus ad Irenaeum libro i. capite secundo Franciscum Iouerium in Veneratione de Apostolorum Synodis. Cocciun libro sexto tomus primi Thesauri Catholici, articulo vigesimo nono.

X. At mirantur importunitatem Catholici. Quid enim attinet de vo-
eibus contendere? Quasi non simus ob aliam causam Christiani, nisi v-
in numerato habeamus Apostolorum vocabula. Quod si ita apud se Pa-
pistæ constituerunt, ne ediscant, ne recitent Latine hoc ipsum Symbolum.
Nâ si illud Apostoli composuerant, profecto non composuerunt Latinè, Ca-
tholici ergo non sunt tollitici, vtrum ab Apostolis *avero* *egi*, ita sit conce-
ptum. Non runt enim in Ecclesia autoritatem esse fidem varijs verbis do-
cendi, dummodo eandem. Sic factum Symbolum Nicænum, sic Ephesinum
sic Chalcedonensem, imo etiam Athanasij. Sic multi Catechismi, infinitèq;
homilia, tractatus & libri.

XI. Porro negant in Scripturis comprehendi debere, quicquam aut falsum aut non omnino certum. Esse ab Apostolis Symbolum sic compo- situm, si non est falsum, certe, quod proximum falso esse nemo negat, incertum est. Primus omniū & antiquissimus autor est Rufinus in explana- tione Symboli. Nam Clementis Epistolam, ad Iacobum fratrem Domi- ni, supposititiam esse, lippis iam notum ac consoribus: et si nonnulli auda- ciores pro ea pugnent, ut pro aris & focis. Sed Baronius graui notauit præiudicio, et hi ut vafro ingenio, noluerit tantam inuidiam subire. Cuius. inquit, fideli sunt affirmatio quinque illa, que eiusdem Clementis titulo notata habentur, in his non labore. Annalium tomo secundo ad annum cen- tesimum secundum §. 6. Sed Rufipum sequuti sunt recentiores multo pos- Venantius, Albinus, Rabenus: Sermones de tempore Augustini non sunt omnes, ipso Baronio non contradicente, & facile fraudem olsfaciente quo libet non imperitissimo Reliqui, Ireneus, Hieronymus, Ambrosius in E- pistolis nam sermones non sunt illius, ut non tantum Erasmus obseruavit sed etiam Costerius confirmauit; Leo Chrysologus, nihil habent huiusmo- di, sed testantur duntaxat, fidem eius Symboli nos habere ab Apostolis quod est verissimum.

XII. Res autem non caret difficultate. Primum habet aliquid ipsa ridiculum : quum finguntur omnes Apostoli quasi centonem consuisse, singulis suam particulam adiicientibus : vt Petrus dixerit, *Credo in Deum Patrem omnipotentem*: Ioannes addiderit, *creatorem cœli & terra*, Iacobus Alphæi, *Credo & in Spiritum Sanctum, Sanctam Ecclesiam Catholicam*: Simeon *Sanctorum communionem, remissionem peccatorum*: Et reliqua similiter, satim male diuulis, connexisue articulis. Nam cur non potius vni negotium cōmissum? nec enim periculum erat, ne reliqui dissentirent, aut ne vnu omnia non nō^ont. Apparet otiosum aliquem ita voluisse apud se ludere, reliquis illudere, ex homonymia symboli.

XIII. Deinde non satis constat, cur sit factum. Nam, qui ita per particulas factum volunt, addunt factum, quum discessuti essent in variis orbibus, partes Apostoli separandique alij ab alijs, ut normam sibi futurae prædicationis in commune statuerent, ne localiter ab inuicem discedentes, diuersum vel dissonum prædicarent. At qui ea causa nulla erat. Habant enim Spiritum Sanctum a quo ducebantur in omnem veritatem. Nam & Paulus eti non contulisset cum carne & sanguine, tamen prædicabat idem Euangelium cum ceteris.

XIV. Non satis etiam consentiunt veteres factum esse tum temporis Nam Eucherius, quem iam citauimus , cum collectum dicat ex omnibus Scripturis, satis indicat factum est editos libros sacros. Quod ipsum Pachasius, prefat liber de Spiritu Sancto, disertius profiteretur: fides Catholica (inquir) in uniuersum mundum per Patriarchas & per Prophetas, & gratia dispensatores; Spiritu Sancto insinuante diffusa est. Hanc Apostolica solicitude atque perfectio sicut per sanctas paginas dilatauerat, ita per symboli salutare mira beatitudo collegit, & tanquam per diuersas remediorum species dispositus in corpore vnum, ac velut ex innumeris aromatibus pretiosum confecit unguentum. Hos si verum est, prior non potest esse non falsa sententia: nam & causa eadem non potest esse, cum iam disseminatum esset Euangelium: nec omnes Apostoli in unum coacti potuerunt componere, quia mortui iam essent nonnulli. Et ex quo dissipati sunt, nunquam conuenisse legantur. Erasmus Compendio Theologiae auguratur compositum in Concilio Niceno : Quomodo quidem non sit verisimile. Sed ista, ut prius dicebam, nihil est quod curiosius anquiramus. Sufficit nullum in eo Symbolo dari articulum, nulli articuli particularum, que non in Scripturis & diserte proponatur, & exposcitur, ut in libro de Sacra Scriptura, et de Sacra Liturgia.

XV. Ad Trinitatem venio. Hic querunt primo in genere, distinctio nem personatum, & unitatem essentiae, quae verba sunt Chatronai, id est Trinitatem in Deitate, siue, ut Melchior Canus loquebatur, trium personarum in una substantia aequalitatem, earundemque per relatas proprietates distinctionem, & ~~re~~ ^{re}ligione, Hosius. Deinde particulatum, innascitur litteram Paucis Canticis suis Porrum esse incipitum. Scilicet unus Spiritus

tum Sanctum esse Deum & procedere à Patre & Filio; Et ab utroque quidem tanquam uno principio, & esse adorandum. Nam hæc omnia negantur & Scripturis haberti.

XVI. Sed has blasphemias horrent Catholici: & vere blasphemias quibus summa totius Christianitatis mysteria à fundamento labefactantur hoc sine dubio Sathanam moliente, ut paulatim in dubium reuocata, tandem etiam penitus abnegentur. Illi contra firmissime tenent, hoc salutis nostrae fundamentum omnino cercum, ratum, fixumque esse, non aliam ob causam, quam quod in Scripturis disertè doceatur. Certe etiam vereres, quantum exercita pietas fuit, Sabellianorum, Photinianorum, Ariานorum, Macedonianorum hæresibus, inde se totam eam doctrinā haurire protestabantur. Athanasius in libello de Decreto Synodi Nicene, de vere discipulis Christi loquens, ⁸ rōi (inquit) τριάδα κυριού δηλοῦται τὸν τριάδα θεόν την οὐρανίαν, την τριητανην Δινιανην Scriptura predicatam perspicue sciunt. Et sicut quid aliud Tertullianus agit aduersus Praxeum, quam hoc ipsum, ut testimonij Scripturæ doceat Deum esse unum essentia trinum personis? Petrus Lombardus lib. i. dist. 2. c 4. & 6. hoc ipsum. Ephrem Epistola ad Brazem referente Photio in Bibliotheca ea dicitur γεράπων, αὐτὸν εἰς επιτροπῶν πολιτειῶν, τοῦτον αὐτὸν ὀργασίς τριάδας Διογένεας Καρεί, ex diuinis Scripturis non autem Patrum testimonios de sancta ēc consubstantiali Trinitate disputat διανοιας τοιούτου τοῦ διογένεας τοῦ Ανδρέας τοῦ Γεώργιου αποτύχασε: unde positis questiones veritatem acquirunt & certitudinem.

XVII. Nec ab ijs dissentiens Epiphanius aduersus Sabellianos sic ex
clamat, οὐ δέ τι πάντες οἱ ἄρχοντες τῶν φαρισαί τῶν ἀγίων γένεθλον σταυ
ρὸν μάκαρον ἐπέλαφος, τούτος οὐτος τοιούτους λέγει πάντες, τῆς ἀρχαίας πίστεως, τῆς τοῦ Θεοῦ
ἀληθείας, Tu autem, o penitus idiota, non intelligens vocem sanctorum Scriptu
rarum, tibi ipse potius noctuisti, tuisq; auditoribus, excidens a sancta fide, & De
veritate, Quam in epte, quælo, si nullæ sunt Scripturæ voces de tanto myste
rio? Theodoretus Dial. 2. c. 4. cum contrarias proposuisset hæreses Arii &
Sabellij, quorum p̄ph. Διδαχὴ τας εἰς αὐτοὺς, οὐ τας τοντας εἰς αὐτοὺς, ille quidem
essentias diuidit, hic vero personas confundit, & utrique adhibendum dicere
commodum remedium, subiunxit, τὸν τοῦ προφήτη Αἴρειον πειρασθεῖσθαι πρό (le
go μιαν) πιστὸν τῆς ἀρχαίας πίστεως τῷ θεῖον ψηφισμαν, τῇ τοι ταύτῃ πίστεως εἰς
αποστολεαν δοκιμή. Τοιας γραφῆς. Arium quidem igitur conabitur persuadere
flekttere ut unam sancti Trinitatis essentiam confiteatur, atq; huius sententia de
monstraciones afferimus è sacra Scriptura. Postea de Sabellio, οὐτοι μιαν εἰς
τοιαν λίγειαν τῆς πίστεως ποιεῖσθαι, εἰπειζωθεὶς αὐτῷ τῷ θεῖον γραφών τὰς τρει
τοντας εἰς καρπούς τοιούς. Quoniam ille unam afferit esse Trinitatis personam, de
monstrabimmo ei diuinam Scripturam tres personas predicare.

XVII. Nonnesunt hæc diserta^{rum} testimonia, profitentium contra nouorum Christianorum ~~hæc~~, & Trinitatem acceptam referuntur. Scripturis, & quidem sic, ut ex ijs potentissime aduersarios confutatum intercederint? Addo aduersariorū semel vi veritatis extortam confessionem. Ii Iesuitæ erant in colloquio Ratisbonensi seſi. s. qui cum eludere conarentur hunc locum Hilarij, Bene habet, ut iis quæ scripta sunt contentius sis, respondent, cum Scriptura satis clare mysterium Trinitatis declararet, gratulans sibi Sanctum Hilarium, quod Arianus contentus esset Scriptura. Salmeri disp. 4. in post. ad Tim. Scriptura dicitur diuinus inspirata, quia de sacra diuinis erudit, ut de unitate Dei, & Personarum Trinitatis.

Propterea quid dicam? Dionysius Alexandrinus apud Athanasium in libello de Sententia Dionysij contra Arianos, cum in criminis socierato vocaretur ab hereticis, quod alicubi negasset vocem **Θεού τοῦ ζωῆς** reperiiri in Scripturis, ita se purgat, *Εἰ μὲν τὸν λέξιν τούτῳ λέγοντας τοῖς γενφάσι, ἀλλὰ τὸν τῷ γενφάσι πίνναν σωματιζόνταντος, οὐκέτι λέγοντας, τούτον τὸν τρόπον στηρέος.* Etiam si eam distinctionem non inuenierim in Scripturis, tamen ei ipsis Scripturis sententiam colligens, cognoui, quod qui filius est **Ἐστιν**, non alienus est à **substanciali** Patri. Ambrosius c.5.lib.de fide contra Arianos, aduersariis in multat in hunc modum. *Cum ergo hanc unitatem substantialis in Paterem & Filio, non solum Prophética, sed & Euangelica autoritate cognoscat, quomodo dicit in Scripturis diuinis homousion non inneniri: Quasi aliud sit homousion, quod dicit, Ego de Deo Pater exini, & ego & Pater unum sumus.* Augustinus in Ioan. tract. 97. *Aduersus impietatem Arianorum hereticorum, nouum nomine Patres homousion condiderunt, sed non rem nouam tali nomine signauerunt, hoc enim vocatur homousion quod est, Ego & Pater unum sumus, vnius videlicet eiusdem **substancialis**. Epist. 178. Et si verbum ipsum in lege scriptum non inueniretis ipsa tamen innenitur. Denique ne omnia colligamus, & ipsos potius ad utrariumque inter se committamus, Bellarminus, lib. 4. de Verbo Dei c. 10. vt eludatur Augustini locum, Maximum abducentis à Conciliis Niceno & Ariminensi ad Scripturam in disputatione **Θεού τοῦ ζωῆς**, id factum respondet, quia in ea quæstione exstabant in Scriptura clarissima testimonia.*

gas, cui fidei sensum Scripturis non erit copiosius redundare. Videant Papistæ, v-
trum tuos in his verbis colores agnoant.

XXII. Spiritum S. esse Deum, horrendum est hanc etate audire non cōstat e Scripturis. Atqui, inquam, ipsi quos Bellar. præfat. in 2. c. controuersi. 1. tom. opposuit Erasmo, Hilarius, Athanasius, Bafilius, Nazianzen. Didimus Ambros. Augustin. reliqui. Et quidē, ne omnia persequar, Athanasius claudens longā illam Epistolā ad Serapionem, in qua disputauit, Spiritum S. nō esse creaturā, tñ τὸν ἀρχὴν δοθέντα, inquit, οὐδὲ τὸν πατέρα τῶν φωνῶν πατέρα, μηδὲ τὸν πάτερα ἑπικονότας. οὐδὲ τὸν ἐμφανούνταν σύντομον τοῦτο γέγονον εἰπεῖν. οὐδὲ τὸν πατέρα τῶν φωνῶν φασμάτων αὐτὸν οὐδὲ πάτερν. τὸν τὸν πατέρα τοῦ φωνῶν. Ego secundum Apostolicam à patri. acceptam fidem ista tradidi, nihil prouersus altum adiiciens. Sed sicut didiceram, ea scripti, que cum sacris Scripturis congruerent: Id enim consonum est cum in quo prius declarata sunt ad confirmationē e Scripturis sanctis. Greg. Nylenus contra Eunomiū ora. I. Πᾶντα γέγοντα διένοσες, οὐδὲ τὴν ἑπικονότητα πενθυματικήν γένεσιν μηδε τῷ πνεύματι τὸν Θεόν. Omnis à Deo inspirata Scriptura afflatus Spiritus descripta, Deitatem Spiritui suo testimonio asserit. Sed & Vigilius extrema ferme disput. Athanasij cū Arrio, ex solis Scripturis hanc controuersiā disput. Bellarm. c. 13. lib. 1. de Chtisto, notat post, Samuel. 23. Deum appellari eundem quem spiritum Sanctum. Item, illum quem Isaia vocet Dominum exercituum c. 6. à Paulo. Act. vlt. Deum dici. Audi Nazianzen. orat. 37. οὐδὲ γέγενται, οὐδὲ τὸν μαρτυρεῖν ιούς εἰς ἀλλὰ τὸν ἄγεντα φασὶ τὸν πνευματικὸν θεόν. επιδειχθῆντα. Nam vero tibi a ueritatē examen prodibit, ex quib. Scriptura & testimonio admodum confirmata esse Spiritus diuinitatem ostendetur. Vbi tamen Bellius mollius veritatem p̄ḡa p̄f̄o r̄t̄o, que significat, nō tantum confirmandā e Scripturis, sed potius in Scripturis cōprehensam expressamque, vt vere dogma sit iuxta p̄f̄o Scriptum. Atq; eu tibi Traditioniorum frontem, negantium in Scripturis reperiiri Spiritus Deitatem, quam tamē reperiiri Nazianzenus affirmeret, & ita reperiiri, vt habeat non unum aut alterum testimoniū sed examen iuxta, testimoniorū. Tanta mutatio Theologiae fuit à Catholica in Papistica.

XIII. Procedere à Patre, nemo opinor neget in Scripturis, doceri, sed à Filio, Græci; forasle vna cum ijs nostræ Papistæ, odio potius nostri, quam ipsius dogmatis, vt se *avulso* dicit *præcipitat*. Sed hoc ipsum è Scripturis constare Augustinus docet 90. in Ioan. Isidorus Epistola 4. ad Claudium. Spiritum vero Sanctum esse Patris & Filii & à Patre & Filio mitti, atq[ue] procedere ab utroq[ue], Sancta S. scriptura testimonius clarius demonstremus. Et post lectos locos. His itaq[ue] plenarie declaratur, Sancti Spiritus missionem à Patre esse, & à Filio. Petrus Damiani lib. 3. Epist. 3. Cum Filius dicit, Ego & Pater unum sumus, quomodo potest Spiritus Sanctus ab eo, quod unum est, & procedere, & non procedere? Sed res ineffabilis, quo nullo valeat humana rationis ingenio concipi, nullo potest mentis intuitu vel consideratione discerni, ex diuinorum duntaxat eloquiorum debet sententias colligi. Et aliquanto post. Quod a. à Patre concedat simul & à Filio, vnde de scilicet questio est, Euangelica nos docet autoritas. Quid piara? Non nostri tantum Scriptores, hanc controvensem disputant ex Scriptura v: Zanchius 7. de Trib. Elohim. c. 8. Vrsinus in locis Communib. quæst. 5 de Trib. perlonis. Sed etiam Papistæ. Lombard. 1. dist. II. c. 1. Quod autem de utroq[ue] procedat, multis diuinorum eloquiorum testimoniosis comprobatur. Ioan. Maior in eandem questionem. Omnis conclusio ex contentis in Scriptura sacra per se ducta, est simpliciter vera, & ut articulus fidei tenenda. Hac est eiusmodi. Igitur Eustathius à S. Paulo, 1. parte Summa Theologiae tract. 2. de disp. 8. quæst. 2. Probatur in primis autoritate Sacrarum Scripturarum, ex quibus id a parte fatis colligitur. Beccanus in summa Theologiae parte I. tract. 2. c. 6 quæst. 2. Licet expresse non habeatur in Scripturis, potest tamen euidenter inde deduci. Viden' rem esse testatissimam? Et ibi quicquam vendicare Traditiones hic audeant.

XXIII. Sed Gautierus instat, ut non missura cutim nisi plena crux roristis
rudo. Vult ergo sibi ostendi non tantum processionem Spiritus Sancti à Pa-
tre & Filio: sed potius hanc processionem sic esse à Patre & Filio, ut tamen
vnum sit eius principium, non duo. Nam illud quidem non diffiteatur, sed
hoc omnino negat è Scripturis haberi. Respondeo, hoc fortasse paulo cu-
riosius inuestigatum esse à Scholasticis, atque adeo à Melchiore Cano Lo-
cor. lib. 8.c.2. numerari in ijs quæ citra salutis dispendiū poterant vel igno-
rari, vel in ambiguo relinquendi: sed tamen elici è Scripturis, & perpetua fidei
analogia, per abductionem ad impossibile, siue per absurdum: quia alio-
quin separarentur essentialiter Pater & Filius, ac proinde duo Dii constitue-

rentur. Illud probatur, quia ratiō principij nō pertinet ad personalitatem, qua distinguitur Filius a Patre, ea enim in generatione consistit, perrinet i-
gitur ad essentiam; itaq; sic distingueretur, imosepararetur essentia Patris &
essentia Filii, quod est absurdissimum. Denique Melchior Canus Locorum
lib. 7. c. 2. asserit ita Euangelium & Apostolos tradidisse.

XXV. Adorandum esse Spiritum Sanctum Gautierus negabat, & Scripturis haberi, & probabat ex Augustino contra Maximinum Arrianum lib.3.c.3. Sed hoc mendacium est. Maximinus postulabat, ut sibi in Scripturis legeretur, Spiritum Sanctum adorandum esse, Augustinus ad hæc, quæf (inquit) non ex iis qua legimus, aliqua etiam qua non legimus, intelligamus, Ac tum argumentis e Scriptura ductus probat, Spiritum adorandum, quia dicitur habere templum. Est igitur mens Augustini, hoc dogma, & si non totidè literis & syllabis legatur, tamen constare e Scripturis. Et sane duo tantum hominum genera id negare possunt, vel qui eundem credentes e Deo, vel qui negant. Vt trique sic confutantur: Deus est adorandus, quod patet e Scripturis, & triique concedunt. At Spiritus Sanctus Deus est, quod illi concedunt, hi autem docendi sunt e Scripturis, ut prius diximus. Ergo Spiritus est adorandus.

XXVI. Haec tenus de Trinitate. In Christi Incarnatione, quærunt primo pluralitatem naturarum, operationum, voluntatum. & unitatem personæ: Quid ergo, inquam, veterib. illis actum magnis viris, qui adeo magnificè compescuerunt Nestorianos, Eutychianos, Monothelitas: A deo illos frustra laborasse: ut hodie tot elapsi seculis & quidem ēn mea sc̄iis, nullo instante aduersario, Diabolo ipso, et si inuito, tacente, reuocemus in dubium, an eos articulos habeamus autore Scriptura? Videlicet nihil est adeo perspicuum, quod ita Theologasti non reuocent in dubium, dum vñā excipiāt suæ purpuratæ autoritatem. Cōpēcet aliquando Deus istā tementiat,

XXVII. Enim uero, si Christi duas esse naturas non constat ex Scripturis, omnino nullum fidei Christianae dogma ex ipsisdem constabit. Quid nam hoc sibi vult, *Verbum caro factum est?* Dicat sane Eutyches suam haberi confusionem, quando illi certum est blasphemare. Sed Catholicus ut neget Verbi nomine diuinam: carni humanam naturam significari? Monstru hoc quidem est. Quid hoc? De *Filio suo facto ex semine Davidis secundum carnem*, declaravit *Filio Dei potenter secundum Spiritum Sanctitatis*? Dic tu sane Nestori, insaniare libet quoniam tibi, Filii nomine non naturam, sed dignationem significari, at Catholicum assentientem, quis vnuquam audijt? Papistas ergo cuius generis esse oportet, qui negant duas Christi naturas in Scripturis doceri? Sunt sane quicquid velint, dum ne sint Catholicici.

XXVII. Sed vnam personam præterea quærunt. Ridiculum: Quasi nobis Scriptura alicubi Christos describeret plurali numero: & non vincum, Quasi non ijsdem vbique phrasib. describeret vnum Christum, quib. solet, vnum Petrum, vnum Ioañcm, vnum Iacobum, vnum Paulum. Quid hæc Matth. 23. *Vnus est doct̄or vester, nempe Christus.* Ad Rom. 5. per vnum Iesum Christum. Et, per vnius obediētiā iusti cōstituētūr mūlī. Prior, ad Cor. 8. *vnuis Dominus Iesus Christus.* Post. 5. *Vnus pro omnibus mortuus est.* Prior, ad Tim. 2. *Vnus mediator Dei atq. hominum.* Et post hæc diserta testimonia, neget aliquis Catholicus vnum esse Christum? atq. id constare ex Scripturis? Nam hæreticos quid morer? qui nodum quærunt in scirpo. Cyrillus in Ioan lib. 9. c 21. *Obseruandum est, quia quamvis secundum carnem solummodo abiturus erat (adest enim semper virtute Deitatis, ut diximus) modico tamen tempore cum discipulis se futurum dicebat, aperte seipsum nominans, ne quis in duos Filios diuidere Christum audeat: sed ut vt omnino esse credit Dei patris, & virginis filium, non quia una natura sit, sed quia post incarnationem pia hoc diuisio non est, Vnus enim in viraq. natura Christus est.* Augustinus tract. 7. in Ioan. In terra loquebatur, & in celo se esse dicebat. Et non ita dixit, Nemo ascendit in celum, nisi qui de celo descendit, Filius Dei qui est in celo. Quo periret, nisi ut intelligamus, quod etiam pristino sermone commendauit charitati vestra, vnam personam esse Christum Deum & hominem, non duas, ne fides nostra non sit Trinitas, sed quaternitas: Christus ergo unus est.

XXIX. Voluntur rufus eam perlonam diuinam esse naturam non humanam, & hoc probari est scripturis. Egregium acumen! At hoc illi a me responsum expectant, quod ab Augustino Palcentius. Vocabulum perlonam interpretandum, actum reliqua quaestenda in scripturis. Persona igitur sive iuris causa, est individuum per se subsistens. Quod si ita est, tu aut deitatis necessitate, personam esse, aut si humanitatis dicitur, duas constitui, quia ante eam subsistebat diuinitas. At scripturam unam personam demonstrant: ut dixi, Ergo ex scripturis necessario concluditur, non tantum unicam esse in Christo personam sed etiam hanc personam Deitatis esse, non humanitatis. Quanquam quid dispergo. Audit locupletissimum testem Iustinianum Imperatorum in Edicto de Fide. Tunc igitur in libro xiiij. capitulo xviii. et 18. Theodosius latus scripta est: Et deus deus deus deus deus, & ergo deus est in me profundus. Tunc vero scriptor deus deus deus deus deus, tunc deus deus deus deus deus, et alii deus deus deus deus deus. Deinde ergo deus deus deus deus deus. Et sic in libro xvi. deus deus deus deus deus. Hanc a secundum subsistentiam (vel personam) Dei verbi cum carne unionem docens dominus apostolus dicit: Qui in forma Dei existens, non rapinam arbitratus est, aequaliter enim Deo, sed semetipsum extinxerat, formam serviri accipiens. Per hoc enim, quod dixit, qui in forma Dei existens, Verbi subsistentiam in essentia Dei esse ostendit. Per hoc a quo dixit, formam assumpsit, significauit, naturam hominis & non subsistentie sive personae unitum esse Deum verbum. Nec enim dixit, assumpsit cum qui in forma servi existebat: ne praexistenti homini Verbum unitum significaret.

XXX. Iam (vt minutissima qua&q; persequuntur) duas operationes volūtatesq; in dubiū vocant doceri à Scripturis. Enim uero, quod hominū hoc genus est? aut quis fuisse credit magis pertinaces vñquā hereticos? Viatis Arianis, negantib. Filiū, incidit Ecclesia in Macedonianos; saltē Spiritū eximentes è Trinitate. Cōfutatis Nestorianis, separantib. naturas Christi: Euthychianos oportuit debellari, easdē confundentib. post quos exsurserunt Monothelite operationes saltē nolentes distingui. Nisi, καὶ οὐ πάντες ναῦδοι. Armauit nostros Papistas contra veritatē, veterū hereticorū pertinacia. Sed quis cā credat, quā veteres Achilles prostravit, cellurā nouis Patroclis qui le illorū armis induunt? Enim uero si duæ nature admittuntur duæ operationes volūtatesq; necessario cōfiteē sunt. Illas a.vt dixim⁹, Scriptura

doct; Ergo & eas, & necessaria consequentia. Propterea Alphonsus de Castro 4. lib hæresi de Chrtfo Sed omissois his (inquit) argumentis nam vnum aut alterum propulerat. s. rutenur Scripturas sacras, quoniam vt Christus ait illa testimonium perhibent de illo: ac itatum disputat ex Scripturis, duas esse in Christo voluntates.

XXXI. Descensum Christi ad inferos, non miror ab ijs non legi in Scripturis, qui localem fuisse contendunt, ad Patres nescio quo loco, tanquam in carcere expectantes, & in cœlum educendos. Hoc qui à traditione non scripta didicerunt, ne querant in libris sacris: frustra querent. Et Catholici clamabunt, quicquid de Scripturis autoritatem non habet, eadem facilitate contemnitur, qua probatur: Doceat scriptum Traditionariorū officina: aut timeat vix illud adjacentibus aut detrahentibus. Et portius eligent vt dicant Christum descendisse ad inferos nullo locali motu, sed tum dum sustinuit grauiissimis nostrorum scelerum peccatis, ut consummaret sacramentum, quo tum Patres, tum nos salutem habemus. Quem sensum qui in Scripturis negat esse, eum oportet nūquam legisse, Christum factum esse peccatum, poit. ad Cor. 5. factum esse. & maledictionem. ad Gal. 1. alia mittam non pauca. Sed de Christi descensu ad inferos, ex professo disputationem erit in secundo loco Communi: Deo fauente.

XXXII. Eorum qua ad hominem pertinent, solum peccatum originale hic Traditionarij nominant, tanquam in aurem susurratum, non autem scriptum in libris sacris. Quod si de voce dicunt, facile concedimus; sed securi Sophistas ridemus. Rēm vero ipsam Catholicī semper legerunt in diuinis literis. Gen. 6. Vidi Deus omne signum cogitationum cordis humani dunt axi malum esse, id est, omni tempore. Psal. 51. In iniquitatibus conceptum sum: & in peccatis concept me mater mea. Ad Rom. 5. Per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi. Augustinus Retract. lib. 1. c. 9. Quae disputatione contra Manichæos habenda est, qui non accipiunt Scripturas Sanas veteris instrumenti, in quibus originale peccatum narratur. Et quicquid inde in literis Apostolicis legitur detestabiliter impudentia immisso fuisse contendunt à corruptoribus Scripturarum, tanquam non fuerit ab Apostolis dictum. Ergo iudice Augustino Scriptura cum Veteris cum noui Testamenti docent peccatum originale, Didacus Aluares de auxiliis gratiae lib. 5. disp. 45. Secundum fidem Catholicam assertum est parvulos descendentes ex Adam per similem propagationem contrahere peccatum originale. Probatur evidenter in multis Sacra Scriptura, tam ex Veteri quam ex novo Testamento.

XXXIII. Transeo ad Sacramenta. Horum nomen negat in Scripturis legi Stapletonus. Quid tum: si res ipsa legitur? Ut Trinitas, vt omnes, vt alia? Negat doctrinam. At hoc fallit. Continetur n. ad a. missis: cum singulorum institutio describitur: vt tota hominis definitio continetur in Natura. Quemadmodum enim omnem suam doctrinam Physicus haurit è natura, quia rerum naturalium singula rimatus, inde conficit vniuersalia præcepta sic in Sacramentorum ratione, Theologus nihil extra Scripturam docet, quia singulorum sacramentorum diligenter considerata institutione, ex ea generalia doceat.

XXXIV. Sed multorum Sacramentorum formas Costerus negat scriptas esse. Et restem citat Areopagitam, vlt. c. Ecclesiastica Hierarchia. Stapletonus, ne Baptismi quidem, aut Eucharistie forma, inquit, & administrandi modus vtriusq; huius Sacramenti in Scripturis proflus racter. Nihil n. de Catechismo, nihil de exorcismo, nihil de illo solenni voto & Abrenunciatione, quæ omnia baptismum præcedunt, scriptum est. De forma administranda Coena Dominicæ, quoniam pauca quedam scripsisset Apostolus, cetera, (inquit) cum venero, disponam.

XXXV. Respondeo multorum Sacramentorum formas ab ijs desiderari, qui à se ipsi multa Sacraenta finixerunt. A Catholicis non requiri, qui duob. sunt contenti, quæ sciunt in Scriptura diserte tradi: Baptismo & Eucharistia. Dionysius a. Iesuicè citari, hoc est, falso. Verba eius sunt hæc, μέτα τηλεστικῶν επικλήσεων, οὐ δειπνοῦ ἀφρούσιον, οὐ τὸ μεσηκόνιον τῶν, οὐ τὸ αὐτὸς ιερεὺς προσευχῆς τοῦ θυσίου τὸ κοινὸν ιερόν. Perionius vertit, Precautions a. que in mysterijs adhibentur, nefas ex scripto interpretari, & mysticam eorum intelligentiam aut vim, que in eis Deo aucto efficaciam habet, ex adyto in publicum proferre. Hæc primo de forma Sacramentorum nihil habent, nec omnino quicquid de Sacraentis, sed de precibus mysticis. Secundo, hæc preces Dionysio siebant in sepultura mortuorum, non a. viii Sacramento adhibebantur. Tertio, non agit de Scripturis Sanctis, sed cuiusliberoris. Quarto, eas ipsas preces negat interpretandas scripto. Quo sensu? An omnino non scribendas? Ergo futilis autor apud Papistas, qui omnes suas preces describerunt in suis Ritualibus. An & πόδα: vt possint quidem describi, at non explicari? Viderint vtrum probent, Sed siue probent, siue improbent: nihil ad hanc controveriam.

XXXVI. Stapletonus formam cum administrandi modo imperite condit. Nam forma est essentia: modus a. administrandi accidentarius. Formam aut nullam esse dicunt Catholicī, aut esse scriptam contendunt: nimur Institutionem illam Christi, quæ non tantum materiam, id est, clementia terrena, signaque, indicat, sed ijs etiam formam addit, relationem ad res significatas. Itaq; negant eucharistium, exorcismum, esse aut formam, aut partes baptismi: ipso pene fatē Stapletono. Nam si præcedunt Baptismum, sane non sunt eius partes. Catechismus in adultis recte præcedere sciunt: in infantib. qui respondere nequeunt, habere puerilem affectationem. Exorcismum nunquam legitimate fuisse Baptismo annexum, qui energumenis erat necessarius. Ab renunciationem, necessario includunt Baptismi forma. Baptizare in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, quod fieri nullo modo potest, nisi qui baptizatur renunti et Satanæ, & pompi eius. De Eucharistie forma credunt Catholicī Apostolorum omnia esse complexum: & si quid non scripsit, id pertinere ad v. c. 1. quoniam non est necesse legi in Scripturis.

XXXVII. Ioan. Petrinus contra Ministros Gratianopolitanos, vbi Scripturarum est, hanc baptismi formam, In Nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, esse vnicam, aut saltem optimam: Cum tamen Act. 2. alterum ita fuerit, Baptizetur unusquisq; vestrum in Nomine Iesu Christi. Ecita deinceps factum fuerit c. 8. & 9. Conferunt Bellarmine c. 3. de Baptismo. Hanc esse inquit, veram & necessariam formam baptismi, colligitur ex Evangelio: sed non evidenter ex solo, sed cogimur recurrere ad traditionem, & Ecclesiæ declarationem: quod

est notandum contra Calvinum, & alios hereticos, qui eandem formam prescrībunt in ritu baptismi, & eadem vñuntur, cum tamen nolint traditiones, sed solum Scripturam admittere.

XXXVIII. Respondeo: primum calumniose dictum nos nolle tradiciones recipere. Distinguere verius est, traditiones alias cum Scriptura, alias præter Scripturam: tum vero illas prioris generis omnes admittere, quo loco hæc censenda est, vel ipso Bellarmine teste: qui hanc ipsam formam, cui confirmationem addit è traditione, testetur colligi ex Evangelio: quo ipso refutatur Petrinus, sic interrogans, quasi constaret nusquam constare ex Evangelio. Quanquam sophistice ille formam nominat, hæc totidem verba intelligit, ego baptizo: vel saltem, baptizote in Nomine, & deinceps. Nā etsi liberaliter concedat pronomen ego non esse necessarium: tamen & baptizati de verbum vult exprimi; & personam à ministro diuersam, deniq; tres diuinas personas. At nos & que bonam censemus formam Græcorum, Baptizatur seruus Dei in nomine Patris, Filii, & Spiritus Sancti, & que congrua aut Euangeli, aut traditioni. Sed hæc leuora quam ve prolixius detineant, Petrinus liberalior, qui non nisi terri capitis meminerit.

XXXIX. Dico igitur hanc ipsam formam, & solum esse, & optimam constare ex Euangeli: vbi nimur institutionis est descriptio. Nam quis ignorat, quæ cunq; instituantur à Christo, nō tantum optimè institui, sed etiam sic: vt non debeat aliter? Iuber Christus aquam sumi ad lauandum, hoc ipsum ergo oportet constanter retineri: et si aqua possint alij esse vñus. Iussi lauari in nomine Trinitatis: Eadem vis institutionis est. Itaq; creditur Calvinus, credimus omnes nos, latius necessarium esse aduersus eos, quib; exigua traditionulari occasio sufficit, vt aut negent, aut certe sigillent, quod scriptum est. A Petro fuisse contra institutionem mendacium est. Non n. ille formam Baptismi dicebat, sed iubebat tantu sumi baptismū, ex mandato Christi, vi alias docturi sumus. Et nunc confirmamus, ex eo quod non tantum dixerit, Baptizetur in nomine Christi, sed addiderit in remissionem peccatorum, quæ additio nunquam fuit usurpata in ministranda aqua.

XL. Baptismum infantium non esse è Scriptura mendacium est. Index Biblicus additus Biblij Sixti V. baptizandos parvulos docet quindecim Scripturæ locis. Catechismus item Tridentinus idipsum ex Scriptura conficit Crocquetius Catechesi 109. Vnum caput Matthæi totam questionem posset absoluere, vbi Christus redarguit Apostolos, quia prohiberent eos, qui infantes oblatum illi vñebant. Atq; adeo Bellarmine lib. 1. de Baptismo c. 9. ad argumentum 8. disterrè assiter deduci euidenter ex Scripturis: enumerabat a, argumenta c. 8. Contra tamen Tannerus disputat in colloquio Ratisbonensi, & Davius contra Tilenum. Quotquot in Scriptura inueniuntur (inquit Tannerus) loca de Baptismo, nulla sit in illis mentio parvulorum: quin si præcise staremus verbis Scriptura seposita autoritate Ecclesiæ, contrariū magis innotesceret: igitur ex Scriptura colligere non possumus, quod parvuli sint baptizandi. Respondeo, mentionem parvulorum intelligi vel τὸ πτῶτον, vel τὸ τέλος. Si prius, conceditur antecedens: sed negatur cōsequencia. Si posterior, tum antecedens est falsum. Nam omne genus sua species includit, omnisq; species sua individua. Quare cum in Scripturis inueniatur id genus baptizandum, quod sub se infantes continet, sequitur eos baptizandos. Falsa est autem antecedens altera pars, quæ dicebat cōtrarium potius innotescere ex Scriptura.

XLI. Sed quia examinant ac refutant argumenta nostra, placeat hoc ipsū considerare, hoc est, quam dextre suscipiant Anabaptistarum partes. Primum argumentum est, ex eo quod Christus iuber baptizari omnes gentes: Nam in iis sunt infantes. Tannerus responderet, in eo loco Christum eos duntaxat baptizari præcipere, quos Apostoli docere possent, qui itidem credere possent. Sed parvulos nec doceri nec credere posse. Ergo sequi quod Christus non præcepit parvulos baptizari. Respondeo, negatur minor: nā parvuli doceri possunt, & credere: non cum baptizantur, sed suo tempore. Non est a. hæc mens Christi, vt omnes, qui baptizantur, prius doceantur, & credant, sed omnes gentes esse & docendas, & baptizandas. Propterea Tannerus, Nō nego, posse colligi, sed euidenter deduci nego. Atqui, inquam, argumentum à genere ad speciem, & à specie ad individuum, est necessarium. Videturigitur Tannerus vtrum separare euidentem conclusionem à necessaria: nobis perinde est, dum constet esse necessariam, etiam nulla adhibita auctoritate Ecclesiæ.

XLII. Secundum argumentum est ab analogia Circumcisionis. Hic variat Davius excipit. Primum, à figura ad veritatem non esse certam consequiam, nisi accedit repetitum mandatum. Sic Pascha Eucharistia figuram fuisse: nullum tamen in eo potum. Sic Circumcisionem factam octauo die: nec in foemini. Inde a. nihil concludi pro Eucharistia, aut Baptismo. Secundo, duplice vñsum fuisse Circumcisionis, vñum temporalem ad distinguendos Iudeos à Gentibus: alterum spirituale. At Baptismi duntaxat spirituale: itaq; Circumcisionis circumstantias nihil necessario inferre, quod ad Baptismum attinet. Tertio, Circumcisionē impressissime notam sensibile, Baptismum vero nullam, nisi in memoria baptisati. Ergo Baptismum postulare & aetatem capacem memorie iudicijq;. Quarto, in Circumcisione fuisse signum absq; verbo: at de Baptismi essentia rum elementum esse, tum verbum: itaq; necessarie est baptizandum capacem esse vtriusq;. Quinto, quāuis omnia, quib; locus erat in Circumcisione, de Baptismo etiam inferretur, illatio tamen esset non identica, sed analogica, vt infantia illa, infantia significet spirituale. Sic Davius docere voluit, multo se fortius Anabaptistarum partes defensarum, quam ipsos Anabaptistas.

XLIII. Respondeo: Ad primum, non esse Ciruncisionem aut Pascha, figuram Baptismi, aut Eucharistie: sed earum rerum, quarū illa signa sunt: &, vt Petrus loquitur, στέρεται. Deinde absurdè singulas circumstantias τὸ πτῶτον, à Sacramentis veteris Testamenti transfigit, ad Sacramenta Novi. Itaq; Bellarmine irridemus, qui lib. 4. de Euch. c. 24. sic arguit, Plurimæ figura Eucharistie mandationem sub una specie significant: non est igitur vñlo modo probabile Christum imperaturum fuisse mandationem vtriusq; speciei: figuratum n. figura respondere debet. Atq; ita Cardinalem Cardinali possumus opponere. Porro negamus hanc esse particularem Circumcisionis cir umstantiam: quia non tantum circum idebatur infantes, sed etiam proœcti. Et in instituto erat generalis, Circumcidetur ex vobis omne masculinū,

XLIV. Ad secundum: primo, alterum illum finē, de discernendis Iudeis à Gentibus.

Gentibus, si de sola cuticula abscissione, quam Paulus Concisionem non Circumcisionem vocat, auulsa à reliqua foederis obseruatione, intelligatur, nusquam Scriptura illud asserit. Dauius tantum repetiuit à Iosepho. vt taceam inter Gentes numerari etiam Ismaelitas, atque alios qui circumcidabantur, & non fuisse etiam circumcisae foeminas inter Iudeos, quæ tamē ipsæ à Gentibus separabantur. Secundo, illud de infantibus, non explicuit, quorsum sit referendum. Nam si ad finem spirituale, is in Baptismo sartus rectus est. Cur non igitur, si circuncidabantur infantes, vt censerentur in populo Dei, etiam baptisabuntur, vt appareat esse Christianos? Tertio cōsequentia vim fateor me animaduertere non posse.

XLV. Ad tertium, negatur consequentia. Quia signa sensibilia impres-
sa nihil per se docent, nisi addatur institutio particularis. Itaque si circumci-
sionem Sacramentum intelligamus, tatum pelliculae abscissionem, ne qui-
dem Iudeus proiectior, institutione destitutus, intelligere poterat se esse
circumcisum, hoc est, in quem finem ea particula minutus esset. Volut ergo
Deus, ut sufficeret, cum ad discretionis annos venissent, edoceri omnia
qua ad Circumcisionem perrinebant. Cur non etiam in Baptismo?

XLVI. In quarto : faltum est in Circuncisione nullum fuisse verbum : cum absque eo nullum sit Sacramentum. Nam Sacra menta nulla sunt signa naturalia: sed pactionalia. Itaque nisi constet de instituentis voluntate nulla esse possunt. Iam in Baptismo verbum adhibetur, non ut quicquam agat aut in signum, aut in infantem, sed tantum, ut ad ipsum exterritum signi promissio addatur, quam baptizatus siue tum, siue postmodum intelligere possit. Fateor ergo necesse esse, ut baptisatus capax sit utriusq; tum signi, tum verbi: at non eodem tempore.

XLVII. In quinto: a signo ad signum nulla potest esse illatio analogica, eius generis, quod Dauius usurpat: sed tamum a signo ad rem significatam. Itaque inepte concluditur, Circuncidebantur infantes ætate, ergo baptizandi sunt infantes spiritu. Quomodo Bellarminus de Clericis lib. 2. c. 19. concludit ecclibatum, ex eo quod Aaron & filii eius ingredientes tabernaculum, iussi sunt tegi feminalibus lineis. Deinde sunt huius generis conclusiones magis verisimiles, quam necessariæ, nisi nitantur dilerro Dei verbo. Poterit esse inter ipsa Circumcisionis & Baptismi signa analogia, non diffiteretur Tannerus, qui, post aliquam relitationem, tandem Facile concedo (inquit) analogiam esse: sed inde non probatur evidenter. At illud præsenti negotio sufficit.

XL VIII. Tertium argumentum nostrum est ab Infantibus, qui ad Christum adducti sunt. Id Dauis duci ait ex eo quod ad eum sint adducti, ut oraret, & manus imponeret. Itaque responderet, non esse tamen baptizatos, ideo nihil concludi. Sed nostrum argumentum ex ijs verbis ducitur, quib. Apostolos increpauit, obstantes ne ad se adducerentur. Sinite puerulos, & ne prohibete eos ad me venire: talium est enim regnum caelorum. Quibus verbis addimus id Petri dictum, quod ille tanquam separatum argumentum numerauit, Act. 10. Nunquid aquam prohibere potest, quoniam baptizentur isti, qui Spiritum Sanctum acceperunt sicut & nos.

XLI. Dauis ita nos facit argumentantes : *Quicunq; capaces sunt eiusdem gratia, capaces etiam sunt eiusdem signi. At pueri capaces sunt eiusdem gratiae: ergo & eiusdem signi. Tum distinguit maiorem: ut intelligatur capaces eodem modo: negatq; minorem, nam adulti capaces sunt gratiae per propriam fidem: ad infantes tantum per fidem parentum.* Sed distinctio non est ad rem. Sic n. non debet bant circuicidi infantesque cumpatriotib. Itaq; testatus est Deus, se in insituendo pacti signo non tam attendere quid nos agamus, quam quid ipse agat in nobis. Ideo illud, capaces gratiae, intelligendum, non de aliqua nostra dispositione, ad excipiendam gratiam ex nobis: sed ut eam gratiam attendamus ad quam habemus nos mere nos, per quam Deus nos adscribit in numerum suorum. Huius autem gratiae sunt capaces omnes eodem modo: itaque distinctio est inepta.

L. Nihil obstat igitur, quominus dicamus paedobaptismū haberi è Scripturis. Sed Stapletonus atq; Hayus, volunt etiam ostendi, Infantes baptizatos in numero credentium haberi, quod ex Ecclesiæ autoritate probat Augustinus. Respondeo, otiosam esse quæstionem. Et quidem Augustinus non ipsos credere dicit, sed pro ijs illos qui respondent, credo. Nouum sane genus fidei Catholici Christianorum infantes habent pro Christianis, ex fædere, *Ego Deus tuus, & seminis tui*: cui promissioni suauiter acquiescunt. Fideles a ea ratione quamvis actu non credant, dici posse non negant, et si id curiose magis quam necessariè disputatur.

LI. De noniterando baptismo facile negotium. Non est enim fidei dogma, sed condemnatio falsa opinionis quam sufficit non exstare in Scripturis. Sic negant plura duobus esse Sacra menta Catholici: Non quod haec ipsa verba legerint, sed quod illa plura non comperiant in factis libris. Si quis contra lentiatur, tum ille suam opinionem probare debebit. Nam si nihil recipiendum extra Scripturas, illi sane intra Scripturas continent, qui non iterant baptismum: quia hanc iterationem, nusquam scriptura, aut pracepto mandat, aut exemplo docet, aut argumento villo inducit. Rationes etiam supererunt in contrarium: ut analogia circuncisionis: regenerationis non men, quæ unica esse debet, ut generatio: & alia nonnulla. Ex Paulo etiam citarunt Patres, *Vna Fides, unum Baptisma*. Athanasius in *Quicunq[ue] dixerit*, *Micr[on]os a[re]as m[od]i dia[bus] B[aptism]is m[anu]is u[bi] m[od]i d[omi]n[u]t[ur] a[re]as d[omi]n[u]f[er]e[n]tia*: & c[on]tra i[n]t[er]im[us] h[ab]itu, u[bi] m[od]is i[n] B[aptism]is. *Vnam esse renouationem per Baptisma* & non secundam ostendit, ut & in alia Ep[istola] dicit, *vna Fides, unum Baptisma*. Denique causæ ob quas repetendum baptismum quidam contendunt, inueniuntur falsa, & contra Scripturam: & hoc sufficit ad confutationem. Possumus tamen huic questioni satisfacere etiam testimonio Papistarum. Nam in Indice Bibliorum Sixtinorum ita legas, *Baptismus non est iterandus, Ad Ephes. 4. vers. 5. Ad Heb. 6. vers. 6. & 10. vers. 26.* Idem declarat ipsius figura. Gen. 17. vers. 14. prioris ad Corinth. 19. v. 2. Tiletanus parte altera defensionis Tridentinæ ad articulum de Charactere Respondemus Catholicos constantissime semper tradidisse, baptismi sacramentum semel rite suscepimus nulla ratione iterari & repeti posse: id est non solum propter impressionem characteris: verum etiam propter solidissima, & manifestissima Scripturarum fundamenta & testimonia.

LII. Percurri ombia capita, excepto vnico de Antichristo. Negabat i-
gitur Tannerus constare è Scriptura Antichristum venisse. Inio vero, con-
firat ex eadem Antichristum ventum; non differunt autem præcepta a fin-

turis, re ipsa, sed tantum ratione. Quemadmodum igitur Christus à Prophetis olim prædictus non aliquid fuit noui, cum venit, sed implevit prophetias; sic Antichristus cum reuelatus est, non potest dici aliquid esse non scriptum: sed impleuisse ea quæ Apostoli lôge ante prædixerant Porro scriptura tam certis notis designat Antichristum, ut qui hodie dignus sit hoc nomine, non diffi. ile sit indicare: cum vero ipsum præsentem sic nouimus, ex Scripturis didicimus venisse Instat Tannerus: Non potest ex c. 2. post ad Thessalon nec ex vno alio loco euidenter ylo modo colligi etiam spe-
catis circumstantijs: ergo non poterit ex Scriptura colligi seposita autoritate Ecclesiæ, Antichristum venisse. Respondeo: primo quod ad vnicum locum coercere vult probationem aduentus Antichristi, facere Tanneram non candide. Siue enim ex uno deducamus, siue ex pluribus comparatis, perinde est. Secundo negatur antecedens: nam & ex singulis quibusdam, & ex pluribus comparatis, Catholici concludunt Antichristum venisse.

LIII. Quid habentigitur Papistæ quo Catholicis insultent? imo quo Scripturis insultent? Omnino nihil. Nam quæ protulerunt capita, partum superstitionis fuerunt, ut mollissime loquar, ac propterea non debent queri in Scripturis, nisi forte quomodo crimina in iure, quomodo pestis in medicina; partim adiaphora, ac propterea non necessario probanda è Scripturis: partim denique vera & pia, sed omnia è Scripturis. Rursus igitur dico, frustra laborasse in traducenda Scripturarum imperfectione, siue insufficiencia. Interea obseruemus, adeo transuersos agi a suarum Traditionum affectu, ut non dubitent certissima fidei dogmata concurrere: Nam etsi scholasticæ id faciunt, hoc est, sumpta eorum persona, quos ipsi condemnant, tamen scrupulos ingenerant infirmioribus animis, quibus certe eximendis non sufficit Traditionis exsanguis autoritas. Et ut hæc non essent, tamen illud Ethnici hominis cogitare debuerunt, malam & impiam consuetudinem esse contra Deum disputandi, siue ex animo hoc fiat, siue simulacrum.

C A P. XI.

De iis, quæ Catholici obseruant extra Scripturam.

I. **H**Accum non processit, alia aggrediuntur via. Hosius in confessione
c. 92. Si penes solos Apostolos hanc constituendi potestatem fuisse
volunt, cur illis ipsis autorib. viri ac mulieres promiscue cantant in Ecclesie? Denique cuius hoc est Apostoli institutum, ut cantentur Psalmi redi-
cti in rythmos in fine concinantes, mutatis etiam, quod est necesse, multis
verbis, quem id ipsimet Scripturam prohibere dicant? Cur alias præterea no-
uos titus excogitant, quos enumerare longum foret? Hæc Hosius. Hayus
seuerior. Doce certo aliquo Scripturæ testimonio, sola fide nos iustiam,
quam appellatis imputatiuam, adipisci. Neminem mortalium posse omni-
bus Dei mandatis patere: omnia que ab hominibus fiunt peccata esse ho-
minis voluntatem non esse liberam. Addit exemplum Caluini. qui Vbi quatuor
Scripturæ testimonij ad errorem de immensitate corporis Domini
abutentes, verbo non scripto reprobavit, lib. 4. Instit. c. 17. §. 30. Ex his con-
sideratur hoc argumentum: Si ipsis qui omnium maxime testantur à Scripturis
non discedendum, utuntur Traditionibus. Ergo Scriptura non continet o-
mnia credenda. Probatur antecedens allatis exemplis.

II. Respondeo; primo negari consequentiam: quia ex nullius hominis factis de Scriptura iudicandum est: ac proinde, si nos ipsi aliquid Ecclesie credendum proponamus tanquam dogma fidei, quod è Scripturis autoritatē non habeat, ipsi potius condemnandi simus imperatis, quam Scriptura imperfectionis. Audiuimus Paulum non alijs tantum, sed sibi ipsi anathema dicentem si quid euangelizet, præter id quod euangelizatum. Audiuimus à Tertulliano à fide probandas personas non à personis fidem. Ne credant ergo aduersarij, nos Arianos esse, aut Arianis similes, qui cū nollet à Catholicis vocem vnam induci, quam in scripturis non legebant, ipsi tamē multas sibi permittebant in uehere. Nullam nos Papistis legē proponimus, à qua postulemus eximi. Atq; adeo sic nobis misericors Deus cordafinxit, vt si quid aliquis nobis ostendat in articulis nostræ Confessionis, non presumptum ex Verbo Dei, Verbo, in quam scripto, ab eo potius recessum simus, quam vt admittamus quicquam in eum ordinem introducendum ex mera Traditione.

III. Sed in antecedentis probatione Hosius lese ostendit hominem harum Controversiarum nondum capacem: cum discedit à dogmatis fidei, ad discipline partes, quas semper Catholicci crediderunt esse liberæ observationis. Tertullianus de Velandis Virginibus c. i *Lege fidei manente cetera in disciplina & conuersationis* admitunt nouitatem correctionis operante scilicet, & proficiente usq; in finem gratia Dei.

IV. Cantat apud nos plebs tota Psalmos Davidicos, cum in Ecclesiam conuenimus: Quidni? Nam si non fit inter Papistas, at nos olim scimus apud Catholicos facilitum? Basilus Epist. 63. cōnūctis ὁρθοῖς παρῆκεν ὁ λαός ιτι τὸν οὐρανὸν τὸν αὐτούς ψάλτην καὶ τὸν θεόν, πλαστοῦν αὐτούς τοὺς αὐτούς ψάλτην τὸν αὐτούς ψάλτην τὸν θεόν. Καὶ τῷ μὴ διχών διαγενέντες αὐτὸν φάλλουν αδικήσονται ὅμοιοί τῷ μετέπειτα τῷ λογίῳ εἰσεβαίνοντες ὅμοιοί τῷ τῷ φαστού, καὶ τῷ μετέπειτα τῷ καρδιῶντας διακρίθωσι: hæc postrema vox est njibili: reponam Διαγενέντες απέρι διαγνώσθωσι: ἐπειτα πάλιν εἰπεῖτε ψάλτης εἰναὐτῷ χρήσης Θεούλας ηλικίας απόκειται τῷ ποικιλίᾳ τῷ φαλλούντος τῷ μετέπειτα διαγενέντες μετέπειτα γένθωσι, ημερες ἡδὲ ιστολαμπτήσονται, πάντες κριθήσεται εἰς τὸν πατέρα, καὶ μίας καρδιας τῇ τοῦ εἰσολογίσθεως φαλλούντος φέρεται τῷ κυρίῳ, οἷα καυτούντος οὐ πίστει τὸν μετανοεῖτο πάντες θρονοῦσι. Nocte apud nos excitatur populus, abiitq; ad domum orationis, ἐπ; in labore, in afflictione, lacrymisq; continuis confitentes Deo tandem surgentes à precibus, stant ad Psalmódiam: sum partim bisariam distincti, s; fallendo alternis respondent: eadem opera ἐπ; oraculorum meditationem vorborantes, cordisq; attentionem nunquam vagam sibi ipsis subministrantes sine exaucentis: deinde in istio facto canendi ab uno aliquo, cui sunt haec partes impositæ, reliqui succinunt: Atq; hac ratione, hæcque psallendi varietate intermixtis precibus noctem tollerantes: dic tandem illueſcentes, omnes simul tanquam uno ore unoq; corde confessionis psalmum deferunt ad Dominum, singulis interea sibi in angustiam sua speciatim applicantibus penitentis verba, Augustinus

LIBER NONVS, CAP. XI.

155

Epist. 119. Quando autem non est tempus, cum in Ecclesia fratres congregantur, sancta cantandi, nisi cum legitur, aut disputatur, aut antiphones clara voce deprecantur, aut communis oratio voce diaconi indicitur? Aliis vero particulis temporum quid melius à congregatis Christianis sit, quid sanctius, omnino non video. Ita fiebat olim: omnes Christiani (in quibus, quis mulieres non numeret?) cum conueniebant, psallebant: nec credebat id paucorum esse clericorum, ut factum est, cum in ualuit ignorantia, immo cum retenta est lingua peregrina. Illud si facimus, quid peccamus?

V. At hoc, inquit, non habetur in Scriptura. Inepte. Quasi vero ageretur de dogmate fidei, quod esse perpetuum oporteat; & non de decencia ordinis, quae variari possit pro locis, temporibus, immo etiam personis. Nam & hæc ipsa psallendi consuetudo circa Basiliū tempora inuecta est. Porro in titibus consultissimum est Augustini consilium eadem Epist. 119. Vna in his saluberrima regula tenenda est, ut qua non sunt contra fidem, neque contra bonos mores, & habent aliquid ad exhortationem vita melioris, ubique in institutis videmus, vel instituta cognoscimus, non solum non improbus, sed etiam laudando & imitando secessemus, si aliquorum infirmitas non ita impedit, ut amplius desirimentum sit.

VI. Sed rythmice; quasi prosaice sit melius: aut quasi nefas sit catinibus Deum laudare. Quod si esset, quis Davidem excusat, & reliquos autores Psalmorum, qui & suis versibus vni sunt, & phrasim certe non pedestri? Nisi forte linguas distinguunt, ut nefas sit verbis Gallicis exprimere versus Hebraicos. Quo quid puerilius? Sed multa verba mutare est necesse. Imo, inquam, omnia, alioquin Hebraice cantaturis. Sed in rebus ipsis piezas est, non in verbis. Et fallsum est Scriptura prohiberi hanc mutationem: nam contra verum est, præcipi potius à Paulo prioris ad Corinthios decimo quarto.

VII. Ioannes Hayus seuerior est, vt pote qui non $\mu\alpha\tau\alpha$ quedam & $\alpha\delta\mu\alpha\tau\alpha$ colligat, sed eos articulos, quos ad fidem pertinere nemo neget. Non est tamen difficultior apologia: sed tantum audacior accusatio. Sola fide nos iustitiam adipisci credimus, & iustitiam illam imputatiuam appellamus. Ita est sane: absit autem, ut non ex Scriptura. Quid enim reprehendunt? An imputatiū nōmen? Si syllabas numeris, fatemur non magis legi, quam $\tau\omega\alpha\mu\alpha\tau\alpha\tau\omega\alpha\mu\alpha\tau\alpha$, Sacramentum, & similia. Sin rem ipsam, quis tam somnolenter Scripturam legit, ut non aduertatur, *Imputatum fuit illi ad iustitiam*, id est, ex idiome sancto, pro iustitia, ad Rom. 4. ad Galat. 3. Iacob. 2. & longe ante Gen. 15. Et quis nescit nostra nobis imputari peccata, vt simus iusti? Id vero nihil significare potest aliud, quam cum re ipsa non simus iusti propter peccata, necessario recurrentum ad eam gratiam, quae, deletis peccatis nos habeat pro iustis. Ea res si appellatur apud nos imputata iustitia, quid peccamus? aut, quid ad Traditionarios?

VIII. Fide autem obtinerti iustitiam, non negant Papistæ. Restat igitur, vt negent sola fide obtineri. Et quidem, si solam ita dicunt, ut nudam, omnino q. desitum bonis operib. quemadmodum plurimi calumniantr, quasi opera bona aut contemnamus, aut rejiciamus, tum merito clamet id esse extra Scripturam sed immerito tantum errorem nobis imputabūt. Absit vero, ut sic doceamus, Sin ita solam nominent, ut merita operū excludantur à ratione justificationis fidelium: Et fidei vnicam nobis à Deo imputari pro iustitia, quam ex operib. nullam habemus: tum vero nos id fatebimur & credere & docere: sed credere & docere, prævia Scriptura: in qua, et si solius nōmen non sit, tamē res ipsa tamen est perspicua, ut quid aliud quam cæci sint, qui non vident? Nam opera excludit Paulo mysterio iustificationis nostræ coram Deo, omnes iam sciunt præter non tam cæcos, quam pertinaces Papistos. Ad Rom. 3. Colligimus fidei iustificari hominem, absq. operibus legis. Ad Eph. 2. Gratia seruati estis per fidem: idq. non ex vobis: Dei donum est: non ex operibus: ne quis glorietur. Vnde hic educitur & legitimus & necessarius syllogismus: Aut sola fide iustificamur, aut ex operib. At non ex operibus: Ergo sola fide Minor est ab Apostolo. Maior est necessaria, quia præter opera, nihil est, quod fidei adjicant. Origenes in 3. ad Rom. Dicit sufficere solius fidei iustificationem.

IX. Neminem mortalium posse omnibus Dei præceptis parere, nunquam quisquam dixit Catholicorum: sed neminem posse omnia præcepta implere, id vero Catholici & credunt & docent: Ea autem duo valde differt. Nam etiam qui non implet, parent tamen, et si non perficiant. Paulus 7. ad Rom. Non facio bonum, en tibi imperfectionem, quod volo, en tibi obediens. Rursum, sed malum quod nolo, ea est obediens, hoc ego, hæc est imperfici. Adde eos loco, qui testantur neminem esse absq. peccato: nam quia peccatum est $\alpha\tau\omega\mu\alpha\tau\alpha$, primæ Iohann. 3. id est, defectio à lege, sequitur eos, qui non sunt absq. peccato, di secedere à lege, hoc est, non implere legem. Iā dixerimus nos peccatum non habere, nos ipso fallimus, & veritas in nobis non est. Proverb. 24. Septies cadet iustus, & resurget.

X. Omnibus quæ ab hominib. fiunt, esse peccata, non simpliciter dicunt Catholici: sed cum exceptione necessaria, si Deo iudice censeantur. Non enim tollunt omne discrimen iusti & iniusti, id a. ab Esaia dicerunt, didicerunt à Salomone. Esaï. 62. Quasi pannus menstruata omnes iniustitia nostra. Salom. Eccl. 7. Non est homo iustus in terra, qui faciat bonum, & non peccet. Didicerunt ex Iacob. Quisquis totam legem seruans, offendit autem in uno, omnibus tenetur.

XI. Hominis voluntatem non esse liberam, calumnia est Jesuitarum in Catholicos. Horum nemo sic loquitur, aut credit: immo negant omnino voluntatem esse posse, nisi liberam: quod enim coacte sit, illud est non voluntarium. Quid ergo? Videlicet, non quamlibet libertatem humanæ voluntati concedunt. Id autem si scelus est, accelerare olim damnati fuerint Pelagiani. Catholici ergo negant hominis voluntatem, quæ libera quidem est à necessitate, liberam esse à peccato, & miteria, donec liberetur per gratiam. Suapte igitur natura liberam esse tantum ad malum, ut non possit nisi peccare: et si libenter, & libere peccet. Genef. 6. Et videt Deus: quod multa malitia hominis in terra: & imaginatio cogitationum cordis eius tantum malum in omni die. Ea naturalis est corruptio hominis, per quam voluntarie sit seruus peccati. Hiac vero si queras, quomodo liberetur, docet Christus Iohannis octauo. Si vos Filii in libertatem vindicaris, vere liberi eritis.

XII. Quare in articulis fidei nihil docent Catholici extra Scripturam

ne cito exemplo Traditionarij præeunt. Superest illud nescio quid de Caluino, quid repressisse dicitur Ubiquitarios verbo non scripto. Recito locum, Institutionis lib. 4. c. 17. §. 30. Nam quod pro se testimonia illa adducunt, Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit Filius hominis, qui est in cælo. Item, Filius qui est in sinu Patri, ipse enarravit, eiusdem est stuporis puerus idiomatum $\tau\omega\alpha\mu\alpha\tau\alpha\tau\omega\alpha\mu\alpha\tau\alpha$, quis non frustra olim à Sanctis Patribus inuentus est. Hæc Caluinus: in quib. quia obseruavit Hayus nominatā adiutoria $\tau\omega\alpha\mu\alpha\tau\alpha\tau\omega\alpha\mu\alpha\tau\alpha$ atque eam quidem a Patribus inuentam, putauit Traditionem non scriptā ijs oppositam, qui abuterentur Scripturæ verbis.

XIII. Sed primo nunquam Catholici simpliciter & abolute, sive in vniuersitatem repudiarunt Traditionem non scriptam: atque adeo non hoc tantum loco, sed alij infinitis Caluinus virtutis Patrum autoritate. Nempe putant Catholici multum valere ad veritatis triumphaturæ magnificentiam, si ex Scripturis vincat, & ex Patribus. Secundo, quod $\tau\omega\alpha\mu\alpha\tau\alpha\tau\omega\alpha\mu\alpha\tau\alpha$. Caluinus dixit à Patribus inuentam, nullum dogma significavit, sed verba illa quæ vtilia sint ad illustranda explicanda que dogmata, vel potius certos Scripturæ locos, qui ad dogmata pertinent. Itaq; verba quidem ipsa sunt à Patribus, at re ijs verbis significata est in Scripturæ vslu.

XIV. Haberent autem se in se hunc modum: Quemadmodum cum infinitis locis legebant manus, brachia, pedes, aures, oculos, os, linguam Deo tribui, non proprie & $\tau\omega\alpha\mu\alpha\tau\alpha\tau\omega\alpha\mu\alpha\tau\alpha$, esset enim insignis blasphemia, sed $\tau\omega\alpha\mu\alpha\tau\alpha\tau\omega\alpha\mu\alpha\tau\alpha$: Catholici nomen inuenientur $\tau\omega\alpha\mu\alpha\tau\alpha\tau\omega\alpha\mu\alpha\tau\alpha$, quo inter Theologos significaretur id genus allegoriae, quæ Deo tribuit sive membra, sive affectiones hominum. Sic omnino, cum obseruarunt Scripturam, quod alterutri natura Christi conuenit toti tribuere personæ ex altera natura denominata, quæ species est Synecdochæ Rhetoricae, hunc motem, sive hæc figuram loquendi Patres appellari voluerunt $\tau\omega\alpha\mu\alpha\tau\alpha\tau\omega\alpha\mu\alpha\tau\alpha$. Exempla gratia: Dixit Paulus, Deum gloria esse crucifixum. a. c. prior. ad Cor. illi dixerunt in his verbis esse proprietatum communionem. Nam ad verbum & $\tau\omega\alpha\mu\alpha\tau\alpha\tau\omega\alpha\mu\alpha\tau\alpha$ blasphemia est Deum, id est, diuinam naturam dicere crucifixam. Itaque certum est hominem fuisse crucifixum, sed vicissim certum est eundem hominem esse Deum, Deitati $\tau\omega\alpha\mu\alpha\tau\alpha\tau\omega\alpha\mu\alpha\tau\alpha$ vnitum: Ergo recte dicitur Deus crucifixus, et si non quatenus Deus. Quare res ipsa, sive is modus loquendi est in Scriptura: sed id nomen, quo is modus significatur, inuentus est à Patribus. Sæpius autem diximus, fidem non verborum esse, sed rerum. Quare ne Caluinus quidem suo exemplo fauet Traditionarij.

C A P. XII.

An per Traditionem dogmata probanda sint.

I. Si per Traditionem dogmata fidei probanda sunt & contra hæreticos Scutanda, ergo Traditione est necessaria. Argumentum est Tranlyuanorum, Thesi 25. Et Charrongi, qui non dubitauit in hunc modum blasphemare, non tantum in Traditionibus plus esse momentia ad conuincendos hæreticos, quam in Scriptura, sed etiam omnem cum hæreticis disputationem terminandam esse per traditiones à maioribus relictas.

II. Antecedens Hayus confirmat exemplis Christi & Apostolorum. Nam Christus Iudeos admiratis quæ edidit, operibus, vt crederent admodum, Isai. 30. Si non facio opera Patri mei, nolite credere mihi, si autem facio, & si mihi non vultis credere, operibus credite. Et Luca 11. aliunde quam ex Scripturis Iudeos conuicisse: Si ego in Beelzebub ejicio demonia filij vestris in quo ejiciunt? Paulum etiam ex alijs tibus, quam ex Scripturis arguenda duxisse: vt prioris ad Corinthios 15. Si Christus non resurrexit, inanis est ergo predicatione nostra, inanis est & fides vestra, inuenimus autem & falsi testes Dei, Eundem non potuisse solius Scriptura testimonij Gentes refutare, quæ Scripturis fidem non habebant: itaque citasse Epimepidem ad Titum 1. & Aretum, Act. 17. & Mcandrum 1. ad Corinth. 19. Tranlyuanani exempla veterum congerunt, Irenei Valentianos refutantis, epistola ad Florinum Tertulliani Marcionistas: Nazianzeni Macedonianos: Basilij Eunomianos, Sabellianos, Arianos: Epiphanij, Mechisedecianos, Apostolicos, Arianos, Hieronymi Vigilantium, Iouianum, Heluidum: Augustini Donatistas: Stephani & Cornelij Cyprianum: Denique Niceni Concilij Ephesini & Gangrenis.

III. Respondeo, negari consequentiam. Ratio est in promptu, quia tota controversia de perfectione Scripturæ, hoc querit utrum omnium fidei dogmata continantur in Scripturis: itaque in consequenti intelligenda sunt Traditiones non quælibet, sed dogmatum. At antecedens agit non de ipsis dogmatibus, sed de eorum probandum ratione. Mutatis igitur terminis, nulla esse potest vis argumenti.

IV. Sciunt omnes non esse necesse, ut omnia argumenta, quæ assumuntur ad probandum aliquod dogma fidei, sint etiam ipsa totidem dogmata fidei. Quod ipsa docetur experientia. Nam Paulus resurrectionem Corinthijs probandum persuadere volens, utrum exemplo sementis, quæ proiecta in terram moritur, ut reuiuiscat. Cyrillus Catech. 18. eandem probat ex Phœnicie post mortem rediuiuo, & ex Lunæ innovatione. Athenagoras eandem illustrat congestis multis extrema Philosophia. Resurrectionem sane articulum esse fidei, & quidem non minimum, nemo est Christianorum qui non profiteatur: sed lumentem ad Physicam pertinere, Lunæ integrationem ad Astrologiam, alia alio, ne Jesuitæ quidem negent.

V. Quare in vniuersum distinguenda sunt dogmata à dogmatum probationib. Dogmata omnia Catholici asterunt ad finem propriæ pertinentiæ esse scripta in libris sacris: probationes vero vnde cuncti sumi posse, tum è Scripturis, atq; has quidem esse certissimas: tum ex autoribus Ecclesiasticis: tum ab Ethniciis: tum à natura: aliquando etiam ex fabulis. Nec improbant sane haec quidem parte Cani diligentiam, qui locos argumentorum Theologicorum indicavit, Scripturam, Traditiones, Ecclesiam, Concilia, Sanctorum veteres, Scholasticos, rationem naturalem, Philosophos, Historiam. Nam ex his tum omnibus, tum singulis elici possunt non inutiles probationes; & quidem non excepta ipsa Ecclesia

clesia Romana, cui Canus, ex ingenio Papistico, plus tribuit autoritatis, quam illa, quamdiu fuit in tide lana, agnoscere potuerit.

VI. Ruris distinguae sunt persona. Nam cum eiusmodi aduersariis negotium poterit habere Catholicus, ut non tantum utiles sint, sed etiam necessariae probationes non scriptae. Nam si Scripturas proribus rejiciant, tunc sane fructu videaris eis Scripturarum autoritate disputaturus: nisi prius de ipsis disputaueris: ac proinde nemo negat alia quærenda esse argumenta: sive illa sint ab autoritate miraculorum, & Ecclesie, sive rationes naturales, sive quid aliud. Tosis nō ἐγράφα μη τὸ δέχεσθαι οὐς, (inquit Cyrilus Hierosolymitanus Catechesi 9. ἀρχα φοις μεταξεῖσι ὅπλοις, εἰ λογισμόν μόνον δοδούσιν. Contra eos qui scripta non admittunt, pugnato armis non scriptis, ex solis ratio[nation]ibus, & demonstratiō[n]ibus.

VII. Sed vel ex his maxime appareat, quam infirmum sit hoc argumentum ad Traditiones non scriptas confirmandas, eas scilicet, de quib. contendunt Papistæ, Diujnas, Apostolicas, Ecclesiasticas. Nam qui reiciunt Scripturam, siue Ethnici siue hæretici, hi ne Traditionibus quidem illis quicquam deferunt. De Ethnicis res est per se perspicua, ex Porphyrij, Celsi Juliani etiam blasphemis. Et Papistæ experti sunt in orbe illo nouo, plus profuisse cædes, ac tormenta, quam ullam Traditionum autoritatem, Ireneus lib. 3. capit. 1. & 2. hæreticos describit, primum Scripturas reicientes, ijsdem argumentis, quibus hodie Papistas experimus; sed Traditiones etiam flocci facientes. Euenit (inquit) neq; Scripturis iam, neq; Traditioni consentire eos. Itaque hos necesse est, aut ~~arrerat~~ abire, aut conuinci, neque Traditionibus, neq; Scripturis, sed aliijs argumentis. Quod si ab hac praxi inferatur necessitas Traditionum, id est, imp. rectio Scripturæ, inferatur etiam necessitas aliorum argumentorum, id est, imperfectio Traditionum.

VIII. Hactenus de Consequentiā. In Antecedentis autem probatio-
ne, Transylvanū strenue Iesuitas egerunt, hoc est, non sincere, non vere. Pri-
mum est Irenæi exemplum. At Valentiniānos Irenæus, itidem ut ceteros
hæreticos, ipse le testatur confutasse ex Scripturis. Verba diserta sunt præ-
fatione in 3 lib. In hoc autem tertio ex Scripturis inferemus offendit, ut nihil
tibi ex his quæ præcepimus, desit à nobis. Et paulo post, Memento igitur eorum
quæ diximus in prioribus duobus libris, & hac illis adiungens plenissimam habe-
bis à nobis aduersus omnes hæreticos contradictionem. Quis igitur hunc neget
Scripturis Valentiniānos refutasset? Nihil igitur ad rem, si etiam ex Traditione.
Sufficit enim ad Scripturæ perfectionem, si ex ea possunt hæreses o-
mnes confutari, quamuis aliunde etiam.

IX. Secundum exemplum erat Marcionistarum, quos ex Traditione Terullianus refutavit. Vbi vero? Imo legantur quatuor libri eius contra Marcionem: & si vñquam alibi tam fuit Scripturarum, vt ita dicam, prodigus, vincant sane Iesuitæ. Fateor eundem non Marcionitas tantum, sed etiam omnes sui temporis hæreticos opposita Traditione cohibusse. Sed prescribendo, non autem refutando, aut ipsa dogmata retractando, vt eius utrā verbo.

XI. Sed & reliquum disputationis ita contextur : ut primum oppugnentur iij, qui per illud ~~αρχατον~~ ipsas voces rejeciebant, quas totidem syllabis non legebant in Scripturis. Hic docet Nazianzenus rerum alias dici, nec esse: alias esse, nec dici: alias non esse , & dici tamen: alias denique nec esse nec dici: & in secundo ordine hanc quæstionem esse. Atque hanc disputationis partem sic claudit: των λόγων οὐ εἰσοι τις αὐτὸν ἀρχαῖον, hæc dixerit aliquis supponens verum esse id quod obiectum est, non legi in Scripturis Spiritum esse Deum. Sed statim secundam disputationis partem aggrediens: οὐδὲ γάρ (inquit) οὐδεὶς οὐκέτη εἰπειν εἰπειν ιδεῖ οὐδὲ καὶ λίαν : Ηεαφόρος πολὺ μεγάλος δικτυος πανδεικθεότων τοις μη λίαν οκαλοις. Iam vero irruet in te testimoniorum examen, quibus demonstrabitur ijs quibus non est sibi instrumentum ingenium, maxime in Scripturis doceri Spiritus Deitatem. Atque ad hunc locum Billius notat, Spiritus Sancti Diuinitas ex Scripturis probatur: id est, inquam ego, Macedoniani confutantur à Nazianzeno non ex Traditione sed a Scripturis: quod Transylvani negabant.

XII. Quartum exemplum Basilij Eunomianos, Sabellianos, Arianos confutantis. Audiamus vero Basili lib.2.contra Eunomium. Tis av̄g
rgōν Θεον σέπεται εἰκασίην γράφει οὐδὲ διδύμασις τοῦ θεοῦ περὶ
τοῦ διδύμου οὐ τοῦ θεοῦ συγκεντισθεῖσα διδύμην εἰκασίην.
οὐ μόνον οὐδὲ αὐτὸν τοῦ εὐεργετικοῦ θεοῦ τοῦ εἰκαστοῦ?
Quia fuerit autem insector inquirēndi ratio, quam si comparata illius oratione, cum ijs qua nos Spir-
itus Sanctus docuit, quicquid eis consentaneum inueniemus admittamus contra-
ris vero fidem nullam adhibeamus, atq; adeo illa ut imita fugiamus. Esse a
illa a Spiritu Sancto tradita dogmata de Scripturis intelligenda apparet ex
ijs qua statim subjiciuntur, cum qua sit, τοιας ἡ Καθαρας τοῦ χριστοῦ εἰς δι-
δαξιν: quas habeat Scripturarum voces ad demonstrationem. Contra Ari-
anos autem celebris locus est, ex Epistola 8o. η θεόνθεον οὐ ιερον διατονεται
γε φη: Indicet nos Scriptura: de quo actum est superioris lib. capite decimo
tertio.

XIII. *Quintum exemplum erat Epiphanius contra Melchisedecianos, Apostolicos, Arianos. Inconsiderate. Nam Traditionem Melchisedecianis obicit Epiphanius, non eorum dogmata refutans, aut aliquod fidei Catholice caput tractans, sed aliud quod pertinet ad historiam, scilicet qui fuissent Melchisedeci parentes, Kai γονεῖς τοῦ Μελχισέδεκα παιδιά της.*

μέτρια μέτρα, τοντός τούς τοὺς οὐρανούς καὶ τοὺς γῆς ἀποτελεῖται, οὐδὲν διὰ τοῦτο
εἰκαστατικά αὐτῷ παραγίγγεται, τὸντούς τοὺς γῆς τοὺς οὐρανούς, τοὺς γῆς τοὺς οὐρανούς.
Apud quosdam Melchisedec pater ac mater habentur, quos tamen non habet iuxta indubitatas & Canonicas Scripturas. Dixerunt autem quidam patrem vocari Eraclum, matrem
Astaroth, vel Asteriam. En tibi magnum illud mysterium, cui Epiphanius
Traditionem testem adhibet. Et paulo post, cum obleruerat et in Scripturis
que non legi patentes, Danielis, Sidrac, Misac, Abdenago, & Elia Thes-
bitae, tum interficit: *ια καὶ τὸ Φέων διά τοι τοιούτους, οὐδὲν αυτοῖς οὐδὲν σώσο-*
στον κατεπείρανθει λίγας. Ne vero quid inde erroris accidat, nihil nocebit, ea quae
in Traditionibus deprehendimus, dicere. Tum subdit se Danielis, & Elia pa-
rentes, genalogiamque alicubi comperisse. En tibi causam, que Iesuitas
mouit, ut Melchisedechianos dicerent ab Epiphanio refutatos, ex Tra-
ditione.

XIV. Contra Apostolicos: agit de Virginitate seruanda: ex occasione
tamen: non enim ille eorum error, qui nuprias potius detestabantur:
fed quia inciderat in Apostoli locum, negantis eum peccare, qui Virginem
suam viro elocat. Hac igitur occasione multa dicit de virginitate seruanda:
Et cum sibi non satis facit in explicandis Scripturis; quadam quasi despera-
tione confugit ad Traditiones: qua de re alias prolixius. Interea obliteremus,
non opponi haereticis hoc loco Traditionem, sed ipsi Scripturæ. Ita
enim solet accidere: ut qui non scriptis Traditionibus animum appulerunt,
eo tantum deueniant, rixuista earum placitum Scripturas sacras inflectant
ut hoc saltet incommodo discamus quanti sit periculi in Ecclesia Tra-
ditionum introductio.

XV. Contra Aërianos agit de Distinctione Episcopi & Presbyteri, de Pascha celebrando, de recitandis defunctorum nominibus, de statis ieiuniorum diebus. Atque hæc capita non confirmat nisi ex Traditione. Non enim poterat è Scripturis. Nam primum in ijs nullum est fidei dogma. Deinde de Episcopis ac presbyteris, malam tuerit causam. Hieronymus enim & Ambrosius, & alij (quod alias Deo dante docebimus) ex Scriptura probant, non distingui, id est, Aerium recte sentire. Quod rursus detegit Traditionum male certam fidem. Recitabantur initio defunctorum nomina non omnium, aut quorumlibet, sed quorum memoriam intererat conseruari, postea additæ sunt preces: ita paulatim confuetudine, id est, Traditione in peius ruente, Pascha & ieiunia mere ad disciplinam pertinent: in quibus ipsis non contemnimus autoritatem Ecclesiæ, dum modo legimus.

XVI. Sextum exemplum erat Hieronymi contra Vigilantium, Iouinianum, Heluidium. Sed cum Heluidio qua^stio erat de perpetua Matia virginitate. At h^ec, vt ante docuimus ex Basilio, sic creditur, non pertinet tam ad articulos fidei. Et nihilominus eam non probat Hieronymus ex Traditione: sed hoc potius contra Traditiones axiomate. Vt h^ec, quæ scripta sunt, non negamus, ita ea quæ non scripta, renimus. Cui utinam state vellent adversarij. Cū Iouiniano agitur de differentia Virginitatis & matrimonij, utrum baptizati possint peccare: deieunio, dæqualitate peccatorum ac meritorum. In primo causam Hieronymus tuerit non bonam, quam etiam ex mala deteriore disputando facit, pro innata vehementia, & victoria cupiditatem: tertium caput non ad fidem, sed pertinebat ad ritus. Reliqua ad doctrinam pertinebant. Potro percurrentur quæ scripta sunt contra Iouinianum, constabit ipsis testibus oculis Hieronymum nunquam pro argu^mento illi Traditionum objicere. Vigilantiū negabat honorandas esse reliquias Sanctorum, damnabat vigilias: nunquam nisi in Pascha cantandū volebat Alleluja: continentiam hæresin, pudicitiam libidinis seminariū appellabat. Quorum capitum duo postrema absurdissima sunt: & tamen de ijs non disputat Hieronymus. Reliqua non sunt fidei dogmata. Nam honorandas reliquias, intellige ciuiliter tantum: non religiose, vt fit apud Papistas: Vigilia & Alleluja, omnino ad politiam Ecclesiasticam pertinent, itaque potuerunt ex Traditione disputari, absque ylo Scripturæ dispensando.

XVII. Septimum exemplum Augustini contra Donatistas. Et tam plurimis locis se testatur Augustinus totam cum illis causam velle ex Scripturis decidere. Epist. 163. cum de disputatione cum illis ineunda loqueretur, cum alias, tum hanc legem ponи volebat. Faciamus (inquit) Codices Canonicos praeſto esse. & si quia proferri potuerint ex utraq; parte documenta, ut positis ceteris (en tibi Traditionis autoritatem) rem tantam & bono animo captam ad inquisitionis terminum perducamus. Rursus de Vnitate Ecclesie c. Sunt certe libri Dominici, quorum autoritati viri^{q;}, consenimus, viri^{q;} creditus, viri^{q;} seruumus, ubi queramus Ecclesiam, ibi discutiamus causam nostram. Mitto alia. Ergo Augustinus paratus fuit cum Donatistis disputare in Scripturis. Itaque si quando Traditions in auxilium aduocauit, nihil prauideauit perfectioni Scripturarum.

XVIII. Octauum Exemplum, Stephani & Cornelij resistentium Cypriano in quaestione de iterando Baptismo. Hic vero cur Cornelius nominetur non video. Stephanum scio improbasse & merito Cypriani sententiam, contraque scriptisse atque praecipisse: sed eius scripta nulla exstant, vt de ipsis indicare possimus. Tantum in Cypriani Epistola 74. haec habentur illius verba: Nihil innouetur, nisi quod traditum est. Haec vero nihil habent certi quod definiri possit. Primum enim traditio ambigua est, & Scriptura etiam comprehendit, aequa ac viuam vocem. Vnde Cypriano data est occasio interrogandi, vnde illa esset, utrumne de Dominica & Evangelica autoritate descendens, an de Apostolorum mandatis atque epistolis veniens. Secundo, si intelligitur non scripta Traditio, tamen ex ea temel nominata conficitur, Stephanum nullo e Scripturis argumento vsum esse: tertio, nullo vissus est, tamen non conficitur, dogma de non iterando baptismo non educi ex Scripturis.

XIX. Novum exemplum erat Conciliorum Niceni, Ephesini, Gangrensis. Ex quibus Nicenum quidem Arium damnauit. Sed, an ex Traditione non scripta? Minime vero. Agebatur enim de maximo mysterio, id est Trinitatis, quod si nullum haberet fundamentum praeter Traditionem non scripsit, non tam alias radices egisset in Ecclesia. Et sane, cur ad Traditionem configissent Patres, cum, teste Bellarmino de Verbo Dei lib. 4. c. 1. respondens ad sibi obiectum Constantinum, fateatur eorum omnium dogmatum, quae ad naturam Dei pertinent, exstante in Scripturis testimonianter & posse nos circa ea dogmata plene & plane institui ex scripturis? Etrum

sus, ad Augustinum in illis questionibus quae tunc erant, existare in Scriptura clarissima testimonia? Sed non opus est coniecturis, cum testes suppetant. [¶] pud Socratem libr. i. c. 5. iuxta editionem Christophorsoni, ita legat ex Eusebij literis, καὶ τὸν οὐ αδεμαποθέτη μὲν τὸν πίστιν αὐτὸς αὐτὸν εἰπεν οὐκ οὐκαιρόθε, Αργ. Ἐπί τοι γενεῖται φίλος χριστοῦ φανεῖς. διὸ χριστὸς οὐ πάτερ γένεσις αὐτοῦ εἰσιν, αὐτοὶ τεσσαράς τοι επιληπτῶν. μηδεμίας γένεται στοχὸς φίλος οὐ εἰς τούτον, καὶ Ἐπί λοι ποτε εἴ τι λεῖ, οὐ τοῖς ἐξουσίαις εἰληφέντοις τοιούτοις λεγεῖται, καὶ διδάσκειν, Sed & Anathema: sum qui possit fidem ab his propositus est, censemus neminem offendere posse, quia vocibus non scriptis, quarum occasione omnia ferme in Ecclesiis confusio & perturbatio inuenita est. Cum igitur nulla distincta Scriptura his vocibus usus sit ex non existantibus tempus erat quando non erat, & que istius consequentia dicuntur, minime consentaneum vi um est has dicere & docere. Vnde manifestum fit: tantum abesse, vt Concilium pro fundamento Traditiones habuerit non scriptas in refutandis Arianis, vt potius hoc argumento Arianorum blasphemias reiecerit & damnarit, quod non essent in Scripturis. Mitto testimonium Athanasij, de quo agemus postea testantis Arianos ἡγέργεντα φανερόν είναι βεβαίαν οὐ μετελθόντα, ex iis qua scripta sunt pie intellectū condemnatos esse quem locum misere Christophorus corrupit. Mitto Imperatoris exhortationem ab initio Concilij, vniuerso Patriū consensu approbatam, de qua prolixè egimus libro p̄cēd. cap. 10. Contra hanc argumenta: contra hos testes quis fessit fidem habeat?

XX. Concilium Gangrense damnauit Eustathianos, quorum errores, erant isti, Damnandas nuptias cum in clero tum in plebe: vestimentis vitudinum insolitus: reditus Ecclesiae assignatos sibi arrogare: ieiunia contemnere: & nonnulla præterea his similia. In his sane condemnandis, et si potera Traditionis autoritas assumi, cum magnam partem pertineant ad disciplinam, non ad fidem: tamen nullo loco usurpatam legi in actis eius Concilij Nisi quod sub finem hæc habentur: Διπλήν οὐσίαν της περιφύσεως τοῦ εἰβολίου διπλίας τῶν αὐτοῦ φύων, της καὶ τῆς τοῦ θεοῦ δύο εἰσι διφύεσσι της τοῦ εἰκαστοῦ μορφῆς μεταξὺ τοῦ θεοῦ, τῷ τοῦ σωτῆρος εἰπεῖν, & τοῦ θεοῦ δύο τοῦ Σεού διφύεσσι, τοῦ τὸν διπλούν τοῦ θεοῦ δύο εἰσι της εἰκαστοῦ γνώσεως τοῦ θεοῦ. Recipimus, & bona opera qua uirau res in fratres pauperes exercentur, secundum Ecclesiasticas Traditiones beatificamus: & omnia qua per sanctas Scripturas & per Apostolos sunt tradita, in Ecclesia celebrari optamus. Quæ verba nihil habent ex quo inferri queat Scripturarum imperfætio: quandoquidem de rebus fidei, dogmatibusque necessariis in hoc Concilio nullus sermo fuit Nuptiarum autem damnationem, & ieiuniorum, nemo nescit è Scripturis conuincit.

XXI. Ephesinum Concilium damnauit Nestorium: Ex Traditione, si Iesu
fuitis creditum: sed post tot experimenta fallaciarum, qui illis vel iurati
fidem habeat? Certe Nestorianæ hæresis dogmata ex Scripturis conuin-
nemo iam ignorare potest, post tot cum aliorum, tū Alexandrini Cyrilli la-
bores laudatissimos. Imo Epistola eius Concilij nomine ad Nestorium scri-
pta post longam ex Scripturis disputationem, his verbis clauditur. *Hæc saperet*
edociti sumus, tam à sanctis Apostolis, quam Euangelistis, & ab omnibus Scriptu-
ra diuinis inspirata, nec non & à beatus patrum confessionibus veritate sub-
xi. Non igitur ex Traditione non scripta. Nam ea ipsa quæ discuntur à Pa-
tribus hoc nomine censeti non possunt, si discuntur etiam à Scriptura: ni-
forte suas ipsorum definitiones aduersarij retractent.

C A P. XIII

An heretici contemnante Traditione

I. **B**ellarminus ab hæreticorum consensu in Traditionibus contemnitur. Dis argumentum dicit. Nam sicut ex communi consensu Sanctorum Patrum omnium ætatum recipientium Traditiones, collegit eas esse recipienda: ita ex communi consensu hæreticorum omnium ætatum recipientium Traditiones colligit esse recipienda. Quasi in hunc modum dispositio syllogismo: Quæcunque ab omnibus hæreticis semper reiecta sunt, ea sunt à Catholicis recipienda. At Traditiones non scriptæ ab omnibus semper hæreticis sunt reiecta: Ergo Traditiones non scriptæ sunt à Catholicis recipienda.

II. Assumptionem probat inductione. Valentini & Marcionitæ Traditiones Ecclesiæ non scriptas reieciunt: testibus Irenæo lib. 3. c. 2. & Tertulliano de Præscriptionibus. Cyprianus, Epistola ad Pompeium, a Traditione prouocauit ad Scripturam in quæstione de Anabaptismo. Donatisti semper Scripturas vrgebant, & Augustinus eis Traditiones obiiciebat, d' Unitate Ecclesiæ cap. 19. Arianos nullo modo quidquam præter Scripturam admisisse restatur Hilarius libro contra Constantium: & Augustinus lib. contra Maximinum in princip. & Epiphanius hæresi 69. & 73. Arianos Traditiones reieciisse scribit Epiphanius hæresi 75. Idem de Eunomianis patet ex Basilio libro de Spiritu Sancto c. 27 & 29. Idem de Nestorio, Eutychete, Diocesio referrat Basilius Ancyranus in 7. Synodo act. 1. De Apostolicis Bernardus hom. 66. in Cantica: De Ioanne Wiclefo, Thomas Waldensis lib. doctrinalis fidei antiquæ c. 19.

III. Sed Syllogismus maior est falsa. Nam neque omnia reicienda sunt
qua hæretici recipiunt, siue singuli siue omnes, utpote Deum esse, & quid
coendum, esse aliquam Scripturam Sanctam, & si qua sunt similia: neque
omnia recipienda qua illi reiciunt, ut Ethnicorum Idololatria, Sacrificia
Iudæorum, & alia nonnulla. Nec valet confirmatio ab exemplo & conser-
tu omnium Patrum: nam etiam si daretur, Patres omnes uno & communis
consensu nihil recipere nisi pium: tamen non sequeretur hæretico nihil ad-
mittere non impium. Nullus enim fuit inquam adeo desperatus hæreticus
ut non haberet aliquid commune cum Catholicis.

IV. Atque adeo, cum ad Scripturas prouocarunt hæretici in disputatiis de dogmatibus Christianis, nunquam à Sanctis Patribus reieci sunt, qui potius approbati, obuis vlnis prouocationem amplectentibus serio quia laudantibus Hilarius de Trinitate lib. 3. *Bene habet, ut in qua scripta sunt testimoniis eius.* Basilius Epistola 80. cum ab Arianis prouocaretur ad Traditiones, id est contra Arianos, & ad Scripturas: traditionem recusavit iudicem. Scripturam.

pturas adoperauit, ut vidimus alias. Augustinus lib. 5. de Baptismo contra
Donatistas, 26. de Cypriano iterationem Baptismi asserente, Quod autem
nos admonet, ut ad fontem recurramus, id est, Ap. Stolicam traditionem (id est
Scripturam, ut patet ex Cypriano) & inde canalem in nobis a ieiunio diriga-
mus, optimum est, & sine dubitatione facendum. Epist. 222. Omnes heretici, quae
Scripturas in autoritate recipiunt, ipsas sibi videntur sectari, cum suos potius se
dissentur errores. At per hoc non quod eas contemnant (ferri potest haec lectio: le-
videant docti- an non melior, non quod eas non contemnunt) sed quod eas non
intelligant, hereticisunt. Ipse Bernardus, etsi valde inclinata etate Ecclesie
& iam traditionibus infecta, tamen in Cantica, serm. 6. cum hereticus di-
ceret, Quo mibi Euangelij loco monstrari prohibitum istud: hanc instantiam nos
reiicit, non est abominatus, ut hereticam, sed: Euangelium (inquit) appellasset
ad Euangelium ibis.

V. Quid? quod hæreticis Catholici viam præiuerunt? Augustinus remo
veri voluit Conciliorum nomina, & Scripturarum autoritatibus disputar
cum Ariani Constantinus in Concilio Niceno, voluit literarum diuinit
inspiratarum testimonis res in quæstionem deductas dissolvi. Ad cuius ex
emplum vt videtur, Probus ille moderator disputationis Athanasij cum A
rio statim initio hanc quasi legē posuit, *Dignamini euidentioribus Scriptura
diuina testimonis assertorum vestrum sententias communire*, cui non tantu
m non hæreticus, sed ne Athanasius quidem intercedit. Theodoreus Dia-
go i.c.6 aduersarium obtestatur ne ratiocinariones proferat humanae, ad
dita causa, ἵνα γὰρ μόνη πεποιημένη τῇ θείᾳ γέγονη. Ego me sola diuina Scriptura per
suaderi patiar. Adeo fuerunt hac quidem in parte, Catholicorum vel discipu
li, vel simiae hæretici.

VI. Estigatur falsa maior. Sed non minus Assumptio. Quid enim? Non ne, si omnes teicerunt Traditiones, sequitur omnes solam Scripturam iactasse ad eamque prouocasse: At hoc posterius est falsum. Irenaeus libri 3. c. 2.dixit haeticos sui temporis, cum ex Scripturis arguebantur, solere conueriti in accusationem ipsarum Scripturarum, quasi (inquit) non recte habent, neque sint ex autoritate. Et quia varia sunt dicta. & quia non possit ex his inueniri veritas ab his qui nesciant traditionem. Non enim per literas tradidit illam, sed per viuum vocem. Audin' tu Gnosticos, Bellarmine? Imo vero audin tuos Papistas? Papistæ enim totidem, ut ita dicam, verbis iisdem certe argumentis, Scripturas impugnant. Augustinus dixit, omnes insipientissimos haeticos audacias figmentorum suorum colorare, occasione eius sententiæ, vbi Dominus ait, *Adhuc multa habes eobis de cere, et non potestis portare modo: Quia eadem Papistæ abutuntur hodie, ad Traditiones stabiliendas. Arianos etiam ex illa eorum auctoritate docet Athanasius apud Theodoreum historiæ lib. 1.c.8.*

VII. Quanquam, quid opus est, aut argumentis, aut testibus? Nam ipsa Bellarmini inductio satis et sufficiens est ut Assumptionem esse veram. Quid enim habebat Assumptio? Traditiones communis consensu haereticorum omnium et atque fuisse reiectas. Quantum igitur putas numerum fuisse debere nominatorum? Nam immensam haereticorum quantitatem a Christo, ad nos usque quis nescit? Epiphanius numerauit circiter octoginta, Augustinus nonaginta: atque ex eo tempore multae sunt additae. Bellarminus tandem omnino duodecim tantum nominauit. Et hi sunt illi pro omnium etatum haereticis. Satin' fane?

VIII. Et tamen ipsam enumerationem consideremus Valentianos & Marcionitas Irenæus, primo aduersari dici Scripturæ in eiusque accusatio- nē conuerti, ut diximus. Secundo, nego dixisse eos reiicere traditiones in vniuersū: sed tantū certas Traditiones. Dicam manifestius. Hoc notat Ire nœus, eos hæreticos, cū à Catholicis audirent Scripturas sibi obici, eis op posuisse traditionem viuæ vocis: non enim per literas traditā fuisse veritatēs. Quis ergo iā non videt omnino hoc genus hominū eximendū esse ab eorum numero, qui Traditiones improbat: Hoc cum Catholicī viderent, felicitate ita Scripturas reici, tum traditionem, quæ erat ab Apostolis, obiciebant, tum illis iactabant indubitate, incontaminatae, & sincere absconditū scire mysterium. Id autem significat illos non traditionem in vniuersum repudi- alii, sed illam tantum qua vrgebantur, obicientes suā. Quemadmodum, ut exemplo rē illustrē, cū diffensio erat de Paschate, Quartadecimani nole bant deferri traditionē reliquarum Ecclesiarum, sed suæ, quam se habere ia- etabant a Ioanne. Itaque et si illam non admitterent, tam enī non pōterant dei traditionem invniuersum respuerē: sed tantum traditionē traditioni an teferre. Nam ne nos quidem aduersarij numerabunt inre hostes Scriptura rum, et si repudiantes ē Canone Machabœos reliquoisque eius ordinis

rum, eti repudiantes e Canone Machabæos, reliquoque eius ordinis.
IX. Tertullianus etiam nusquam, quod sciā, eos hæreticos notauit
tanquam hostes Traditionum. Contra potius. Nam hæc cius verba sunt, ex
eodem libro de Præscript. c. 17. *I'la hæresis non recipit qua'dam Scripturas; & si
quas recipit, adiecti nibus & destractionibus, ad diff'sitionem instituit sui inter-
uertit; & se recipit, non recipit integras; & si aliquatenus integras prestat, nihil o-
minus diuersas expositiones commentata conuerit'. Hic quid appellamus, que-
so additiones? Doctrinamne Scripturis Sacris comprehensam? an, quid ex-
trinsecus ascitum, id est, traditionem non scriptam? Certe expositionem
Scripturarum, Papistæ volunt esse Traditionem. Sed hæc paulo sunt ob-
scuriora. Ista vero, quo fuco eludentur? Cap. 22. Solent dicere, *Omnia quidem
Apostolos scisse, sed non omnia omnibus tradidisse, quadam enim palam (ca. 25.)
& uniuersis, quadam secreto, & paucis demandasse*. En, non audis Traditiona-
rios? Et quidem depositum, sapientiamque inter perfectos, iactantes le a-
pud Apostolum legisse. En igitur Papistas. Cur negat Bellarminus? Nam
quod eis traditionem Tertullianus opponit Eccleharum Apostolicarū non
efficit eos non esse ylos Traditione: sed tantum, aut non bene ylos, aut non
bona.*

X. Cyprianum certe fateor errorē suū de iteratione Baptismi defendere voluisse, autoritate Scripturæ. Nimirum Catholicus erat, et si hac parre aliquid humanum passus. Inter Catholicos autem id axioma didicerat, quo alias Aquariōs oppugnabat. Et quidem ostendat Bellarminus, si potest, ex iis omnibus qui Cypriano restiterunt, vñ aliquem, à quo hæc Cypriani prouocatione à traditio ad Scripturam sit traducta tanquam erronea : & vice-rit. Imo vero vide Papistarum ingenium: hanc prouocationem nunc damnant: Et tamen eius prouocationis verba inter Cartones olim retulerunt: extant enim apud Gratianum dist. 8. vt mittam quod ante dixi, laudari ab Augustino. Vr. facile fr. cuique agere. Letari in diebus.

eo peccasse, non quod ad Scripturam prouocaret, sed quod eadem abutetur.

XI. Donatistis nullum antiquitas errorem vñquam obiecit, præter vnicū de Baptismo à sceleratis accepto iterando: vnde constat in reliquis capitib. sensisse cum Catholicis. Et sane nunquam inuenias Augustinum, aut aliquem ex Patribus, illis virtutis vertile, quod è Scripturis disputarent. Imo hoc ipsos sape Augustinus prouocat. Rursus itaque fideinter dico, id quod illis hodie à Iesuitis pro crimine obiicitur, eos didicisse ab Ecclesia Catholica, retinuisseque, ut dogmata de Trinitate, & reliqua, etiam in schismate. Fatoe illis oppositas fuisse Traditiones, id est confuetudinem sive proximam Ecclesię. Sed hoc nihil ad rem: vt læpe diximus. Quid enim obstat, quominus ea etiam, quæ constant autoritate Scripturæ, confirmemus etiam per Traditionem?

XII. De Arianis s^epius diximus; & illos importunos fuisse in exposendis Scripturis, non quo ad dogmatum confirmationem, sed quoad v^{er}bum vocabulorum: eisque traditionem à Catholicis oppositam fuisse, non dogmatū, non scriptorum, sed vocabulorum. Itaque nihil hoc exemplo conficitur pro traditionibus iis de quibus disputamus. Præterea vlos esse traditione nō scriptorum dogmatū appetet, tum ex eo quod ante citauimus ex Eusebio *contra à ḡoī φω̄ ἀ σεβ̄ηση*, tum ex Auxentio Mediolanensi, Epistola ad Valentianum & Valente, quæ est in operibus Hilarij, *Ex infantia quemadmodum doctus sum sicut accepi de Sanctis Scripturis credidi*. Quibus verbis Scriptura connectitur, imo præponitur Traditio. Denique ex Basili^o Epistol. 14. *εἰδὲ γὰρ αὐτὸς διὰ τοῦτο εἰπεῖς μη̄ ὅν τοῦ θεοῦ λαζαφὸν διδάσκειν τὸν ἀρχογότερον ψυχὴν, ἀλλὰ τὸν εἰδέντες τοφίας ὁ δρυπέσις τὸν ἀλινθειαν*. Hoc enim illius perpetuo studio agitur, ne ex diuinis Scripturis simpliciorum animi rite doceantur, sed ut per extraneam philosophiam veritas resellatur.

XIII. De Arianis, & Eunomianis noui nihil est quod respondeam, præter ea quæ superiori capite. De Nestorio, Eutychete, & Diocoro, egregium sane testem laudavit Bellarminus Basiliū Ancyranum, non tantum iconolatram, quorum hominum nullum fuit, nisi in traditionibus perfugium, sed etiam ab iis hereticis, longe dissitum inter ulla. At curnou potius ex iis athletis aliquem, quos eis Dominus oppoluit? Nam hi, ex re praesenti testes duocati, multo essent certiores: vt qui eorum causam ad vnguem tenebat. Enimvero, si eorum nemo vel Nestorium, vel Eutychetem, vel Diocorum accusavit eo nomine, quod soli Scripturæ adhærere vellet, quo Spiritu hunc oportet agitatum, cui tam sero hæc calumnia in mentem venerit? Certe iconolatrico.

XIV. De Apostolicis respondemus Bernardi tempora iam i inclinatione
fuisse in superstitione, eamq; ob causam traditionib; etiam addictiora. Ita-
que non esse corū legitimum in hac causa testimonium. Et tamen nō video
quid Bernardus de Apostolicis dicat, quod valde faueat Traditionariis. Le-
go, pro libitu quisq; suo sacramenta Ecclesia tanquam matris viscera dente vige-
re certatim inter se dilacerare contendunt. Et rursus, Qui Ecclesiam non agno-
scunt, non est mirum se ordinibus Ecclesia detrahunt, si instituta non recipiunt,
si Sacra menta contemnunt, si mandata non obediunt. At hæc quid quælo ad
traditiones non scriptas? An vero nulli sunt Ecclesiæ ordines, nulla instituta,
nulla sacramenta, nulla mandata, nisi præter Scripturam? Imo quicunque
ordinibus eis, qui in Scriptura describuntur, detrahunt, is detrahere merito
dicitur ordinibus Ecclesiæ: quia eos ordines Ecclesia suscepit, quos
Scriptura describit: similiter instituta, similiter sacramenta, similiter man-
data.

XV. Wiclefus apud Thomam Valdensem, Doctrinalis lib. 2. c. 19 ita loquitur, *Videtur inferri, quod nulli fraves, vel prelati quicquam debeant in materia fidei definire, nisi ad hoc habuerint Scriptura autoritatem, vel reuelationem à Spiritu Sancto speciali*. Istud opinor Bellarminum male habet. Sed quid tum? An propterea hæreticum est? Imo nunquam aliter in Ecclesia factum, quam Wiclefus designauit. Prophetæ, Apostoli, reuelatione speciali nixi, definitiunt articulos fidei. Post Prophetas & Apostolos, nemo omnino, nisi ex Scripturę testimoniis. Itaque ne Valdensis quidem Wiclefum audet improbare, aut impugnare: sed fingit sibi nescio quos dolos, quoq[ue] incommoda Nōris uero (inquit) viam dat am: sed latenter damno protervam & astutiam Versipellum. Enim uero nos Valdensem sinamus esse cautum. Sed Wiclefum intempestiuus timor, non debuit, imo non potuit hæreticum facere. Si q[ui] sunt Arij, Sabellij, Manichæi, Pepuziani, qui Scripturarum, & Spiritus prætextu monstrâ inuehant in Ecclesiam, hos sane communibus animis impugnemus: sed vt propter illos, viam illam deferamus, quoq[ue] improbari nequeat. Jesuita dignius est, quam Christiano.

XVI. Est igitur inutilis argumentum Bellarmini. Sed Transylvani, thesi 28. seuerius multo hoc ipsum tractant argumentum. Non enim tantum assertur omnes haereticos reieisse traditiones: sed fortius, non minus pro haeretico semper habitum fuisse, qui Ecclesiasticas traditiones reiecit, quia qui Sacris litteris fidem non habuit. Et probant auctoritate Origenis in explanatione i.e. Epistolæ ad Titum, *Haereticus* (inquit) *nobis habendus est, omnus ille, qui Christo se credere profiteretur*, & aliud de veritate fidei Christianæ credit, quam quod habet traditio Ecclesiastica. Ignatium addunt Epistolam ad Hieronimam, *Omnis qui dixerit præter illa, qua traditâ sunt, tametsi fide dignissit, tametsi virginitatem sernet, tametsi signa faciat, tametsi prophetet, impunisbi est peccatum.* O si unum corrutionem ciborum.

XVII. Sed Catholici agnoscunt hæretos nomen varie fuisse usurpatum,
ad eoque late a non nullis prolatum, ut quicquid, vel in commode fuerit ali-
quando dictum, vel aliter quam prædicta ferebat opinio, id inter hæ-
retos ab iis fuerit numeratum. Sic Philastrius hæreticos non dubitauit appellare
eos, qui vnicam terrā esse assererent, qui stellis nomina ab Ethnicis im-
posita retinuerent, qui incertum dicerent numerum annorum ab exordio
mundi, qui totum psalterium negarent esse compositum à Davide, qui do-
cerent stellas firmamento esse affixas: & infinita huiusmodi. Ut iam minus
mirum sit, Quartadecimanos in eundem Catalogum relatos, & Iouinianū,
& Aerium, & similes. Hos vero necesse fuit, hæresin tam prelia amplaque
significatione, definire ex Ecclesiæ traditione. Nam & ille Alefanus Episco-
pus, qui Laurentio Vallæ negotiū faceſſebat de prædicamentis Aristotelis,
quasi ad fidem spectantibus (ipso teste Valla Antidoto quarto in Pogium)
sine dubio hæresin ita definit, vt eos etiam comprehenderet, qui contra
Aristotelem sentirent.

XVIII. Sed qui distinctius loquuntur, & hæresin sciunt esse opinionem contra fidem Christianam, hanc illi circumscribunt ex Scripturis, hoc est, iusta coercent, ut non pertineat, nisi ad dogmata scripta, & ad articulos fidei. Augustinus de Genesi ad literam lib. 7. c. 9. Nec enim non omnes heretici Scripturas Catholicas legunt; ne: ob aliud sunt heretici, nisi quod eas non intelligentes, suas falsas opiniones contra eorum veritatem peruersantur asserunt. Chrysostomus in Act. hom. 33. εἰ τοῖς Σεαφαῖς συμφωνεῖ, ἐτο Χριστιανός. οὐ μάχτω, εἰ ποίησεν κακό. Κατέτα, Si quoniam Scripturis consentit, ille Christianus est. Si quis autem aduersatur, ille procul es! ab hoc credere, Anastasius Nicenus in questionibus in Scripturam, Heretico interprete, quaest. 78. Magnum est malum ignorare Scripturam, & sicut bruta animantia circumferri: Etenim oriuntur mala innumerabilia ex ignorantia Scripturarum: hinc germinauit magna pestis hæresium. Quæ opinor, mutuo sunt à Chrysostomo sumpta, prefatione in Epistolam ad Romanos, εἰ τοῖς Σεαφαῖς μεριαῖς φύκαις, διπο τοῖς Σεαφαῖς γνωτας, εἰ τεθεὶς ἐπολιτεῖται αἰχματεῖς βλασphemis λύμην. Hinc infinita nata, ut mala, nempe ex Scripturarum ignorantia: hinc magna illa pullulauit hæresis.

XIX. Nec contra quicquam probant Iesuitæ. Origenis explanationem in Epistolam ad Titum , nondum vidi : sed ne locum ab ea excerptum formido. Quid enim? An quia Traditionem Ecclesiasticam nominat, propterea hæreles dicit metieras traditionibus non scriptis? Minime vero. Nam traditio Ecclesiastica ipsam Scripturam comprehendit. Imo vero Origenes hoc nomine solet appellare, dogmata scripta, quorum perpetua est in Ecclesia continuatio, ut videre est in proœmio *ad i. de gen.*, de quo postea, & alibi. Quia igitur Ecclesiæ traditio, quæ sit viua voce, dogmata debet scripta docere, tum sane is qui contradicit traditioni Ecclesiæ , etiam Scripturæ contradicet: & contra, quicunque Scripturæ contradicet, is discedet à Traditione. Non obtinent ergo Iesuitæ ex hoc loco quod volebant, nisi prius probent, nullam esse aliam Ecclesiæ traditionem , quam non dico non scriptam, sed non scriptorum dogmatum.

XX. Qui citatur locus ex Ignatio, sic habet Graece, περὶ ὁ λέγω τὸ δῆμον
Ἄλετη μίνα, καὶ τὸ οἰκόπεδον τὸν σὸν, καὶ περιβερδήν, καὶ σημεῖα ποιῶ, καὶ τὸ
φυτόδηλον, λίκνον τὸ φυγεόδεντον τὸν περιβερδήν, καὶ τὸν περιβερδήν.
In his verbis, διατίτατα μίνα, vetus interpres Ignatij reddidit, illa que tradita
sunt. Et hanc ansam libenter arripuerunt Iesuita suo more. Sed Brunnerus
constitutum confirmata magne doctrinam: Vairlemius (quem Billius c.vt.2.li-
bri Obscuracionum Sacrarum, trium Ignatij interpretum, sine controv-
eria diligentissimum vocat) ea qua constitutus sunt: quam vim esse Graeca vocis
sciunt omnes. Itaque nihil Ignatius agit de traditionib, non scriptis, specia-
liter. Quid enim? An neget aliquis, ea qua in Scripturis posita sunt, esse
περιβερδήν, hoc est constituta, confirmata? Omnino nihil verius, quam
quod dixit Ignatius, cum qui docet prater eam doctrinam, qua iam sum erat, hos
est, eo sculo, constituta, habendū esse pro lupo, id est heretico. Utinā iinis omnium
Christianorum medullis hoc hæreret Axioma. Tum nobis profecto Iesuita
negotium non facesserent: tum non esset Christianitati Papismus im-
portunus.

C A P. XIV.

De mysteriis silentio tegendis.

I. **Q**uae silentium requirunt, nec oportet à toto mundo legi, ea non debent in libris sacris scribi. At multa sunt Christianæ fidei mysteria quæ non oportet à toto mundo legi. Ergo multa sunt Christianæ fidei mysteria, quæ non debent in sacris libris scribi. Argumentum est Bellarmini c. 8. Probat minorem, quia ad videnda tremenda mysteria Missæ, non licet admittere vellos non baptizatos: & Dominus seorsim discipulis interpretabatur parabolæ, quas populo loquutus erat, Lucas 8 Paulus 2. prioris ad Corinthios, *Sapientiam loquimur* (inquit) *inter perfectos*. Et passim veteres, cum de Sacramento Eucharistiae loquuntur, dicere solent, *Norunt fideles initiani.*

II. Canus eandem assumptionem sic probat. *Quod si Apostoli, quibus formis Sacramenta essent conficienda, quibusverius administranda, aliaq[ue] id genus religionis secreta, passim vulgo tradidissent, quid esset aliud, quam aduersus Christi legem, sanctum dare canibus, & inter portas spargere margaritas? invero quid esset aliud quam omnia mysteria Christiana religionis abolere? Nec enim mysterium est, quod ad populares aures effertur. Duo sunt argumēta. Prior: Quicquid passim vulgo docetur, portis obiicitur & canibus: At Sacra Christiana non sunt portis & canibus obiicienda: Ergo non sunt passim docenda. Alterum: Nulla mysteria sunt ad populares aures efferenda: At Sacra Christiana sunt mysteria: Ergo non sunt ad populares aures efferenda. Adit postea tertium, his verbis inuolutum. *Ex quo magis emergit, per huiusmodi traditiones, Ecclesiasticos ordines suo quemq[ue], loco conuenienti: dum & maiores, qui regni celorum claves habent Sacra sancta Scriptura Sacra mysteria, quibusque & tempore & loco dignum videtur fuerit, aperiunt: & minores ab Ecclesia magistris libri clavis Sacra menta percepient. Alioquin nulli essent Ecclesia doctores: sed qui quis, quamlibet plebeius & crudus, earum per sererum sine praecitore quereret intelligentiam, quas Apostolorum interpretatione & litteris obuias expositasque haberet. Euoluo distinctis partibus. Si omnia Christianae fidei dogmata clementi scripta, abolentur ordines Ecclesiastici. At hi non sunt abolendi. Ergo illa non sunt omnia scripta. Probatur consequentia. Si nulli sunt doctores, abolentur ordines Ecclesiastici. At si quilibet plebeius ex Scripturis petat dogmatum fidei intelligentiam, tum nulli erunt doctores: Ergo, si quilibet plebeius ex Scripturis petere possit dogmatum fidei intelligentiam, tum abolentur ordines Ecclesiastici.**

III. Respondeo, primo negari maiorem præcipui syllogismi. Quia silentium non magis repugnat scripto, quam viua vocisimo vero propriæ & personæ viua vocis, scripto autem per accidens, quatenus viua vocis signum est. Et apud Ethnicos mysteria quæ in populum non erant proferenda, non tantum non scribebantur, sed ne prædicabantur quidem. Quare ita potius concipiuntur esse prædicanda. At hanc quis ferat Christianus? Sciant enim à Christo dictum esse Apostolis, ut quæ ad aurem erant dicta, publice & omnib. prædicarentur.

IV. Præterea nulla est causa, cur Maior sit particulatis libris sacris, & non generalis cuilibet scriptiorum: vt sic concipiatur, Quæ silentium requirunt, ea non debent vlo modo scribi. Ut Dionysius Halicarnassus lib. I.E. ^{μεταποιησαντες τε θεους, επειδη τοις ορθοῖς λόγοιν απέβαλλον, διὸ μητροφίαν οὐκείσθησαν.} Ego quæ videre non est fas omnibus, neque audire ab his qui viderunt licet, ea nec scripto prodenda censeo. Non enim libris sacris magis quam aliis scriptis id accidit, vt omnibus communicent ea quæ continent, sed tantum ut authenticæ communicent. Itaque aduerlariis, aut concludendum fuit vniuersaliter sua illa arcana non esse scribenda: ac proinde damnando hos libros, qui continent Traditiones non scriptas in libris factis: eas ipsas (inquam) hic postea enumeratas: quales sunt, Ordo Romanus, Missalia, Breuiaria, Rationalia & infinita eiusmodi. Aut si hanc improbant conclusionem generalem, renuncient omnino huic argumento: & patiantur in libris sacris extare omnia, quæ sunt necessaria. Maxime cum in religione longe consulsit mysteria authenticæ tradi, quod fit à sola Scriptura Sancta, quam incerte, & humana rantum autoritate. Imo vide & mirare immanem ~~αρχοντα~~ Nolunt omnia mysteria commendari libris sacris. & eadem tamen patiuntur commendata libris non sacris. Tum a. à librorum sacerotorum lectione plebem arcent seuerissime: non sacros autem liberalissime permittunt. Neque n. in regulis Indicis librorum prohibitorum, cauetur de Missaliis aut Breuiariis, aut Ritualiis, ut de Bibliis. Cur ergo nunc clamant non fuisse libris sacris mandanda, vt ne plebi publicarentur? Imo si vos ipsi vobis constaretis, deberetis prohibere ne vsquam scriberentur, nisi in libris sacris. Nam si libri sacri non sunt à plebe legendi: tum hac commodissima ratio erat, ne eiusmodi mysteria plebi publicarentur.

V. Secundo, negatur etiam Minor. Re vera enim nullum est in Christiana religione mysterium, quod silentium requirat, & non sit potius publice praedicandum, tum Christianis, quia Christiani sunt, tum non Christiani, ut Christiani fiant. Propterea enim Christus iussit doceri omnes gentes: proponeque publice, & vt loquebatur, praedicari de rebus, ea quae in auctoritate id est creto tradita erant. Et Paulus primo ad Romanos, se debitorem agnoscit tam Graecis quam Barbaris: additique promptum esse iis quoque, qui Romani erant, euangelizate.

VI. Nec contrarium probant aduersarij. Nam quod de mysteriis Missarum Bellarminus loquitur, ad quæ spectanda non licet admittere non baptizatos. Respondeo, hoc esse valde incertum, quia ex sola traditione non scripta, neque vlo, quod sciam Canone etiam Ecclesiastico definitum: sed tantum communis quodam errore dicam, an iuste obseruatum. Et quidem adeo superstitione, ut aduersariis Athanasij, pro crimine magno obiectum sit, quod de calice contracto contenderint eosam Ethnico, *καὶ τὸν αὐτὸν τοῦτο* inquit, Synodus Alexandria apud Athanasiū Apolog. 2. *τὸν αὐτὸν τοῦτον οὐδὲν* εἰ τοις κατεχούσι, εἰτε Εὐλογία τετράγωνος μητρούς. Nec pudet eos coram catechumenis, *οὐδὲν*, quod peius est, coram Ethniciis ita de mysteriis tragicari: *εἰ τοις τοῦτοι μητροῖς*, *τοῦτον τοῦτον τετράγωνον*, *ιερὸν Εὐλογίου* *τὸν πορθῆτα γένεσιν*, *καὶ τοῦτον πορθῆτα γένεσιν*, *οὐκοῦ δειπνόντων*, *Non enim fas est*, non initiatis mysteria prodere, ut ne Graci quidem ea ignorantes, derideant, Catechumeni autem facti curiosi scandalum patientur. Et tamen olim aliter actum. Iustinus enim Martyr ad Imperatores Ethnicos secundam scribens Apologiam, de mysteriis Eucharistiae non veterum profiteri, quid sentiret Ecclesia.

VII. Et sane, cū in Eucharistiae doctrina, quædam sint essentialia, sive de natura eius: quædam accidentalia, vt ritus celebrationis: quædam, quid comprehendant hoc tremendorum misteriorum nomine? An illa substantialia: At ea necesse est comprehendendi in Institutione: & si non omnia, vt ne nunc, nimis vrgeam, tamen potissima: consecrationem signorum, rei significatae cū ijs coniunctionem, signorum distributionem, & perceptionem. Quid igitur dicemus? Haecce non publicanda, ideoque non scribenda? Scelerati igitur Matthæus, Marcus, Lucas, Paulus, qui iam institutionem scripserunt, id est, publicarunt. Quod si est absurdum, tui ergo negant hæc mysteria, non tam publicanda, quam scribenda fuisse? Sin autem accidentalia intelligunt, mirum erit horum hominum ingenium, qui cum præcipua mysteria libere sint publicata, minutiuscula velint abscondi: & tanquam hominem quidem nudum ostentari, vestitum vero subducere à spectantium oculis. Mitto alterum genus misteriorum, quæ impia sunt & sacrilega videlicet Papistica: nam hec concedo omnino nec publicari debere, nec scribi: sed perpetuo silentio obtrui, imo anathemate damnari.

VIII. Denique dico distinguidam esse mysteriorum celebrationem, ab eorumdem doctrina. Ad celebrationem quod atinet, à communione quidem omnino arcendo esse τετραμύντας, sive Gentiles, sive Catechumenos: aspectum autem corporeum indifferentem esse, nec in alterutram partem de contentendum: Nam quod dicunt Ethnicos irrufuros, nihil necessario concludit: Quia totum Euangelium illis est stultitia: & tamen non est eis abscondendum. Nam & Paulus praedicauit Atheniensibus Philosophis, à quibus οὐ μόνον appellabatur. Act. 17. Si tamen placet etiam ab aspectu corporeo arceri non initiatos, non sequitur non esse scribenda ea mysteria: aliud est enim scribere, aliud celebrare.

IX. Dominum fateor seorsim interpretatum esse discipulis parabolæ aliquot: sed quorsum hoc, ut probetur mysteria non fuisse scribenda? Nam ipsæ parabolæ scriptæ sunt, iplaque etiam earum interpretationes. Adeo etiam mysteria Spiritus Sanctus voluit publicari. Tum Apostoli præceptum accepserunt à Magistro, ut publice nunciascent, quod eis seorsim creditum erat. De Sapientia inter perfectos prolixe disputatum est c. 7. Quod antiqui dicere solebant, Norunt fidèles, norunt initiati, id pertinet ad eum morem, de quo iam diximus, celandi mysteria Eucharistiae non baptizatis: itaque nullam habet noscum vim argumenti.

X. Hic vero temporare ipse mihi non possum, ut non traducam insignem Pamelij imposturam in Tertulliano, in cuius præscriptionibus, c. 23, argumentum ita propoluit, Persequitur hoc capite dicta Scriptura Pauli interpretationem, & docet, Cauendum semper fuisse ne religionis mysteria propalarentur. Atqui hoc est directe contra mentem Tertulliani, qui docet porius omnia mysteria Christianæ religionis propalanda. Vide quanta sit hæc hominis vel stupiditas, vel impudentia. Capite vigesimo quinto, dementiam hæteriorum (Papistarum diceret, si nunc vueret) traducebat, consitentium Apóstolorum nihil ignorasse, nec diuersa inter se prædicasse: sed non omnia omnibus reuelasse. Et ad id probandum, abutentium his verbis posterior ad

e. Etad 1
Tom I

Timoth. i. Depositum eiusdem. Hoc ille argumentum ut refuteret id de-
positum esse docet, quod Timotheus audiuerat coram multis testibus: &
committere iubebatur fidelibus hominibus, capite secundo. Itaque non
esse aliquid taciturnum. Erat tamen parata exceptio: multis quidem: anno o-
mnibus. Hanc ergo examinat c. 26. Et primo proponit. Porro consequens erat
et cui demandabat ^{Et} in quo administrationem, non passim, nec inconsiderat
administratione adulteris, sicut in una Dominica vocem, ne margaritam porcis
& sanctum canibus iactare. Sed hanc exceptionem facile explodit toto reli-
quo capite, Dominus inquit patrem edidit sine ulla significatore aliquius ra-
tis sacramenti. Et id exemplum est Christi predictantis: nunc statim praec-
ipsum. Ipse operatus, si quid in tenebris & ab condito audirent, in luce & in re-
dis predicarent. Ipse per similitudinem prefigurauerat, ne ruram manum, id est, vo-
num verbum eius sine fructu in abdito referuarent. Ipse docerat lucernam non su-
modo absrni licere, sed in candelabrum constitui, ut lucet omnibus qui in domi-
sunt. Sequitur applicatio, Hec Apostoli aut neglexerunt, aut minime intellege-
runt, si non adimplerunt, abscondeantes aliquid de lumine, id est, de Dei verbo, &
Christi Sacramento. Neminem, quod scio, verebantur, non Iudeorunt vim, non
Ethnicorum. Quo magis utique in Ecclesia libere predicabant, qui in Synagogis
& in locis publicis non itacebant. Imo neq; Iudeos conuertere, neq; Ethnicos inducere
potuissent, nisi quod credi ab iis volebant, ordine exponerent. Multo magis iam
credentibus Ecclesiis nihil subiraxissent, quod alios pacis seorsim demandarent.
Quibus perlectis, quis non statim videat hæc argumenta hanc habere con-
clusionem, Nihil Apostolos occultasse? Atinde, quomodo conficiet Pame-
lius occultanda esse religionis mysteria? Imo nos multo confidentius, non
esse occultanda.

XI. Nunc ad Cani argumenta. In primo negatur maior. Nam si esset vera, ut quicquid scriberetur porcis obijceretur, tum necesse esset nihil scribi de Christianis dogmatibus. Non enim magis, opinor, obijcienda porcis capita illa de Trinitate, de Incarnatione, de Cruce, quam quæ Papistæ imaginant, quia non sunt scripta. Quadragesimam dico, Purgatorium, imagines, aquam lustralem, & reliqua. Alioqui peccassent & quidem grauissime Apostoli: imo vero peccasset ipse Deus, qui non taurum Mosen iussit multas scribere, sed etiam Decalogum propriis digitis exarauit: & postea omnes factos autores inspiravit ad scribendum. Sed illud videlicet Papisticum axio- ma falsum est: Nam nulla dogmata Christiana sunt porcis & canibus obijcienda, At plurima (ne dicam omnia) dogmata Christiana sunt scripta. Ergo non omnia scripta porcis obijciuntur & canibus. Et rursus: Non omnia scrip- ta porcis & canibus obijciuntur: at omnia scripta passim docentur, vt placet aduersariis. Ergo, non omnia, quæ passim docentur, porcis & canibus obijciuntur.

XII. In secundo argumento negatur maior: Nam Paulus contra testatur, c. prior ad Timoth. Sine controvèrsia, magnum est pietatis mysterium, Deus conspicuus factus est in carne, iustificatus est in Spiritu, conspectus est ab Angelis, prædicatus est Gentibus, fides illi habitata est in mundo. Vbi habemus Christi incarnationem prædicatam esse, hoc est, publice annuntiatam quibuslibet ex Gentibus & tamen esse non tantum mysterium: sed etiam magnum mysterium. Similiter ad Rom. II. Nolim vos ignorare, fratres mysterii hoc. Ergo erat mysterium, etiamsi veniret in cognitione Romanorum. Et Paulus non credidit mysteria non esse propalanda. Imo vero non negent, opinor, aduersarij, omnia dogmata Christiana esse mysteria. Non negent eti, si non omnia, saltè plurima dogmata Christiana, esse ad aures populares efferenda. Quid igitur opponere possunt, ut ne cœcludamus, plurima mysteria esse ad populares aures eferenda?

XIII. Recte Chrylost. hom. 7. in 1. ad Cor. explicans illa Pauli verba, *Loquimur Dei sapientia in mysterio. Quoniam (inquit) mysterio? At qui dicit Christus, quod in aure audiuis, predicat super tecta.* Quomodo ergo eam vocat mysterium? *Quoniam neque Angelus, neque Archangelus, neque villa alia potestas creatura id noverat, priusquam factum esset.* Quia ratione quis neger esse mysticam illam Petri confessionem *Tu es Christus, Filius Dei unius.* Nam statim à Christo audiuit, non fuisse reuelatam à carne & sanguine, sed à Patre cœlesti. Quare distinguenda sunt prophana Ethniconum mysteria, à Christianis: nam illa si vocabantur, quia paucis quibusdam, quos initiatos & *μεμυηθέντας* appellabant, intimabantur, reliquis omnib. denegabantur, non tantum, vt ne videarent, sed vt ne scirent quidem. At ista, eo tantum mystica sunt, quia nisi reuelentur, à nemine omnino scripi possunt: & cum sunt reuelata, tum compendiuntur excedere captum humani ingenij.

XIV. In argumenti tertij syllogismo, primo negatur maior: quia in Scripturis, hoc unum timeret, ne omnibus mysteria publicentur. Atque ordines in Ecclesia, in hunc ipsum finem, instituti sunt, ut eadem ipsa mysteria publicentur, ea in qua scripta sunt. Nam & Lectori ordinando coram plebe Episcopus tradit codicem apicum diuinorum, ad Dei verbum annunciatum (inquit) Isidorus de Ecclesiasticis officiis lib. 2. c. 11. Et Paulus Timotheo Episcopo praecepit: Hoc denuncia & doce, 4. prior. Quam igitur absurdum sunt illi qui, si omnia scripta essent, negant distincta futura officia, cum corum officiorum munus versetur circa ea quae scripta sunt.

XV. In secundo syllogismo negatur minor: primo, quia nunquam derunt multi non satis periti puta infantes, & omnium etatum Catechumeni, ac Competentes, sed & iufirmi: qui omnes docendi sunt paulatim. Ergo, semper necessarii erunt doctores. Secundo, quia etiam ipsi qui Scripturas dicunt, confirmandi sunt, &hortandi, & consolandi. Tertio, quia Doctorum in Ecclesia non sunt ea tantum patres ut doceant, sed etiam ut peccantes corrigan: aduersarios arguant, & contradicentes conuincent: tum Sacra menta distribuant: preces totius plebis nomine concepiant: denique cerasuras Ecclesiasticas diligent. Quarto, quia ne ipsa quidem Scriptura omnibus sunt obuiæ: ut quæcunque in iis sunt, sine interprete à quo quis intelligi possint: Quare non sequitur, si scripta sint omnia dogmata, abolendos esse ordinis Ecclesiasticos.

CAP. XV

Arguti, le quædam Papistico

- I. **H**actenus præcipua fuerunt Papistorum argumenta. Sequuntur Hargutioles quedam leuioresque capiunculae, & coniecturae, quas
OO 2 omnes

DE CANONE.

160

Omnes hoc capite comprehendimus, quia non sunt prolixæ refutationis.

I. Bellarminus: Necesse est non solum Scripturam posse legere, sed etiam intelligere. At sapientissime Scriptura ambigua & perplexa est, ut nisi ab aliquo qui errare non possit, explicetur, non possit intelligi. Igitur sola non sufficit. Puteanus paulo alterius, in eundem sensum tamen: Quod scriptum est, oportet bene intelligi: necessaria est igitur interpretatio. Interpretatio autem est traditio. Probatur, quia Scriptura non potest semper interpretari: ergo aliunde nempe ab Ecclesia, id est, a Traditione, interpretatio petenda est.

II. Respondeo, si per hæc verba, Sola Scriptura sufficit, intelligat Bellarminus excludi media per quæ doceantur ea quæ sunt in Scriptura, tu concedi à Catholicis totum argumentum. Notunt enim constitutum esse eum ordinem in Ecclesia, ut sint qui Scripturam interpretentur populo, quos Pastores & Doctores Paulus appellat. Sic Act. 18. narratur Apostolos ostendisse per Scripturas Iesum esse Christum. Sic Augustinus initio libri de bono Vitudinis. Non sit mihi aliud te docere, nisi verba Doctoris exponere, & de iis quod Dominus dederit disputare. Sic apud Catholicos etiamnum hodie Pastores sunt, quibus hoc ipsum onus incombuit.

IV. Illud tamen quod addidit, de eo qui errare non possit, Papisticum est. Negant enim Catholici, excepta sola Scriptura, & extraordinariis reuelationibus Spiritus Sancti, nullum dari posse Scripturarum interpretarem, qui falli nequeat. Itaque impossibile conditionem Bellarmiū assuerit argumento suo; nonn. intellexit, aut Scripturam, aut extraordinarias reuelationes sed traditionem, quam ordinarie vult vigere in Ecclesia.

V. Sin autem ita solam intelligat sufficere Scripturam, ut iij Pastores, sive Doctores aliquid proponant quod non sit scriptum, hoc sensu negatur argumenti consequentia: id est, necessarium esse hoc interpretum genus, quia Scriptura sit sapientissime ambigua & perplexa. Ratio est, quia infinite differunt, Interpretatio & Additio. Hæc supplet ea quæ desunt. Illa vero, quæ insunt, eruit, & ostendit. Sic exempli gratia, Candala quindecim libros Elementorum Euclidis interpretatus est: addidit autem decimū sexum, septimum, & octauum, de Solidorum compagatione, quā intactam Euclides reliquerat. Quod cū ita sit, confiditur egere imperfecta quidem additione, obscura autem interpretatione. Non vero imperfecta, quatenus talia interpretatione: aut obscura quatenus talia, Additione. Sophistice igitur interpretationis nomine Bellarminus additiones honestat: & ab obscuritate argumentatus erit ad additiones.

VI. Esto igitur Scripturæ interpretatio, cum aliquis locus ita exponitur, ut inde sensus eruatur non alienus, sed intrinsecus: hoc est, si ipse, quem habebat in animo is cuius ea verba sunt. Recte enim apud Gratianum dist. 37. Canone Relatum. Sunt (inquit) multa verba in Scripturis dininis, quæ possunt trahi ad eum sensum, quem sibi quisque sponte presumperit. Sed non oportet: Non enim sensum extrinsecus alienum, & extraneum debetis querere, ut quo modo ipsum ex Scripturarum autoritate confirmetis: sed ex ipsis Scripturis sensum capere veritatis oportet.

VII. Hinc Puteanus confutatur: qui interpretationem esse pronuntiat Traditionem, scilicet non scriptam: sic enim intelligit. At hoc fallum est, nisi forte Traditionem intelligat pro ratione docendi: quod ineptum esset, & alienum à controversia hac. Negant igitur Catholici, interpretationem esse traditionē non scriptā, id est, continere dogmata, quæ non insunt Scripturæ, sive, quæ non constent ex autoritate Scripturæ. Nec contra valet argumentum. Nam primo fallum est, Scripturam non posse seipsum interpretari, in omnibus dogmatib. ad fidem necessariis. Deinde etiam si verum esset, tamen inde non sequitur, interpretationem esse dogma aliquod non scriptum. Nā si is sensus quem interpretatio elicit, est in ipsa Scriptura, tum ex constitutis in statu questionis, non potest esse Traditione non scripta. Itaque non efficiet Scripturam imperfectam. Sed de interpretatione, alias plura.

VIII. Rursus sic arguit Bellarminus: Omnes prophana res publicæ, magna ex parte legibus non scriptis reguntur. Probatur ex Pericle, qui apud Thucydidem partitur ius Athenarum in scriptum & non scriptum. Ex Aristotle libr. 3. Politorum c. 11. qui partim optimis legibus partim arbitrio optimi viri ciuitatem regendam esse statuit. Et li 5. de Moribus c. 4. iudicem, sive arbitrum, ius animalium vocat, quod videlicet, aliud præterea extiterit scriptum veluti mortuum. Lacedæmoniis Lycurgus nullam legem scriptram dare voluit, ut ait Plutarchus, sed solis traditionibus vivere quo essent in agendo, quam in legendis diligentiores. Ciceroni idem placuisse apparer ext. de Legibus. Idem de sapientibus Gallorum scribit Cæsar lib. 6. de bello Gallico. Nobilissimi Philosophorum Pythagoras, & Socrates nihil scripsierunt, teste Augustino lib. 1. de Consensu Euangelistarum c. 7. Denique in iure ciuil. Diuturna, &c. de Ll. & in iure Canonico dist. 1. Canone Consuetudo, eadem tribuitur autoritas legi scriptæ, & consuetudini non scriptæ. Itaque natura ipsa clamare videtur traditions non scriptas, vel necessarias, vel certe vtilissimas esse.

IX. Respondeo. Primum non esse consequentiam legitimam à prophatarum Rerum publicarum legibus, ad Ecclesiæ dogmata. Dissimilitudo non magna est. Humanae leges aut nullæ, aut paucissimæ sunt perpetuae: sed plerique omnes temporales, & mutandæ pro annorum & personarum variis circumstantiis. Ut in Republica Romana, primo ea lex erat, ut unus Rex esset quæ tamen abolita est exactis regibus, institutisque Consulibus. Lex erat et, ut debitores satisfacerent creditoribus: Et tamen aliquando necessariae fuerunt nouæ tabulae. Sepe etiam accedit vis maior, quæ quo iure, quæ in iuria, leges abrogat, mutat, lancit. At vero doctrina fidei est, certissima & perpetua, atque adeo æternæ, nullaque vi, nulla autoritate mutanda. Non dico tantum non abolenda, sed ne relaxanda quidem. Nunquam enim villo tempore, vili per lane permisum est, aut contra credere, aut eam non credere. Itaque non poterant omnes leges scribi aut sanciri in perpetuum: sed Doctrina fidei facile potuit.

X. Ad hæc, leges sunt ab hominibus autoribus, quorum nunquam tanta fuit prudentia, ut omnibus incommodis ab initio in perpetuum cauere potuerint. Itaque sit, ut tum plerique leges ab initio sanctæ pro bonis, tantu processu temporis compertæ sint non commoda, ideoque abrogatae. Multa etiam incommoda de novo emergunt, quæ nec viderat, nec prævidere poterat Legislator. Itaque nouis legibus locus datur. At doctrina fidei, est ab autore Deo: quem nihil fugere potest aut præteritum, aut præsens, aut futurum. Itaque non ut apud homines Civilis prudentia quotidie exposita

ratioque regendæ Republicæ paulatim perficitur: sic in Ecclesiæ paularim & succedentibus annis doctrina fidei vel augetur, vel in melius proficit. Numquam enim tam bene constituta fuit Ecclesia, quam ab ipso statim initio. Propterea inventur Christiani eam tenere doctrinam, quam ab initio fuerunt edocti. Non itare me que ut semper habeant suspectam.

XI. Hæc atque aliae colligi possunt dissimilitudines inter leges politicas & doctrinam Ecclesiæ. Quare Sophistam mire hac parte Bellarminus egit qui in antecedente probando diligenter immoratus, consequentiam afflissimè occultauit: in verbo quidem indicans, tantum absuit ut argumentis confirmaret. Quanquam in ea sit proprietas *καταρράκτης*. Nam quod ad finem clamat ipsam Naturam clamare Traditiones esse necessarias, quid ad rem facit? Probarit ille tamen in profanis rebus publicis, in philosophia etiam necessarias esse: Enimvero quando id Catholicos audiunt negantes? Aut quæ hæc argumentationis dementia est? Quasi aliquis diceret, Scortationes & adulteria, permiserunt Rerum publicarum plerique omnes, ut Lacedæmoniorum, Atheniensium, Corinthiorum, Romanorum, Persarum, Turcarum. Ergo natura clamat necessarias, aut certe utiles esse scortationes: Ergo retinenda sunt in Ecclesia. At hoc scelus abhorrent Catholicis: quantumvis scientia, lupanaria nonnullos haud indigenter souere.

XII. Quidquid quæ vel in politia, vel in Philosophia olim scripta non fuerunt, omnia perierunt, atque ea duntaxat hodie sciuntur, quæ literis fuerunt mandata. Sic Druidarum hodie non nomine quidem nullus haberet cognitum, nisi eos Cæsar Commentariis suis inseruisset, pauculaque eorum inservia annotasset. Lycurgi Socratisve, quid habemus, nisi quanum Plato, Xenophon, Plutarchus, alij eos sequuti, nobis tradiderunt? Quib. exemplis magnifice docemur, quam sit in firma conseruanda alicuius doctrinæ ratio per traditionem non scriptam. At fidei doctrina eiusmodi est, ut nunquam debeat intercidere. Quare necesse fuit eandem scribi.

XIII. Addo optime constitutas Republicas eas esse, quæ quam minimū videntur consuetudinibus, sed maxime legibus. Sic enim Aristoteles c. 1. lib. 1. de Rhetorica. Μάλιστα δέ τοι τε καὶ τοῖς κερδεῖσθαι νόμους ὅπεραν εἰσί. Λέγεται δέ τοι τε καὶ τοῖς κατατάσθαι εἰσί τοι τοῖς κερδεῖσθαι. Maxime debet, recte constitutas leges ipsas omnia definire, quantum fieri potest, quam paucissima autem permittere iudicium arbitrio. Quis autem neget, aut Ecclesiæ esse debere optimè constitutā rem publicam, aut leges diuinæ *εὐθύνας* *κατατάσθαι*? Ne vero quis per calumniam, legis illud nomen erit ad consuetudines producat, sciat Aristotelem leges intelligere non alias quam scriptas, *Νόμος* (inquit Rhetoricorū ad Alexandrum c. 2.) *εὐθύνας* *κατατάσθαι*. *Λέγεται δέ τοι τε καὶ τοῖς κατατάσθαι εἰσί τοι τοῖς κερδεῖσθαι*. Lex est communis ciuitatis consensus per literas præcipiens quomodo quidque sit agendum. Quam definitionem repetit capite tertio.

XIV. Tertio, Bellarminus arguit Ecclesiæ Catholicæ dignitatem: Si omnia essent scripta, nullū esset Ecclesiæ priuilegium. Probatur consequentia: quia nihil minus scirent hereticī, Pagani, & Iudæi de mysteriis fidei, quam antistites Catholicī. Sed consequens probatur esse falsū: quia vt olim Iudei excellebant omnib. nationibus, quia credita illis erant eloquia Dei, ad Roman. 3. ita nunc præstat Ecclesiæ Christi omnibus sectis, quod ipsa sola, quippe quæ sit sponsa Christi in orientem omnia mysteria veræ religionis, & conscientia secretorum Iponsi, & propterea appelletur columna & firmamentum veritatis. Irenæus etiam dixit in solam Ecclesiæ tanquam in depositorum diues, repositam ab Apostolis scientiam rerum diuinarum lib. 3. c. 4.

XV. Respondeo, Consequentiam esse falsam, pluribus de causis. Primo, quia scientia mysteriorū fidei, non est unicum Ecclesiæ priuilegium: sed præter eam, alia sunt quæ omnino communia esse nequeunt iis qui sunt extra eam: vt fides: quæ non tantum nouit ea mysteria, sed etiam amplectitur toto corde, inque usus acquiescit: quod neque hereticus facit, neque Etnicus, neque Iudæus. Sed & spes nonne peculiaris est Ecclesiæ? Nam illa promissiones Dei sic habet cognitus, ut etiam in se complendas exspectet: quod illi non possunt.

XVI. Secundo in ipsa Scientia magnum est Ecclesiæ priuilegium. Est enim duplex Scientia: altera Historica, altera inspirata. Illa, qua sciuntur quæ continentur in Scripturis, eadē prorsus ratione, qua omnia quæ leguntur apud quoslibet autore, etiam profanos, Thucydidem, Herodotum, Liuū. Hæc a. efficaciam habet Spiritus Sancti, cooperantis lectioni Scripturarum. Luc. 24. Tunc aperuit eorum mentem ut intelligerent Scripturas. Illam Scientiam duntaxat habere possunt hereticī, Etnici, Iudæi: ut Julianus, Prophyrius, Celsius: ipse Diabolus. Sed Ecclesiæ habet coniunctum utramque, vnde fideles appellantur *Ιεροί Ιαυτοί*.

XVII. Tertio, in illa ipsa Scientia Historica, privilegium est Ecclesiæ non contemendum, quod ea ipsa mysteria ei sunt commendata, non Iudæi non hereticis: quantumlibet hereticis, Iudæi Etnici, eorum mysteriorū libros legant ab iisque ea mysteria hauriant, quemadmodum fontis est proprius riuis ab eo decurrentes eti latissime patentib. agris aquæ communicentur. Propterea, eti Scriptura Veteris Testamenti, Græcis, id est, omnibus Gentibus esset communicata, non tantum per Apostolos post adventum Christi, sed etiam longe prius per Ptolomæum & Septuaginta. Interpretes non tamen veritus est Paulus profiteri *τὸν δὲ εἶναι τὴν πόλιν τῆς θεοφορίας*. *Ἐλεύθεροι*, magnum est omnibus modis Iudæi priuilegium: atque eius primum omnino caput, quod ei credita essent eloquia Dei, id est, Scripta mysteria religionis. Et ratio est in promptu. Quia multum interest, quomodo quacunque re utaris, an sicut tua, an vero tanquam aliena. Mysteria Scripturarū tractat Ecclesiæ, ut sua: Etnici vero ut aliena, quomodo si quis barbarus iura censeat Ciuitatis Romanae, aut priuatus aliquis regū magnificiæ.

XVIII. Nec facile crediderim sui compotem fuisse Bellarminum, cum consequentis absurditatem probare aggressuse sit. Quid n. prodest exemplum Iudæorū? Commendata sunt illis eloquia Dei: ta lane: sed quænam? Scripta ne, an vero non scripta? Imo sciunt omnes legem fuisse scriptam. Et præcedenti libro ostendimus eam Ecclesiæ non fuisse traditionibus assurta, nisi postquam pessum ire ceperit. Itenā o autem, eti de suo Bellarminus solum addit, tamen aliud est reponere in deposito in uno diues veritatem, aliud non communicare eandem Etnicis, Iudæis, hereticis. Nec lese hæc duo multo perimunt. Quæ enim in depositorum reponuntur, ut nunquam educantur, sed potius, ut inde educat quicunque opus habet. Itaque magnum Ecclesiæ priuilegium, quod apud eam ita deposita est salutis

LIBER NON VS, CAP. XV.

taris doctrina, ut ab ea, non aliunde necesse sit ipsum mutuari, qui sibi volunt cognitam: et si alioquin libenter omnibus communicet: imo etiam sponte offerat.

XIX. Porro Bellarminus non meminit, nobis eam non esse propositam quæstionem, utrum omnia dogmata Ecclesiæ scripta sint: sed an scripta sint in libris Canonicis. Credo autem illud non negari à Papistis: certe nullum possunt villius traditionis exemplum proferre, quod non ostendatur alicubi scriptum, si non in Canonicis, certe in aliis libris. Et habent ipsi sua Pontificalia, Rationalia, Legendas, Breuiaria, Missalia, Vitas Sanctorum, & infinita huiusmodi. At hæc omnia scripta, quis negat communicari posse Ethniciis, Iudeis, hæreticis, & quæ ac libros Canonicos? Imo vero facilius, propter infinitam copiam: Et ex his posse illos Ethnicios, Iudeos, hæreticos, scientiam percipere earum traditionum, & quæ ac Papistas? Quid si igitur clamem nullam à Papistis Ecclesiæ (si quidem illæ sunt Ecclesiæ, quod nunc non disputo) relinquere prærogatiavum? ut mihi satisfaciant, quis eos speret conciliatos non debuisse scribi eos libros, aut nunc aboliri? Quod si ipsi sibi, si suis tantam libertatem concedunt, communicandi omnibus hominibus sua mysteria, illa, inquit, inyteria, quibus suam Ecclesiæ præcipue commendant, quid iniudi sunt, imo quid maligni sunt in Spiritu Sanctum?

XX. Hæc tenet Bellarminus. Canus. Hæc prima est ratio, cur Apostoli quædam sine scripto trididerunt: nempe ne aut ab Ethniciis sacra nostra irriterent, aut vulgo etiam fidelium venirent in contemptum. Secunda est, quoniam habent nescio quid latentis energie viua vox, & in aures discipuli de autoris ore transfusa fortius sonat, quemadmodum Hieronymus ad Paulinum ait: Argumenta sunt huiusmodi: Primum, Quæcumque scriptis mandantur, ea exponuntur & Ethniciis irridenda, & vulgo fidelium contemnda. At sacra Christiana non debent exponi, aut Ethniciis irridenda, aut vulgo fidelium contemnda. Ergo sacra Christiana non debent scriptis mandari. Alterum, Quæcumque viua voce efficacius docentur, nulla sunt scriptis mandanda. At sacra Christiana efficacius docentur viua voce. Ergo non sunt scriptis mandanda.

XXI. In priori argomento nego maiorem Alias necesse estet Apostolos, imo vero Spiritum Sanctum, quo mouebantur Apostoli, sacrilegij participe facere. Iij enim si non omnia, ut nos contendimus, saltem, quod aduersarij negare non possunt, præcipua Religionis Christianæ sacra scriptis mandarunt, de Deo uno & trino, de Filio incarnato: de Deo crucifixo: de Remissione peccatorum: de Vita æterna: de Baptismo, de Eucharistia. Si quis ergo ita disputeret: Quicunque scriptis mandat Sacra Christiana, is ea exponit & irridenda, & contemnda. At Apostoli dictante Spiritu Sacra Christiana scriptis mandarunt: Ergo Apostoli dictante Spiritu, exposuerunt Sacra Christiana & irridenda, & contemnda. Si quis, inquit, sic disputeret, quid responderet Canus? Nam maior propositio est ab ipso: minor tam est certa, quæ meridie solem lucere. Constat tamen conclusionem esse blasphemam: itaq; maiorem necesse est esse falsam.

XXII. Et tamen, certum est ab Ethniciis irrideri Sacra Christiana. At non tantum cum scribuntur: sed etiam cum docentur. Sic Paulus Athenis appellatus est ὁ μαρτυρὸς Θεοῦ: qui tamen non scribebat: sed viua voce docebat. Sic Apostoli loquebantur τῷ μητρῷ Θεοῖ, & dicebantur multo pleni. Sic iterum Paulus Actorum 26. cum coram Eusto disserisset, audit, *In fanis Pauli: multa littera ad infantiam adiungit.* Si igitur omnino caendum est, ne ab Ethniciis irrideantur Christianorum sacra: non tantum scribenda non sunt, quod solum vrgent aduersarij: sed ne docenda quidem viua voce: quod est absurdum. Nos enim (inquit) Paulus, i. prioris ad Cor *predicamus Christum crucifixum, Iudeis quidem scandalum, Græcis vero scutitiam.* Quidigitur? Népe nulla est aut docentur, aut scribentium culpa: sed irridentium propria desperataque malitia, Deo iudici committenda. Christianos autem sacra tua irridere, monstrum est. Athei potius nominandi, si quis sunt eiusmodi.

XXIII. In altero argomento, rursus nego maiorem. Quia, primo quæ scripta sunt, ea doceri queunt viua voce: itaq; nihil eis propterea deceder energie. Sic Paulus, cum coram Agrippa recitasset multa quæ scripta legimus, ita commouit hominem, ut diceret, se prope modum persuaderi, Acto 26. Imo scripta sunt in Canone mysteria fidei, ut habeant Pastores, quod quotidie suę plebi viua voce proponant. Secundo hæc ratio non est peculiaris quibutdam Ecclesiæ laicis, sed generalis omnibus. Itaque nulla omnino oportet fidei mysteria, scripta esse. Quod cum contra factum sit, quis non videt argutias inepias?

XXIV. Præterea ad minorem, dico maiorem efficaciam viuę vocis sic intelligendam, ut viua vox comparetur scriptis eiusdem, non autem alterius: quia non est semper verum, viuam viuam vocem, efficacius docere quam alterius scripta. Sic viuam vocem Demosthenis maiores motus efficiunt in animis audientium, quam eiusdem scriptam orationem, facile assentior dicenti. Aeschini apud Plutarchum. Sed viuam vocem Cani, melius docere posse fidei mysteria, quam doceant libri Athanasi, Basili, Chrysostomi nunquam concesserim. Sic Hieronymus in 4. caput Epistolæ ad Galatas, non simpli- citer dixit viuam vocem magnam vim habere, sed viuam autoris sui. *Magnā siquidem vim habet vox vita, vox de autoris sui ore resonans: quæ ea pronunciatio profertur atque distinguitur, qua in hominis sui corde generatur.* Credidimus ergo Apostolum Paulum multo mihi efficacius, disertius etiam, & vehementius explicaturū mysteria fidei, si ipse reuiseceret, & sua voce docereret, quam nunc facit per Epistolam ad Romanos, ad Corinthios, & Galatas, & Ephesios, & alios. Sed nunquam crediderim eos doctores qui nunc in toto orbe supersunt, vel comparandos Epistolæ Pauli, quantumlibet viuam vocem exerceant.

XXV. Rufus Canus arguit: Seruorum & rudium est omnia ex prescripto agere. Iudicorum ergo sit scripta hæc lex, qua viuera etiam minima præfiniantur. At filij perfecti iam viri, & in libertatem gratia vocati, habent legem insculptam in cordibus. Quamobrem, qui Euangelium omni ex parte in characterib, & membranis includunt, nihil illius verbo, nihil cor- dib, relinquentes, hi Euangelio multum admittunt & dignitatis & virum.

XXVI. En tibi igitur Papistarum ingenium! En tibi causam, cur Scripturas imperfectas contendant, Traditiones tanto studio commendent! Scilicet, quia nolunt omnia ex prescripto agere. Nolunt sibi nihil licere de suo addere. Sic sunt Christiani: Ita demum le filios interpretantur, & seruos negant: Et viros perfectos appellant: Et libertatem gratiae iactant. Nec salutem,

Tom. I.

credo, acceptent oblatam, nisi hac conditione. At Catholicis hoc unum est maxime in votis, ut se seruos Dei probent liberos quidem à ~~pecato~~ sed seruos Iustitiae. Sic enim eos Paulus vult esse ad Romanos 11. *Servantes spiritu Domini servientes.* Itaque non indignantur sibi omnia esse præscripta, & præfinita.

XVII. Ceterum inepite opponuntur à Cano omnia esse præscripta, & legem habere in cordib. Non sunt enim contraria, nec se se mutuo tollunt. Quid enim obstat, quominus eadem ipsa præcepta quis habeat in corde sculpta, quæ sunt in Scripturis Sanctis præfinita? Aut quotum præfinita sunt, nisi ut credantur? Quid est autem credere, nisi aliquid habere in corde scriptum? Nam corde creditur, inquit Paulus decimo ad Rōmanos. Luc. 24. *O tardicordia ad credendum omnib. qua loquuntur Prophetae.* Iohannis 2. Crediderunt Scriptura. Et vigesimo, *Hæc scripta sunt, ut credatis.* Act. 24. Credens omnibus qua in Lege & in Propheticis scripta sunt. Patet ergo eadem quæ scribuntur, etiam cordibus insculpi. Ideo calumniatur Catholicos Canus, quia eos notat Euangelium omni ex parte in characteribus & membranis sic includere, ut nihil illius verbo, nihil cordibus relinquant. Nam illi contra totam vim Euangelij viuificam esse credunt in cordibus, dum credunt eadē quæ scripta sunt. Credunt infinitam esse vim Verbo Euangelij, dummodo nihil verbo doceatur, quod non sit scriptum. Proinde nihil Euangelio admittunt aut dignitatem aut virum. Imo huic vere suas feruant vites, suamque dignitatem, cum id purum conseruant ab audacibus hominum, quibus sua plus placent, quam diuina, commentis. Quemadmodum enim vinum etiam optimum aqua dilutum suam vim amittit: ita Verbum Dei, si admisceantur hominum placita, paulatim corrumpitur.

CAP. XVI.

De autoritatibus Romanorum Pontificum pro Traditionibus.

I. SVPREST prolixum Argumentum ab autoritatibus Patrum, quas Bellarminus persequitur capitibus 6. & 7. lib. 4. de Verbo Dei, distributas in quatuor ordines: ut primus sit Pontificum Romanorum: secundus Conciliorum, tertius Patrum Graecorum: quartus Patrum Latinorum. Adulatur ille quidem Romanis Episcopis, primo illis loco assignato, ex stulta illa opinionis præoccupatione, qua eos Iesuitæ non tantum supra reliquos Episcopos, sed etiam supra ipsa euenient Concilia. Ego tamen ordinem non immutabo, nullum interim præiudicium faciens quæstionem de Primatu Episcopi Romani, quæ Deo dante disputabitur in proximo loco communis. Colligam autem autoritates, non cas tantum quas Bellarminus enumerauit, sed etiam quas apud reliquos eiusdem causæ patronos videre licuit.

II. Porro omnibus hoc est stabilem fundatum: Quicquid Episcopi Romani, & Concilia, & Patres Graeci, Latinique docent, id in Ecclesia certum est. At Patres usum traditionum docent: Ergo vius traditionum certus est in Ecclesia. Sed Maior non est necessario, aut vniuersaliter vera. Quia ipsa autoritas sive Episcoporum, sive Conciliorum, non est necessariū veritatis argumentum, telle Augustino, qui se profitebatur solis Scripturis Canonicis certè assentiri, ut pote nunquam mendacibus, certis autē quibusunque, tantum fidei habere, quantum illis aut Scriptura Canonica triebet, aut ratio vindicabit. Qui potest autem id esse necessario verum, quod nullum habeat fundamentum, præter eorum autoritatem, qui ipsi non sunt necessario veraces: Hæc tenet enim vidimus neq; Scripturas, neque rationes Traditionibus non scriptorum dogmarum fauere. Itaq; haec erit prima nostra ad Patrum quaslibet autoritates exceptio, ut si quid dicant sive de Traditionibus, sive de vlo alio capite, nulla fultum aut Scriptura, aut ratione, sed solo autoris nomine, id tam facile contemnatur, quam obiicitur.

III. Deinde distinguenda erit Traditionis homonymia, ut semper. Nam quæ Patrum autoritates traditionem commendabunt, quatenus significacionem tradendorum dogmatum, ea nihil ad hanc controvrsiæ pertinebunt quæ tota est de ipsis rebus traditis. Nam sœpe sicut, ut hac ratione Traditionem Veteres appellant, etiam dogmata scripta: ut recte Antonius Sadeo obseruavit in dlp. de verbo Dei, c. 5. reg. 2. Atque huius consuetudinis exemplis plena sunt Veterum scripta: Certe Irenæus lib. 3. c. 4. Barbaros dicit traditionem diligenter custodiare, credentes in unum Deum, & in Christum qui natus est ex Virgine.

IV. Rursus, quia aliae sunt dogmatum, aliae rituum, & ut Tertullianus loquitur disciplinæ traditions: ut Catholicis illas tantum seuere exigant ad Canonem factarū literarū, has vero non ite, in iisq; magnâ agnoscent autoritatem Ecclesiæ; tertia cautio erit, ut in examinandis singulorum Patrum autoritatibus distinguamus iusus à dogmatibus sive disciplinam à regula fidei. Nec, si quanto T traditiones nominatas inueniemus, statim Papistis permittamus concludere aduersus Scripturarum perfectionem.

V. Quarto, erunt ipsa scripta unde autoritates desumentur, examinanda: genuinane sint, an supposita. Nam infinita esse, quæ nescio quo malo fati insinuauerunt se in alienam familiam, nemo iam bene doctus dubitat, siue errore factum sit, eorum qui primi libros in publicum ediderunt, ut pro autoribus autores substituerint, quod euensis credo in Eusebio Emisseno, pro Euchario, in Ambrosio pro Prospero, in Cyrillo pro Origene, in Augustino pro Fulgentio, in Athanasio pro Theodoreto. Et infinitis huiusmodi: siue dolo malo, cum recentiores iudicant suarum opinionum nulla esse in Antiquitate fundamenta, ipsi monstra fixerunt quæ Veteribus impudenter. Sic Constantino Donatione affinxerunt impudentissimi homines: Sic primis Pontificibus Romanis, Epistolas Decretales, Sic Augustino, sermones ad fratres in Eremo: Sic Petro, & Marco Liturgias: Sic alii alia plurima. Ergo hæc, quantū fieri poterit, accurate distinguenda sunt. Nā quia sola nominū autoritate nunc pugnatur, non est autem omnium eadem autoritas, sed vetustissimorum maxima, ideo necesse est, non omnibus testibus eandem esse vim testimonij, sed recentissimorum.

VI. Ad extremum cauendi sunt etiam particulares authorum nati. Nemo enim nescit non paucos, etiam ab ultima vetustate, suis virtutis laborasse, quæ non oportet in præiudicium trahi veritatis, sed cum bona via dissimilari. Ut neque superfluo imitari velimus, quæ humanam infirmitatem fedolent,

OO 3

DE CANONE.

162

VII. Edolent, in quo est *κακοζηλία*: neque maligne exagitare Patrum infirmatos, in quo est crudelitatis quedam species. Sic in aliis Controversiarum capitibus, si quæ Cyprianus in considerate sensit de Baptismo, aut Hilarius de Christi corpore, aut Irenæus de mille annis, id omne Catholici, nec imitantur, quia est contra fidem, nec insectantur: quia ortum habet ab infirmitate. Quidnigitur nos, ad eundem modum, si quid aliquibus Antiquis datus contigit vel dicere, vel scribere de Traditionibus, condonemus potius, quam adoremus?

VIII. His ita constitutis, videamus primæ aciei pompam, id est, Pontificum Romanorum. Ac primum (inquit Bellarminus) S. Fabianus Epist. 1. ad Episcopos Orientis, postquam docuerat singulis annis sacram chrisma reuocandum esse, ita subiunxit. *Ista à sanctis Apostolis, & eorum successoribus acceptimus, vobisq; tenenda mandamus.* S. Innocent. i. Epist ad Decentium. *Si instituta Ecclesia nostra, ut sunt à beatis Apostolis tradita, integræ velint seruare Domini sacerdotes, nulla varietas in ipsis ordinibus, & consecrationibus haberetur.* Hec ille: ubi de Traditionibus non scriptis agit, ac præsertim c. 3. cum docet Confirmationem etiam parvulis conferendam: & a solo Episcopo, & sub certa forma verborum. Atque adeo non scriptas eiusmodi Apostolicas traditiones esse testatur, vt nec in ea Epistola formam illam verborum adscribere voluerit, *Verba, inquit, dicere non possum, ne magis prodere videar, quam ad consultatione respondere.* S. Leo primus ierm. 6. de Quadragesima. *Apostolica (inquit) institutio, quadraginta dierum ieunius impleatur.* Et serm. 2. de ieunio Pentecostes. *Dubitandum non est, dilectissimi, omnem obseruantiam Christianam, eruditientis esse divina, & quicquid ab Ecclesia in consuetudinem est denotionis receptum, de traditione Apostolica, & de Sancti Spiritus prodire doctrina.*

IX. Baronius Annalium tomo 1. ad annum quinquagesimum tertium, nominat Stephanum, cuius contra Cyprianum fuerit illud solenne apophthegma *Nihil innouetur, nisi quod traditum est.* Puteanus addit Clementem primum traditionē appellasse Claū verbi Dei, hoc est Scripturæ, libro decimo Recognitionum. Turrianus, quū legisset Constitut. lib. 7. cap 47. *Hic sunt quos paræcis Domini prefecimus, quorum doctrina semper memoris, seruata sermones nostros: sic annotauit En Apostolica doctrina, qua testimonium tribuit traditioni doctrina Catholica per successionem Episcoporum in Ecclesia Dei relata.*

X. Respondeo prius de autoribus. Fabiani, Innocentij primi, Clementis testimonia non esse legitima: quia supposititia. Nā Decretalium farraginem quis nescit iam pridem ab omnibus doctis viris notatam esse grauissima censura? Complectitur Epistolas eorum saltem Pontificum, qui intra quatuor prima secula vixerunt, cum stylo ineptissimas, tum reb. absurdissimas, quārumlibet et eas obnoxie Turrianus tuendas suscepit. Probatio fieret prolixa adinodum si quis omnia colligeret. Nos pauca delibabimus, exempli gratia potius, quam accurate demonstrationis.

XI. Nam de stylo quid dicam? Quo vix alium inuenias magis spurcū, soridum & barbarum? Cuiusmodi profecto non erat eorum seculorum, cum lingua Latina erat adhuc vulgaris. Et quanquam discedebat in dies magis ac magis ab ea puritate, aut elegantia potius, quam docti admirantur in Cicero, Terentio, Cæsare, reliquis: tamen non abiit repente in tantâ barbarie, quod satis constat, non tantum ex autoribus Ethnicis, Seneca, Suetonio, Tacito, Lilio, aliis, sed etiam è Christianis, quorum vix unquam tanta fuit poliedri sermonis cura: & in quibus facile animaduertas inclinantis Latinæ puritatis progressus Hilariū dico, (vt antiquiores præteream) Augustinū, Prosperū, Cassiodorū, Apollinarē, Claudianum, atque alios. Ipsos etiam Romanos Pontifices posteriores, à quibus aliquid habemus certius: Leonē, Gregoriū, alias. At Lucius tertius, longe postea, et cū barbaries inualisseret, definit ob manifestum in Constructione peccatum fidem non adhibendam litetis Apostolicis: vnde glossa elicit vitium Latinitatis vitiare rescriptum: Decretalibus de Rescritis. *Ad audiendum.* Et quidem hoc argumento eo fortius est, quod omnium vñus idemque stylus est, quamvis longo annoto intervallo dissitis autoribus.

XII. Excusat Turrianus exemplo Apostolorum, qui fuerint simplicitatis magistri, & Scriptorū noui Testamenti, in quib. solœcismos & verba rudia legere licet. Sed inconsiderate. Quis n. nescit longe aliud esse barbariæ, aliud simplicitatē? Quis non distinguat solœcismos aliquando, atq; id quidē raro occurrentes à perpetua spurcitie, cōtinuisq; sordib. Certe quicunq; Græce nouit, & comparat Apostolorū scripta cū scriptis Græcorum eiusdem seculi, facile videt viros illos Spiritu plenos stylis genus elegisse, quod *ιερεῖς* vocant, & vt Hermogenes nominat, *ιερεῖς*. Sed vñlos tamen sermones à suis temporibus non abhorrente: imo ne rustico quidem, sed politiore, nec defituro sua quadam honesta modestaque elegantia. At istos impostores affectasse omnes cognoscant non obesissimæ naris, sermonis si non granditatē, certe limatulum nescio quid & concinnum, quod tamen assequi non potuerunt: eoq; ridiculi facti sunt, sicut pumiliones, quise in articulos erigunt, vt corporis breuitatem dissimulent.

XIII. Adde aliud virtū, quod nō ī barbariem redolet, sed infantiam olet. Videlicet male cōsutorū centonū rhapsodiā. Ita est: pleraq; Epistolæ variis hinc illinc comportatis partibus conterruminantur. Alexandri primi Epistola longam habet disputationem de Trinitate, transcriptam *τέττας*, ex Idacio Claro contra Varimadū. Felicis primi tercia, dimidiū in sui mutuata est, à Lucio. Fabiani tercia magnam partem sui debet Epistola Sixti tertii. In Epistola Urbani primi aliquot lineæ de Spiritu Sancto totidem verbis extant in Epistola Melchiadis, Soteriad Campanos tota constat ex Scripturæ locis nudis fortuito congestis in vnum. Eusebij tres Epistolæ vix quicquā habent præter continuum contextum Scripturæ, modo noui Testamenti, modo veteris. In Sixti primi Epistola, hæc legas, *Patrem igitur, ut superius comprehensum est, in diuinis literis genitum proprie possum nec legere possunt penitus, nec probare.* Diceres longam ea de re disputationem præcessisse: cum tamen ne verbum quidem. Victoris ad Aphricanos, sic orditur, *Semper enim in æterno consilio Dei.* An non præclare, & oratorie?

XIV. Vñ nunc experimentum acuminis, imo religionis in interpretandis Scripturis? Anacletus scribens ad Episcopos Italæ, concludit summos sacerdotes, id est, Episcopos à Deo esse iudicandos, nō ab humanis, aut præua vita hominibus lacerandos, quia Christus per se, non per alios, vendentes & ementes efecit de templo: quia Deus stetit in Synagoga Deorum, in meo autem Deus dicens, *Quia, Ego dixi, Dic estis, & filii excelsi omnes.* Quia per Prophetam dictum sit, *Deus vñzionum Dominus, Deus libere egit.* Quia Pau-

lus inquit, *Tu quis es, qui iudicas seruum alienum?* Rupsus de detactoribus Episcoporum Dominum ait dixisse, *Vulpes foueas habent, & volucres cælinos, filii a. hominis non habet vbi caput suū reclinet: id est, inquit, in talibus non habitat Dominus, nec ipsi manent in eo.* Eucharistus probat non debere aut ab Episcopo suam Ecclesiam deseriri, aut ab Ecclesia Episcopum dimitti, quia Christus dixit, *Si quis viderit mulierem ad concupiscentiam eam, iam mœchatus est eam in corde suo.* Possunt eiusmodi sexenta colligere, in quibus merito religionem quilibet pie Christianus desideret.

XV. *Ita & risponso,* Deus bone quanta! Primo notantur ad finē Epistolarū Consules, falso ut plurimum, quod quilibet deprehendat, comparans cum Annalibus Baronij. Exempli gratia: in Euaristi secunda Gallus & Bardua: in Alexandri priore, Traianus & Helianus: posteriori Helianus & Verus. In Sixti vtraque Hadrianus, & Verus. In Higinii vtraque Magnus & Camerinus. In Pij vtraque Clarus & Seuerinus. In Fabiani prima Maximus & Africanius: in tertia Africanus & Denys. Hi tamen aut omnino nō fuerunt: aut nō fuerunt sic coniuncti: aut non fuerunt eorum Pontificum temporibus.

XVI. Secundo: Clemens scribit ad Iacobum fratrem Domini de morte Petri, quem tamen Iacobo fuisse constat superitem: vel teste Baronio, qui Iacobum referat occisum anno 63. Christi, Neronis leptoni: Petrum vero anno Christi 69. Neronis 13. Sed & se Clemens præsentem fuisse assertum, cum offerebantur pretia possessionum ad pedes Apostolorum, cumque Ananias & Sapphira morte multati sunt. At Baronius horum mortem referat ad annū trigesimum quartum: & anno quadragesimo quarto primum alterius Gentilium à Petro baptizatum fuisse Cornelium. Præterea citantur à Clemente nonnulla ex Euangeliō, & Epistolis Ioannis, quæ nōdum exstabant. Scriptum enim Ioannes circa annum nonagesimum nonum, annis plus minus triginta post mortuum Petrum.

XVII. Tertio in iis Epistolis, Patriarcharum, Archiepiscoporum, Primatum, Metropolitanorum, nomina frequentissima sunt, quæ certum est, in ualuisse post concilium Nicenum: nec ea vsquam legi in illo autore non suspecto, qui ante id concilium vixerit: Ne Eusebio quidē. Antherus meminit Alexandrinorum Episcopi, & Felicis Ephesini, qui tamen eo tempore nulli erant. Fabianus loquitur de Nouato, qui Romam venisset, quem tamen constat sub Cornelio Fabiani successore, eo se contulisse. Zephrynus asservat statuta Apostolorum, præcepta Imperatorum, constitutionesq; legum prohibere Episcopos ab Ecclesiis propriis expelli, & sic adiudicia vocari: Cū tamē eo tempore nulli fuisse Imperatores Christiani, nullæ leges pro Episcopis.

XVIII. Non est necesse omnia colligere. Non possunt tamen mihi temporare, quo minus Marcelli Epistolam nominem ad Maxentium: quia si quid unquam fuit scriptum, ex cogitatione inceptus, stolidius, amentius, nihil est quod deprecari. Erat Maxentius Ethnicus, infensissimusque hostis religionis Christianæ. Hūc tamen autoritate Episcopali (si luperis placet) increpat, Et apud eū cōcionatur de charitate Christiana, nō aliter ac Paulus apud lāctos. Et docet ab Apostolis, eorūq; successorib. cōstitutū fuisse sub diuina contestatione, non debere fieri persecutions: Episcopos ad Synodos vocari, & iudicari. Non posse à Maxentio Synodum congregari abique auctoritate Episcoporum Romanorum, sed rātu aliquos Episcopos. A Clemente cōfirūt esse, ne laici aut suspecti Episcopos accusent. His scilicet grauissime expositis canonū mysteriis, infestatur tyrannidē: ac demū definīt *φάναγη*.

XIX. Quis nunc dubitet, hanc Epistolarum farraginem esse stolidissimum Impostoris alicuius commentum? Quod si est, non debent aduersarij earum auctorati inistere: nec nos eis quicquam deferre: quātum liberillas exaltent *σαλανθάραις* dīps: imo indignentur, quod frugib. vesci malum.

XVII. De Clementis Constitutionibus actū est quinto libr. Recognitiones in Apocryphis numerantur à Gelasio apud Gratianum: Reiciuntur etiā à Baronio tomo primo Annalium, ad annum quadragesimum quartum. Et quæ statim initio dicuntur de Barnaba, tanquam mendacia repudiantur ab eodē ad annū quinquagesimum primū, quia contradicunt historiæ & cōtorum. Sed hæc quantula pars est inepiatricum, vt mollissime loquar?

XX. Primo in iis Christus vix aliter appellatur, quæ verus Propheta, quod nomen etiam retinetur in Epistolis. At nouum est, incognitumque Ecclesiæ: nec fatis Augustum ad insinuandam Domini nostri dignitatem. Et quid opus erat, nouo peregrino, in proprio nomine eum designare, qui ab ipso Deo nomen habuit Augustissimum, atque adeo visitissimum, cognitissimumq; Eadem absurditas, idem affectionis pruritus in Trinitate, quam nunquam appellat nisi Trinam beatitudinem. Libro et am primo Filium & Spiritum Voluntates appellat. Erat (inquit) semper & est & erit, illud à quo prima voluntas genita semper nitate constat, & ex prima voluntate iterum voluntas.

XXI. Sed illa, etiā parum digna sint tantis mysteriis, etiā sint *φάναγη*, tamen fidem non violant. Ista vero violent, & quidem dilerte, quæ de libero arbitrio dicuntur. Nā id vñiq; sic commendatur, vt vix potuerit magis à Pelagio. Præueniri n. ab eo gratia significatur. Nam & seipsum Clemens statim initio ita constitutum fuisse dicit, vt multa inquireret de Deo & anima: Ee libr. 2. Aquila & Nicetas sibi innatum quendam erga Deum affectum qui seclera quidem Simonis exosa, cultum vero Dei amabilem faceret. Sed & libr. 4. Petrus ita loquens inducit, *Debet autem is, qui ex gentibus est, & ex Deo habet, vt diligat Iesum, proprij habere propositi, vt credat & Moyss: & rupsus Hebreus, qui ex Deo habet, vt credat Moyss, habere debet & ex proposito suo, vt credat in Iesum: vt unusquisque eorum habens in se aliud diuinum munere, aliud propriæ industria, sit ex vitroque perfectus.* Quibus verbis vix adducar, vt credam impiorum vñquam vñi Pelagiano excidisse.

XXII. Quidquid Molen dicir, cum videret ex Ägyptiorum consilio altius inoleuisse vitium immolandi Idolis, nec posse radicem mali huius excidi, immolare quidem permisisse populo Israëlitico, sed Deo soli, vt mediā quodammodo partem vitij altius inoliti resecaret: aliam vero median per aliud & aliud tempus reseruaret emendandam: Hoc, inquam, quid est aliud, quam vitiosum pronunciare morem sacrificandi Deo? Et tamen constat ex libris Mosis non permisum tantum fuisse, sed etiam præceptum. Neque ab Ägyptiis fluxisse, sciunt omnes, qui Abelem, Noachum, Abrahamum leggerunt sacrificantes.

XXIII. Petrus inducit perpetual cibum sumens seorsim ab Ethnicis, etiam nis qui se discipulos profitabantur ante baptismum. Imo vero incognitam vide auroris, quicunque tandem ille sit. Libro secundo fingitur id est Petrus Clementem non admisisse ad preces, & tamen lib. 3. orasse cum lachrymis

mis coram tota multitudine eorum, quos auertisset à Simone; destinatæque baptizare post tres mensæ.

XXIV. Sed iam fabulas consideremus, contradicentes historicæ veritati. Libro 2. Petrus interrogat de Simonē Mago, quasi viro nunquam antea sibi cognito: & querit, quibus esset moribus, quibusve actibus. At quæcumque tum fiebant (si fiebant & non fingebarunt) necesse est, nisi mentiatur liber, gesta esse annis minimum septem post mortem Christi. Sunt enim hæc Petri verba libr. 1. testantis Apostolos sèpe à Pontificib[us] rogatos, vt de Iesu differerent. Verum cum frequenter super hoc rogarerent, nos autem opportunum tempus requirerernus, septimana iam una ex passione Domini complebatur annorum. At vero Baronius tomo 1. historiam illam de Simone, quæ habet in Actis, refert ad annum Christi trigessimum quintum, hoc est, à passione secundum. Quis igitur eredat, quanto post id tempus anno Petrum ignarum fuisse Simonis? adeo ut debuerit doceri, cuius esset, quibus parentibus; quam profiteretur artem, quibus viueret moribus. Nam hæc illi omnia aperiuntur ab Aquila.

XXV. In facta illa disputatione, quæ narratur ad finem libri 1. excusantur Iacobus & Ioannes, quod cum Samaritanis duobus disputarent, habentes mandatum ne ingredierentur ciuitates eorum, neque verbum eis predicationis inferrent: quia res gesta fuisse ante Christi passionem. Nam id mandatum Apostolis datum omnes sciunt, cum primo mitterentur ad Iudeos duntaxat: postea vero abrogatum, generali mandato post Christi resurrectionem, docendi omnes gentes. Imo etiam disertis verbis Actor. 1. Eritis mihi testes & in Hierusalem, & in tota Iudea, Samariaque, & usque ad ultimas terras. Vnde 8. c. Philippus narratur prædicasse Christum in Samaria, eoque missum fuisse Petrum.

XXVI. Rursus, cum, teste Baronio, Paulus conuersus sit ad fidem anno à Christi resurrectione secundo, contentientibus omnibus Chronologis, tamen ab hoc Clemente Petrus inducitur post annum septimum, id est, post septem dies ab ea disputatione, significans sibi à quibusdam fratribus occultos nuntios delatos, quod inimicus ille homo legationem suscepset à Caipha pontifice, ut omnes, qui crederent in Iesum, persequeretur. Et Damascum pergeret, cum episcopis eius, ut etiam inibi auxilio viuis infidelium, fidelibus inferret exitium: idcirco autem præcipue Damascum festinaret, quod & illuc confusus crederet Petrum. En tibi igitur Christianos persequentem, qui iam quinque annos Christum prædicabant.

XXVII. Eiusdem audacia est, quod Abrahamum nugatur libr. 1. Creatorem cognovisse ex ratione & ordine stellarum, ut pote Astrologum. Et ante Isaacum duos suscepisse filios, quorum alter esset Iacob, alter Heliædros. Arque id quidem cum adhuc versaretur in ignorantia. Porro ex alio Barbaras gentes, ex alio Persarum populos descendisse. Cum tamen constet, & ante Isaacum solum natum esse Iacobem. Et Iacobem hunc etiam natum, postquam vocatus a Domino Abraham egressus esset ex patria. Et Barbaras gentes opponi Persis, sit inceptum, & cum etiam Persæ essent barbari.

XXVIII. Denique eiusmodi hoc est, quod dissimulatae fidei auctores facit Apostolos? Nam Gamaliel dicit remansisse inter Iudeos ex corum consilio, & ut loquitur, dispensatione: eam ob causam, ut si quando iniquum aliquid aduersum nos (inquit Petrus) aut impium molirentur, vel ipsos consilio reprimere prudenter aptato: vel nos commonerer, ut aut curare, aut declinare possemus. Eaque dissimulatione viens fingitur disputasse aduersus Apostolos publice. Satis caute, & politice: sed non satis pie. Rursum libro 10. cum Faustinum Simon immutasset imposito suo vultu; autor est illi Petrus, ut abeat Antiochiam, seque Simonem mentiatur ad penitentiam conuersum. Atque inibi multa mentiens inducitur Petrus in Colloquio cum Ambione. Nunquam id certe Augustinus probaret, qui mendacia officiosa ferre non potuit.

XXIX. Sunt ergo Epistola Decretales, sunt etiam Clementis sine Constitutiones sive Recognitiones, nullius pretii. Nunc singulos locos videamus. Fabianus agit de Chrismate; vel potius non in vniuersum de Chrismate; sed de Chrismatis consecratione, ac sit singulis annis repetenda, an vero vtrendum eo quod supererit ex anno precedente: definiens vetus Chrismæ esse cremandum, qui autem contradicunt, eos vesana sentire non sanæ. Arque id quidem tam serio, ut addiderit, Sigilis his obviare tentauerit, omnem sibi per nos, & per omnes recte intelligentes, indulgentia adiutum intelligat obseruantur. Papæ tantam severitatem! Dicas agi de præcipuo, imo summo articulo fidei, Agnosce spiritum autorem eius Epistola: qui cum agat de sola temporis circumstantia, qua nihil potest esse leuius, adeo tragicè concludat. Fato ergo de Chrismate nihil esse scriptum in Canone: at nego eam esse ullam traditionem Apostolicam: superstitionis commentum fuit potius eorum, qui se prudentiores esse putauerunt ipsis Apostolis.

XXX. Innocentius agit de ritibus quibusdam: scilicet de pace danda ante vel post confecta mysteria: de nominibus recitandis ante quam precæ sacerdos faciat: de consignandis infantibus: de ieiunio Sabbachi: de fermento per parochias mittendo die dominica: de energumenis, an possint à presbytero vel Diacono consignari: de penitentibus quinta feria ante Pascha recipiendis: de vngendis & grotis. Hæc nulla sunt fidei dogmata. Imo quædam etiam explera: & in nullo vnu, ne apud Papistas quidem. Nomina enim nulla recitantur eorum, qui oblationes obtulerunt: sed sacerdos apud se tacitus recolit, si quidem recolit. Imo non tantum hi mos exolevit, sed illud etiam de oblationibus. Solebant enim fidelium singuli offerre panem & vinum, ex quibus Eucharistia conficiebatur; unde easdem oblationes, idem Innocentius hostiam appellat Deo offerendam. Nec Pax datur, potrecto osculo mutuo inter fideles. Sed pro eo patinam sacerdos porrigit oculandam; cui pacis nomen ridicule inditum fuit. Fermentum, id est, panis benedicti nonnullus remansit vnu; imo tenuissima tantum vestigia: sed is neque mititur ad diuersas Parochias; neque in dictum est communionis cum Episcopo. Denique vñctionem extream soli administrant Presbyteri; cum tamen Innocentius etiam laicis permittat. Quo (inquit) ab Episcopo confecto (id est sancto oleo,) non solum sacerdotibus, sed & omnibus uti Christianis licet, in sua aut suorum necessitate, inungendo. Obiret autem obseruandum, hanc vñctionem applicari non sacramentum, sed genus Sacramenti. Sed ad rem; quid opus

fuit, cum de perpetuis fidei dogmatibus disputatur, obiicere temp[or]is ritus, ut nihil dicam præterea?

XXXI. Clementis locus ex Constitutionum libro 7. nihil habet de dogmatibus non scriptis: sed tantum de ratione continuandæ doctrinæ. Itaque non pertinet ad hanc controversiam. Scimus enim eandem doctrinam, qua primo ab Apostolis via voce tradebatur, postea scriptis mandabatur, ab Episcopis perpetua successione prædicandam fuisse. In 10. Recognitionum, traditionem à Petro appellati clauem verbi, non potuit legere: tantum in primo obseruauit Verbum veritatis appellati Clauem regni cœlorum. In secundo etiam Clauem scientiæ fuisse à Moysi traditam Scribis & Phariseis. In Epistola tamen Felicis de oppressione Arianorum comperi, non semper tacebimus, aperiente nobis Domino claves verbi: phrasis putida: quis enim vidit unquam claves aperiri? & tamen nihil ad traditiones non scriptas: significat enim, tandem sibi concedendam à Deo libertatem loquendi.

XXXII. Ne Leo quidem de vno agit dogmate: sed priore loco de Quadragesima: quan in ritibus numerandam vel inde constat, quod olim varia esset eius ratio inter Catholicos. Testatur Irenæus, apud Eusebium historiæ libr. 5. cap. 24. suo tempore quosdam unum diem duntaxat ieiunare: quosdam duos: aliquos etiam plures: multos quadraginta, seruato nihilominus vinculo pacis. Augustinus contra Faustum lib. 30. cap. 5. non omnes, sed fere omnes certis diebus arque temporibus, abstinerent a carnibus, & quibusdam terra fructibus. Idem Epist. 1. 8. significat à nonnullis Quadragesimæ ieiunium solui quinta feria, ab aliis non item: negatque definiti id posse, aut ex Scriptura, aut voce totius Ecclesiæ Catholicae, aut ostendi contra fidem fieri, aut mores: suaderque seruandam singulorum locorum consuetudinem. Epist. 86. pronunciat, se non inuenire ab Apostolis definitum, quibus diebus oporteat ieiunare, quibus, non. Ergo hoc totum de Quadragesima inter ritus est computandum, non vero importune ingerendum cum de dogmatibus serio disputatione.

XXXIII. Alter locus Leonis loquitur de ieiunio celebrando quarta & sexta feria post Pentecosten. Ethocurus inter ritus computandum: imo nec perpetuos, nec vniuersales: nam ne hodie quidem obseruatur à Papistis. Præterea si vniuersaliter, ut sonant Leonis verba, intelliguntur, ut significant omnia capita consuetudinem, quæ inter Christianos obseruantur, esse traditionem Apostolicam, omnino à mendacio excusari non possunt. Quis enim nescit, multa procedente tempore instituta? Imo negabat Augustinus se reperiisse ab Apostolis vlos definitos esse ieiuniorum dies. Et festa sunt infinita, quæ recentia sunt, ut alia multa prætermitteantur. Denique ipsi Papistæ distinguunt traditiones Apostolicas ab Ecclesiasticis.

CAP. XVII.

De Conciliorum autoritatibus pro Traditionibus.

I. H[ab]erant Pontifices Romani. Sequuntur Concilia. Concilium (inquit) Bellarminus antiquissimum & celeberrimum Nicænum primum ex doctrina non scripta damnavit heresim Arii, ut diserte testatur Theodoretus libr. 1. historiæ cap. 8. Etsi enim quædam Scripturæ poterant adferri contra Arium: tamen, quia Arius etiam proferebat Scripturas, ex doctrina non scripta, sed tradita, per manus Patrum sibi in Ecclesia succedentium, eum damnauerunt. Nicænum secundum actione 6. tom. 4. Quod autem, inquit, cum multis aliis, quæ in Ecclesia obseruantur sine Scriptura, nobis imaginum veneratio tradita sit, ab Apostolorum temporibus late per historias traditum est. Et Action. 7. in fine sic habet, Si quæ traditionem Ecclesiæ, sive cripto, sive consuetudine, valentem non curauerit, anathema sit. Idem repetitur in Concilio octavo generali actione octaua: & post actione ultima, canone 1. profitentur Patres seceruatuos omnes Traditiones, non solum Apostolicas, sed etiam Ecclesiasticas. Tria igitur vniuersalia Concilia Bellarminus nominat; primum, septimum, & octauum. E quibus septimum etiam Hosius, & Iesuiti in disputatore Ratisbonensi.

II. Ex his Conciliis deo postrema frustra nominantur. Sunt enim Idololatriæ: nec magis digna quæ à Christianis nominantur, quam Arius, aut Ephesinum ἀντεπέδον, & similia. Enimvero illos Episcopos oportuit omnino ad traditionem confugere: quomodo enim ex Scripturis suam illam sive τιθλωλατρείαν stabiliant, sive οὐγρολατρεία? Sed non sequitur, si non sit Imaginum veneratio inter dogmata scripta, ideo Scripturas non continere totam salutis doctrinam.

III. De Nicæno primo, respondeo, falso citari: neque verum esse in eo Arius esse sive refutatum, sive damnatum ex non scripta doctrina. Et sane quid opus erat sanctis illis Patribus Traditionum subsidio, cum abundarent præsidia Scripturarum? Nam ne ipsi quidem hodie Papistæ ad Traditiones configunt, nisi cum desunt Scripturæ: Et abundasse testimoniis scriptis Catholicos contra Arianos ipsi Iesuitæ non negant, ut obseruauimus capite duodecimo huius libri. Sed proferebat etiam Arius Scripturas; Ita sane. Sed quid tum? Ergo ne non potuit è Scripturis damnari? Imo diabolus Dominus noster non aliis armis fregit; qui tamen Scripturas impudentissime torquebat non minus quam Arius.

IV. Sed tamen ex doctrina non scripta damnatum fuisse Arium, deferre testatur Theodoretus. Imo nusquam Theodoretus. Quis igitur Christophorus; qui cum suæ Criticæ nimis indulget: imo vero suam Criticam infligit in Papis migrationem, Theodoretum nobis hoc loco & corrupte Graece, & perniciens Latine: ut haberent nostri Iesuitæ quo sibi delicias facerent. Placet autem inquirere paulo diligenterius.

V. Theodoretus partem recitat Epistola Athanasii ad Afros: in qua

hæc verba, οἰαττότοις εἰσηγάδων μὲν θεοσεβίας εἰρούμενοι λέξαν κατεῖδων.

Christophorus vertit. Quapropter ex non scriptis vocibus pie tamen excogitatis condemnati sunt. In quo duplex est error: Nam & ειρούμενοι, non excogitatis significat, sed intellectas: & οἰαττότοις, satis audacter mutauit in οἰαττότοις, scriptas in non scriptas.

VI. Est tamen, fateor, in editis operibus Athanasij vox οἰαττότοις: sed

totus etiam locus alter legitur: debuit autem Christophorus, si vo-

luit, sincere emendare; non unam duntaxat vocalam arripere reliquis omnino neglectis. Sic ergo legitur: *νόσησαν μοις ἀντί, ὅν ἀρρεφός εἰτι εἰ λίπει,*
λέγεται παράσταν μετόποι. Εἰς ἀρρεφόν αἰσθησίας (*ἀγένεφα* ἡ τὸ ἄρρεν
δύτη, γῆς τὸ λόπον τὸν λόπον) αἰτοῖται, ὅπερ ἀρρεφόν μετ' εἰσθείας νομί-
μων λέγεται καὶ εἰπεῖσθαι. Hæc ego sic interpretor: Nannius enim non iatis-
facit. Eorum autem obmurmuratio, quod ea voce non sint scripta, ab ipsis etiam
arguitur esse vanæ: Cum enim ex non scriptis impietatem suam instruant (sunt
enim non scripta, & illud ex non existentibus: Et hoc erat tempus quando non
erat) tamen conqueruntur, se ex non scriptis vocibus pie intellectis da-
mnari.

VII. Apud Eusebium vero paulo aliter: καὶ ὁ γενιστὸς αὐτὸν ὅπῃ ἀγράφει εἰς τὰ λίθεα, ἐλυχθεὶς παρὰ αὐτὸν μάζαις, οἱ ἀγράφων αἱ σεβαστέες (ἀγράφαζον τὰς σταῖς τους, καὶ τὸ λίθον τὸν σὸν λίθον) αἰπῶνται. Άρτα τοῦ ἀγράφων μετ' εὐσεβίᾳ εἰνοχόρων λιξεῖσαν κατεργάζονται. Eorum autem obmurmuratio quod eae voces non sunt scriptæ, ab ipsis etiam arguitur esse vana. Ex non scriptis impietatem suam instrui accusantur, sunt enim non scripta, & illud ex non existentibus, & hoc erat tempus quando non erat. Propterea ex scriptis pie intellectis vocibus condemnatis sunt.

I X. Et tamen vetum erat, Arianos conqueri Voces illas, quibus concepta erat in eos lata sententia, non esse scriptas: atque adeo id impense calumniabantur. Proinde nihil est absurdum in priori lectione, quæ hanc ipsam Arianorū querelā, significat; & retundit pet *avanzare*, videlicet, quod ne ipsis quidē abstinerent à non scriptis vocibus. Sed quid hoc ad rem? Nam et si vocibus nonnullis vñ sunt Patres non scriptis: non tamen vñlis dogmatibus. Imo diserte restatur Athanasius, has voces non scriptas id ipsum significare, quod colligebatur è Scriptis. Non potuit igitur hic sensus, esse Traditio non scripta.

C A P. X V I I I .

De Græcorum autoritatibus pro Traditionibus, sub Ethnicis Imperatoribus.

I. **S**equuntur tertio loco Patres Græci. I G N A T I V S apud Eusebium lib. 3. historiae c. 36. hortabatur omnes Apostolorum Traditionibus tenacius inhærente; quas Traditiones (inquit Eusebius) cautelæ gratia etiam scriptas se afferit reliquisse. Ex quo sequitur eas ab Apostolis scriptas non fuisse. Sic Bellarminus: Et citat eundem locum Baronius ad annum Christi quinquagesimum tertium: censemque non significari priuatum aliquem commentarium de Traditionibus, sed undecim Epistolas ad diuersas Ecclesias.

II. Respondeo, locum in Graeco contextu ad hunc modum se habere.
Tas n̄, πόλιν εἰς ἐπισθήμει τα εγνίας την διὰ λόγων οὐδεὶς εἴη συντοπίος ἵπ-
φωνις, εἰς τεττάς μάλιστας. τοφουλάτης της αἱρεσίος άρχει τέτοι τον αὐ-
θικόντον. Εἰπειον ολαζόντος παρθένε, τετραντάπετεταύτων εὐθέτης ή η Αποστολων
προδόσιων, ὡς ταῦτα αὐτούς μηδέποτε γέρεις μηδέποτε γέρεις μηδέποτε γέρεις
κανονίζεται. Ea verba Bellarminus recitat è Ruffini versione. Singulas quas-
que digrediens Ciuitates, Ecclesia populos Euangelicis cohortationibus edocebat
in fide persistere, & obseruare se ab hereticorum contagis, qui tunc primum copio-
sius cœperant pullulare, &, ut diligentius ac renaciens Apostolorum Traditioni-
bus inhererent, quas Traditiones cautele gratia, & ne quid apud posteros rema-
neret incerti, etiam scriptas se afferit reliquisse. Baronius vero Christophorus
num maluit: qui sic expreslit, Ecclesiæ ciuitatis ciuitatis, ad quam forte pro-
ficietur, familiaribus colloquijs prijsque horatibus confirmauit: ac primum
ut hareses, qui iam tum primo nasci & emergere cœperunt, maxime precaue-
rent, sedulo admonuit: deinde horatibus est, ut Apostolorum traditioni mordicus
adhæserent. Quam quidem asseveranter testificatus, quo tutius posteritati re-
seruarentur, necessario scribitis mandandam existimauit.

III. Sed utique male locum vertit : Rufinus quidem suo more liberius, quam verius : Christophorus nescio quam ob causam : nisi forte, quia erat Papista. Mitto alios errores leuiusculos : sed hi non sunt praeterendi. Primum, traditiones Rufinus reddidit ; cum tamen Grace sit a φ $\delta\sigma\tau\alpha$ numero singulare. Hæc autem non leviter differunt : quia pluralis numerus, multa capita comprehendit, ac proinde res ipsas significat :

singularis autem referri potest ad rationem sive modum tradendi res ipsas. Secundo; posteros Rufinus nominauit, postque eum Christophorus posteritatem, quorum tamen neutrum Graec legatur; & est prater Eusebii Ignatique mentem. Tertio Rufinus testatum dicit Ignatium, se eas Traditiones scriptas reliquisse: Christophorus autem, ex stimasse scriptis mandandam: At utrumque falsum est. Neque enim vel de se loquutus est Ignatius: vel διατυπώσαι significat scriptis mandare. Quarto uterque Interpres peruertit seriem syntaxinque verborum: Nam cum scriperit Eusebius, ιατρὸς φυλακίαν ἐγγέφων οὐδὲ μαρτυρεύματα διατυπώσαι ανέκουντο: isti sic interpretantur, ac si legissent οὐδὲ μαρτυρεύματα ιατρὸς φυλακίαν ἐγγέφων διατυπώσαι αὐτοχθόνην ήγεντα.

IV. Ego sic verto, Ecclesiæ quas per singulæ ciuitates iniunxerat, viua vocis homilis & adhortationibus confirmans, ante omnia & maxime admonebat cauendas hereses, qua tum primum orirentur & pullularent: atque hortabatur ad mordaces retinendam Apostolorum Traditionem, quam, caueat & gratia, etiam scriptis obtestatus, exprimi necesse putaret. Tò διὸν ἐσθια, quia nunquam legi pro scriptis mandare, ita sum interpretatus, vt significet opere ipso exprimere Traditionem, vt ne sit in sola prædicatione & voce: quomodo, nisi saltor, cognato verbo εὐηγγέλιον Clemens Alexandrinus vñus est Stromaecon 7, cum dixit εὐηγγέλιον, τò βελτior, exprimere id quod optimum est. Sequuntur etiam sum ordinem verborum; vt τις πρὸς φαλαίσαντι γεγόνει επερτυραιός, significet, Ignatium non tantum viua voce hortatum Ecclesiæ, vt adhaerent traditioni Apostolorum; sed etiam scriptis viua voce certioribus esse contestatum.

V. Itaque nihil est incommodi in hoc Ignatii apophthegmate. Nam & nos consultissimum putamus, re ipsa exprimi Traditionem Apostolorum, nec ab ea vel latum vnguem discedere. Sed eam Traditionem in non scriptis esse dogmatibus absit, ut nullus dicat Catholicus. Et sane, quandoquidem illam Traditionem Ignatius opponat haeresibus; iis in quaum haeresibus, quæ tum temporis inuehebantur; facile est coniicere, quam Traditionem intelligat. Nemo enim, tum temporis haeticus, quæstionem mouebat de Quadragesima, de ordinibus minoribus, de die Dominica, quas in Ignatii Epistolis Traditiones Bellarminus obseruauit: sed de præcipuis articulis fidei, contendebant Simon, Cerinthus, Meander.

V. Ignatium PAPIAS sequitur à Cano productus testis ex eodem libro, Eusebianæ historiæ c. 33. Is Græce sic loquitur: οὐ γὰρ τοῖς ταῦταις λιγεστοῖς ἔχειν ἀπόπειρα πολλά, ἀλλὰ τοῖς ταῦταις διδάσκεσσιν, οὐ δὲ τοῖς αἰδοντοῖς εὐθελαῖς μανιουρούσισιν, αἴτια τοῖς τοῖς ταῦταις Κυρίος τῇ πίστι δεδοφρόνις, Καὶ τὸν αὐτὸν τοῦ Χριστοῦ καὶ αἰδητοῖς εἰς τὴν πανταχοῦ παραπομπὴν τοῖς ποιεῖσθαι τοῖς ἐλλειποῦσιν τὸ πειστεύτηραν αἰνέαντον λόγους, πίστις αἱρέσεων, ἡ πίστις εἰπειν, ἡ πίστις πίστις, ἡ πίστις Θωμᾶς, ἡ πίστις Ιωάννης, ἡ πίστις Ματθαῖος, ἡ πίστις Ιωάννης, ἡ πίστις Ιωάννης εἰς τὸν Κυρίον μαθητῶν, ἡ πίστις Ιωάννης εἰς τὸν Χριστόν, ἡ πίστις Ιωάννης εἰς τὸν Κυρίον μαθητῶν λέγοντον, οὐ γάρ ταῦτα οὐδὲ βιώσαντος πειστεύτην μὲν οὐ φέλειν ιωτελαμβανοῦσσαν τὰ διδόμενα Φωνῶν, οὐδὲ μαρτυροῦσσαν. Christopheronus reddidit: Non enim (ut vulgus hominum solet) illi qui multa dicunt, sed qui vera docent oblector: neque ex illis qui aliena est noua mandata commemorant: sed ex his qui recordatione renouant ea quæ sunt per fidem tradita, et ab ipsa veritate profecta, voluptatem capio. Si quis presbyter mihi forte occurrebat, qui cum Apostolis versatus fuisset, dicta Apostolorum ab eo diligenter sciscitabatur: nempe quid Andreas dixisset, quidve Petrus, quid Philippus, quid Thomas, quid Iacobus, quid Iohannes aut Matthæus, aut quis alius Domini Discipulus: quia denique Ariston, et Ioannes presbyter, qui in numero discipulorum Domini habebantur, logouit si fissent. Neque enim ea quæ ex libris petebantur, tantum mihi subsidiū allaturum existimauit, quantum ea quæ accepseram ex hominum voce, et sermone qui adhuc in vita manebant.

VII. Mitto interpretationis C_αθάλμα_τ: vt quod aliena & noua man-
data dixit, pro ἀπόστολον: & per fidem tradita; pro fidei tradita τῇ πίστι δι-
δοφίᾳ: & quod pro εἰς τῷ και παρεκκλησίᾳ περιβούτεροι, corre-
xit, vt obseruat Leouardiensis, εἰδέ τοι καὶ οὐ περιστερών παρεκκλησίᾳ
τῆς Αποστολοῦ, nulla necessitate, nisi forte vetera exemplaria proferat: &
quod presbyterum dixit, pro seniore: vix enim videtur officii nomen esse,
sed ætatis potius: sic enim solent præterita repeti ab ætate prouectioribus:
& denique quod pro viua & manente voce, substituit, sed sermonem eo-
rum qui adhuc in vita manebant: quia vidit in epte viuam vocem appella-
ri manentem, qua tamen nihil sit fugacius. Hæc, inquam, non vrgeo: obi-
ter tantum annotari volo, vt hoc experimento admoneam, quantum huic
Interpreti deferendum sit, quem supra celos Leouardiensis extollit. At
que id quidem non, vt eius laudibus iustis quicquam detraham; sed vt vi-
deant omnes, si quando à me in cœbus grauioribus (vt accidit iam aliquo-
ties) eius fides surgilletur, non esse vitio imputandum.

VIII. Respondeo, hoc loco Papiam comparare non dogmata dogmatis, diversa diversis; ut alia se ex Scripturis didicisse testetur, alia tantum viua voce: sed duntaxat traditionem traditioni, hoc est, varias descendit rationes. Posse autem eadem dogmata vitroque modo tradi, nescit. Papias igitur existimabat quidem viuam vocem sibi esse utilorem, quod & hodie quoque nonnullis contingit: imo vero pene omnibus, qui cum in Scripturarum lectione sint aut segniores, aut tardiores, opus habent viuæ vocis aculeis. Sed vtrum ex iis quos interrogabat, alia quædam disceret dogmata fidei, quæ non tradatur in Scripturis, hoc vero si dixisset potuisset videri Papista.

IX. Quanquam eius in Traditiones tantam propensionem merito spectans nobis ipse reddidit Eusebius, eodem capite, ut alias obseruamus. Sicilicet, quam nonnulla cum testatur, quasi Traditione non scriptae ad se peruenisse dicere, quæ peregrinas quafdam. Seruatoris parabolæ, nouas doctrinas, commentariæque fabulas redolebant. Quare si quid illius ardenter sensit, duriusque script de Traditionibus, numeretur inter eos, quos in veteribus dissimulare debemus, non imitari.

H E G E S I P P U M Bellarminus profert, qui (*vt est apud Eusebium lib.*
4. Historia c. 8.) Apostolicas Traditiones quinque libris comprehendit
qui, et si modo non existent, tamen satis indicat hoc testimonium, Aposto-
los non omnia scripsisse quæ docuerant.

X. Sed Bellarminus nihil legitime concludit. Quæ enim ratio cordatum viris persuadebit, si quinque libros Egesippus scriperit de Traditionibus

LIBER NONVS, CAP. XVIII

16

Apostolicis, ideo non omnia dogmata Apostolos scripsisse? Nihil enim prohibet, quominus de iisdem scriberet: cum hodie tot librorum myriades prodierint Scripturas exponentium, illustrantium, confirmantium. Ceterum nihil aut Eusebius aut Egesippus vel cogitarunt vel dixerunt de Traditionibus non scriptis: sed de continuata successione eiusdem doctrinæ, quæ ab initio tradita fuit ab Apostolis. Nam Eusebius eum dixit: πειπου γραμματον την απλανην οδηγον την αποτελεσθην εγραφαν απλαστην σων την γραφην επωμηνευσθαι. In quinque libris erroris nesciam traditionem Apostolicæ prædicationis simplicissimo stylo commorasse. Non erat autem farrago variarum traditionum, ut sunt hodi apud Papistas, Rationalia, Pontificalia, & similia: sed erat historicæ narratio continuata Ecclesiæ à Christo ad autoris tempora.

XI. Id patet ex Hieronymo in Catalogo Hegesippus (inquit) vicini Apostolicorum temporum, omnes à passione Domini, usque ad suam etatem Ecclesiasticorum altiorum texens historias, multaque ad utilitatem legentium pertinentia, hinc inde congregans, quinque libros composuit. Patet rursus ab ipso Eusebio, qui hoc eodem loco vnum se dicit Hegesippi testimoniis: & sicut nominatum inuenias libro 2. cap. 22. & libro 3. cap. 12. & 15. sed semper in rebus historicis. Itaque nihil iam mirum, si multa complexus est, quas nusquam scripta sunt in sacris libris: sed nobis sufficit Iesuitæ fraudem de texisse: qui traditionis nomine abutitur, tanquam significaret aliquid dignatum, quæ rameu nihil pollicetur nisi historicum.

XII. Interim obseruemus, ex Bellarmino confessione quinque illius Hegeſippi libros, qui proxime vixit post Apostolos, non exſtare. Ne qui fraudem faciat deinceps nominatis illis quinque Hegeſippi libris, qui hodie circumferuntur de Excidio Hierosolymitano. Non eſſe enim hos eosdem cum illis, patet, quia non continent historiam à Christo ad Antonini Pij tempora; ſed à Maccabæis ad Hierosolymorum deſtruptionem ſub Tito. Nec in iis reperias τὴν ἀπόλειτην καὶ θραύστον Ἀποκάλυψην, quam Eusebius nominavit, quo cunque tandem modo eam interpreteris. Denique tum alia collegit argumenta Laurentius Renatus præfatione sua in eos libros; tum hoc, quod iſte quisquis eſt Hegeſippus memipi Constantinopoleos, ſive noua Romæ veteri exæquata; quo euincitur eum vixisse post tempora Constantini Magni.

XIII. POLYCARPI apud Eusebium libr. 5. historiæ cap. 20. referebatur verba, quæ dicta à Domino ab Apostolis ipse audierat, & de visitationibus eius ac doctrina: & Irenæus, quæ Polycarpus tradebat, describebat non in charta, sed in corde suo. Hic igitur, ait Bellarminus, certum est agere de Traditionibus non scriptis.

XV. Respondeo igitur, hæc verba non scriptis dogmatibus non facere. Ratio est gemina. Prior, quia aliud sunt *diatribæ*, aliud dogmata: illa enim pertinent ad docendi rationem, hæc vero ad ea ipsa quæ docentur. Recitatbat ergo Irenæus, quomodo viua voce Polycarpus tum doctus esset ab Apostolis, tum alios doceret: sed non confititur inde, ea quæ sine apostolis didicerat, siue ipse alios docebat, non fuisse dogmata scripta.

XVI. Bellarminus instat, si de scriptis ageretur, nihil singulare dicidit Polycarpo: nam quilibet potest referre dicta à Domino, quæ in Apostolis legit. Imo, inquam, hoc singulare dicitur, quod ipse suis auribus Apostolos audisset; quod paucis eius temporis acciderat: imo nullis qui eum tempore viuerent, cum Irenæus scribebat. Noluit igitur Irenæus Polycarpum laudare, tanquam qui singularem aliquam doctrinam didicisset a Apostolis, quæ siue scripta non esset, siue alius non communicata: sed quæ ipsos Apostolos vidisset, atque audisset.

XVII. Altera ratio est, quia subiicit Irenaeus diserte ea quæ Polycarpus sic narrabat, fuisse πάντα σύμφωνα τοῖς γραφέσ, confona Scripturam omnia. Ergo inquam, ea dogmata, quæ iis Polycarpi verbis non seriptis, sed viua voce expressis, hauitisque non à Scriptura, sed ab Apostolorum viua voce, eainquam, dogmata, quæ iis verbis significabantur, illaque concionibus ad multitudinem explicabantur, non erant non scripta.

XVIII. Bellarminus tamen negat hanc consequentiam: aliud enim esse consonum Scripturæ, aliud posse probari ex Scriptura. Omnem veram traditionem; immo omnem veritatem esse consonam Scripturæ, cum verum à vero dissonare non possit, nec tamen omnem veritatem probari.

verum a vero distinare non possit, nec tamen omnem; veritatem probare posse ex Scriptura.

XIX. sed hanc instantiam eleganter soluit VVhitakerus & apposite d' stinguens, τὰ σύμφωνα δὲ τὰ μὴ ἀσυμβάντα. Et omnem quidem veritatem esse Scripturæ τὸν ὀντούφαντον: at non esse tamen omnem veritatem Scripturæ τὸν αὐθαντον. Exempli gratia, esse in Nou's Indis autifodinas, non esse quidem αὐθαντον, hoc est, dissentiens, siue contrarium Scripturæ aliquoquin alterutrum opotteret esse falsum: sed ne consentiens quidem. Cum igitur Irenæus non dixerit, ea quæ Polycarpus narrabat non fuisse distina; sed diserte dixerit fuisse confona Scripturis, αὐθιδίοντος & inutilis est illud Bellarmini τὸν αὐτὸν.

XX. Et sane non solet tam late produci *ανυφωτια*, vt, quæ communis subiectum non habent, & non de eodem idem pronunciant, ea *ανυφωτα* dicantur. Quis enim non rideat cum, qui asserat Prolomai Almagestum consentire Vitruvii libris de Architectura? Aut Euclidis Elementa Hippocratis Alphorismis? aut Aristotelis Organum, Theophrasti historia plantarum? Quamvis ea esse possint non dissona: Sed *ανυφωτια* non solum in *Πλαστικη* & *Συστονια*, cum de *Celsare* eadem parceret.

et si aliis verbis. Thucydidem & Diōdorū ſiculū; quōrum vterque de
bello Peloponnesiaco eadem traxit.

XXI. Nec alio sensu vñ sunt hac voce Veteres. Irenæus ipse libr. 2.
cap. 47. Si ergo secundum hunc modum quem diximus, quedam quidem qua-
stionum Deo commiserimus, & fidem nostram seruabimus, & siue periculo per-
seuerabimus, & omnis Scriptura à Deo nobis data consonans nobis inueniesur;
& parabola his quæ manifeste dicta sunt consonabunt, & manifeste dicta absolu-
ent parabolas. Sensus est: Nos, cum loquemur de rebus fidei, idem doce-
bimus quod Scripturæ docent: Item parabolæ, id est, obscuriores loci;
non aliud significabunt, quam manifesti: imo manifesti absoluunt, id est,
interpretabuntur obscuros. Sic Tertullianus in libro aduersus Iudeos
Consonantiam Scripturarum bis nominauit, hoc est diuersorum locorum
de Christo venturo consensem.

XXIII. Ex hoc igitur perpetuo vsu, quis iam non videt Irenæi mentem esse, vt diceret Polycarpum, cum eas Apostolorum *Διαλέξεις* recitaret; et si omnino alijs verbis vteretur, tamen de iisdem capitibus eadem definitio, quæ iam ante s. tipta erant? Exempli gratia; si in sermonem incidit aliquando Lazari suscitati, tum ille potuit dicere, se eam historiam audisse à Ioanne: & vel suis vel Ioannis verbis auditoribus exponere, sed eadem narrans quæ nunc legimus c. II. Euangeli secundum Ioannem. Ac proinde, et si narrabat historiam viua voce, quam itidem non ex s. scriptis didicerat, sed ex viua voce Ioannis, tamen nihil narrabat non scriptum. Quare hic locus Traditionariis non prodicet.

XIV. *I* **V** **S** **T** **I** **N** **V** **S** in fine secundæ Apologiae, posteaquam exposuit multa de Christianis, & inter alia quædam non scripta, ut quod conueniant singulis Dominicis, & post lectionem Scripturarum & concessionem offeratur & consecretur panis & viuum aqua temperatum, & quod non licet ut modo participare de Eucharistia, nisi post Baptismum, & alia, subiungit statim, *Postridie Saturni, qui dies Solis est, cum Apostolis discipulis que suis apparuerit, hæc illis tradidit, que vobis quoque consideranda permittimus.* Hæc Bellarminus. Baronius ex libro Questionum & Relponsum: quæst. 18. recitat. Porro à quibus orationem Ecclesia accepit, ab eisdem quoque vbi orare solerent, consuetudinem accepit, à sanctis nimis rur Apollini acie autem de Christianis quæ ad Oriens.

statis: agit autem de Christianis, qui ad Orientem versi precabantur.
XXV. Respondeo, haec esse extra rem. Nos enim non negare vllas esse omnino Traditiones non scriptas: sed tantum vlla esse fidei dogmata non scripta. Ceremoniarum autem minimam patrem scire continet in libris Canonicis. Itaque et si consulitissimum credamus, si puerissima convergantur, tamen experientia docuit, harum instituendarum, antiquandarumque penes Ecclesiam esse. Itaque conuentus diei Dominicæ, ordo celebrandæ Eucharistie: aquæ infusio, conuersio ad Orientem: cum nihil aliud sint quam ritus, potuerunt omitti, in disputatione de dogmatibus. Quamuis ille Questionum liber, in quo de Oriente definitur, non potest esse Iustini: cum in eo nominentur Irenæus, Origenes, & Manichæi, qui Iustino cogniti esse non poterunt.

XVII. Et tamen conuentus solitos fieri die Dominica, alias docimus elici è Scriptura : Offerri Eucharistiam post lectiones & concionem, puto probari posse ex vsu veteris Ecclesiæ, quem Lucas describit Acto. 2. Erant perdurantes in doctrina Apostolorum, & communicatione, & fractione panis, & precibus. Sane preces in Institutione praecesserunt communionem. Nam Christus εὐχαριστούσελαστ, postquam gratias egisset, frēgit panem. Non debere autem offerri nisi baptizatis, concluditur è Scripturis. Non est enim offerenda nisi fidelibus, atque iis quidem qui possunt se ipsis probare, teste Paulo : At ex vsu Apostolorum, apparet fideles statim atque crediderunt, baptizatos esse. Sed & Paulus prioris ad Corinthios 12. nos omnes in unum corpus baptizatos esse dicit, & vna potione potatos; prius, inquam, baptizatos, tum secundo loco potatos. Quod ad ordinem accipiendorum Sacramentorum cur non referatur?

XXVII. Sed IRENÆO valde se iactat tota Papistarum cohors, Multa (inquit Bellarminus) præclara de Traditionibus dicit. Recte inquam: sed cuiusmodi Traditionibus Scriptis, an non Scriptis? Deinde, dogmaturne an rituum? Nam ea si non distinctæ considerantur, sophisticè, ut iam sœpe monui, disputatur. Ergo cuiusmodi sint ea pta. lata videamus. Is igitur libri, cap. 2. dixerat, hereticos non posse onuinci ex Scripturis, postea capite tertio enumerauerat Romanos Pontifices à Petro usque ad Eleutherium, ut ostenderet esse in Ecclesia continuatam successionem Episcoporum conseruantium Traditionem Apostolicam. Post hac omnia capite quarto, tandem sic scribir. Tamen—

non oportet adhuc querere apud alios veritatem, quam facile est ab Ecclesia sumere: cum Apostoli quasi in depositorum diues plenissime in eam conulerint omnia que sunt veritatis, ut omnis quicunque velie sumat ex ea potum vita. Hac est enim vita intritus: omnes autem reliquias sunt & latrones: propter quod oportet deuincere quidem illos: que auctor sunt Ecclesia, cum magna diligentia diligere, & apprehendere veritatis traditionem. Quid enim, et si de aliqua modica questione disceptatio esset, nonne oportaret in antiquissimis recurrere Ecclesiis, in quibus Apostoli conuerterantur? & ab eis de presenti questione sumere quod certum & re liquidum est? Quid autem, si neque Apostoli Scripturas quidem reliquistent nobis, nonne oportaret ordinem sequi Traditionis, quam tradiderant ita quibus committebant Ecclesiis? Cui ordinationi assentient multa gentes Barbarorum eorum, qui in Christum credunt sine charactere vel atramento scriptam habentes per spiritum in cordibus suis salutem. & veterem Traditionem diligenter custodiens. His verbis addit Bellarminus haec ex libri 4. c. 43. Qui successionem habent ab Apostolis, cum Episcopatus successione charisma Veritatis certum, id est, veram Scripturarum intelligentiam, & universam doctrinam Evangelicam. Hac Bellarminus recitauit magnificientius, quam fortius:

XVIII. Primo, non posse ex Scripturis conuinci hæreticos, non Irenæi dictum est, sed Bellarmini figura. Tantum dixit, Cum ex Scripturis arguantur, in accusationem conuertuntur ipsarum Scripturarum. Quod si Bellarminus, quo est ingenio, intelligi non posse conuinci e Scripturis: quid causa dicet, quoniam & Catholici negent hæreticos conuinci posse ex Traditione? Nam legitimus eodem capite, Cum autem ad eam iterum Traditionem qua est ab Apostolis, aduersantur Traditioni. Et paulo post: Euenit itaque neque Scriptura iam, neque Traditioni consentire eos. Quod si hoc est absurdum, cur speret se nobis sua somnia probatur? Maxime cum ipsius Irenæi contra laborem habeamus præ oculis, qui in eiusdem libri præfatione profitetur se illatum e Scripturis ostensionem: & cap. 5. post absolutionem ad Traditione sermonem, quem inchoauerat capite tertio, significat se aggredi disputationem ex Scripturis. Traditione igitur (inquit) qua est ab Apostolis sic se habente in Ecclesia, & permanente apud nos, revertamus ad eam qua est ex Scripturis ostensionem. Atque ab eo loco ad finem usque totius operis disputare pergit ex solis Scripturis: hoc est, tribus integris libris, cū Traditioni concessis duntas, duo capita libri 3. videlicet tertium & quartum. Quæ causa iusta potuit Erasmo videri, vt diceret, solis Scripturarum præsidio pugnasse Irenæum aduersus cateruanum hæretorum, in Epistola ad Tridentinum Episcopum Irenæo præfixa.

XIX. Secundo, ab Irenæo Traditionem appellatam dico, continuationem scriptorum dogmatum: non vero quorundam non scriptorum ad inuentionem. Et probo his argumentis. Primo, quia Traditionem opponit hæreticus sui temporis; Atque errabant in capitibus dogmatum scriptorum, de Deo, de Christo, de Creatione, & similibus. Secundo, quia omnem horum hæreticorum impietatem prolixe refutat ex Scripturis, tribus usque dixi libris integris: Cum tamen ne unum quidem caput sigillatim ac nominati ex Traditione examinat. Tertio, quia, ut alias dixi, cum de Barbaris loquitur, qui sine Scriptura didicerant Euangelium, ex sola Traditione, tunc exponens eorum fidei articulos, non alias nominat, quam quos Catholicæ omnes credunt, hæustos ex Scriptura. In unum Deum credentes (inquit) fabricatorem cœli & terra, & omnium qua in eis sunt, per Christum Iesum Dei Filium. Qui propter eminentissimam erga figuratum suum dilectionem, eam qua est ex virginie generationem sustinuit, ipse per se hominem adunans Deo, & passus sibi Pontio Pilato, & resurgens, & in claritate receptus in gloria, venturus Salvator eorum qui saluantur, & index eorum, qui iudicantur, & mittens in ignem aeternum transfiguratores veritatis, & contemptores Patris sui, & aduentus eius. Similiter, c. 3. Clementem Romanum Corinthiis dicit annunciasse, Traditionem ab Apostolis receptam, & statim addit capita, unum Deum omnipotentem, factorem cœli & terra, plasmatorem hominis, qui induxit caraclysum, & aduoauerit Abraham, qui eduxerit populum de terra Ægypti, qui colloquutus sit Moysi, qui legem disposuerit, & Prophetas misserit, qui ignem preparauerit Diabolo & Angelis eius. Erant igitur haec capita Traditionis eius de qua Irenæus loquitur: atque ea omnia capita sunt scripta: Ergo non intellexit aliud per Traditionem, quam quod dixi. Quarto quia idem dixit, Quid autem, si neque Apostoli quidem Scripturas reliquistent nobis, nonne oportebat ordinem sequi Traditionis? Nam ea verba significant eadem discitum a Scripturis ab ordine illo Traditionis: Restat ergo, vt Traditionem non scriptam dixerit dogmatum scriptorum, non vero Traditionum non scriptarum.

XXX. Reluctatur tamen Bellarminus, falsum assertens Traditionem intelligendam eorum dogmatum tantum, quæ in Scripturis inueniuntur. Erhabet haec argumenta. Quia c. 2. 3. & 4. doceat Irenæus non esse aliam viam perueniendi ad veritatem, quam consulendo Ecclesiis, in quibus est successio Episcoporum ab Apostolis, & considerando quid ibi doceatur, & quam dicant illæ Ecclesiæ esse Apostolicam Traditionem. Vult igitur Irenæus Traditionem latius patere, quam Scripturas, & sensum Scripturarum difficultum, non ex Scriptura, sed ex Traditione haberi, ita ut Traditione sola sufficiat, Scripturæ autem non sufficient. At falsum esset hoc totem, si nihil aliud Traditione contineret, quam id quod evidenter colligitur ex Scripturis.

XXXI. Enimvero, quid mentiri aut iuuat, aut prodest? Siccine disputatione de religione, Papistis est solenne? Nimirum, non potest mendacium veritate stabiliri: itaque à mendacio mendicat auxilium. Esto id sane: vt qui sordeſcit, sordeſcat adhuc. Irenæus tamen nunquam aut dixit, aut scripsit non esse aliam viam inueniendæ veritatis, quam consulendo Ecclesiæ Apostolicas. Imo potius hæreticus imputat hoc apophthegma, quod hodie mere Papisti um est. Non posse ex Scripturis veritatem inueniri ab his, qui nesciant Traditionem: Rursus, neque dixit, neque dictum voluit sensum Scripturarum difficultum, non ex Scriptura, sed ex Traditione haberi. Hæc antecedentia cum sint falsa, consequens quale esse potest?

XXXII. Est autem obſeruandum de Traditione Irenæum agere non ex professo, sed obiter tantum, & sumpta occasione ex aduersiorum impudentia. Cum enim regebantur Scripturis, tum Traditionem, prætendebant. Et cum Traditione etiam impugnarentur, tum excipiebant, apud se esse veram Traditionem, non apud Catholicos. Vtrumque impudente caput, Irenæus putauit sibi reprimendum esse: &, vt ipse loquitur, vnde-

que resistendum esse. Itaque Traditionem docet non aliunde petendam quam ab Ecclesia, in qua sit perpetua successio. Eccleiam dico, non Romanam solam. Nam etiæ eius solius Episcopos numeret: tamen id factum est exempli gratia, quia longum esset ire per singulas. Sed, vt dicebā, astrinxit Irenæus Traditionem veritatis ab Ecclesia sola petendam esse. Solam inquam, Ecclesia, compareat non ad Scripturas: sed ad hæreses: ne mihi leuitæ syllabas aucupentur suo more.

XXXIII. Itaque iam nihil est in Irenæo, quod non admittant, & quidem libentissime Catholici. Dixit, non esse apud alios veritatem quædam, quam ab Ecclesia facile sit sumere. Enimvero, quis sanus eam dicat accipiendo a Marcionitis, Valentinianis, Gnosticis? Sed non sequitur, non esse ergo quærendam in Scripturis: non enim queritur extra Ecclesiam, etiam queritur in Scripturis: nam Scriptura non tantum lunt in Ecclesia, sed etiam sunt Ecclesiae. Dixit Apostolos Veritatem in Ecclesiam tanquam in depositorum diues plenissime contulisse. Nec potest quisquam qui hoc neget esse Catholicus. Sed quid ad Traditiones? Nā duobus id modis factum est: perviam vocem plenissime: & per Scripturas plenissime: ac proin le nulla sunt dogmata non scripta. Dixit, si de aliqua modica quæstione disceptatio sit, recurrentem esse ad antiquissimas Ecclesiæ. Quis neget? Nam & Catholici sic præter Scripturam colligunt religiosæ antiquitatis testimonia; nec tantum in modicis, sed in maximis etiam controuersiis. At ea testimonia, nulla dogmata confirmare debent, præter scripta. Dixit denique, si Apostoli Scripturas non tradidissent, tum sequendum fuisse ordinem traditionis. Quod & nos fatemur: quamvis non libenter audiamus illos, qui dicunt, quid, si cœlum ruat? Est enim ridiculum in disputando, ea supponere, quæ nec fuerunt, nec sunt, nec futura sunt. Et quid si nos vicissim interrogemus? Quid si nulla esset traditio? Sed nostrorum Papistarum absurdissima est conclusio, qui, quia audiunt recurrentem fuisse ad traditionem, si nulla esset Scriptura, nunc cum esse Scripturam etiam inuiti fatentur, inferunt, esse igitur multa dogmata non scripta.

XXXIV. Ex Alexandrino CLEMENTE varia congerunt testimonia. E libro de Paschate Bellarminus, apud Eusebium lib. 6. hist. c. 11. iuxta Rufini editionem. Is igitur dixit extorqueri sibi à fratribus, vt ea quæ à Presbyteris, Apostolorum successoribus, voce sibi sola tradita essent, describeret in libris, ac posteris traderet. His recitatis exultat Jesuita, & Nestor, quid clarius pro traditionibus dici possit: quasi id reperisset, quod puer clamitant fala se reperiisse.

XXXV. Sed de Paschate duplice quæri potest. Vel enim de Iudaica Paschatis obseruatione: vel de ea, quæ apud Christianos inualuit. In primo capite quid sit tenendum aperte docent nos Scripturæ. Ergo, si hac de re Clemens scripsit, traditionem non significavit omnino non scriptam, sed tantum eorum quos laudabat Presbyterorum doctrinam, quæ sic viua voce sibi tradita esset, vt tamen Scripturis consonaret. Atque adeo notandum in Eusebio non legi, Sola voce, vt Bellarminus expressit ē Ruffino: Græce enim esse, ἀπό της πατρικής αποκαλύψεως οὐκ εἰπεν, hoc est, Christopherus interprete, traditiones quas à veteribus presbyteris accepisset: quæ verba non magis pertinent ad viuam vocem, quam ad Scripturam: certe Scripturam non excludunt.

XXXV. Sin vero disputatione de Paschate Christianorum, hoc est, de anniuersaria commemoratione resurrectionis Domini nostri, quod est verisimilius, propter schisma, quo tum temporis distrahebantur Ecclesiæ, vique ad Nicenam Synodum: potuerunt sane esse extra Scripturam traditiones illæ. Sunt enim non dogmata, sed ritus duntas. Quæstio enim erat de tempore, esse ne ea solennitas assignanda decimæ quartæ lunæ, an paulo serius, id est, die Dominica proxime sequente. Eiusmodi vero ritus nos prolixè faciemur, non esse omnes scriptos. Itaque hic locus ~~ad id~~ ~~ad id~~ ~~ad id~~.

XXXVII. Hayus ē. Stromat. hæc recitat, Non est hoc opus Scriptura artificiose comparata ad ostensionem, sed mihi ad senectutem reconditam monumenta, obliuionis medicamentum: vera imago, & adumbratio evidentium, & animatarum illarum orationum, quas dignus habuit sum qui audirem, & virorum beatorum, quique re veraerant maximi pretii, & estimationis. Et paucis interiectis, Qui veram beatæ doctrinæ seruabant traditionem, statim à Petro & Iacobo & Ioanne, & Paulo sanctis Apostolis, Filiis à Patre accipiens (pauci autem sunt patribus similes) ad nos quoque Deo volente peruenierunt, illa à maiori data & Apostolica deposituri semina. Atque hunc posteriorē locum citat etiam Baronius. Hayus autem concludit in hunc modum: Si omnia fuissent literis sacris comprehensa, qua ad Christianorum animos fide & pietate informandos momentum aliquod habuissent, inanem suscepisset Clemens laborem in commendandis denuo, quæ à viris sanctissimis acceperat, literarum monumentis.

XXXVIII. Respondeo, hunc esse perpetuum Jesuitarum errorem, vt nunquam audiant traditionem nominatam, quin calumniam faciant Scripturæ: Clemens vero nihil minus cogitare. Quid enim? an quicunque commentarios sibi conficit ad iuuandam memoriam, is statim significat Scripturam esse imperfectam? Quid tursus? An quicunque magnorum virorum sermones scripti mandat, is negat Scripturæ dogmata sufficere ad salutem? aut negat eos sermones fuisse de dogmatibus scripsit? Nam hæc omnia sic oportet concludi, ante quæ Traditionis hic locus sic utilis.

XXXIX. Nam quod Hayus timeret, ne frustra ludarit, frustra timeret. Quid enim? Annon debent scripti inculcari dogmata diuina? Quasi non eadem scripserint Euangelista: quasi non de iisdem rebus Paulus ad Titum & Timotheum: quasi non etiam quotidie plurimi scribantur libri de iisdem rebus, in omnscientiarum genere, in Theologia maxime? Denique quasi non sit notum illud Augustini de vno Baptismo, ut ille scribi a variis, de iisdem rebus, & propter eorum ingenia tardiora, qui putant aliquid dici, cum alter legitur: & propter ipsam disputationum copiam, ut non solum ad diligenteriores res rara perueniat, sed quolibet modo ex multis in manus etiam negligenteriores incurat. Et. de Trinitate c. 3. Vile est plures libros à pluribus scripsi peruenient, ad alios sic, ad alios autem sic.

XL. Quanquam vito conceptum est antecedens, dissimulato aut corrupto statu quæstionis. Neque enim illius sanus asseruit, omnia in Scripturis contineri, quæ momentum aliquod habent ad fidem & pietatem am-

mos informandos : sed dumtaxat omnia dogmata fidei & pietatis. Præter hæc autem plurima sunt in quibus non est nullum eiusmodi momentum : ut multa naturalia, in quibus autorem mundi licet agnoscere : In Ecclesia etiam titus & ceremonia.

XLI. Ceterum non negamus Clementem plurimam Stromatibus complexum, quæ frusta quæras in libris Canoniceis. Apparet cum ex ipso-rum librorum lectione, tum ex Eusebii testimonio, libro 6. histor. cap. II. ev. ἀρτοῖς ὑρισκεται. οὐ δέ μόνον τὸ θεῖον πατέρα τὸν πεποιηκόν γεγάφης, αλλὰ εἰς τὴν πατέρα ἡμῶν Κ. Ι. εἴτε αὐτοῦ φίλιον ιδοκει αὐτοῖς εἰρηνῆς, μνημονίων εἰ, τοῦτο δὲ τοῖς πολλοῖς σογιατῶν πεπλήσιον οὖν καὶ τὸ Βαρθολομαῖον εἰς τούτους αὐτοὺς. In libris quo-
ματεων non modo sententias ex sacra Scriptura collectas dispersè intexit: sed et-
iam ex Gentilium scriptorum libris, si quid ab illis commode dictum videatur,
sumi: cum Graecorum simul & Barbarorum opiniones, quæ apud multos iacta-
te sunt, aperiendo. Sed quid tunc? Nam Gentilia dogmata non pertinent
ad fidem.

XLI. Transylvani Iesuita, sed & Feuardentius in Irenaei ca. 3, lib. 3, citant ex eodem Stromateon 1. quod etiam Antonius Sadeel, vir maximus, iudicijque exactissimi non omisit, Operarius qui in messem Dominum emititur, duplēcēm habet agriculturam, unam qua scriptis, alteram qua non scriptis continetur.

XLIII. Respondeo fœde detorqueri Clementis verba in alienum sentum: occasione sumpta ex peruersa Gentiani Heructi versione. Clemens dixit, ἡ γέωργια ἐν τῷ ἀγρῷ τὸν ἄγροφό, ἡ στάχεαφό, Est autem duplex (inquit Herucus) agricultura: una quidem qua Scripturis non continetur, altera vero qua continetur. Cum sic debuerit potius, Duplex est agricultura: una per Scripturam, altera sine Scriptura. Nam illud Contineri, non potest commode intelligi, nisi de rebus ipsis, quæ per scripta docentur, aut per viuam vocem. Itaque somniarunt Iesuitæ, & Feuardentius, agriculturam Clementi esse ipsa fidei capita, quæ distinguantur in duos ordines, ut alia contineantur in Scripturis, alia petantur aliunde.

XLIV. Præter mentem autoris, qui agriculturam intelligit, non ipsum semen quod in terram iacitur, sed sementis potius faciendæ rationem, ut ita loquar, hoc est, colendæ Ecclesiæ: quæ cum sit duplex (alias enim docetur per scripta, alias per viuam vocem) habet tamen unum idemque dogmatum genus pro subiecto. Exempli gratia, Eucharistie institutionem Paulus Corinthiis proposuit, primo, per agriculturam *αγροφοι*, cum præsens præsentes doceret: sed postea rursus per agriculturam *τεσσαφοι*, cum ad eos absens scripsit primam Epistolam. Sic Petrus Iudeos *αρραφοις τηνωρυγται*, accepto Sp̄itu Sancto, & iterum sanato claudio: sed postea Lucas scriptis mandauit easdem conciones, & tum *ιεροφαυς ιερωρυγται*.

XLV. Hanc esse Clementis mente facile constat ex serie contextus.
Nam statim ab initio disputat, utrum prorsus omnibus interdictum sit
scribere, an vero non sit. Vnde constat, non comparari Scripturas San-
ctas cum traditione cōtinua, in qua etiam scripta doctorum Papistæ com-
prehendunt: sed potius ipsam singulorum doctorum scriptionem, cum
viva voce: quasi diceret de scipso: Permissum mihi esse religionem Chri-
stianam docere viva voce, nemo dubitat: at vero quæritur, utrum mihi de
eadem licet scribere. Hoc vero quid ad præsentem controveriam? De-
inde infert, εἰ τοις αὐτοῖς φωνῇ γράψαι τὸ λόγον, οὐ μὴ τῷ γραφῇ, ὁ δὲ τῇ φωνῇ, πᾶς
εἰς αὐτοὺς δοτέσκετο, εὐτρέπεται τὸ πίστιν ἀλλὰ τὸν πεισθεόμενον, Si ergo am-
bo verbum predicant hic quidem scripto, ille vero voce, quomodo non sunt ambo
admittendi, qui efficiant ut fides operetur per dilectionem? Et paucis verbis in-
teriecit, οὐ μόνον επιτρέπει τὸν αὐτὸν αρχέτυπον, αὐτούς τοις εἰς εὐηγγελίον, διὰ τοῦτο
χειρὶς διατετάχει τὸν γλωττινὸν ὄφιδον τοῦ Angelica. Pradicandi quidem scientia quodammodo
est Angelica, utroris modo iuuans, seu per manum, seu per linguam operetur. In
his vides non dogmata dogmatibus opposita, sed prædicatorem prædica-
tori, manum lingua. Ergo, non diuersas Traditiones, sed diuersam traden-
di rationem: nam utriusque ὁλός est subiectum.

XLVI. Hæc præcedebant locum nobis obiectum: Ista iam sequuntur, eodem pertinientia, ὅποις δι' αὐτὸν κυρίου ἴσχεται περὶ τὸν οὐγέτονος πυρός, καὶ τὸν ταχὺν αὐξάνει τὸν θερμότηταν ὀντας αὐτοφαντικὸν γενεγένεσιν. Ut roris autem modo Domini operarius præclarum frumentum seminaverit, & spicas auferat, & messuerit, vere diuinus apparuerit agricola. Rursus igitur audimus modum modo oppositum, & utriusque modo, τὸν πυρός frumentum assignatum. Denique, non ita multo post, eum qui ad præsentes dicit, opponi ei qui per literarum monumenta loquitur, τὸν πυρόν τε λέγειν, τὸν δὲ ἵσταντα μάρτυνται λαλεῖν. Hæc cum ita sint, nihil est, quod hoc loco exultent Papistæ. Nam si quis dixerit, quia dupliciter veritas est docenda, ergo non totam contineri in Scriptura; quid aliud, quam ad Hippocratem relegandus sit?

XLVII. Canus citauit quintum librum, nec Sadeel prætermisit. Secundum nihil mihi occurrit, quod ad Traditiones accommodari queat. Nam quo ex i. ad Corinthios lxxpiuscule legitur, Sapientiam loquimur inter perfectos non ad Traditiones pertinet, sed ad docendi rationem, quam ille yule obsecuiri esse quum de Deo agitur, quemadmodum censebant etiā Philosophi Audiamus ipsum loquentem, οὐκέτε γέ μη τοι πάντας γεγόνεις ημέραις, εἰ τοῖς φαλακροῖς γέγονταις εἰς τὸ δρόσον δημιουρίου, αποτελούμενοι τὸ δρόσον με. κλίνετε τὸ εὖ μετά τοι οὐκ ετα τοῦ σωτήρος με. ανίσχεται δρόσον δηλασθεὶς τὸ σῶμα με, φθίζεομεν τούτον μεταβαίνεις αἴρεσθαι. Καὶ γεννώσθητο, τὸ οὐρανὸν μὲν λέγεται, τοφίων λαττήθησεν τοῖς πελεοῖς. Aperte itaque dicitur nostra Scriptura in Psalmis scriptum est, ut quis dictas sit in parabola: Audi populus meus legem meam; inclinate aurem vestram in verba oris mei. Aperiātū in parabolis os meum, loquar propositiones ab initio. Praeclarus quoque Apostolus sic dicit quodammodo similia. Loquimus autem sapientia inter perfectos

XLVIII. Loquitur ergo de tota Scriptura: non vero de Scriptura & traditionibus. Non potest igitur ad imperfectionem Scriptura trahi, nisi per vim. Utile sit fortasse iis qui Scripturam contendunt esse obscuram que nunc quæstio non est præ manibus: sed imperfectam certe nullo verbo significat. Quod si concludant ab obscuritate ad imperfectionem, tum ego helleborum propinem potius, quam ἀεγχος, opponam. Nullo enim syllogismo medio connecti potest hoc antecedens, Scriptura non est omnibus pertinere, cum hoc consequente. Ergo, omnia dogmata non sunt scripta. Quanquam obscuritatem, non simpliciter Clementi concedimus: & putamus Paulum violenter detorqueri. Sed hac de re suo loco.

L. Respondeo, Traditionem Ecclesiasticam Clementis nihil aliud comprehendere; quam dogmata scripta; quorum perpetua est docendi ratio in Ecclesia, ut alias sepiissime. Quis enim nescit scriptam doctrinam esse in Ecclesia perpetuandam? Propterea statim Clemens addidit, ὅτι οὐ από των παλαιών δρομῶν (ταῖς πατρικαῖς ταῖς γεγονόστις, οὐ τὸ εἰσάγεται εἰς επιγένετος) (sic enim legendum non ἐπιρίψεις) τὴν ἀληθείαν, οἷον οὐ εἰς αὐθεντική Θεοῦ δοκιμασίαν. Qui autem ex errore reverteritur Scripturis morem gerens, vitamque suam permittens veritati, Deus quodammodo ex homine perficitur. Notanda est quod in membris oppositio. In prima parte, ii nominantur qui recedunt à traditione Ecclesiastica, & explicantur, qui desiliunt in opiniones hominum. In altera autem, ii qui ab errore revertuntur, describuntur per obedientiam delatam Scriptura. Hereseon igitur opinionibus opponuntur Scriptura itaque Ecclesiastica traditio Clementi idem est cum Scripturis; videlicet ipsa, et ratione differat. Præterea hæc particula est longi sermonis, quod Clemens reuocat fidem Christianorum ad Scripturas.

L I. ORIGENES præceptorem proxime sequitur, Homiliam s. in Numeros Baionius citat, in qua obseruantias quasdam à nobis dicit custodiri, quarum ratio non intelligitur: vt cum orant contuersi ad Orientem, & flexis genibus, Eucharistia ritus, & Baptismi, quæ (inquit) ita implemus & exequimur, vt à magnō Pontifice atque eius filii tradita, commenda data suscepimus. Item octauam in Leuiticum: vbi, secundum Ecclesiam obseruantiam, etiam parvulis baptismum dare, ait, & declarat eam obseruantiam esse Apostolicam Traditionem: dicens, Pro hoc & Ecclesia ab Apostolis Traditionem suscepit, etiam parvulis baptismum dare: in Epistolæ ad Romanos c. 6.

LII. Respondeo de priore loco nonnulla dicta esse cap. 3. huiuslibri. Addo, per obseruantias nulla dogmata intelligi, sed duntaxat varios ritus, quorum exempla quædant subnecit, genuflexionem, conuersationem ad Orientem, ritus sumenda Eucharistia, & celebrandi baptisini. At quilla omnia Catholici libere permittunt traditioni, quia nec dogmata sunt nec perpetua: sed appendices, mutationibus obnoxiae. Sic orati posse creto corpore, nemo dubitat, & testantur antiquæ stationes appellatae: Balsilius de Spiritu Sancto cap. 27. Ritus etiam Eucharistia celebrandæ, non semper eisdem fuisse appareret, ex variis etiamq[ue]um hodie extantibus Liturgijs: sciunt etiam Papistæ, qui Canonem suum horunt à variis compilatum, sive interpolatum potius, quod Durandus in Rationali vatis locis indicat: cap. etiam 35. assertit à Gelasio Papa fuisse principaliter ordinatum. Exstat liber rituum Seueri Patriarchæ Atexandrihi, in quo celebratio baptisini describitur, non parum diversa à Latina. Cum igitur hi ritus non sint vniuersales, non sint perpetui, quis miretur non esse scriptos à Spiritu Sancto? Imo vero, quis miretur distinguiri à dogmatibus fidei, quæ & perpetua sunt, & fuit Catholica?

LIII. Ad alterum locum dico, traditionem appellati generali nōmī
nē quicquid non exstat diserte scriptum, & totidem verbis conceptum, et si
ex iis quae diserte scripta sunt, certa & necessaria conclusione educatur
cuiusmodi non esse fatemur puerorum baptismum, de quo egimus cap. ro.
Nihil ergo iuuat Papistatum causam, qui sua mysteria volunt haberi ex
nuda traditione non scripta: nihil etiam nostram lādit, qui habemus pro
scriptis, quæcumque ē Scriptura necessario concluduntur. Sanie ipsas
singulas & indiuiduas dogmatum applicationes, non inuenias in Scri-
pturis. Exempli gratia: nemo mihi leget orandum esse Gallico idio-
mate: quia tamen lego, *Omnis lingua laudet Dominū*, & in omnibus lin-
guis scio esse Gallicam, ideo ex traditione facile mihi patiar persuaderi
orandum Gallice: ac traditionem illam nunquam simpli iter appellem
non scriptam. Similiter nunquam legi in Scripturis mulierem bapti-
zandam, aut etiam baptizatam. Esto igitur traditio, quod mulieres ba-
ptizentur: sed nudam traditionem, hoc est, quæ nulla constet Scriptura
autoritate, nunquam concedam. Denique nemo mihi leget in Scripturis
Sanctis docendum esse Euangeliū in Anglia. Quid ergo? non doce-
tur Euangeliū in Anglia ex præscripto Scripturæ? Esto igitur traditio,
id est, praxis Ecclesiæ, quod iam diu, à temporibus ipsius Ireni, prædica-
ta est salutis doctrina apud Anglos; quorum nō nomen quidem scriptum
inuenio: sed esto traditio tamē descendens de autoritate Euangeliū.
Nullum est aliud iudicium de Baptismo infantium.

LIV. Albertus Pighius controv. 3. citat librum primum *Σεπτέμβριον*,
Sicut multis apud Graecos & Barbaros pollicentibus veritatem, defucimus
apud eos omnes eam querere, qui eam falsis opinionibus asserabant, postquam
credidimus Filium Deum Christum, & ab ipso nobis hanc descendam esse per-
suasimus. Ita cum multi sint, qui se putant scire quia Christi sunt, & nonnulli eo-
rum diversa à prioribus sentiant, seruetur vero Ecclesiastica prædicatio, per sic-
cessionis ordinem ab Apostolis tradita, & usque ad præsens, in Ecclesiis per-
manens: illa sola credenda est veritas, qua in nullo ab Ecclesiastica traditione
discrederet.

L. V. Sed Pighius, quid hoc loco Ecclesiastice prædicationis, siue traditionis nomine intelligat, non considerauit: cum tamen non longe ab eundum fuerit, ut disceret: nam quæ paulo post subiiciuntur, poterant docere, eam traditionem nihil aliud esse, quam perpetuam dogmatum scriptorum docendorum diligentiam, quæ in Ecclesia viger. Species (inquit) eorum quæ per prædicationem Apostolicam manifeste traduntur, ista sunt: tum enumerat articulos de uno Deo creatore uniuersi: de Domino nostro Iesu Christo, qui ab æterno natus est ex Patre, tandemque incarnatus, natus, & passus, ac reliqua. Ergo traditionis non scriptæ intelligit capita scripta. Et ne quis sibi plaudat Ecclesiasticam prædicationem distingues ab Apostolica, subiicit Origenes, Sane quod iste Spiritus Sanctus unumquemque Sanctorum vel Prophetarum, vel Apostolorum inspirauit, & non alius Spiritus in Veteribus, alias in his qui in aduentu Christi inspirati sunt. manifestissime.

Ecclesiasticæ prædicatio. Et rursus, Est & illud definitum in Ecclesiastica prædicatio-
ne, omnem animam asserationabilem, liberi arbitrii & voluntatis: esse quoque
ei certamen aduersus Diabolum & Angelos eius, Paulo post, De Diabolo &
Angelis eius contrariisque circuitibus, Ecclesiastica prædicatione docuit, quoniam
sunt. Denique, Est præterea illud Ecclesiastica prædicatione definitum, quod
mundus iste factus sit, & à cetero tempore cœperit, & pro ipsa sui corruptione sol-
uendus. Sunt & alia eiusmodi nonnulla in eodem contextu, ex quibus ap-
pareat Ecclesiastica prædicationis nomine intelligendam esse continuam
traditionem eorum dogmatum quæ sunt in Scriptura Sancta: non vero
quæ p̄petua nescio quæ, quæ nunquam Spiritus Sanctus scripta voluerit.

C A P. XIX.

De Grecorum autoritatibus post Imperatores Christianos.

I. **Q**ui haec tenui enumerati sunt Patres, ii vixerunt sub Imperatoribus Ethniciis: nunc alteram ingredimur etatem eorum qui tum vixerunt, cum sub Christianis Imperatoribus Ecclesia in lucem emersit, initio sumpto ab Imperatore Constantino magno. Et nobis esto primus Athanasius ille etiam magnus. Nam de Eusebio Cæsariensi, cuius locum ex capite octauo libri primi de Demonstratione Euangelica recitant, egimus supra cap. 3.

II. ATHANASIVS ergo libro de Decretis Nicenæ Synodi, citatur à Bellarmino & Baronio, Quod maioris admirationis est, Eusebius ex Cœsarea Palestina cum pridie abnegasset, in eandem sententiam postridie subscripsit, quam etiam Ecclesiæ legendam misit, dicens eam esse Ecclesiæ fidem, & Patrum traditionem Post multa, Ecce nos quidem ex Patribus ad Patres per manus traditum fuisse hanc sententiam demonstramus. Vos autem, ô noui Iudei & Cœsariæ filii quos tandem nominum vestrorum potestis ostendere progenitores. Et contra Paulum Samosatenensem de Incarnatione Verbi, Qui ea, que viri vires sicut sunt, indagat, in principio consistit: qui vero traditionibus inheret, extra periculum versatur. Suademus igitur vobis, quod & nobis ipsi suademus, ut traditam fidem retineatis, & auerseminti profana non uitatis verba, & idem reliquis precipiatis.

III. Respondeo iterum, quod s^epius est dicendum, eandem doctrinam, quæ scripta sit in libris sacris, esse & appellari Traditionem, quia viua voce docetur in Ecclesia. Et sic Athanasium intellexisse in primo & tertio loco. Nam & Synodi Nicenæ definitionem, nihil aliud esse, quam quod in Scripturis continetur dogma de Consu^tantialitate, s^epe probauimus: Et contra Paulum Samosatenum Athanasius, eandem fidem, quam traditam appellat, nullo argumento probat, nisi è Scripturis Sanctis. Potuit ergo merito pronunciare, illum in præcipiti consistere, qui non inhæret traditionibus, quamuis ille potius dicat, rebus traditis nō videntur. Quis enim neget ea esse tradita, quæ sunt scripta?

Quis enim niger ea esse tradita, quæ sunt scripta?
IV. In secundo loco, agitur de iis vocibus, quibus Niceni Patres vñ sunt ad Arianorum impietatem conuincendam: Atque hanc causam sic tractat Athanasius, vt fateatur ipsas quidem syllabas non legi in Scripturis: sed eorum nominum sententiam totam ex iis esse: tantum sic esse luculentius explicatam. Verba sunt Athanasi diserta, Γνωσταὶ δὲ μηδὲ τις οὐτούς γε φάσι εἰσιν λέγειν, αὐτὰ καθαρεῖς πορπταὶ τερεού, τὴν ἑταῖρην γεγράψαν διαβούσιν ἔχειν, Nouerit studiosos quilibet, has voces, tametsi in Scripturis sic non reperiantur, habere tamen sensum ex Scripturis. Sunt igitur duo distincte consideranda. Quamuis piget toties repetere: sed quando non desinunt aduersarii idem obsecrare, ne nobis quidem necesse est nouas solutiones anquirere. Duo (inquam) consideranda: Vocabula ipsæ, hoc est, totidem literarum, syllabarumque situs & sonus; & dictiōnum ipsarum Διάλογοι sive sententia. Vocabula in Scripturis extare, nihil est necesse: primo, quia non sunt dogmata; sed tantum dogmatum signa: secundo, quia non sunt catholicæ: nam aliis vocibus Graeca virtutis Ecclesia, aliis Latina: Cum enim illa εὐοϊς (cioe) dicat, ista consubstantiale pronunciat: Syra neurum. Tertio, quia non perpetuæ, sed variabiles: quia in eadem lingua, variis phrasibus, idem significari potest. Et olim impune Catholicæ dicebant hominem adunatum Deo: & separati in Christo naturas. At hodie, id est, post compertam hereticorum versutiam, humanitatem potius dicunt à Deitate assumptam: & naturas distinguunt.

V. At dogmata, quæ necessaria sunt, ideoque Catholica, id est, a pud
omnes eadem, tum Gracos, tum Latinos, tum Syros: & perpetua ab initio
usque ad finem Ecclesie: ne ipse quidem Athanasius negat in Scripturis
contineri. Quod si vero perpetua sunt, quis non videt necesse, (quod A-
thanasius dicebat) ea nuntiari eis nuntiatis discipulis, à partibus ad patres
transire? Alioquin si subsisterent in ipsis initiis, nec ultra procederent, om-
nes vident non fore perpetua. Sic negamus perpetuam fuisse (vt hanc exem-
pli gratia nominem) lactis & mellis in Baptismo prægustationem; quamuis
eam traditionem Terrullianus, postque eum Hieronymus, appellaret. Sic
habeti concedimus Scripturas ex perpetua traditione: quia nullum est
Ecclesie seculum, à quo non sint in sequens seculum propagatae. Quod si
volunt Papistæ, quæcumque habent ex traditione, ea nulla esse scripta:
necessæ est nobis hoc cùdám monstrum pariant, vt ne ipsa quidem Scriptu-
ra sint scriptæ.

V. Hosius in Confessione citat, ex Athanasii libro de Synodis Atini-
ni & Seleuciae, in Synodo Ariminensi congregatos Patres ad Constantium
Imperatorem scribentes, his verbis vsos, *Supplicamus tuae humanitati, ut*
*benignis auribus, & sereno vultu nostros legatos intuearis, neque ad consum-
mum mortuorum aliquid noui induci permittas, sed nos finas in institutis decre-
risque maiorum permanere. Ceteres noui, quas isti moluntur, credentibus in-
credulitate inducunt. Athanasium autem hos ita laudasse, Quis non appro-
bauerit piam prudentiam horum Episcoporum, qui tatum itineris laborem, tan-
taque maris pericula sustinuerunt, ut patrum Traditiones integras conserua-
rent? Quis, ue enim eorum sibi persuadebat, si solueret aliquid ex decreto maio-
rum, occasionem se datum postea, ut quod egisset, ipse rescinderent.*

VII. Respondeo, ista plus pompa, quam virium habere. Primo non
queritur utrum sit à maiorum doctrina recedendum: sed an sint aliqua
fidei dogmata legitima extra Scripturam. Nam si maiores Veritatem
professi sunt, quicunque ab eorum traditione discedat, eum necesse est
esse sceleratum. Itaque Patres illi, quieunque erant, recte protestabantur
nolle à Nicenorum decretis discedere: atque utinam inde se dimoueri
nunquam essent passi. Secundo, ut prius, dieo agi de traditione dogmatum
scriptorum: nempe de Decretis Synodi Nicene, qua Ariabibla factare
conabantur. Hæc autem nōs iam ostendimus sèpius, non docere aliquid
non scriptum: nec iam opus est candem relam retexere. Ergo Athana-
sius Traditionarios non iuuat.

VIII. BASILIVM magnifice venditat quanta quanta est Traditionariorum cohors: tanquam Traditionum patronum certissimum: Et non nisi vnicum locum indicant, qui sit instar omnium: ex libri de Spiritu Sancto cap. 27. *Dogmata, que in Ecclesia seruantur, ac pradicantur, partim ex conscripta doctrina habemus, partim ex Apostolorum traditione in mysterio ad nos delata receptimus. Quae utraque eandem ad pietatem vim habent, & nemo his contradicit, qui vel mediocrem saltem Ecclesiasticorum iurum experientiam habeat.* His dictis enumerat continuo plurimas traditiones non scriptas: & similia habet c. 29.

X. Explicata sententia, supererat usus vocis confirmandus. Aduersarii subinde ingeminabant *το διαχρησιν και το αγραφον*, quasi alta voce clamantes, non legitime Catholicos uti hac laudationis formula, *Patri & Filio cum Spiritu Sancto*, quia non esset scripta in libris Canoniciis. Hic prius ille vir, contra argumentum ducit ab aliis multis, quae invaluerunt in Ecclesia ex traditione non scripta: ut quandoquidem illa non repudiabantur hanc solam ob causam, etiam istud toleraretur. At hoc Catholicorum nemino, aut miratur, aut insecatetur: nam quae non sunt dogmata, ea peti posse sciunt alii unde, quam à Scriptura, hoc est, ab Ecclesia consuetudine.

XI. Iam vero extus Basiliū ita habet, τὸν τὴν Εὐαγγελίαν πειραζόμενον πηγεύσατον, τὸν εἰς τὸν Ιησοῦν διδοκούσατο εἰχόμενον, τὸν τὴν θεοφάνειαν τοποθετοῦσαν. Καὶ μετέπειτα ἡμῖν εν μυστήριον παρεδέξαμεν. Ηὲν verba dico non bona fide fuisse Latine redditā ab interprete, quo Bellarmineus vobis est: offusisque eius siue incogitantiam, siue quod aliud vitium, tenebras huic loco, ut audacius abuterentur eo Traditionarii. Sic enim verit, quasi Basilius τὸ δόγματα, τοὺς τὴν κρυπταῖς pro iisdem accipiens, utraque diuideret in duas species, siue membra, siue partes, ut alia essent scripta, alia minime. Quod est omnino contra Basiliū in ente: ut inter nondum à quoquā fraudem esse animadue sum. Certe paulo post, διάγνωσθε τοῦ Basilius, ὅτος γὰρ τὸ δόγματα τοὺς τὴν κρυπταῖς. Aliud est dogma, aliud κρυπταῖς; prædicatio, si ita placet, etiū fatear non satis κυριός. Itaque sic reddo potius, *Qua in Ecclesia conservantur dogmata & prædications, has quidem (videlicet prædications) ex scripta doctrina habemus: illa vero (scilicet dogmata) ex Apostolorum traditione in mysterio disseminata suscipimus.* Τὰ γὰρ δόγματα (inquit) σωπάται, τὰ δὲ κρυπταῖς τὸ δόγμα (dicitur). Dogmata tacentur: prædications vero publicantur.

XII. Quæret aliquis: quæ igitur sunt dōctrinæ, quæ vero x̄c̄l̄ia? Atque hic nodus est totius loci. Respondeo κηρυγμάτων nomine intelligi, quæ nos tota hac controversia, dogmata appellauimus, hoc est, doctrinam fidei, siue capita illa, articuloive Christianæ religionis Catholicos, perpetuoisque. Δόγματα autem nouo quadam stylo, esse ceremonias & ritus, quorum non constet omnibus ratio. Et addo Basiliū dicere τὰ δόγματα, id est, inquam, ritus & ceremonias haberi ex non scripta traditione, ταὶ κηρυγματα, id est, doctrinam fidei, ē Scripturis: quæ nostra est Catholicorum pura sententia, non vero τὰ δόγματα, τὰ δόγματα.

XIII. Probatur distinctio: primo, quia statim Basiliū addit, ἐπιχειρουμένῳ τῷ ἀρχαφα τῷ δέσμῳ, μὲν τὸ μεταλλεύοντα διώματα τὸ διδάσκοντα, λαζαρίδην αὐτὸν τὴν τοιαύτην εὐηγγελίαν τὸ Ευαγγέλιον, τοῦτο δοκεῖ εἰς σοματικὸν τοιαύτης τὸν κανόναν. Nam si tentemus consuetudines non scriptas amoliri, quasi parum habentes vim, imprudentes ipsum Euangeliū lethalister vulnerabimus: vel potius ad nudum nomen prædicationem reuocabimus. Vbi non tantum consuetudini tribuuntur τὰ ἀρχαφα, sunt autem consuetudines diuersum quid à doctrina fidei: sed etiam eadem τὰ ἀρχαφα τὰ δέσμῳ, oppo-

XIV. Secundo, quia capite vigesimo nono, ita legitur, μυστικῶν ἀγράφων ὑπὸ ἐμπολεμεῖται, Eorum qua mystica sunt, plurima in usum recepta sine scripto. Vbi & μυστικὰ notanda sunt, quæ non solent dici de articulis tidei, significant enim ea quorum usus differt à ratione, quod postea exemplis illustratur: & τὸ ἐμπολεμεῖον ad disciplinam pertinet, non ad articulos fidei.

XV. Tertio, quia in enumerandis *clausuris*, exemplis, nulla sunt nisi quae ad ritus pertinent: signum crucis, conuersio ad Orientem, inuocatio formula in Eucharistia: benedictio aquæ baptismatis, & olei, trina immersio, abrenunciatio, genuflexio, & statio: confessionis formula. Nam hæc recensentur. Nunquam autem aliquod doctrinæ capit: limbi, purgatorium, merita, transubstantiatio, cultus imaginum, inuocatio Sanctorum, & similia.

XVI. Quarto, quia in regulis brevioribus Canone primo, cum dixit.

set esse nō à cōtraria ratiōne p̄cipit, nra ī scripturis p̄p̄ta, quādam in Scripturis comprehensa, quādam vero tacita; statim ea quae sunt secundi generis dicitur esse libere obseruationis, q̄d ē scripturae p̄p̄ta (inquit) curiosa quia tēstificatio dōcēt. Paup. 1. 10. etiam nra uocat̄ur, qd s. nra utrumque p̄p̄ta, nra uocat̄ur, qd s. p̄t̄ta etiā dōcēt. De tio que in Scripturis tacentur, regulam nolis dedit Apostolus Paulus: omnia mihi licent, sed non omnia condiscunt: omnia mihi licent, sed non omnia edificant. Quod de rebus credendis nemo uenquam dixerit Christianus.

XVII. His constitutis, tantum superest explicandum, quomodo autem quod sensu dictum sit, nam *λόγος* *της επινοίας*, eandem ad pietatem vim habere, tunc *αὐτὸν* *εἰχεν* *τοὺς τόπους*. At hoc ego certe non video quomodo excusari possit, quin sit *αὐτὸς* dictum & durus. Nam si est verum, ergo ad omnes aequae ritus pertinet. Quis autem ferat, exempli gratia, cum morem precandi conuerso ad Orientem corpore, aequa ac pietatem valere, ac quoslibet fidei articulos? Trinam etiam immersiōnem, quam ipsi Papistæ fatentur esse *αὐτὸς*, tantum in religione posse, quantum Baptismi formam, In Nomine Patris & Filii, & Spiritus Sancti? Condonemus igitur hunc Basilio næuum, & imputemus disputacionis feruori: sic enim solent aliquando etiam magnis viris intentioribus ad victoriam nonnihil excidere; quod *ταῦτα* *σόλως* dictum, modestum interpretarem postulet.

XVIII. Quod vero sequitur, si dogmata illa contemnamus, redig Evangelium ad solum nomen, non est adeo, aut incommodum, aut difficile. Quia enim eiusmodi ritus omnes pertinent ad externam politiam, id est, ut nos hodie loquimur, ad exercitia pietatis; qui ritus tollat omnes, is profecte abolebit exercitia, quibus nostram pietatem testemur: atque ita solo nomine constabit Euangelium: imo non tam Euangelium, quam professio Euangeli, ut nemo agnoscat nos esse Christianos, nisi quantum nos sic audier appellari. Intelligendum est autem non de singulis ritibus, quasi diceret Basilius absque iis ritibus, quos enumerauit, nomine tantum constare Euangelium: sed in genere de ritibus: ut qui nolit villo admitti, Euangelio sic noceat. Omnino enim verum est, in nullam religionis societatem homines conuenire posse, absque ritibus quibusdam.

XIX. Iam vero Bellarminus obseruat, primo, Basiliū audacter enumerare plurimos ritus ab Apostolis institutos: cum tamen Chemnitius neget, posse ostendī vīlum ab Apostolis institutum. Secundo, et si non sunt necessaria ad salutē obseruatio aliquorum ex his ritibus, tamen necessaria esse ad salutē credere esse bene institutos, & eos non contemnere. quēnamdōmodum multa sunt in Scripturis non necessaria ad salutē, vī quod vir capite oret aperto, mulier velato, & tamen necesse est ad salutē ista credere & non contemnere. Tertio, Basiliū non solum ritus quosdam referre, sed & quādam essentialia, vt confessionem, fidei, id est, symbolum Apostolicum, & olei vocationis in Sacramento Confirmationis commemorare etiam alia, quae et si non sint ex se necessaria, tamen postquam præcepta sunt, ita sunt necessaria, vt si de industria amittantur, grauitate peccetur: vt signum crucis in consecratione aquæ, Eucharistia, Christi matis, necon abrenunciatio Sathanæ & pompis eius in Baptismo. Dixit enim Augustinus in Ioannem tract. 118. sine signo crucis nulla Sacramenta rite peragi: quod idem Chrysostomus docet in Matthæum homil. 55.

XX. Respondeo, ad primum: audacter quidem à Basilio eos ritus enumera: tamen quam Apostolicos, sed non tamē demonstrari. Itaque Chemnitium non esse mendacii conuictum. Et sane cum multa legamus exempla baptismi ab Apostolis celebrati; tamen facile appareret, non quæstam esse aquam benedictam, non postulatum fuisse oleum. Nam puto, cum Eunuchus baptizaretur, aut Cornelius, aut custos carcereis, de his omnibus soliciti non erant Apostoli. Non nesciuit autem Chemnitius multa sic iampridem ostentata esse tanquam Apostolica, in qua si inquiras paulo diligenter, nullum inuenias fundatum præter vulgo diffidatum rumorem. Deinde hæc instantia, quid ad rem pertineat non video. Nam, qui concedunt ritus posse esse non scriptos: ii non negant, quædam ab Apostolis potuisse constitui, quæ, quia non essent de essentia & natura fidei, minus curarint scriptis referre.

X X I. Ad secundum: primo, contradicitur Basilio: Nam is virisque id est, tum scriptis, tum non scriptis, eandem vim asserit esse ad pietatem. At Bellarminus distinguit, ut quædam tantum observationem postulent ad salutem necessariam: significans quædam non esse huiusmodi. At quis non vident eorum, quæ non sunt ad salutem necessaria, non esse eandem vim ad salutem, cum iis quæ necessaria sunt: etiam si illa necesse esset credere bene instituta? Nam cum virisque hoc ipsum sit commune, tum haec peculiarem vim illam habent, ut necessaria sint ad salutem.

XII. Deinde Bellarminus satis confidenter loquitur: sed nihil probat: Nos negamus necesse esse credere omnes ritus esse bene institutos. Alioquin nulli essent indifferentes: nulli etiam correctioni obnoxii. At iam olim ab initio Ecclesia contra definitum est. Tertullianus de Vandalis Virginibus c. i. *Regula quidem fidei una omnino est, sola immobilis & irreformabilis. Hac lege fidei manente, cetera iam disciplina & conuersationis admissum nouitatem correctionis.* Quid igitur? Nempe de iis tribus, quorum institutionem & usum in Scripturam legimus dubitare non licet: quia certum est Scripturatum autorem esse Spiritum Sanctum. De reliquo vero liber iudicemus, neque humano spiritui nimium deferentes, neque Ecclesiasticam ~~et~~ ^{et} ~~et~~ contemnentes: & in summa id seruantes quod Augustinus moneret Epist. 118. ad Ianuarium.

gustinus monet Epist. 118. ad Ianuarium.
XXIII. Ad tertii membrum primum, nego à Basilio quicquam referri essentiale. Nam quæ Bellarminus hoc nomine dignatur, non sic Basilius intelligit. Confessio enim fidei nihil aliud est, quam verborum contextus. Nam rem ipsam, quis tam impudens est, vt neget è Scripturis haberet? Scilicet, fidem eam quæ est in Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum habeat Ecclesia tantum ex consuetudine. Imo hoc tantum Basilius voluit in tota Scriptura non extare, hunc dictiōnum complexum, Credo in Deum Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum, vt ne hæretici ἀσεβοις illam respuerent, quæ dicebat cum Spiritu Sancto; hanc tantum ob causam, quod roridem vel literis vel syllabis in Canone non legeretur. Quare cum ne

Litteris velky
Tom. I.

que literæ, neque syllabæ, neque etiam dictionis, aut earum ~~mutatio~~, sit de-
essentia fidei; falso Bellarmino hanc confessionem in exemplum addi-
xit. Idem iudicium de olei unctione, quam accipit pro Sacramento qua
Confirmationis, erat baptismo addita ceremonia à Papistis etiam obserua-
ta, sic tamen, ut fateantur non esse de essentia baptismi.

XXIV. Ad alterum membrum, quod assertit esse quædam ita nos necessaria ex fe, ut tamen postquam præcepta sunt, non omitrantur sine peccato. Respondeo. Ecclesiasticam s̄vražiā, non posse violari sine peccato: quia violatur adiunctio; charitas negligitur: s̄pē etiam unitas scinditur. Si olim qui consignabant presbyteri præsente Episcopo, peccabant: non certe aduersus aliquem fidei articulum: sed contra s̄vražiā illam, quæ ad honorem summi sacerdotii solos volebat Pontifices consignare. Et Romæ peccatum erat non ieiunare Sabbatho: at non Mediolani. Ita patet quædam esse non fidei dogmata, quæ tamen sine peccato violari nequeant. Sic Scholastici desiniebant, non posse absque peccato confi in fermentatio in Ecclesia Latina; in Græca autem fecus: Scotus in quartum Sententiārum, distinctione vndecima, quæstione sexta: Similiter in Baptismo, Sacerdotem Latinum per care si non dicat, Ego te baptizo: non vero Græcum: Scotus eodem libro, dist. 3. q. 2. multaque adeo similia colligere licet. Itaque nihil iam est, quod nobis Basiliūm obliquant in quæstione de Imperfectione Scripturæ.

XXV. GREGORIVS Nazianzenus Oratione prima in Iulianum postquam dixisset propter dogmata Testamenti Veteris & Novi doctrinam Ecclesiae visam fuisse Iuliano mirabilem, addidit continuo, *Ceterum maiorem atque insigniorem ob eas Ecclesiæ figuræ, quas traditione acceptas in hunc usque diem seruamus.* Explicat autem postea, le figuræ Ecclesiæ vocasse diliciplinam, politiam, ordinem Ecclesiæ, rationem psallendi, modum pœnitentia imponendæ, sacraria in templis, monachatum, virginum cœnobia, & alia permulta, quæ ex sola traditione habentur.

XXVI. Respondeo, per τύπον τῆς Εκκλησίας, quos non satis apte Billius, figuram reddidit, Nazianzeno significati statum exteriorem, sive formam Ecclesiarum, in ritibus, variisque observationibus; quas Ethnici cogebant admirari, cum doctrinam varie calumniarentur. Et quidem eiusmodi ritus enumerat postea, quorum doctrina generalis fundamentum habet disserendum in Scriptura; quanquam singulares circumstantiae essent ex arbitrio Ecclesiarum. Atque adeo ut res tota magis pateat, operae premium fuerit enumerationem hoc referre carum observationum, quas à Christianis Iulianus habebat in animo transferre ad Ethnicismum.

XVII. Διδασκαλεῖται μὲν ἴδρυσαντες τὰ πάταν πόλιν εἴτε μὲν ἦν, Σηματίτε
καὶ σφεδρίας καὶ υἱοθερίας, ἀλλικαῦν δογματῶν αἰτιαγωγήσεις καὶ αὐτοτύπεια
στατικῆς ιδέας ρύματις τοι, οὐ δοτεὶς ἐπικριτήσεως. εὐχῶντες τύπον εὑ μέσει, Εἰ τοῦ
ἀμερητανότων τοῦ μετέοντος ἐπιτιμήσεως. προτελέσιαν τε καὶ τελείωσις, Εἰ σοῦ τοῦ
ημετίσας σαφᾶς ἐπιτύπτεις. ἔτι ἡ καταγωγα πρέσβειος ἢ ξενώνας αὐγοτή-
ελετεῖ παραδείγνυτε, οὐ φεροπονέσθαι, τὸν τοῦ δεοντίους φιλανθρωπίαν, τὸν τοῦ
ἄλλου, ἀπόστολον (sic enim legendum puto) οὐ τῷν εὐτοῖς ἐπιστολιμάσιοις σω-
δήμασι, οι νησοῖς εἰς θεοὺς τοὺς λεγόντοις τοῖς θρησκευτικοῖς. Ήτε ego sic verto
Billius enim non satisfecit. Iam accingebat se ad scholas erigendas per singula-
ciuitates, & suggestus, & sedes tunc sublimiores, tum inferiores: Gracorum do-
gmatum lectiones, & explicaciones, tum eorum quibus mores informantur: tum
que abstrusiora effent: sed & precum formam ex parte: moderata peccantium
increpationis: institutionisque, & imitationis denique omnia qua manifestum
est pertinere ad ordinem nostrum: Insuper & diuersiora & difficile domoq[ue] ac
excipiendos hospites, item puritati, virginitatique dicatas, ac piis meditationi-
bus: humanitatem etiam in egenos, cum aliam, tum eam qua est in epistolariis
tesseris, quibus eos querū interēst, à gente ad gentem dimittimus. Billius τι καὶ
τύπον ψήφεται, preicationum alternatim canendarum formam: qua ratione
motus non facile dixerim: certe longe à verbis discessisse negari non po-
test. Omiserat autem hæc verba, τῶν προτελέων Εἰ πλειστοῖς: quibus exi-
stimo significari ceremonias, quarum usus erat circa baptizandos: ut προ-
αγοτελεῖα sint ea omnia qua siebant ad Catechumenos præparandos ac
baptismum accipiendo: τελειώσεις autem qua circa cōp̄tentē.

Scripturis : & esse ex iolla inuentione humana.
XXIX. Ceterum, fateor certa quædam ratione eadem non habeti in
Scripturis: nempe quatenus sunt speciales & particulares generalium præ-
ceptorum *περιττοίς*: At has quis neget, & varias fuisse pro variis locis &
non perpetuas? Certe *περιτταναθησία*, & *καταργώνται*, & *αγριότητας*, & *παρ-*
δεσμῶταις, & *φρεγάταις*, quatenus ad fiducia significant, specialiter iis rebus
destinata, perspicuum est ab initio Ecclesiæ nulla fuisse, sed procedente
tempore instituta. Imo monachorum ne nomen cognitum ante Anto-
nium: Virgines autem quasque suis domibus habitare solitas satis patet
ex omnibus ferme dicam Veteribus. Certe in Ecclesia Latina primus ei
Hieronymus, quem legamus eiusmodi aliquid instituisse, cuius inuentum
(vt solet accidere nouis rebus) multi non probabant. Precum formula
semper varias fuisse, & ad libitum quorunque sacerdotum quis nescit
Chrysostomo sua fuit Liturgia: Ambrosio sua: Seuero Alexandrinio sua
Basilio sua. Etsi veræ sunt quæ hodie extant; Petro sua, Iacobo sua, Cle-
menti sua. Hæcigitur & locis & temporibus, & personis etiam obnoxia
ut non oportuit in Scripturis contineri, sic inepte proferti constat ad ar-
guendam Scripturæ imperfectionem.

guendam Scripturae imperfectionem.

XXX. Chrysostomus in 2. post. ad Thessal. Patet, inquit, quo non omnia per epistolam tradiderunt Apostoli, sed multa sine literis. Eadem veritate digna sunt iam ista quam illa. Quamobrem Ecclesie quoque Traditiones censeamus esse fide dignam. Est traditio, nihil queras amplius. Etidem ha-

bent Theophylactus & Occumenius. Itaque non reprehendendum est Concilium Tridentinum, quum Traditiones æquauit Scripturis. Rursum Chrysostomus homilia 69. ad populum Antiochenum, & 3. in Epist. ad Philipp. Non frustra (inquit) ab Apostolis sanctum est, ut in celebratione veterandorum mysteriorum memoria fiat eorum, qui hinc discesserunt. Nouerunt illis multum hinc emolumenii fieri, multum utilitatis.

XXXI. Respondeo: ad primum, certum esse non omnia Apostolorum tradidisse scriptis: sed illa tantum quæ ad essentiam fidei pertinent: amplius dico: non tantum non omnia scriptis tradisse: sed etiam, neque scriptis neque viua voce. Nam eorum quæ non sunt de essentia fidei, multa post Apostolorum instituta fuerunt: & quotidie institui possunt quædam, si fieres ferat. Itaque, tfsi id non recte inferatur ex Pauli verbis, vt disputatione c. i. tamen non est inventus Chrysostomus, neciuar nostros Traditionarios: quibus non satisfacimus, cum ritus & ceremonias permittimus Ecclesiæ: nisi etiam dogmata fidei concedamus. Quod autem vtraque ait, eandem fidem mereri, respondeo, vt prius ad Basilium, non esse verum. Neque ille, si sit Traditio, nihil esse querendum aliud: maxime cum loquatur de Traditione non Apostolica, sed Ecclesiastica, in quam multa cadere non satis exacta, vrmisimmo loquar, iampridem docuit experientia, & nos ostendimus in secundo libro.

XXXII. In altero loco, manifestus est Chrysostomi nævus: afferentis
eas preces pro mortuis, quarum vsum haberi dicit ex Traditione, prode-
se etiam mortuis in infidelitate. Nam postquam lugendos dixit τοις ἀνί-
εστι, τοις δὲ εἰνεῖς πεποντας, τοῖς καὶ φωτίσματοι ἀπερχομένας τοῖς κα-
εισ σφραγίδοις, τοῖς οὐ πλάτη τελοῦταις, καὶ τοις οἷς πλάτη
τελοῦσι τοῖς εὐτῷν φυκᾶς ἐπιστολαῖς, τοῖς λαβόντας ἐπιστολαῖς
Caecis εἰτῶν τὰ αἷματα ταῦτα καὶ μὲν βελούδεσσι; Infideles, eosque qui ab iis
nihil differunt, scilicet eos qui sine illuminatione excedunt, sine signatura (hoc
est non baptizati: baptisma enim solebant & φωτίσμοι & σφραγίδα ap-
pellare) eos etiam qui in diuitiis moriuntur, neque ullum animo solatum ex iis
compararunt: eos, quibus licuit abluere sua peccata, nec voluerunt tamen: tan-
dem insertis nonnullis de moderato planctu, κλαίανθρ (inquit) τέττας.
πενθῶντες αὐτοῖς τοῖς δικαιαι, εἰνοῖς Καρδιαῖς αὖτοῖς πνεύματες, εικονογένθρ, βο-
ύθροις ἔρεσι, πόσις τοῦ τρόπου, δικόδροις τοῖς ἑταῖροις προσκαλέντες δοκιάς
τοῖς εἰποῦσι αὐτοῖς, πνοή τοῦ αὐτοῦ διδόντες σωτηρίας. ιχεῖ πνα τοῦ προτίτου
προσκυνήσιαν. Eugeamus ictos: adiuuemus eos pro viribus: excogitemus eis ali-
quod auxilium: paruum illud quidem sed tamen adiuuemus. Quomodo autem,
quaue ratione? Orantes, aliosque existentes ad orationes pro eis concipiendas:
pauperibus etiam largientes pro eis absque intermissione. Num hac res nonnulla-
tum habet leumentum. Censet igitur Chrysostomus orandum esse pro
mortuis, ex Traditione; mortuis inquam, non fidelibus tantum, sed etiam
infidelibus: atque iis qui infidelibus non sunt multo meliores: pro non
baptizatis: immo pro iis qui baptizari noluerunt. Excusent eum Iesuitæ si
possint ab errore. Interea nos sciant libenter eas Traditiones sibi relin-
quere, quæ in errorem inducant: & finant credere, tum omnino securos
fore nos ab omni non tantum errore, sed etiam allucinatione, cum scriptu-
ra adhuc erimus.

XXXIV. Imo *ἐδιανολία* Chrysostomus non significat doctrinam, quæ docetur: sed disciplinam quæ docet; id est, ipsam in erudiendo operam, & ut ira dicam, laborem. Ipsa verba ita volunt. Nam quam Erasmus Latine dixit *maiorē doctrina portionē*, Græce habes *τὰ μείζωνας οἰδιανολίας*, id est, ea quæ sunt in disciplina maiora, sive maioris momenti. At qui ita foret manifeste mentitus Chrysostomus. Nam profecto, quæ habentur ex ipsis Christi disciplina, sunt eiusmodi, ut non tantum non sint inferiora reliquis; sed etiam in articulorum fidei ensu primas teneant: puta, Trinitatis mysterium, Incarnationis arcanum, peccatorum remissio, Iustificatio per fidem: spes Resurrectionis. Quibus sane nulla sunt omnino comparanda eorum, quæ iactantur accepta ex non scripta institutione. Verum si laborem docendi attendas, omnino vere dictum longe portissimum, longiusque acutius prolatum docendi prouinciam fuisse Spiritus Sancti per Apostolos: qui & in omnes gentes abierunt, & in multos annos: cum Christus continuerit se intra Iudeam, & paucos annos.

XXXV. *T H E O P H I L V S* Alexandrinus; diserte docet primo & tertio Paschali, legem feiuniorum Apostolicam esse traditionem.

XXXVI. Respondeo: primo de ieiunio in genete leges esse satis disertas in Scriptura: de circumstantiis vero ieiunii non esse necesse vias esse scriptas, quia varia sint, pro variis & locis & personis, & temporibus: itaque posse facile referri ad Traditiones absque vlo Scripturæ praedium.

X XXXVII. Secundo illud, *diserte docet*, non aliud esse quam disertum Bellarmini mendacium. Nam libro quidem 3. et si multa habet de ieui-
nio Paschali Theophilus, tam non usquam significat ab Apostolis institu-
tum: tantum varia colligit è Scripturis testimonia, quibus sobrietas com-
mendatur. At hæc neque multum faciunt ad ieunia: potest enim sobrie-
tas coli, ut non ieunemus tamen: & multo minus ad ieunium Quadra-
gesimæ: tum neque fauent Traditioni non scriptæ. Nam si ex Scripturis
concluditur, siue ieunium in genere, quod nos vltro profitemur, siue in
specie ieunium Quadragesima, ut viderur Theophilus placuisse, tum ne-
cessè est eam Traditionem non esse non scriptam, licet totidem eius sylla-
bae non legantur.

XXXVIIII. In primo autem libro, locus est huiusmodi, *Et sic poterimus imminentium ieiuniorum iter carpere, incipientes Quadragesimam à trigesima die mensis Mechir, & hebdomadam salutaris Pascha, quinta die mensis Pharmuti: finientesque ieiunia secundum Euangelicas Traditiones vespere Sabbathi decima die Pharmutti: ut illucescente statim Dominica, festa celebremus, undecima die eiusdem mensis.* Hic videmus Traditionem nominari non Apostolicam, ut voluit Bellarminus, sed Euangelicam. Ea nimurum distinctione, qua vsus olim Cyprianus, quæ sicut vnde esset Traditio, vtrum

de Euangelica auctoritate descendens, an de Apóstolerum Epistolis: scilicet
bene ad Pompeium. Significauit enim traditionem illam de qua loquitur
Theophilus, originem suam trahere ab historia Euangelica, quæ est in
Canone, immo obseruandum, hanc traditionem pertinere non ad legem,
sed ad finem ieiunii: ut sensus sit ex traditione Euangelica, hoc est, ex his-
toria Euangeliorum colligi tempus illud, quo ex usu Ecclesiæ ieiunium
Paschatis soluebatur: nimur quia constat ex Euangeliis, Christum sur-
rexisse à mortuis die Dominica post quartam decimam lunam: non solle
autem Christianos ea die ieiunare, quam Christi resurrectionem celebra-
bant. Itaque necessario confici, pridie eius diei, id est, Sabbatho, soluen-
dum esse ieiunium.

XXXIX. CYRILLVS Hierolymitanus in Catechabus mystagogicis, nihil fere explicat aliud, quam Traditiones non scriptas de Baptismo, & aliis Sacramentis: Sic Bellarminus, Baronius, cum de sacris mysteriis (inquit) quinque orationes mystagogicas habuisse, hoc ait in fine, *Retinetе has Traditiones, & sine ullius offendicula vosmet seruate.* Sed à quo traditas? Legat qui originem earum scire cupit, & inuenier eas acceptas esse maiori ex parte, ex Missa Iacobi Apostoli eiusdem Cuijatis olim Episcopi.

XL. Respondeo, Cyrillum in explicando Baptismate & Eucharistia, (nam alia nulla Sacra menta agnouit, ne errer Bellarminus) enumerare nonnulla ritualia, quæ fatemur non haberi & Scripturis. In Baptismo quod baptizandi starent versus occidentem: vestem exuerent: vngenerentur oleo a vertice ad imum, vngenerentur chrismate. In Eucharistia, abluerentur manus, daretur osculum pacis, commemoraretur Patriarchæ, Prophetæ, Apostoli, Martyres, oraretur pro defunctis: Inuitarentur omnes ad communionem mysteriorum: acciperetur corpus concava manu dextra, cui supposita esset sinistra: tum eius contactu oculi sanctificarentur.

X L L At hæc omnia nulla esse fidei dogmata, quis non videt? Itaque potuerunt peti aliunde quam à Scriptura: Et si nihil habuerunt superstitionis, potuerunt tolerari. Sed non fuisse perpetua, aut Catholica, constat ex vñ aliarum Ecclesiarum. Neque enim per omnia consentiunt Liturgie reliquæ ei, quam Iacobi dicunt. Certe in Romana neque baptizabant versus occidentem: sunt enim infantes: neque vnguntur à capite ad imum. In Eucharistia nullum datur osculum: non inuitantur omnes ad communionem vtriusque speciei: non accipiunt laici corpus in manus: non eo tanguntur oculi. Quid ergo mirantur, si quæ nec Catholica sunt, nec perpetua in Scripturis non leguntur. Imo qua fronte hæc obiiciunt in questione de fidei dogmatibus? Nam quoties diximus, ista ritualia, ista mobilia, non pertinere ad perfectionem Scripturarum?

XLI. Superest ex omnibus Græcis Epiphanius Nam Damascenus & Aegyptiorum & quibus & deis, & deo & & Apertum enim Idololatram, cur agere feramus in Scripturæ autoritatem insurgere? Cur miramur amare non scripta? Epiphanius igitur, haeresi 55. quæ est Melchisedechianorum: *Termini* (inquit) *nobis positi sunt, & fundamenta, & adiunctio fidei, & Apostolorum Traditiones, & Scriptura sacra, & successiones doctrina: & undeque veritas Dei unita est: & nemo decipiatur nouis fabulæ. Eth haeresi 61. quæ est Apostolicorum. Oportet & Traditione ut: non enim omnia à Divina Scriptura accipi possunt. Quapropter aliqua in Scripturis, aliqua in Traditione Sancti Apostoli tradiderunt. Baronius & Iesuita Ratisbonenses addunt, ex haeresi 75. longiusculum sermonem de Ieiuniis quartæ feriæ, ac pro Sabbathi, & festo Paschatis, prolatæ auctoritate Apostolicæ Traditionis, & increpito Aerio, quem verisimile non sit hec adeo cognita habere, ac Patres, qui à majoribus illa acceperant. Denique Baronius, ex eiusdem compendiaria doctrina recitat. At vero de statutis ipsis & Traditionibus eiusdem Ecclesia, rursus necessarium est me brevibus apponere earundem Traditionum formam ex parte.*

XLIII. Respondeo, Epiphanius s^epiuscul^e quidem ad Traditionem confugere: at nunquam, vt articulos fidei confirmet aliquos non scriptos, sed tantum quædam quæ vel historica sunt, vel ritualia. In quo vitroque genere, quis tam expers est sensus communis, quis adeo rerum tum humana^rum, tum Ecclesiasticarum inexpertus, qui neget Traditionis non scriptæ in libris sacris, suas esse partes? Sed illud euidenter colligitur ex ipsius Epiphani locis.

X L I V . Nam in Melchisedecianis , cum duo reprobat capita , vnum Christo maiorem esse Melchisedec regem : alterum , fuisse eundem re vera sine patre , & sine matre : tum prius , quod sine dubio ad fidei doctrinam pertinet , refellit , ne nominata quidem Traditione : sed ex Scripturis : *αὐτῷ (inquit) δὲ τὸν πρῶτον αὐτῷ εἰς αργοὺς γίνεται*. Quæ verba insulsa Cornarius transtulit . Ex iporum dictis subuersio iporum contingit : pueriliter recedens à sensu satis perspicuo . Debuit autem sic verttere , *Ex ipsis dispensatis verbis eorum euersio nascitur*. Significat autem ipsa eiusdem loci verba , quem heretici proferebant à Scripturis , ut probarent Christum esse minorem : quia esset ex ordine Melchisedec . Nam contra , quia statim subditur , *Similis factus est filio Dei* : si similis (inquit) ergo non æqualis , *όφεσιν οὐταντα τῷ υἱῷ Θεοῦ* , *καὶ τῷ Θεῷ τούτους τῷ υἱῷ Θεοῦ* . Hoc igitur caput concluditur è Scriptura : & quidem , ut hoc repetam , nunquam in sub-
sidium vocata Traditione .

XLV. At in altero ad Traditionem confugit: καὶ ὡς ὁ θεὸς περὶ τοῦ μελχισέδου ὁ πατήρ τοῦ ἡμετέρου ἐμφίεται. Etenim apud quosdam Melchisedecum pater & mater inferuntur. Et subiectis exemplis, Danielis, eiusque sociorum trium, & Eliæ, οὐαὶ (inquit) εἰ μη τοῦτο πλάνη τι γίγνεται, οὐδὲ λαύρη εἴη τοῦ θεοῦ δόξα. Καὶ πατελῆθεν αὐτῷ λέγειν. Ut ne in hoc error contingat, nihil nobis cebit quia in Traditionibus accepimus, narrare. Enim uero facile vident etiam ceci, non multum interesse fidei, siue norimus, siue ignoremus nominis Patrum illorum. Quin etiam considerandum est Traditionem illam de parentibus Melchisedeci designari non viuensalem, sed particularem εμφίεται inquit non ὡς τὴν κακοὺς Σιών, sed tantum ὡς πάτερ. Quinetiam ne reliquam quidem de Daniellis, Eliye parentibus, opinor suo in quantum calculo confirmauit Ecclesia.

XLVI. Porro hoc Epiphanius, ut ita dicam, *in libro*, quod Bellarmius recitauit, sic intelligendum est, ut hereticos refutari profiteato.

vtrinque; id est, & ex Scripturis & ex Traditionibus, sed & veritatem Dei confirmari. Non autem eam Dei Veritatem partim quidem à Scripturis sumi, partim à Traditionibus nusquam scriptis. Quis autem negat, etiam dogmatibus scriptis confirmandis utilia esse ea, quæ nec scripta sunt, nec omnino fidei dignata? Hic igitur locus omnino nihil concludit contra Scripturarum perfectionem.

XLVII. In hæresi Apostolicorum agitur de statu virginitatis: in Arianis deiciuniis, & festis. Non potest autem melius responderi, quam ex ipso Epiphanio: addo ex eo ipso loco quem Baronius ex compendiaria doctrina citauit, sed non citauit integrum. Nam eo loci ista omnia, alia que multa, id est, vno nomine ritus omnes (Scriptures appellat, quos Cornarius duobus nominibus reddidit, statuta & Traditiones) non tantum distinguuntur, sed etiam separantur à dogmaribus fidei. Nam longum catalogum rerum credendarum, atque earum quidem omnium è Scripturis defumptarū, his verbis concludit, *καὶ μὲν τὰς πίστεις ἔχειν αὐτὴν μόνη καθαλικὴ ἐπίκλησις, οὐ πολυτελές ἀγρυπνίης, μία δέ τοι αὐτὸς εἶται πάσης λειτουργίας εἰς τὸν θεόν, καὶ ὁμοίως τοῦτο τὸ μητροπολιτικὸν θέλον, οὐ τούτοις τοῖς τελεταῖς καὶ τοῖς αὐτοῖς τὸ σύμβατον οὐσιώστορε, οὐ τοῖς τοῦ Καθολικοῦ τελείοις παρεγενόμενοι, καὶ ἀδελφοὶ μερῶν, οὐ πτερες.* Et quidem quae de fidei tenet illa una Catholica Ecclesia, & columba innocua, unica viro suo, prout ipsa dixit, *Vnica est columba mea: similiter & de ineffabilibus iuuenientibus, quorum non est numerus (hæreses intelligit) compendiose diximus: Ac de Patriis, Filiiisque, & Spiritu sancti consubstantialitate, de incarnata perfectaque Christi praesentia: atque aliis partibus fidei.* Tum sequuntur illa ab aduerfariis recitata. *Δεῖτο μάνική τοι αὐτές τούτης τοῦ θεοῦ μηδὲν πάλιν αἴσιαν ήταν αὐτῷ θεοῦ μηδὲν πάλιν τοι εἰδεῖσθαι, οὐταντοῦ φύσει τοῦ φύλακον τούτην αὐτῇ, ηγε φύλακος τούτην, τοι μηδὲν τοῦ φύλακον τούτην, τοι μηδὲν τοῦ φύλακον τούτην αἴσιαν τούτην.* De institutis vero eiusdem breuiter rursus mihi necessitas incumbit exponere eorundem institutorum formam ex parte: scilicet quacunque solita sunt obseruanturque tum ex præcepto, tum utro. Quo loco obiter moneo φύσει πειθαλαττα, male a Cornario verti ex natura seruantur, quid enim illud esse potest? Sed vnu Epiphanius særissime voce illa φύσει adverbialiter, pro confuetudine. Quod cum Cornarius non obseruasset, særissime ut superfluum omisit.

XL VIII. Sed ad rem, post hæc verba longam necit enumerationem eorum institutorum, sive rituum. Nominat igitur ordine, Virginitatem Monachatum, Continentiam, Viduitatem, Coniugium, Sacerdotium Lectores, Diaconissas, Exorcistas, Laboratores, Ianitores, Synaxes, Ieiunia, Pentecosten, Narale Domini, Quadragesimam, Defunctionum nomina, Hymnos, & similia plurima. Hæc omnia, inquam, seorsim ab iis quæ ad fidem pertinent, prolixè recitat. Magno nostro commodo: qui fatemuisti usmodi omnia non contineri in Scripturis, quarum perfectionem defendimus tantum in iis quæ sunt de fide. Itaque subscribo ego quidem à Epiphanio dicenti: *sv. annua r. dñs & dñs r. xpi p. dñia) lxxviii. dñ. Noi omnia possunt sumi à Scriptura. Tantum moneo Traditionibus non abutendum ad stabilienda fidei dogmata, quod aduersarii faciunt: Errans rituum quidem Traditiones opponendas Scripturis: his falsis, salua rest. Nec Epiphanius nobis aduersatur.*

XLIX. Præter hos locos Puteanus, Epiphanius asserebat dicere Traditionem esse necessariam ad salutem, atque ad intelligendam Scripturam: & notabat hæresin 6. sed hoc mendacium est Puteani, non testimoniū Epiphaniī.

C A P. X X

*De variorum Patrum Latinorum autoritatibus ad confirmandas
Traditiones.*

I. **V**eniendum ad Patres Latinos. A Tertulliano primum varios emendant locos. Atqui is nec iudex est legitimus, nec testis locuples. *De Tertulliano* (inquit Hieronymus obiiciens Heluidio) *nihil amplius dicere, quam Ecclesia & hominem non fuisse.* Adeo indignum iudicavit, quem vel responsionis verbulo dignaretur. Quidni nos etiam? Nam reuera multa scripsit aduersus Ecclesiam, eodem teste Hieronymo in Catalogo. Et quamvis initio fuerit Catholicus, atque adeo nonnulla pro veritate scripserit, tamē consequens error (inquit Hilarius Canone 5. in Matthæum) *de traxit scriptis probabilibus autoritatem.* Et quod ad hanc nostram controversiam multum interest, in eam hæresin prolapsus est, quæ non scriptis observationibus admodum delectabatur. Montanus enim plurima eiusmodi inuenit; certe stata ieiunia primus assignauit, teste Eusebio historia l. i. c. 18. Vnde Tertullianus librum de ieiuniis scripsit aduersus Psychicos, id est, Catholicos (sic enim appellabant Montanistæ) &c. Arguit nos (inquit) *quod ieiunia propria custodiamus, quod stationes plerumque in vespere am producamus, quod etiam xerophagias obseruemus.* Videlicet iam tum dolebant Catholici his oneribus libertatem Christianam grauari.

II. Ad hanc exceptionem Raimundus, (is qui liberum de Corona militis edidit Gallice cum annotationibus, vnam hanc ob causam, quod egregie patrocinatur Traditionibus) responderet, Tertullianum, si non ut Theologum, saltet admittendum ut historicum non indignum fide, iis in rebus quas se vidisse testetur suo tempore obseruatas in Ecclesia.

III. Imo imponit nobis legem, quam ne sui quidem seruant. Nam quum Eusebium accusant Arianismi, aut Sozomenum Nouatianismi, ideo faciunt, ut fidei detrahant corum historię. Deinde meminisse debuit, non contendit à nobis de facto, utrum aliquando fuerint aliqua Traditiones: sed de iure, utrum esse debuerint, saltem in dogmatibus. Quid enim. An si constet multa $\alpha\gamma\alpha\phi\alpha$ fuisse obseruata, ideo sequitur Scripturam esse imperfectam? Minime vero: sed hoc tantum, multa sibi homines permettere præter Scripturam. Porro non proferri duntaxat Tertullianum tamenquam historicum, sed etiam tanquam Theologum, ipsi probabant loci eius scriptis excepti.

IV. Pamelius negat eum à Montano imbibisse Traditiones. Patet
(inquit annotatione 27. in librum de Corona) non aliud esse quam calu-

statione 27

miam, qua Magdeburgenses volunt hanc suam de Traditionibus non scriptis sententiam habuisse Tertullianum à Montano. Et habet argumenta tria. Primum, quod d'ē contrario prius Montanus legatur noua quādam ingessisse Traditioni contraria, apud Eusebium historię Ecclesiastice libr. 5. c. 15. Secundum, quod etiam libro de Præscriptionibus aduersus hæreticos, Traditionum præscriptione utatur Tertullianus, idque ante hæresim. Ter-tium, quod postquam cœpit declinare in hæresim ipse etiam, sicuti Montanus, consuetudines antiquas minoris cœpit estimare, ut patet libro de Velandis Virginibus.

V. At hæc argumenta nihil probant. Ad primum respondeo , Eusebium asserere Montanum, ἔργα δὲ λαττῖνης ή ζευφωνίας, τοῦτο τὸ καὶ τὸν τοῦτον, καὶ τὸ διδαχὴν αὐτῶν τὸ ἐπαληνίας ιθῷ, επισήμων, & peregrinas voces fundere, prater eum morem Ecclesie, qui erat secundum Traditionem, & doctrinam antiquam. Quæ verba non significant Montanum Traditiones vniuersaliter oppugnasse, quasi nullas omnino vellet esse: sed specialiter eas Traditiones, quæ tum erant in vslu Itaque hoc perinde esse, ac si, quia negat Baronius magos , quorum nomine illustratur Epiphania festum, fuisse tres Reges: dicat aliquis eum Traditionem illam oppugnare, hoc est, id quod ex Traditione iampridem Papistæ tenebant pro certo, & quibusdam Scripturæ detortis locis probare conabantur. Atque adeo τὸ ζευφωνίαν, non potest aliud significare quam Montanum induxisse multa ἀγέρα.

V I. Ad secundum: Fateor Tertullianum in libro de Præscriptionibus vsum esse Traditionis autoritate aduersus hæreticos. Sed ea Traditionis significabat, continuum in Ecclesia scriptæ doctrinæ descendæ rationem; non autem capita nescio quæ nunquam scripta, sed auribus paucorum insuffurrata. Itaque sentiebat & loquebatur Catholice. Sed quum ad Montanum defecit cum cœpit nimium amare rerum Traditiones non scriptarum.

VII. In tertio, miror tam supine sui oblitum Pamelium. Nam qui hic iam Montanisimo tribuit, quæ initio libri de Velandis Virginibus Tertullianus scripsit, cum ipsum eum librum interpretatur, multo aliter confidet. Nam & argumentum eius capit is in hac concepit verba: *Quod consuetudo veritati contraria non prescribat.* Et in generali arguento, dixit eas taxari, quæ praetextu contrarie consuetudinis, contra quam Apostolus præcepatur, caput non velarent. Vnde patet eo loco nihil non recte dici. Nam quis Catholicus velit contrariam veritatem consuetudinem in Ecclesia vigere? Quis contra Apostoli diserta monita, consuetudinem deferat? Cur ergo Montano imputatur bona piaque sententia? Tertio norauit idem Pamelius, à Cypriano fuisse hunc ipsum locum diligenti imitatione ad verbum fere expressum epistolis, 73. & 74. Ergo, inquam, necesse est Tertulliani sententiam à Cypriano fuisse approbatam. At Cypriano nihil fuit commune cum Montano: Ergo, eam sententiam opotest non fuisse ex erroribus Montani.

VIII. Hæc de autore: iam de testimoniis. Cele' errimus est apud Papiastas libellus de corona militis: quem tamen Baronius omisit citare: quod equidem miror. Sed non Bellarminus: non Iesuitæ in Colloquio Ratisbonensi: non alii plurimi. Habentes obseruationem inueteratam, qua præueniendo statum fecit. Hanc si nulla Scriptura determinauit, certe consuetudo corroborauit, que sine dubio de traditione manauit. Quomodo enim usurpari quid potest, si traditum prius non est. Etiam in Traditionis obtenu exienda est, (inquis) autoritas scripta. Ergo queramus an & Tradition non scripta, non debeat recipi. Plane negabimus recipiendam, si nulla exempla praesidentia aliarum obseruationum, que sine ullius Scriptura & instrumento, solius Traditionis titulo, exinde consuetudinis patrocinio vindicamus. Denique, ut à Baptismo ingrediar, aquam adiuturi, ibidem, sed & aliquanto prius in Ecclesia sub Antistitis manu contestamus non renunciare diabolo, & pompe, & Angelis eius: debimur mergi amur, amplius aliquid respondentis, quam Dominus in Euangeliu determinauit: inde suscepit, lactis & mellis concordiam prægustamus: ex quo eadie lauacro quotidiano per totam hebdomadam abstinemus. Eucharistia Sacramentum & in tempore viximus, & omnibus mandatum à Domino, etiam antelucanis cottibus, nec de aliorum manu quam praesidentium sumimus. Oblationes pro defunctis, pro natalitiis annua die facimus. Dię Dominico ieiuum nefas ducimus, vel de geniculis adorare: eadem immunitate à die Pasche ad Pentecosten usque gaudemus. Calicis aut panis nostri aliquid de uti in terram anxie patimur. Ad omnem progressum atque promotum, ad omnem adiutum & exitum, ad vestitum & calceatum, ad lauacra, ad mensas, ad lumina, ad cubilia, ad sedilia, quacunque nos conuersatio exercet, frontem crucis signaculo terimus. Harum & ceterarum eiusmodi disciplinarum, si legem expositiles Scripturarum, nullam inuenies. Traditioni tibi prætenditur auctoriz, consuetudo confirmatrix, & fides obsernatrix. Et paulo post. His igitur exemplis renunciatum erit, posse etiam non scriptam Traditionem in obseruatione defendi confirmatae consuetudine, idonea teste probata rure Traditionis ex perseuerantia obseruationis. Consuetudo autem etiam in ciuiilibus rebus pro lege fiscipitur, cum deficit lex. Longiusculum locum, quia ab aduersariis non sine fastu iactatum, nihil nocuerit totum descripsisse.

X. Respondeo, primo librum esse à Tertulliano compositum, iam hæretico, atque aduersus Catholicos. Nam Montanum pleno ore redolent hæc verba. *Plane superest, ut etiam martyria recusare meditentur, quia Prophetias eiusdem Spiritus Sancti responderunt: quod obseruavit Pamelius; obseruavit Raimundus.* Simile est istud in Catholicos somma. *Nouis et pastores eorum in pace leones, in prælio ceros:* quia docerent martyria, et ita non recusanda, tamen legitime declinanda, quod Montanistæ negabant. Atque adeo in Tertulliani vita Pamelius diserte notat hunc librum scriptum, postquam in hæresin lapsus esset. Quare non tantum ex pœna iudicio generali ipsius autoris eleveratur autoritas huius libri: sed etiam proprio viatio, quia hæreticus, & contra Ecclesiam compositus deprehenditur. Adeo necesse est Papistas vel è flamma victum petere.

X. Secundo, noto itatum questionis, quam Tertullianus tractat Miles quidam in donatiō a cedet ad p̄torem, laetare manu gestans, nō capite, ut reliqui. Interrogatus causam, respondet esse Christianū: Christianus non licere coronam capite gestare: inde ad p̄nam raptur. Hoc factum reliqui non probabant Catholici: Tertullianus veto tuerit. Ergo qua-

DE CANONE.

172

stio sit: utrum Christiano liceat capite coronam gestare. Ostendit hic ipse status, à Tertulliano Montanista aduersus Catholicos institutum esse disputationem.

XI. Procedit autem disputatio in huic modum Catholicci negabant prohibitum esse coronari; quia Scriptura non prohiberet. Tertullianus respondebat duplicitate. Primum regerebat vici sim, non scriptum esse, ut coronem. *Nam si (in quiebat) ideo dicitur coronari licere, quia non prohibeat scriptura, & que retoquebitur coronari non licere, quia scriptura non iubet.* Athoc argumentum est inceptum: neque enim eadem ratio est iubendi & prohibendi. Certe enim verum est, permisum esse quicquid non prohibetur, quod pro le Catholicci afferebant. Sed quod Tertullianus regerebat, *Imo prohibetur, quod non ultra est permisum, omnino falsum est.* Exempli gratia, Grammaticam, Logicam, Mathemata profiteri, nusquam ultra Scriptura permittit: Et tamen nemo prohibitum dicat. Et ne longius abeam: potuit à suis ipsis Traditionibus doceri Tertullianus: quas nulla scriptura ultra permittebat: ipse tamen obseruari volebat.

XII. Deinde, confugiebat ad Traditiones, cum videret se ex Scripturis pugnare non posse. Rursus vero, audito Traditionum nomine, Catholicci nihilominus exigeant Scriptura autoritatem. Tertullianus respondebat sufficere Traditionem non scriptam. Ex eo apparet tum temporis ita fuisse Catholicos institutos, ut ex Scripturis vellent etiam agentium regulam desum: hæreticos autem Catholicis negotiorum faciliere solitos ex Traditione non scripta. Mirum nesciebant putet videre nostrorum temporum effigiem: &, vita dicam. Tertullianum à nobis defecisse ad Papistas, id est, a Catholicis ad Montanum. Porro non sequitur, si Tertullianus Catholicos oppugnauit è Traditione, ideo Scripturam esse imperfectam.

XIII. Atque hic m̄hi rursus vide, quam absurde, *Consuetudo* (inquit) sine dubio de Traditione manauit: quomodo enim usurpari potest, si traditum prius non est: Itanc? Ergo quicquid usurpat, id necesse est esse traditum? Quasi nihil ex se inveniant hæretici: nihil inuenient nouatores: nihil sibi permettant homines. Deinde, quid tum, si traditum est? Quasi non multum int̄risit, & quomodo, & quando, & à quo sit traditum. Denique docet experientia multa obseruari etiam ex Traditione, quæ falsa sunt.

XIV. Tertio, patet ex statu questionis Tertullianum de nullo agere fidei dogmate. Nam corona, sive ferti è floribus contexti gestatio, res est externa, & inter ea adiutoria. Nam quod tam seuerum tum ille prohibebat, hodie Christiani impune usurpant. Ergo etiam si legitime & Catholicice disputasset, poterat tamen Traditionem proferre ab illo Scripturarum praedictio.

XV. Atque adeo, ea ipsa exempla tam multa, non in dogmatibus numerat, sed in disciplinis. *Harum* (inquit) & altiarum eiusmodi disciplinarum, si legem scriptam expostules, nullam inuenies. Solet autem disciplina nomine significare ea omnia quæ posita sunt in consuetudine, ut ritus varios, variisque obseruationes. Certe in libro de Velandis Virginibus, manifeste distinguit à regula fidei: & docet admittere nouitatem correctionis: hoc est, ut nos hodie loquimur, esse mobilia. Sic capite praecedenti separabat Epiphanius *De opibz*, ab iis quæ sunt fidei.

XVI. Idem constat ex ipsa traditionum enumeratione: quarum vix illa est, non vel profus antiquata: vel saltem magna ex parte mutata, vel denique particularis. Vnde Beatus Rhenanus in hunc locum: *Baptizandi* (inquit) ritum ostendit, qui in usu veterum fuit, de quo consuetudo quedam mutauit. Et rursus, suas consuetudines habuit Oriens, sua habuit & Occident, nam Ceremonie secundum Ecclesiarum & regionum diversitatem variarunt. Et sane iampridem non ipsi baptizauit contestantur (qui primus est apud Tertullianum ritus) non etiam possunt, cum sint infantes: sed pro iis adulti, iam à temporibus Augustini; hodie etiam apud Papistas. Tertia immerito, iampridem mutata est in aspergitionem post tempora Gregorii primi, teste Pamelio, annotationibus in librum de Baptismo. Lactis vero & mellis prægustationem, Africæ peculiariter fuisse Pamelius obseruat. Certe prater Tertullianum non est eius qui meminerit, excepto semel Hieronymo in libello aduersus Luciferianos. Sed eorum, qui nobis expositiones reliquerunt rituum baptismi, ut apud Græcos Dionysius Arcopagita, & Cyrilus Hierosolymitanus: apud Latinos Ambrosius, nemo. Imo Hieronymus ipse alibi pro melle vinum substituit: atque hunc modum Occidenti peculiariter Pamelius tribuit. Apud Papistas autem nullum reliquit sui vestigium.

XVII. Iam in altero Sacramento, *Eucharistiam* (inquit) antelucanis caribus, nec de aliorum manu, quam præsidentium sumimus. Atqui, quod de præsidentium manu dixit, non fuit viuensale: restatur enim iustinus, post præsidentis preces Diaconos distribuisse Eucharistiam. Nam quod Pamelius videtur existimare præsidentium vocē à Tertulliano significato non solum Episcopos, sed & presbyteros, ac diaconos, est præter antiquorum morem. Deinde non in cœtibus antelucanis tantum distribuitur. Et charistia, sed etiam plena luce, ex quo prodit Ecclesia a cryptis in templo, & liberata est persecutionum metu. Imo apud Papistas, in cœtibus sive antelucanis, sive aliis, nemo Eucharistiam lumen de manu Episcopi, aut presbyteri: sed solus sacerdos communicat, nisi forte semel in anno.

XVIII. Oblationes pro defunctis pro natalitiis (id est, ut ego quidem censeo, *annis & annis*, ut sensus sit, fieri oblationes pro defunctis, pro eo quod Ethnici faciebant, pro natalitiis) annuas, Papistæ non faciunt. Nam quod Pamelius eiudem rationis esse dicit, commemorationem in Missa, facit audacius, quam verius. Nam hanc commemorationem solus sacerdos facit, & non tantum annuātum, sed etiam quotidie: at hanc oblationem faciebant singuli, & tantum annuis diebus. Die Dominica ieiunium nefas ducebarunt, & de geniculis adorarent. An vero toto Quadragesimæ tempore etiam diebus Dominicis non abstinent à carnisbus Papistæ? Nam hoc illis est ieiunare. Utrum vero preces non fundant de geniculis, ipsi norunt, & quotidie vident omnes. A Pascha ad Pentecosten certe ieiunante sexta feria & Sabbatho. Calicis & panis aliquid in terram decutii anxie patiebantur: quod intelligendum est de coniunctio communis, non de Eucharistia, nam propterea additum etiam nostri. Ego

vero Papistas saepe exclamantes vidi, si salinum evortatur, si culti in cruce componantur, nunquam autem si vel panis vel vinum in terram cadat. In Crucis signaculo, negare non possum Papistas esse vehementissimos. Sed illi profecto, maximam partem eius usus, quem Tertullianus a deo minutum prosequitur, valere iubentes, idolatria compensarunt, ei signo latraria delata, quam veteres soli Deo eximiam reseruabant.

XIX. Hosius, in Confessionis capite de Humanis Traditionibus, citat librum de Virginibus Velandis, quem Bellarminus duntaxat indicat. Et tamen hoc libro Pamelius dicebat Tertullianum Montanistam non satis bene Traditiones tractare. Illi viderint. Sed Hosius tamen, *Cum primis (inquit) absurdum esse Tertullianus existimat, ut diabolo semper operante, & adiiciente quotidie ad iniurias opera, opus Dei aut cesseretur, aut proficeret desisteret: cum propterea paracletum miserit Dominus, ut quoniā humana medicritas, omnia semel capere non poterat, paulatim dirigeretur & ordinaretur, & ad perfectum perduceretur disciplina, ab illorū vicario Domini Spiritu Sancto.*

XX. Egregie vero: ut non tantum Tertulliano vrantur Papistæ sub extremum vita hæretico: sed etiam eius libris in hæresi scriptis: ac quidem, quod peius est, ex iisdem libris hæreticis, in quibus quædam possunt esse non mala, ea ipsa excerptant, quæ puram puram hæresin spirant. Nam locus iste omnino est huiusmodi, teste ipso Pamelio, qui ad eum sic adorauit. Pertinet hæc & sequentia ad finem huius capituli usque, ad hæresin Tertulliani & Montanistarum, qui Montanum Paracletum faciebant, contra quam latius in nostris prolegomenis: hoc hic dixisse sufficiat, quod in epistola, quæ de Spiritu Sancto predixit Christus, ipse suo Paracletu adscribat. Et neget aliquis esse Traditionarios hæreticis affines?

XXI. Tamen tolerabilior erat Tertulliani Montanistarumque sententia. Nam Papistæ, ne ipsam quidem fidei doctrinam excipiunt, cum Traditiones iacent, imo diserte multa dicunt esse credenda, quæ in Scripturis non habentur. At illi Traditionum non scriptatum ius nullum esse volebant in regulam fidei. Nam id initio huius ipsius libri Tertullianus protestatur, distinguens, ut alias notaui, regulam a disciplina: illam dignis irreformabilem, & immobilem, atque omnino vnam disciplinam vero, & coniunctionem admittere non uitatem correctionis.

XXII. Profrus Catholice Lyrinensis Vincentius, *Dicit aliquis, Nullum ergo in Ecclesia Christi profectus habebitur religionis?* Aliquis, puta, Marcionista, ut Tertullianus olim: hodie etiam aliquis Papista, ut Hosius. Quid responderet Catholicus? Non negat profectum: sed non patire esse mutationem. Crescat igitur oportet (inquit) & multum vehementerque proficiat tam singulorum, quam omnium, tam unius hominis, quam totius Ecclesia statum, ac seculorum graibus intelligentia, scientia, sapientia. Sed in suo duntaxat genere, in eodem scilicet dogmate, eodem sensu, eademque sententia. Imitetur animarum religio rationem corporum, que licet anorum processu numeros suos euoluant, & explicent, eadem tamen querant, permanent.

XXIII. Baronius, sed & Pamelius, qui, quo iure, quave iniuria Papistos errores antiquitatis nomine sibi honestandos proponuerunt, neque ob aliam causam, aut ille Annalibus, aut iste edendis Tertulliani, Cyprianique operibus manu admouit, alios ex eodem Tertulliano locos colligunt. Ex libro de Prescriptionibus. Nunc solum disputandum est, quibus competat fides ipsa, cuius sine Scriptura, à quo, per quos, & quando, & quibus sit tradita disciplina, qua sunt Christiani. Vbi enim apparet esse veritatem disciplina & fidei Christianæ, illic erit veritas Scripturarum, & expositionum, & omnium Traditionum Christianarum. Et postea, *Quid Apostoli predicauerint, non aliter probari debere, nisi per eodem Ecclesiæ, quas Apostoli considerant, ipsi eis predicando, tam via voce, quam per Epistolæ postea: omnemque doctrinam, qua cum illis Ecclesiæ conficeret veritati esse depuitandam, reliquam omnem doctrinam de mendacio præjudicandam.* Contra Marcionem libro quarto, capite quinto. His fero compendiis vtimur, cum de Euangelio fidei aduersus hereticos expedimus (meius Junius experimentum) defendantibus temporum ordinem posteri atque anteriori prescribentem, & autoritatem Ecclesiarum Traditioni Apostolorum patrificantem: quia veritas falso præcedat necesse est, & ab eis procedat a quibus tradita est. Ex Apologetico, *Expedite autem præscribimus adulteris nostris, illam esse regulam veritatis, qua veniat à Christo, transmissa per comites ipsius.* Ex Libro de Carne Christi. *Si tantummodo Christianus es, crede quod traditum est.* Contra Marcionem lib. i. Non alia erit agnoscenda Traditione Apostolorum, quam qua hodie apud Ecclesiæ ipsorum editur.

XXIV. Sed haec non sunt difficultia. Intelligit enim Tertullianus omnibus iis locis Traditionem non scriptam dogmatum scriptorum. Id pater, primo ex Apologetico, vbi regulam veritatis nominat: articulo solet appellare symbolum, quo continentur fidei capita: ut libro de Virginibus Velandis capite primo: & de Prescriptionibus decimo tertio, & aduersus Præxeam secundo, & alias. Deinde, quia ex ea traditione refutat hæreticos sui temporis: oportet ergo ea traditione contineri dogmata Catholicæ contraria dogmatibus eorum hæreticorum. At illi hæretici controvenerunt in libris Canonis, ut alias obseruauit. Intellexi gitter rationem tradendorum dogmatum, quam nos saepe professi sumus esse duplicitem, scriptam & non scriptam. Itaque merito potuit dicere, *Tenet quod traditum est:* non enim licet cuiquam recedere ab eo quod acceptum ab Apostolis & Christo ad nos usque deductum est.

XXV. Porro quod dixit, quid Apostoli predicauerint, non aliter probari debere, nisi per Ecclesiæ, quas Apostoli docuerint: sic intelligendum est, non ut Scripturas comparet Ecclesiæ, pronuncietque non per Scripturas debere probari, sed per Ecclesiæ. Imo potius, quia hæretici suorum Ecclesiarum autoritatem sive traditionem obtrudebant, iis Apostolicas obiiciunt; ut doceat non à quibuslibet Ecclesiæ, sed tantum ab Apostolicis quærendam veritatis probationem, ut sensus idem sit cum Irenæo cap. 4. lib. 3. Non oportet adhuc quarere quid alios veritatem, quam facile est in Ecclesia sumere.

XXVI. Cr.

XXVI. CYPRIANVS Epist. 70. Vngi quoque necesse est eum, qui baptizatus sit. Constat autem (inquit Bellarminus) nihil de chrismate in Scripturis haberi, sed tantum in traditione. Idem Epistola 63. Admonitus nos scias, ut in calice offendo Dominica traditio seruetur, neque aliud fiat, quam quod pro nobis Dominus prior fecit, ut calix qui in commemorationem eius offeratur, misus vino offeratur.

XXVII. Respondeo; primo loco agi de ritu, non vero de essentia baptismi. Nam ne ipsi quidem aduersarii nostri hodie christina contendunt esse de necessitate eius Sacramenti. Lombardus lib. 4. dist. 3. dicit de essentia baptismi esse Elementum & Verbum: cetera pertinere ad decorum & solemnitatem. Et si absint non minus esse Sacramentum. Et sane constat ab initio celebratum absque hoc ritu, tum à Iohanne, tum postea ab Apostolis & Apostolicis viris, vt a Philippo, a Petro, a Paulo, in libro Actorum. Scimus tamen olim apud Christianos eum morem inuoluisse: quam bono consilio, successus indicauit. Certe nulla satis firma ratione. Nam quod Cyprianus addit, faciendum id est, Et accepto chrismate, id est, unitione, effunditur Dei, & habere in segratiam Christi possit baptizatus, quis non videt esse futile? Quid enim? An Christus? imo mittit Christum, ne forte non nihil exipient aduersarii de persona, & baptismo Iohannis? Sed au Eunuchus ille nec unctus fuit Dei, nec habuit gratiam Christi, quia aqua sola lotus est? An Carcerarium Paulus voluit eo priuilegio carere? Minime vero: Imo Paulus dixit, quicunque baptizati estis in Christo, Christum induistis, tertio ad Galatas. Et ille non habeat Christi gratiam, id est, non sit unctus gratia Christi, qui ipsum Christum induerit! Sed non est nunc necesse haec inquire diligenter. Quocunque tandem iure hic ritus institutus sit, tamen certum est esse ritum, nec essentiale sive necessarium baptismum. Itaque in scriptis assertur in exemplum earum traditionum, quae ad fidem doctrinam pertinent.

XXVIII. Ad alterum locum, respondebat Chemnitius agere Cyprianum de scripta traditione: quod Bellarminus negat, quia aqua non meminerint Euangelistæ. Sed Chemnitius totum disputationis Cyprianæ corpus considerabat, que aduersus Aquarios probabat calici Eucharistico infundendum esse vinum, quod illi non faciebant. Itaque multi citantur loci ex Scriptura, qui de vino tantum loquuntur: propterea etiam Cyprianus dixit mixtum vino, non vero mixtum aqua, ut obseruauit Pamphilus. Ergo verum est, quod dicit Chemnitius, cum questionem, quæ tractatur tota illa Epistola, quæque concipiuntur verbis, calix misus vino offeratur, esse scriptam: scilicet in Euangelio, vbi narratur Eucharistia initio.

XXIX. Sed Bellarminus particulam tantum considerauit eius disputationis, quæ obiter duntaxat, paucisque verbis delibatur, de aqua vino miscenda. Hoc certe nos fatemur non haberi è Scriptura: & credimus ab initio usurpatum bona fide, ex usu communi, quo vix bibitur vinum temetum, sed aqua dilutum: maxime cum est generosum. Neque nos sane multum pugnemus: et si malimus adhærere Scripturæ, que solius vini meminim: ac propterea merum libenter & consecravimus & sumimus. Scholastici autem fatentur hanc mistionem non esse de necessitate Sacramenti: vt Thomas p. 3. q. 14. art. 7.

XXX. Itaque Cyprianum probare non possumus, qui huic mystioni tantum tribuit, ut dicat, Si vinum tantum quis offerat, sanguis Christi incipit esse sine nobis. Quod est absurdum: tum, quia infert eius necessitatem: tum, quia discedit à natura eius Sacramenti. Non enim institutum est, ut sanguis Christi non sit sine nobis. sed ut sit potius in nobis, quod nunquam aqua efficer, aut eius mistio: sed tantum vini sumptio cum fide. Hoc Bellarminus excusat, quia non loquatur de reali coniunctione, vel separacione Christi & Ecclesiae, sed tantum de significatiua. Erit igitur, inquam hic sensus: Si vinum tantum quis offerat, significari sanguinem Christi esse sine Ecclesia. At hoc ipsum est ineptum: quia ne in eum quidem finem instituta est Eucharistia: tum si sanguis sumitur, non potest non significari esse sine nobiscum, sive potius in nobis.

XXXI. Canus, Hosius, Iesu in Colloquio Ratisbonensi, sermonem citant de ablutione pedum: qui, et si Cyprianus non sit, tamen consideratione dignus est. Sicut pars est Spiritus Sancto, & Christo dominitas, ita in suis institutis, aqua est autoritas & potestas: nec minus ratum est, quod dictante Spiritu Sancto Apostoli tradiderunt, quam quod ipse tradidit, & in suis commemorationem fieri præcepit. Maret singulis propria dignitas, & uniformis suogenere stat actio omnium: nihil addi, nihil subtrahi, nihil potest corrigi, vel mutari.

XXXII. At hæc quid faciunt ad non scriptas traditions? Non enim opponuntur scriptis non scripta, ut vtraque dicantur eadem autoritatem habere: sed instituta Christi, institutis Spiritus Sancti: id est, ea quæ per se ipsum Christus sanxit, quæ postea instituerunt Apostoli, acta Spiritu Sancto. Nec nos sane aliter Epistolas Pauli legimus, & Petri, & Iohannis, & alias: non aliter etiæ Actus Apostolorum, quam ipsa quatuor Evangelia. Hinc autem non sequitur Scripturas esse imperfectas: nisi prius dogma aliqua fidei demonstretur ab Apostolis instituta esse, quæ omnino scripta non sint.

XXXIII. HILARIUS libro contra Constantium Imperatorem, obiuncti Ariano Principi: Nolo verba, quæ non scripta sunt, legi; responderet, Hoc tandem rogo, quis Episcopus inbeat? quis Apostolica prædicationis vetet formam? Dic prius, si recte dici putas, nolo aduersus noua venena, nouas medicamentorum comparationes. Quibus verbis (inquit Bellarminus) duo indicat Hilarius, vnum prædicationem consubstantialis esse Apostolica prædicationis, licet expresse non sit scriptum, Filium est Patri consubstantiale: Alterum, numen ipsum ousi, & esse quidem nouum, sed tamen retinendum, licet non sit scriptum, quia conforme est prædicationi Apostolicae.

XXXIV. Respondeo; Hilarius & credidit, & diserte scripsit consubstantialitatem esse dogma scriptum. Hinc sunt ista ex libro ad Constantium. Fidem Imperator queris, audi eam non de nouis chartulis, sed de Dei libris. Et paulo post: Audi, rogo, ea qua de Christo sunt scripta, ne sub eis ea qua non scripta sunt predicentur. Et libro de Synodis ad finem. Misi homonij, & homonij intelligentiam Evangelia & Apostoli intimauerunt. Sensit ergo bo-

Tom. I.

nus ille eximiusque Pater, consubstantialitatem Patris & Filii, quam Ariani impie oppugnabant, Constantius etiam in Catholicis persequebatur, esse traditionem Apostolicam; sed scriptam. Sed quia id dogma significabatur nomine Fides, non scripto in Canone; imo etiam novo, propterea, ut sè obseruauimus, importuni exultabant Ariani, qui tamen ipsi aliis vocibus vrbantur a se ipsis excoxitatis. Athanc importunitatem merito compescit Hilarius. Et nemo est nostrum, qui neget voces, quibus fidem explicamus, esse in potestate traditionis: non sunt enim dogmata, sed solum dogmatum signa: & quidem varia, pro variis nationibus, quarum etiam varia sunt idioma. Nam exempli graria, quod Graci dixerunt, Latini mutarunt consubstantiale; quæ vox eadem dici non potest. Sic etiæ deuterokos postea dixit contra Nestorium Ecclesia Graeca. At Latina vocum compositione infelior, dixit matrem Dei duobus vocabulis. Sed hoc totam paucis ille verbis expedivit. Scriptura non in legendis sunt, sed in intelligendo. Vnde necessario sequitur: ibi esse Scripturam, hoc est, dogmata scripta, vbi sensus est Scripturarum: quantumvis alia verba legantur.

XXXV. Baronius libellum citat de Synodis contra Arianos in hæc verba: O vos beatos & glorioſos, qui perfectam atque Apostolicam fidem conscientia & professione retinetis, conscriptas fides huc usque nescitis. Non enim egreditis litera, qui spiritu abundatis: neque officium manus ad scribendum desideratis, qui quod corde a vobis credebatur, ore ad salutem profitebamini. Nec necessarium habuistis Episcopi legerem, quod regenerati neophyti tenebatis. Sed necessitas consuetudinem inculpi, exponi fides, & expositus subscribi. Vbi enim sensus conscientia pericitatur, illæ litera postulatur.

XXXVI. Hæc Baronius, sed quorsum? Non enim significavit, quid aut quomodo inferat. Intelligo Hilarium Gallos nostros laudare; quod repetitis confessionibus opus non habere, ut sapienti fidei formulæ conciperentur. Quid hoc ad imperfectionem Scripturarum? Non enim opponitur Traditione Scripturæ: sed repetitis confessionibus. Nihil autem obstat, quominus id ipsum quod Galli & corde credebant, & ore profitebantur, haberent & Scripturis. Imo vero necesse est: tum quia agit de fide opposita hæresibus variis, quæ Orientem infestabant, ab Ario orunda, quæ omnes erant, non de non scriptis capitibus, sed de Trinitate: tum quia Baronius ipse agnoscit Hilarium significare simplex Apostolicum Symbolum traditum Competentibus. Nam quid tum, si non scripto tradebatur: dum nihil continuerit præter scripta dogmata?

XXXVII. AMBROSIUS libro de iis qui initiantur mysteriis cap. 2. & 6. & libro 1. de Sacramentis cap. 1. & 2. explicat ritus, qui ab vniuersa Ecclesia seruantur in baptismis, qui nusquam scripti inueniuntur in diuinis literis, & quos cæteri constantier referunt Apostolos autores. Rursum Serm. 25. 34. & 36. docet Quadragesimam à Christo præceptam. Tertio: Epistola 81. & serm. 38. docet Symbolum Apostolorum, Apostolicam esse traditionem non scriptam. Quarto, Baronius addit ex Epistola 83. de celebritate Paschali; Scriptura diuina nos instruit, & traditio maiorum.

XXXVIII. Respondeo in genere, nullo istorum loco agi de fidei doctrina. Tum distincte ad primum, ipse Bellarminus profitetur agi de ritibus. Ergo, inquam, non necesse est eos extare in Scripturis: quia ii non pertinent ad earum perfectionem, sed & falsum est quod Bellarminus dixit, eos ritus obseruati ab vniuersa Ecclesia. Nam Apertio istum (Ambrosius ita vocat) id est, Effeta, apud Græcos non reperitur. Et baptizandum conuerit ad Orientem, cum renunciaturus est, erat contra Græcorum morem: nam Cyrilus Hierosolymitanus eodem dixit stare occidentem versus. Et de Sacramentis libro 3. c. 1. baptizato lauari pedes negotiat; simulque negat obseruari Romæ. Vestes albas etiam non omittit, quas tamen Cyrus nullas habet. Denique trinam mersionem exponit, quam ne Papistæ quidem retinuerunt. Ritus ergo numeravit Ambrosius, non vniuersales, non necessarios, non perpetuos. Itaque non pertinentes ad nostram controvèrsiam.

XXXIX. Ad secundum: primum sermones illos esse negant Ambrosii, Erasmus & Coesterius. Deinde, sapienti negauimus Quadragesimam pertinere ad doctrinam: sed tantum ad ritus. Tertio, eorum sermonum author Quadragesimam vrget, non ut præceptum aliquod non scriptum, sed potius ut erit in Scriptura: tum ob generalē doctrinam de ieuniis, quam perfequitur serm. 25. tum ob Christi exemplum. Hanc enī (inquit) Quadragesimam nobis Dominus suo ieuniorum consecravit, serm. 35. cui addit & alia: vnde serm. 36. Sacrarum literarum exempla protulimus, quibus approbavimus hunc quadragenarium numerum non esse ab hominibus constitutum, sed diuinitus consecratum: nec terrena cogitatione inuentum, sed cœlesti maiestate præceptum. Non pugno quam bene, quam iudicio Scripturam tractarit: sed hoc dico, impente cum adoptari traditionum non scriptarum patronum, ob Quadragesimam, qui tamen Quadragesimam contendat fluere è Scripturis.

XL. Ad tertium de Symbolo, respondeo, Epistola 81. tantum haberi, Credatur Symbolo Apostolorum, quod Ecclesia Romana intermissionem semper custodit, & servat. Hinc autem quidnam confidere poslit Bellarminus, videat, qui poterit: Ego certe non intelligo. In Sermone 38. Duodecim Apostolorum symbolo fides Sancta concepta est, qui velut periti artifices in unum conuenientes, clauem suo consilio confauerunt. Hinc probare aliquis possit, symbolum à duodecim Apostolis sic auctoritate compositum: sed imperfectam esse Scripturam: minime, nisi prius doceat articulos eius symboli non contineri in Scripturis: quod, quis aggrediatur Christianorum? Et si tam sit aliquis impudens, ut aggrediatur, cui persuadebit Christiano, qui & symbolum morit & Scripturas?

XLI. In quarto locus est integer hunc in modum, Non mediocris esse sapientia diem celebratis definire Paschalis, & Scriptura diuina nos instruit, & traditio maiorum: qui conuenientes ad Synodum Nicoram, inter illa fidei, ut vera, ita admiranda decreta, etiam super celebriterate memorata, congregatis peritissimis calculandi, dixerunt & nouem annorum collegere rationem, & quasi quendam constitutore circulum, ex quo exemplum in annos reliquos gigneretur. Ex his pater, & quatenus de Pascha agatur, & quo sensu traditio uominatur. Nam de Paschate duo tractat: alterum de tempore festi, alterum de eius

cius temporis calculatione. Illud ex Scripturis definit, cum Veteris, tum Novi Testamenti. Hoc vero, ex Nicenorum patrum traditione. Itaque nihil haec traditio pertinere potest ad praesentem controversiam. Nam & Paschatis celebritas ritus est: & calculatio, multo etiam minus aliquid: quare neutrum necesse est in Scripturis Canonis reperi: Etsi credidit Ambrosius non haberi ex traditione caput prius, sed tantum posterius.

XLI. Puteanus addebat, è Commentariis in prioris ad Corinthios cap. 12. per Doctores, eos intelligi ab Ambrosio, qui in Ecclesia iuuentum docerent, literas & traditiones, sed hoc mendacium est Puteani. Longe enim aliter Ambrosius, Illos dicit doctores, qui in Ecclesia literis & lectionibus retinendis pueros imbuunt, more Synagogae, quia traditio illorum ad nos transistum fecit. Vbi quis non videt traditionem nominari, non quia in Ecclesia esset non scripta; sed quia apud Iudeos? Ergo, ut aperte loquar, quod Doctores sint iuuenturit quidam, id in Synagoga per traditionem erat non scriptam. Ea traditio, hoc est, is mos transit ad Christianos: sed iam per Scripturas: quandoquidem eos Paulus semel bise nominavit. At Puteanus volebat sibi credi, Doctores esse institutos docendarum traditionum gratia.

XLI. HIERONYMVS in Epistola ad Marcellam de erroribus Montani, Nos, (inquit) unam Quadragesimam ex Apostolica traditione, tempore nobis, corruo ieiunamus. Item in Dialogo aduersus Luciferianos, An necessaria Ecclesiarum hunc esse morem, ut baptizatis postea manus imponantur, & ita ieiunetur Spiritus Sanctus? Exigis ubi scriptum sit? In Actibus Apostolorum. Etiam si Scriptura autoritas non subficeret, totius orbis in hanc partem consensus instar praecepti obtineret. Nam & multa alia, que per traditionem in Ecclesiis obseruantur, autoritatem legis scriptae usurpauerunt: velut in lauacro ter caput mergitare: deinde egressos lactis & mellis pragustare concordiam, ad infans significacionem: die Dominicis & per omnem Pentecosten, nec de geniculis adorare, & ieiunium solvere: multaque alia scripta non sunt, que rationabiliter sibi obseruatio vindicauit. Haec haeticus: cui respondens Orthodoxus, Non quidem abnuo hanc esse Ecclesiarum consuetudinem, ut ad eos qui longe in minoribus urbibus per Presbyteros & Diaconos baptizati sunt, Episcopus ad invocationem Sancti Spiritus, manum impositurus excurrat. Sed quale est, ut leges Ecclesie ad haresim transferas? Baronius addit ex Epist. 28. quæ est ad Lucinium, Ego illud te breuiter admonendum puto, traditiones Ecclesiasticas, præsertim quæ sive non officiant, ita obseruandas, ut à maioribus traditæ sunt: nec aliorum consuetudinem, aliorum contrario more subveri.

XLIV. Enimvero (inquam) quandiu per eandem lineam serram reciprocabimus: vt semper necesse sit distinguere ritus à dogmatibus? necessaria à mediis? perpetua à mobilibus? Atque istos admonere, ut aduentant statim huius controversia? Nam certe pudendum est, viros, & suo iudicio magnos, & Papistarum applausi maximos, tam portentose negligentes esse, ut quid illo doceant, contra quos disputationem ineunt, nondum sciant. Nam profecto, si scirent, non ita agerent, si ramen vel miccam habent bona mentis. Hieronymus nullis his locis tractat dogmata. Primo agit de Quadragesima: at hæc ad ritus pertinet: quod quoties diuinae? Sed Hieronymus Apostolicam vocat traditionem. Athocnon queritur; virum sint aliqua Apostolorum traditiones: sed omnino utrum aliquæ dogmatum. De Quadragesima autem, suo loco, Deo dante, & probabimus non esse Apostolicam: hoc est, ab ipsis Apostolis autoribus.

XLV. De secundo loco, quis non videt idem esse iudicium? Nam de iis ritibus qui repetuntur à Tertulliano (vt notauit etiam Marius Victorinus) nihil necesse est, quæ hoc ipso capite diximus, repetere Impositionem manuum, quam Papistæ transformarunt in Sacramentum confirmationis; aduertere ab Hieronymo proponi tanquam non necessariam, instauramque dñm gratia. Nam primum imponi manus significat iis tantum, qui essent baptizati, non ab Episcopo, sed à Presbytero, aut Diacono. Secundo id fieri ad honorem potius Sacerdotii, quam ad legis necessitatem: nempe, ut summo Sacerdoti, id est, Episcopo, à cuius dignitate pender Ecclesie salus, exors quædam & ab omnibus (sic enim legendum cum Erasmo, non hominibus cum Victorio) eminens detur potestas. Ergo ritus est, non dogma, non Sacramentum: potuit ergo traditione niti. Habeant illa sane vim legis scriptæ: dum non diuinæ; dum non æqualem auctorati dogmatum. Etsi hoc neque dicat, neque suo calculo confirmet orthodoxus.

XLVI. Tertius locus est etiam facilior: loquitur enim non tantum de ritibus: sed etiam de eiusmodi ritibus, qui particulares sunt, & pro variis locis variis: Atque adeo integerita habet, De Sabbatho quod queris, utrum ieiunandum sit, & de Eucharistia an accipienda quotidie, quod Romane Ecclesie & Hispanie obseruare perhibentur, scripti quidem & Hippolytus vir disertissimus, & carptim diversi Scriptores è variis autoribus edidere: sed ego illud te breuiter admonendum puto, traditiones Ecclesiasticas, præsertim, quæ fidei non officiant, ita obseruandas, ut à maioribus traditæ sunt: nec aliorum consuetudinem aliorum contrario more subveri. Denique post pauca sermones concludens: unaquaque prouincia (inquit) abundet in sensu suo. Iudicet nunc aquis lector; quo iure hic locus obiciatur à Baronio. Nam & occasio est de ieiunio Sabbathi, accipiendaque quotidie Eucharistia: quod utrumque varie obseruatum & indicat Hieronymus, & manifestius docet Augustinus Epist. 118. Alia vero (inquit) per loca terrarum regionesque variantur, sicuti est, quod alii ieiunant sabbatho, alii vero non: Alii quotidie communicant corpori & sanguini Dominicis, alii certis diebus accipiunt. Alibi nullus dies intermititur, quo non offeratur: alii Sabbatho tantum & Dominico: alibi tantum Dominicis.

XLVII. Tum solutio questionis, non est prætermittenda, nihil enim aliud Hieronymus respondet, quam sequitur: esse singulorum locorum morem: quomodo etiam Augustinus: totum hoc genus liberas habet obseruationes: nec disciplina nulla est in his melior graui prudentique Christiano, quam ut eo modo agat, quo agere viderit Ecclesiam ad quamcumque forte denererit. Quod enim neque contra fidem, neque contra bonos mores iniungitur, indifferenter est habendum, & pro eorum, inter quos vniuersit societate fernandum est. At de hī dogmatibus, quis est vñquam sic loquutus, ut si Occiden-

te prædicatur rōmōs, ad Orientem cum progressus sit, licet op̄os, profiteri: Obseruandum non tantum diuersos mores, sed etiam contrarios ab Hieronymo nominari: cum tamen in iisdem capitibus doctrinæ nulli Ecclesiæ permisum sit non tantum contrariam, sed ne diuersam quidem profiteri fidem. Est enim vbiique Christianitatis illud solenne: vna fides, at non unus ritus.

C A P. XXI.

De Augustini locis ad confirmandas Traditiones.

I. VENIO ad AVGVSTINVM, ex quo longe plures, quam ex alio quo, quam locos colligunt; cum alii, tum præcipue Iesuitæ in Colloquio Ratisbonensi. Eorum locorum satis confusam molem, digeram in locos communes, perspicuitatis, breuitatisque gratia. Primo igitur enumerabuntur ii, qui generaliter agunt de Traditionibus: tum speciales sequentur de quibuldam.

II. Augustinus igitur libr. 5. de Baptismo contra Donatistas cap. 26. Quod autem nos admonet (Cyprianus videlicet) ut ad fontem recurramus, id est, ad Apostolicam traditionem, & inde canalem in nostra tempora dirigamus, optimum est, & sine dubitatione faciendum. Idem serm. 19. de Tempore. Ecclesia regula, sancta que Patrum traditio, atque iudicia in perpetuum firma solidaque permaneant.

III. Respondeo; primo non satis constate utrum posterioris loci auctor sit Augustinus. Nam congeriem sermonum de Tempore, non esse eius Patris, & multa arguunt, etiam incepta, & consentiunt omnes docti. Tamen non utrū nunc hac exceptione. Nam hi sermones, inter quos iste tertius est, etsi stylum habent ab Augustini sermonibus longe diuersum, nihilominus docti sunt & pii, Augustinoque non indigni arque utinam in tota illa farragine nulli essent, de quibus iustius conqueri possunt.

IV. Secundo, in utroque loco dico agi de doctrina scripta in libris Canonis. In priore igitur Apostolica traditio significat, Scripturam Apostolorum, per quam id primo traditum sit, de quo tunc agebatur. Quod probatur ex loco Cypriani. Nam quia dixit Augustinus, id optimum esse, quod faciendum Cyprianus monebat: si Cyprianus intellexit recurrendum ad Scripturam; tum necesse erit etiam Augustinum id sensisse. Cypriani locus est, Epist. 74. Quod & nunc facere oportet Dei sacerdotes præcepta diuina seruantes, ut si in aliquo mutauerit & vacillauerit veritas, ad originem Dominicam & Euangelicam, & Apostolicam traditionem reveremur; & inde surget actus nostri ratio, unde & ordo & origo surget.

V. In his verbis intelligi Scripturas probo dupli argumento. Primo, quia paulo ante sic distinxerat traditionem: Vnde est ista traditio? utramque de Dominicis & Euangelicis autoritate descendens, an de Apostolorum mandatis atque Epistolis veniens? Ea enim facienda quæ scripta sunt, Deus testatur. Nam hoc loco Cyprianum de Scripturis loqui; tum postrema verba ostendunt; tum non dubitant; Bellarminus de Verbo Dei lib. 4. cap. 8. & Pamelius annotat. 7. in eandem Epistolam: ac ne Baronius quidem ad annum quinquagesimum tertium §. 21. Patet igitur sic traditionem Dominicam, & Euangelicam, distinxisse ab Apostolorum mandatis & Epistolis; ut sensus sit, eam dici Dominicam, quæ in quatuor Euangeliis legitur, Apostolicam autem, quæ in reliquis Novi Testamenti patribus.

VI. Alterum argumentum est; quia statim Cyprianus subiicit, Traditum est enim nobis, quod sit unus Deus, & Christus unus, & una spes, & fides una, & una Ecclesia, & baptisma unum. Quæ verba sic Augustinus repetit, & approbat. Traditum est ergo nobis, sicut ipse commemorat, ab Apostolis, quod sit unus Deus, & unus Christus, & una spes, & una fides, & una Ecclesia, & baptisma unum. Atqui hæc capita constant ex disertis Scripturis verbis. Itaque neque Cyprianus, neque post eum Augustinus, intellexit mysteria quædam non scripta, id est, quæ non magis in Scripturis legantur, quam poetarum fabulæ.

VII. In altero loco, Ecclesiæ regula significat arti ulos fidei scriptos in libris Canonis. Nam statim exppositio sequitur. Est autem Patrum nostrorum fides hæc, Credimus in Deum Patrem Omnipotentem, cunctorum visibilium & invisibilium conditorem. Credimus & in Dominum Iesum Christum, per quem creata sunt omnia, verum Deum, unigenitum, verum Dei Filium. Et cetera plurima, quæ aduersus haereticos definiuntur toto illo sermone: in quibus nihil est, quod non constet e Scripturis. Itaque Patrum traditio & Iudicia, referuntur ad ratonem eiusdem regulæ perpetuandæ: ut traditio significet, quotidianam prædicationem: iudicia autem, Conciliorum definitiones eandem regulam per singula capita sancientes, aduersus emergentes singulis diebus haereticos.

VIII. Gratianus distinctione undecima duos Canones inseruit Augustini nomine, utrumque à Iesuitis citatum. Unum ex libro contra Manichæos, alterum è libro ex dictis Basili. Sed non satis constat posteriorum Canonem esse Augustini. Neque enim illius est index librorum eius viri qui illius libri meminerit: nec Gratianus satis fuit emunctor natus, ut suppositios factus discerneret a legitimis. Non est autem verisimile tantum virum tempus lusisse in colligendis sententiolis ex aliis autoribus, indeque librum compoñuisse. Præterea locus ipse consistit desumptus è Basili libro de Spíitu Sancto, de quo prolixè egimus capitulo decimo nono; nullam hic nouam operam desiderat.

IX. Alterum locum, sic Iesuitæ recitant, Palam est, quod in re dubia ad fidem, valeat autoritas Ecclesiæ Catholica, ab ipsis fundatis Apostolorum sedibus usque in hodiernum diem, succendentibus sibi met Episcoporum serie, & tot populorum confessione firmata. Sed falsi sunt. Nam Gratianus multo alter habet. Non enim, in re dubia ad fidem, vñlli legunt: sed in re dubia, ad fidem & certitudinem valeat autoritas Ecclesiæ: ut non res in fide dubi dicatur, sed autoritas Ecclesiæ valere ad fidem & certitudinem rei dubi facien-

faciendam: quod quidem nemo sanus sit, qui neget. Et nos non Ecclesiæ tantum totius, sed etiam singulorum doctorum autoritatem admittimus. Porto comparandus est hic locus cum altero ex Epistola ad Caſulanum in in ead. dist. vt probe intelligamus, quas Augustinus nominauerit res dubias, In hirrebus (inquit) de quibus nihil certi sunt dinaria Scriptura, mos populi Dei, & instituta maiorum pro lege tenenda sunt. Vnde patet facilis solutio. Primum, quia nullus termo est de Doctrinæ capitibus, sed de iis duntaxat rebus, de quibus nihil certi possit haberi è Scripturis: cuiusmodi sunt ritus, mores, consuetudines, multaque rerum per se. & & vñsuratio. Secundo, quia non valet consequentia: Autoritas Ecclesiæ valet ad fidem & certitudinem: ergo non sunt omnia scripta: Quid enim nocet, quomodo etiam scripta dogmata confirmantur cura aliunde, tum ab autoritate Ecclesiæ?

X. Ex Epist. 118. ad anuarium Bellarminus recitat. Illa, quæ non scripta, sed tradita custodimus, quæ quidem toto terrarum orbe seruantur, dantur intelligi vel ab ipsis Apostolis, vel plenariis Conciliis, quorum est in Ecclesia saluberrima autoritas, commendata atque statuta retineri: sicut quod Dominus passus & resurrectio & ascensio in cœlum, & aduentus de cœlo Spiritus Sancti anniversaria solennitate celebratur.

XI. Respondeo, ne hic quidem Augustinum agere nisi de ritibus. Nam & hæc festa & piphanus in compendiaria doctrina, diserte, numeravit inter Christus lectorum ab iis que sunt fidei nos autem inter ritus facile agnoscimus alios particulares, alios vniuersales: uno vero si fieri posset, confluitissimum putemus, vt nulli essent particulares, omnes vero potius vniuersales. Sed quia non sunt vniuersales ritus omnes scripti, ideo ne omnia quidem dogma ta, hoc vero negamus sequi. Nam etiam hæc ipsa dogmata, quibus celebrādis illa festa sunt instituta, nulla sunt non scripta: Passionem dico, resurrectionem, alencionem Christi, Spiritusque aduentum.

XII. Iam vero, quia non scripti sunt iij ritus, ideo negamus, non tantum esse de fide, sed etiam ad fidem necessarios: ab Apostolis etiam institutos non credimus omnes, fectorum præcipue, quia Paulus damnet 4. ad Galatas, qui dies octauerū & tempora. Imo ne a Concilio quidem vniuerthalibus: sed inualuisse potius, per imitationem quandam: vt cum Occidentales Orientalium tandem Psalmiodiam affectarunt: aliquando per propagacionem: Nam qui ad nouas Ecclesias instituendas mitiebantur, non tantum doctrinam prædicabant, sed etiam ritus tradebant earum Ecclesiarum in quibus ipsi prius vixissent: denique tyranus non parum pertuit: vt cum Episcopus Romanus Galliis, Germanis, Anglia cælibatum obtrusit, & suam Psalmiodiam, quantumvis renitentibus.

XIII. Sed contra Bellarminus, pugnat ab Augustino ritus intelligi necessarios: sed & Apostolicos. Necessarios quidem, quia subdit statim, Alia vero que per loca terrarum regionumque varianter, liberas habent obseruationes: distinguens inter illas necessarias, & obseruationes liberas. Apostolicos autem, negans euincit contrarium ex loco Pauli: quem Augustinus Epistola 119. dicat reprehendere eos qui secundum Astrologorum regulas obseruant tempora: vel loqui de festis Iudeorum, contra Admantum c. 16. vt & Hieronymus, ac Chrysostomus Ambrosio utrumque coniungente.

XIV. Sed de necessitate, respondeo, Augustinus nullas omnino traditiones appellat necessarias: vel vt disertus loquar, non distinguunt traditiones in liberas, & necessarias: tantum in vniuersales & particulares, illas, quæ toto terrarum orbe obseruantur: ac proinde, quæ non labores vtrum hinc proficiens, alibi querendum sit facias ne, an non facias: quia ex eadem regula, quam præscribit, vt vbi cumque sis, ibi id facias quod Ecclesia, vbi que ea obseruare debetas: quia nullibz non obseruentur. Has autem, quæ per singula loca (vt ita dicam) variantur ac proinde si Roma dilectus Mediolanum peruenias tum tibi scias liberum esse Mediolani non ieunare Sabbatho, non vero Romæ. At non sequitur, si per totum orbem obseruantur, ideo esse ad fidem necessarias, sed tantum ad poliuam vtile: & à singulis non temere violandas.

XV. Quid vero attinet ad alterum caput: primum non probat Bellarminus esse Apostolicas: sed tantum (vt illi plurimum concedamus) non esse contrarias ei quod Apolotolus illo loco script. Itaque solum, si forte, nostra objectionem infirmat. Deinde, ne infirmat quidem. Nam quid mirum, si qui eos dies obseruabant, ita locum inflectebant, ne sibi praeterberet: Atqui non est verisimile Apostolum adeo incaute locutum, vt generaliter obseruationem videceret damnare, si aliquam excipiebat: quo modo nunquam hodie a Papistis extorqueas, vt non addant cautionem. iam de Astrologica obseruatione, quidiuuat excipere? Cum hodie eorum fectorum saltē Pascalis, ac proinde Pentecostes, sed & Natalium inquisitio, fere dixerim, opera præmium sit Astrologorum? Quid enim? non eorum vel maxime hodie propria sunt cycli lunares, cycli Paschales, cycli Epactarum, cycli Dominales? Quid? quorū opera vñs est Episcopus Romanus in restituendo, siue reformato Calendario? Theologorum-ne, an potius Mathematicorum? Et quibus fundantis? Euangelii-ne & Epistolis, an Ptolomei Almagesto, & Tabulis Alphonisi? Res est manifesta. Certe totam rei laudem debet Antonio Lilio artium & Medicinæ Doctori, id est, doctori Mathematico, quam altiori Theologo, Gregorius XIII. in literis præfixis Calendario Gregoriano perpetuo. Enimvero credit aliquis Paulum non putasse religionem Christianam suis numeris absolutam, nisi quo die fieret solstitium vernum Ecclesia exacte teneret: & actum esse de fide, si bruma accidat Idibus Decembribus, potius quam decimo Calendas Ianuarij? Aut magnum aliquid Gregorium i: lumi decimuntertium, dignumque Apostolico culmine, præstille, cum anno millesimo quingentesimo octogesimo secundo, qui dies erat decimus tertius Octobris, cum iussit appellari vigesimalm tertium. Exemplo Alexandri, potius quam Christi. Ista vero nō sequitur, sunt vere Papistica. Sed interim, si verum est a Paulo improbari Astrologicas dierum obseruationes: quid de his festis iudicemus, quorum tam exacta ratio est, vt nisi Ptolomeum ipsum vincas Astronomia peritia, periculum immineat, ne inter haereticos nomineris? Miratusque adeo sit orbis Christianus (e insciūtum recessisse à Decretis Synodi Nicænae, quia scrupula aliquor Astrologica non habet in numero, quæ paulatim decem dies produxisse vitra Astrologochristianam fidem, vñam possit accusari Synodi Tridentinae imprudentia, quæ non statuerit singulis Christianis vna cum Symbolo tradi Sphaeram, & Astrolabium.

XVI. Redeo ad Augustinum, locosque ex eo ab aduersariis decerpitos.

Illi faciles sunt, quærum iam aliquoties meminimus: Epist. 118. de particulis regionum obseruationibus: & octoginta lecta, ad Casulanum, de rebus us de quibz nihil certi statuit Scriptura: nec egent repetitione. Putanus citat ex libro de Natura & gratia, vbi cum haereticus dixisset ca. 37. Creditus quod legimus: & quod non legimus, nefas credamus astruere: At Augustinus 39. respondet: Contra ego dico, nec omne quod legitus eredere nos debet: & astruere aliquid etiam quod non legitus, nefas non esse.

XVII. Imo o Sophista, cur non integrum locum describis? cohicebo me, ne dicam quod meritis: Sic Augustinus. Contra ego dico, nec omne quod legitus crederemus nos debere, propter illud quod Apostolus ait, Omnia legit, quæ bona sunt tenete: & astruere aliquid etiam quod non legitus, nefas non esse. Possimus n. aliquid bona fide testibus astruere quod experti sumus, etiam si forte non legitus. Hic fortasse respondet: Ego, cum hoc dicerem, de Scripturis sanctis agebam. Oviā non dicat aliud, quam in illis (sic legendum) literis legit: verum si (nam hanc partculam addo) contra id quod legit, nihil vellet astruere, fideliter & obediens audire, quod scriptum est, Per unum hominem peccatum intravit in mundum & per peccatum mors. Hinc videntur, cum dixit Augustinus, aliquid astruere nos posse, quod non legitus, cogitasse non de rebus fidei: sed de deis quæ in facto (vt dicunt) consistunt, & testibus probati possunt. Nam hoc merebatur aduersariorum impudentia: qui quosdam conficiebant omnino nūquam peccasse, quia in Scripturis nūlum eorum peccatum legerent, vt Abelis. At de ipso dogmate, vtrum omnes peccatores sint, optare, vt nihil dicatur extra Scripturas. Quid ergo illud ad hanc Controversiam? Sed hoc plurimum: & quidem contra Papistas.

XVIII. Atque hi sunt vniuersales loci: sequuntur speciales: è quibus eos sibi Bellarminus selegit, qui tractant quæstionem de Iteratione Baptismi contra Donatistas. Augustinus ergo lib. 1. de Baptismo c. 7. Quam consuetudinem credo ex Apostolica traditione venientem, sicut multa non inueniuntur in literis eorum, neque in Conciliis posteriorum: & tamen quia custodiuntur per vniuersam Ecclesiam, non nisi ab ipsis tradita & commendata creduntur. Similiter docet lib. 4. c. 24. & lib. 5. c. 23, & de Unitate Ecclesiæ c. 19. reluita Ratisbonenses addunt pro Baptismo infantium, de Genesi ad literam lib. 10. cap. 23. Consuetudo matris Ecclesia in baptizandis parvulis, nequaquam pfernenda est, neque ullo modo superflua depuranda, nec omnino credenda, nisi effet Apostolica traditio. Quibus non dilimilia legas lib. 4. de Baptismo contra Donatistas cap. 23.

XIX. Respondeo distinguendam esse Sacramentorum doctrinā, ab Epist. 118, ab ipsa eorum neq; per singulos quibus applicantur. Doctrinā ipsam in genere non tantum celebrandi baptismi, sed etiam baptizandorum infantium, & baptismi haereticorum non iterandi, Augustinus & dilectus agnoscat esse ex Scriptura, & prolixè probat variis testimonis. Ipsi sa praxis singulas circūstantias non iauenit scriptas certum est. Et quid erat necesse? Non legitus omnes Apostolos baptizatos: non omnes mercatores: non omnes diuites: non omnes mulieres: & rursus in mulierib. non viduas, non coniugatas, nō virgines. Quid ita? quia sufficiebat generale preceptum. Importuneigitur tu quicquid es, hoc vnum desideras, vt pueri dicantur baptizati. Similiter, quid doles, non legi non rebaptizatos haereticos? Quasi reaptizatos legas scortatores, homicidas, incestos blasphemos, reliquos. Et Augustinus hoc ipsum habebat in animo iis locis. Diferaunt verba c. 5. lib. 4. de Baptismo. Non inuenimus ab Apostolis aliquem, cum apud haereticos baptizatus esse, i. eo, dom baptismi admissum esse, & communicasse.

X X. At Bellarminus in iteratione baptismi negat, primum tantum de præsiue exemplis Augustinū agere: deinde credere eam præxim sufficienter probari ex scripturis. Vtrunque non sat is considerare. Nam, quod ad prius attinet, præter locū iam citatum, sic legas lib. 1. contra Cresconium c. 33. Quamvis huius rei certum de Scripturis non proferatur, exemplum, earumdem tamen Scripturarum etiam in hac re a nobis tenuerit autoritas, cum hoc facimus, quod vniuersaliam placuit Ecclesia. Sed & in ipsis à Bellarmino prolati locis confuerudo nominatur. Nunquam autem ipsa doctrina solet appellari consuetudo: sed duntaxat eius vius, quod vel ex his eiusdem Patris, & erbis intellegere licet. Nec Petri Apostoli meritis quisquam tam insanus est, vt se proponat, quia Pauli Apostoli edocere literis, & ipsius iam Ecclesia consuetudine reboratus, non cogit gentes iudicare. Verba tunc cap. 6. c. 1. lib. 4. de Baptismo contra Donatistas. Nam cum distinguatur consuetudo à literis Pauli, latius constat ea voce intelligi continuatur præxim eius doctrina, quæ docent Pauli litera. Addo de Unitate Ecclesiæ c. 19. Nunc vero cum in Scripturis non inueniamus aliquos ad Ecclesiam transisse ab haereticis, & sic ego dico, aut sic ut dicas, effe suscepis.

X XI. Hic Bellarminus instat, respondens duntaxat ad locum ex 1. libro contra Cresconium: idque dupliciter. Primo etsi Augustinus in illo uno loco de exemplis agit, tamen in aliis locis citatis minime, sed de præceptis, siue de documentis Scriptura, præserit lib. 5. contra Donatistas c. 23. Deinde, in eo etiam loco quæstionem præcipuum non esse de exemplo siue de facto, sed de iure.

XXII. At in primo supponit falsum: non enim uno illo loco de exemplis Augustinus agit, sed etiam aliis pluribus, secundum quos aequum est illum vñus ex lib. 5. interpretari. Nempe cum dixit, Apostolus nihil quidem exinde præcepit, sed consuetudo illa, qua opponebatur Cypriano ab eorum traditione exordium sumpsisse credenda est: tenitus dem est, vt cum c. 19. de Unitate Ecclesiæ, haereticus dicit, Lege mihi quemadmodum Christus suscepit eos qui ab haereticis transire ad Ecclesiam volunt. Nam hic, vt ex Augustini resolutione constat, magis quærabantur exempla, quam vniuersale præceptum.

XXIII. In altero, quid intelligit per eum lo cum totamine disputationem contra Cresconium? Nam si sic, fateor quæstionem præcipuum esse de iure, non vero de facto, siue Exemplo. At nos non totam disputationem recitamus: sed eius particulari, hinc scilicet locum individuum: Et in eo dico non præcipuum, sed totam quæstionem esse de facto siue exemplo. Quid tunc enim, si tractas quæstionem de Anabaptismo, quæ erat inter Catholicos & Donatistas? & Donatista non certant de exemplis, sed de iure? Quasi non possit, imo vero quasi non soleat ad generalem quæstionem de iure, adseriri pro argumento instantia de facto.

XXIV. Bellarminus Augustinum ait respondere, exempla in Scripturis nulla esse, nec pro una parte, nec pro alia: & inde concudit, cum non sint vñla in Scripturis non solum præcepta, sed nec exempla, standum esse consuetudini Ecclesiæ. Non male, si per præcepta intelligentur loci diserti, in quibus

DE CANONE.

176

quibus totidem verbis p̄ceptum sit non rebaptizandos hæreticos. Nam id certe negare potuit Augustinus. Sed aliud est disertum p̄ceptum, aliud doctrina. Disertum p̄ceptum nos etiam cum Augustino fateamur nullum esse: sed doctrinam ipsam in genere baptiſmi non iterandi, esse ē Scriptura, & nos aſtrimus, & Augustinus conſtanter creditit & docuit. Hoc autem ſufficit ad Scripturā perfectionem hac quidem partē.

XXV. Sic diſputabat Bellarminus. Andradus vero ſitita, (inquit) anno vides quantum traditionum dignitatem augeas & amplifices? Nam ſi tota de facto quæſtionem, diuinis Scripturis minime explicatam, in Ecclesiā iudicio Auguſtinus collocaſt, ſi ſummam in ea traditioni fidem habendam eſſe cōtendit, quomodo plurimum traditionibus, quæ nullis poſſunt literarum monumentis confirmari, Auguſtinum tribuſſe negas?

XXVI. Reſpondeo, primo non quārī quantum ſit traditionibus deferendum: nos enim concedere plurimum Ecclesiæ conſuetudini in iis rebus, de quibus in alterutram partem nihil Scriptura definiuiffe comperitur. Sed agi, utrum ſint in dogmaribus Christianis aliqua traditiones non scripta, hoc eſt, aliqua capita de quibus in alterutram partem Scriptura nihil definiuerit. Non ſequi autem, ſi cum de facto agitur, deferendum ſit traditionibus non scriptis, dogmata non eſſe omnia ſcripta.

XXVII. Secundo, nego dixile Auguſtinum, totam de facto quæſtionem illam quam habebat p̄ manib. in Scripturis minime fuſile explicatam: fed tantū de facto nihil legi in Scripturis. Hoc eſt, non legi ſpecialiter hoc mandatum, ut hæretici ſufcipiantur abſque iteratione baptiſmi: nullum etiam exemplum legi: ſed explicari tamen ipſam quæſtionem à Scripturis ipſe agnouit, cum tota argumenta collegit, quibus ſententiam Catholicam conſimaret.

XXVIII. Tertio: non ſatis percipio quid Andradus intelligat, his verbis: totam de facto quæſtionem in Ecclesiā iudicio Auguſtinus collocaſt, facti enim proprie testimonium eſt iudicium vero iuriſ.

XXIX. Quarto: nunquam Auguſtinus dixit, ſummam traditioni fidem eſſe habendam. Nam hæc verba recte ab Apoſtola credita traditur, non ſummam fidem ſignificant, hoc eſt, illam quæ debetur articulis fidei Christianæ qui habentur ē Scriptura: ſed aſſenſionem communem ex argumenio magis probabili quam neceſſario.

XXX. Iam vero, qui negat Bellarminus Auguſtinum credere ſufficienter probari ē Scripturis non eſſe iterandum baptiſtum hæreticorum: probemus ita eſſe. Ergo libri priimi de Baptiſmo contra Donatistas c. 7. Iam ne videar humanis argumentis id agere, quoniam quæſtionis huius obſcuritas prioribus Ecclesiā temporibus ante ſchisma Donati magnos viros, & magna charitate praditos, patres Epifcopos ita inter ſe compulit ſalua pace, diſceptare atq; fluctuare, ut diu Conciliorum in ſuis quibusq; regionibus diuersa ſtatuta auerint, donec plenaria totius orbis Concilio, quod ſaluberrime ſentiebatur, etiam remotis dubitationibus firmaretur: ex Evangelio profer certa documenta, quibus, Domino adiuante, demonſtro, quam recte placuerit, & vere ſecundum Deum, ut hoc in quo quam ſchismatico vel hæretico Ecclesiastica medicina curaret, in quo vulnera ſeparabatur: illud autem quod ſanum maneret, agnitus potius approbaretur quam improbatum vulneraretur. Nota Auguſtinum nolle videti agere humanis argumentis. Atqui ad eum uisque locum diſputauerat ab autoritate Ecclesiæ Catholica. Ergo, ne poſthac dubitemus quæſtiones quæ nullis alii rationibus concluſuntur, ſed ſola autoritate Ecclesiæ Catholica, eas concluſi argumentis humanis. Nota rutulus Auguſtinum profitere in quæſtione de baptiſmo non iterando proferre certa Scripturæ documenta. At hoc quā potuit, ſi creditit, nulla eſſe?

XXXI. Rursus lib. 2. cap. 14. Quid ſi pernicioſius, utrum omnino non baptiſzari, an rebaptiſzari, iudicare diſſicile eſt. Video quidem quid amplius homines refentur atq; horreant: veruntamen recurrens ad illam ſtateram Dominicam, ubi non ex humano ſenuſ, ſed autoritate diuina rerum momenta paſſantur, inuenio de utraque Domini ſentientiam. Lib. 4. c. 7. Huc accedit, quia bene per ſpectis ex utroque latere diſputationis rationibus, & Scripturārum testimonis, poſt etiam dici, quod veriſ declarauit, hoc ſequimur. Addit. lib. 5. c. 4. & ſexti 1. Libro autem 5. c. 23. diſertum eſt Scripturārum Sanctarum testimonis non ſolum oſtentari, ſed plane oſtentari multos Pſeudochristianos, quamvis non habeant eandem charitatem cum sanctis, ſine qua nihil profunt quæcumque sancta habere potuerint, baptiſtum tamen communem habere cum sanctis. Denique cuiusdem libr. c. 26. laudat Cyprianum, qui in eadem quæſtione admonuerit ad fontem recurrentem, id eſt Apoſtolicam traditionem, ſignificans Scripturas. Ex his omnibus locis manifestum eſt Auguſtino perluſiſſimum fuſile, eam quæſtionem ex Scripturis diſputandam, definiendam, demonſtrandam eſſe.

XXXII. Ad hos locos Bellarminus habere ſe putauit quod exciperet. Ad prium, Auguſtinus dixisse non poſtuſſe finiri quæſtionem illam ante Concilium Ecclesiæ plenarium: ſed poſtuſſam Concilium explicauit dubitationem, & quæſtionem totam, iam adferri poſſe certa documenta Scripturæ. Scripturas enim explicatas à Concilio, firmiter & certo probare id, quod antea non firmiter probabant. Id patere ex ſequentibus, ubi citatur locus ex 9. Lucae. Nolite prohibere: qui enim non eſt contra nos, pro nobis eſt. Quo oſtentitor extra Eccleſiam poſſe eſſe aliqua dona Dei, an autem inter illa Baptiſtus numeraudus eſſet, non poſte ex eo ſolo colligi.

XXXIII. Sed Bellarminus ſuo more ſciens voles multipliciter peccat. Primum mendax eſt: quia non dixit Auguſtinus, non poſtuſſe finiri quæſtioneſ ante Concilium: ſed tantum ante id concilium magnos viros diſfiffiſſe. Et ſi a. quodam ſenuſ verum ſit non poſtuſſe finiri, tamen, ex poſtfacto, ut loquitur, tamen non debuit Bellarminus ambigua ſua verba pro perſpicui Auguſtinuſ ſubſtituere. Videtur enim ſignificari, non ſufficientes fuſile Scripturas ad eam finiendam quæſtioneſ, donec accederet definitio Concilij, quod Auguſtino in mentem nunquā venit. Et ſane, quamvis diſſenſirint ad id uisque tempus magni illi viri, tamen non ſequitur eam quæſtione non poſtuſſe definiri ē Scripturis.

XXXIV. Secundo, abſurde dixit poſt Concilium Scripturas firmiter id probare, quod ante non firmiter probabant. Nam ſi eſt ita, tum alterutrum neceſſe eſt: Scripturas à concilio, vel collatum ſenuſ, quem antea non haſebant, vel additam autoritatē, qua prius deſtituebantur. At utrumq; impium eſt. Nam nec locorum, quos Auguſtinus profert, alius uinquam ſenuſ fuit, nec Scripturārum fuit uinquam non Canonica, hoc eſt, ſumma autori-

tas. Quod ſi idem manet ſensus, eademq; autoritas, tum neceſſe eſt iſdem locis, candem quæſtionem ſemper definiiri potuſſe.

XXXV. Tertio, diſſimulat ſe ſcire duas eſſe diſputandi partes, vnam in firmando, alteram conſirmando. Prolatio autem Euangeli loco illo, voluisse Auguſtinum infirmare hoc fundamentum quo maxime pugnabant Donatistæ: Eaque Christi ſunt, non haberi extra Ecclesiā. Infringi vero gene-

rale axioma, etiam particulari instantia, vel pueri norunt. XXXVI. Denique, quid tum, ſi non poſtuit ex eo ſolo loco colligi Baptiſtum eſt euam inter hæreticos? An propterea fallum eſt id ex Scripturis demonſtrari? Minime vero. Nam ſive ex vno, ſive ex pluribus inter te collatis id eliciatur, ſemper demonſtratio eſt ē Scripturis. Et ſane Auguſtinus non vittu eo ſolo loco, ſed alios plurimos tota diſputatione congerit: & libr. 5. c. 23, teſtatur plane oſtentari multos habere Baptiſtum, qui non habeant ca-

ritatem. XXXVII. Secundum locum, ex lib. 2. cap. 14. negat eſſe ad propositum. Quamobrem veſto? Scilicet, quia ibi Auguſtinus probat ex Scripturis, non licere rebaptizare, quando quis verū baptiſtum ſemel in Ecclesiā Catholica uſcepit: at non probat baptiſtum hæreticorum eſt verū baptiſtum. Docere enim volebat, poſſe admitti ad Eccleſiam per poenitentiam eos, qui agnouebant ſe male feciſſe rebaptizando Catholicos. Et conſirmat, quia nullum aliud Scriptura testimonium tuum preferat, niſi illud Ioannis 1: Qui lotus eſt, non indiget ut iterum lauetur. Ex quo nemo colligeret, baptiſtum hæreticorum eſt ratum: ſed tantum, non eſt poſt verū baptiſtum, alii addendum, quod etiam Auguſtinus colligit, nec Donatista negaſſent.

XXXVIII. Imo Auguſtinum infelicissime Bellarminus legit: adeo quid, aut quomodo diſputet, ignorat. Nam certe Auguſtinus, non agit de iſdem baptiſtandis iis, qui in Ecclesiā eſſent baptiſtati: ſed generaliter utrum peius ſit, non baptiſtari, an ſecundo baptiſtari. Nec rurſus agit de iis recipiendis qui Catholicos ſecundo baptiſtenti: ſed de iis portis, qui ſecundo erant baptiſtati. Interrogabat enim Donatista: Quid ergo faciemus de his qui rebaptiſtūimus? Non vero, quid de nobis ſiet, qui iam rebaptiſtūimus? Eſtrepondet Auguſtinus, Redite cum eis ad Ecclesiā: medicamento pacis offerte curandoſ quos vulnerasti: vita & charitatis offerte iuſcitoſ quos occidiſſiſ. De loco Ioannis, reſpondeo, prium non quārī, quo arguendo Auguſtinus utatur eo loco: ſed verū cediderit ē Scripturis rebaptizationem impugnat: hoc diſerte probant verba a nobis recitata: illud niſi ad nos. Secundo, etiſ ex eo ſolo loco non concludatur tota Controuerſia, non ſequitur tamen non concluſi ē Scriptura. Nam contrarium teſtatur Auguſtinus, cum aliis locis, tum 23. c. lib. 1., de quo ſtati.

XXXIX. Ad tertium, quartum & quintum, vna eademque opera reſpondeat, Auguſtinum ibi ad ferre coniecturas ex Scripturis, quæ poſt definitionē concilij, & exploratam traditionem non scriptam, aliquid valeant ad veritatem conſirmandam, per ſe autem non ſufficient. Id patere ex verbis Auguſtinii, vbi ſemper ponit Scripturas, poſſe conſuetudinem, & concilium: ut turque illis verbis: Accedit huic coniūcere poſſumus: additis etiam Scripturis.

XL. Imo circumſtantia illa temporis ante vel poſt concilium, eſt, ut diſi, ridicula. Nudas autem Coniecturas appellari, quæ alii locis Auguſtinus nominat certa documenta, ingenium eſt nimis Iuſuiticum. Certe hoc ipſo loco terro Auguſtinus dicit id teneri quod veritas declarauit: ſed in pti, mo loco demonſtrandi vocabulo vltus erat: quo quis dubitet aliquid amplius significari, quam coniecturas? Iuſuiticum etiam illud, locos illogali quid valere ad veritatem conſirmandam: quo non ipſa ſane Scriptura reduntur, ſed oſtentur quam aegre eis aliquid Papistæ deſerant. Hec veo, accedit huic, & additis Scripturis, ex ſpecto ſane quoniam ſit artificio tractatus, ut efficiat ſignificare, non magnum eſſe in hac quæſtione Scripturatum momentum. Nam ſane eorum iſ vſus eſt, ut indicent alia aliis argumenta ſuperaddi: Et quid ſepe fortiora leuioribus. Illud coniuci potest, non in quæſtione de iterando Baptiſmo, ſed in altera dixit, de pueris baptiſtandis: & quidem non de Scriptura in vniuersum, ſed tantum de Analogia circumſtioniſ. Itaque nec ad rem facit: nec quicquam pro Bellarmino concludit.

XLI. In feſto, ex 2. c. lib. 5. illa verba, Scripturārum Sanctarum testimonis plane oſtentari, non referri dicit ad ſuperiora, eſſe contra Dei mandatum, quod venientes ab hæreticis baptiſtenti, ſi iam baptiſtum Christi acceperunt: ſed ad ſequentia. In quibus Auguſtinus dicit certum eſt ex Scripturis, multos baptiſtatos in Ecclesiā perdere charitatem, & tamen non perdere baptiſtum: non autem baptiſtum ab hæreticis datum eſſe ratum. Sed ne in ſuperioribus quidem Auguſtinum dicere, baptiſtum hæreticorum eſſe ſeruum, ſed cum qui verū baptiſtum Christi acceperit, non debere rebaptiſzari, quod etiam Donatista concedebant: ſed poſte ſupererat quæſtio, an baptiſtum hæreticorum eſt verū Christi baptiſtus necne. Sic Bellarminus. Andradus vero lib. 2. defenſionis Tridentina, Non quidem (inquit) de baptiſto ab hæreticis, ſed a flagitiis hominib. collato, Auguſtinus diſerit.

XLII. Reſpondeo, prium non eſſe leſuitas concordes: Pſeudochristianos enim a Bellarmino intelligi eos qui baptiſtati ſunt: ab Andradio autem qui baptiſtariunt. Ut que male, etiſ hic propius accessit ad mentem Auguſtinii: Non enim intelligi baptiſtatos, patet ex ſtatu controuerſi. Nam Donatista non contendebant eos rebaptiſtandos, qui cum baptiſtariunt ſunt flagitiis: ſed eos qui a flagitiis baptiſtum accipiunt. Sed & Andradus non bene comprehendi velit: Nam propter ea nominavit eos in pſeudochristianis vel p̄cipue Auguſtinus.

XLIII. Secundo, fateor ea verba non referri ad p̄cedentia: Pſeudochristianos enim a Bellarmino intelligi eos qui baptiſtati ſunt: ab Andradio autem qui baptiſtariunt. Hæc cleuentia proferri ad p̄cedentia: Contra mandatum Dei eſt, quod venientes ab hæreticis ſi iam illuc baptiſtum Christi acceperunt, baptiſtari: quia Scripturārum Sanctarum testimonis, non ſolum oſtentari, ſed plane oſtentari multos Pſeudochristianos, quamvis non habeant eandem charitatem cum sanctis, ſine qua nihil profunt, quæcumque sancta habere potuerint, baptiſtum eſt. Disputatio in membra ſic reſoluitur: Baptiſtus Christi noui eſt: ſed ramificiſſim Bellarminus debet concedere, hæc cleuentia proferri ad p̄cedentia: conſirmatio nem. Sic enim ſe habet contextus. Contra mandatum Dei eſt, quod venientes ab hæreticis ſi iam illuc baptiſtum Christi acceperunt, baptiſtari: quia Scripturārum Sanctarum testimonis, non ſolum oſtentari, ſed plane oſtentari multos Pſeudochristianos, quamvis non habeant eandem charitatem cum sanctis, ſine qua nihil profunt, quæcumque sancta habere potuerint, baptiſtum eſt. Disputatio in membra ſic reſoluitur: Baptiſtus Christi noui eſt: ſed ramificiſſim Bellarminus datus ab hæreticis eſt baptiſtus Christi: ergo baptiſtus datus ab hæreticis non eſt iterandus. Maicrem, reſte Bellarmino, concedebant Donatista: erat ergo vice p̄cipue ab utruque conſeruit, minor probanda: hoc Auguſtinus inde vult confici, quia ex Scripturis plane oſtentari, etiam Pſeudochristianos habere baptiſtum communem cum sanctis.

Sanctis. Conclusio igitur necessaria est. Et quia medium confirmatum est à Scripturis, nein negare potest quin vere dici queat questionem illam (quod im omnes scunt in conclusione contineri) probatam est Scripturis.

XLIV. Hinc alia deprehenduntur Bellarmini mendacia. Primum; in illis sequentibus Augustinum dicere multos baptizatos in Ecclesia perdere charitatem, non tamen Baptismum. Nugas egisset, aeremque verberasset, si id dixisset, nullus enim Donatista contradicebat. Deinde quomodo ex his probabantur præcedentia, quæ de hæreticis loquuntur; & iis quilibet baptismum Christi acceperunt. Nam illie significare in hæresi, vident quicunque oculis non carent. Secundum mendacum eadem opera pater; Augustinum non dicere baptismum datum ab hæreticis esse ratum. Tertium, Augustinum sic dicere, Baptismum Christi non esse repetendum, ut tamen super sit questione, verum baptismus hæreticorum sit verus baptismus. Nam hanc questionem non disputat Augustinus, sed supponit tanquam perspicuum, cum dixit: si illie (in hæresi) baptismum Christi acceperunt. Quæ cauto ideo est ad ditta, quia sciebat quodam esse qui non baptizarent baptismum Christi: videbatur eos qui non in nomine Trinitatis: volebat autem huiusmodi homines excipi. Adeo rursus infeliciter Augustinum legit Bellarminus.

XLV. Ad septimum locum ex c. 26. eiusdem libri, dicit Augustinum non probare ex Scripturis sententiam suam: sed referre qua scriptura conabar aduersarij probare contrariam suam. Nugæ. Nam primo; quid ille post ea verba agat necne nihil interest, dum constet his verbis Augustino placuisse prouocationem illam Cypriani ad Scripturas, ut ex iis de tota causa iudicaretur. Sunt autem in hunc sensum verba perspicua: quæ alibi à nobis recitata, hinc nihilominus reperte non piget. Quod autem nō admonet, ut ad fontem recurramus, id est, ad Apostolicam traditionem, & inde canalem in nostra tempora dirigamus, optimum est, faciendum est. Audin', Bellarmino: recurramus: dirigamus optimum est, faciendum est. Audin', inquam ista? Aut, potesne dicere iis verbis significari tantum, quomodo suam causam tutari conarus sit Cyprianus? & non præterea, quid Catholicis faciendum esset? Cenuit igitur Augustinus, aquam à Cypriano conditionem ferri, ut disputatio tractaretur Scripturarum autotitate, non sola consuetudine. Longe aliter quam nostri solent Papistæ: qui nos & subinde à Scripturis abducere conantur: & prouocantes à traditionibus, tanquam hæreticos infamant.

XLVI. Secundo, Augustinum duntaxat referre locos Scripturarum ab aduersariis citatos, falsum est: nam præterea, eisdem explicat, & ostendit sibi non nocere: idque comportatis & comparatis aliis. Sic ex priore ad Corinthios docet habere vnum baptismum, etiam eos qui non habeant vnam Ecclesiam, spemque vnam. Et tamen si id ipsum concederemus, quid officeret? Nempe id tantum Bellarminus obtineret, non disputare eo loco Augustinum ex Scripturis: sed nihilominus firmum maneret axiomat, optimum esse Cypriani consilium: & nos ostenderemus alibi saltem Augustinum eandem causam disputare ex Scriptura.

XLVII. His igitur locis euincimus credidisse Augustinum, et si defacto non constet ab Apostolis suscepitos hæreticos ablique iteratione baptismi: tamen ex Scripturis certissime demonstrari non esse rebaptizandos, cum recipiuntut in Ecclesiam: ac proinde non fauere eos locos, quibus iteratio baptismi oppugnatur ex confuetudine. Traditionibus non scriptis, quas Papistæ tuentur. Supereft adhuc sophisimam vnum Bellarmini. Dico (inquit) nos nō adferre illa loca Augustini præcepta propter id, quod ipse ait, confuetudinem non rebaptizandi, esse ex Apostolica traditione, sed propter id quod ipse subiungit plurima feruari ex traditione Apostolica, quæ scripta non sunt. Hoc enim principium tam certum erat apud Augustinum, ut inde probare vellet, etiam confuetudinem non rebaptizandi, esse ab Apostolis traditam.

XLVIII. Ergo (inquam) propter id etiam: quamvis non præciput. At nos id ostendimus nobis nihil nocere, id est, Traditionarius nihil prodesse. Et tamen ea potissima vis est eorum locorum. Itaque reliqua non est quod formidemus. Et Papistæ ita se comparatos ostendunt, ut rā wāgērā mīs īgāzīs præferant. Deinde si nihil aliud volunt, nisi hoc vnum probare, multa feruari quæ scripta non sunt, frusta ludant: & poterant a nobis gratis habere, neque enim adeo sumus hospites in Ecclesia, ut nullas in ea consuetudines esse dicamus. Sed meminerit, eas consuetudines, quæ vel afferuntur ad probanda scripta dogmata: vel omnina non sunt dogmata, perfectionem Scripturarum non immittunt.

XLIX. Superlunt ex Augustino quatuor loci relati à Iesuitis in disputatione Ratisbonensi. Primus ex lib. 28. contra Faustum c. 2. de Euangeliō, quod esse Matthæi credi vult Augustinus ex Ecclesiæ successione. Secundus ex c. 69. de Ecclesiæ ficiis dogmatibus, de perpetua Mariæ Virginitate. Tertius ex epist. 108. ad Seleucianam, de baptismo Apostolorum atque gentiū. Quartus ē 118. ad Ianuariam, de Eucharistia sumenda ante cibum, & duplice oblatione quintæ feriae ultimæ hebdomadis Pasche.

L. Hæc vero leuissima sunt. Euangelium creditur esse Matthæi ex traditione Ecclesiæ: esto sane: at non sequitur, Euangelium Matthæi esse traditionem non scriptam: led tantum traditionem non scriptam confirmare traditiones scriptas, quemadmodum ex traditione Ecclesiæ quotidie fideles discunt Christum esse incarnatum, & mortuum, & rediuium, & alia plurima. Perpetuam Mariæ virginitatem pie credimus, sed non est articulus fidei, ut prolixius docuimus c. 9. De baptismo Apostolorum, & gentium, tñdicula est leuitarum obiection. Augustinus enim disputat non propterea non credendū esse Petrum baptizatum, quia id in Euangeliō non legimus: neque enim omnia scripta esse quæ facta sunt. Quod quis sanus negat? aut quis ad eo stupidus est, ut non distinguat ea quæ facta sunt à dogmatibus? Et tamen hoc ipsum esse factum, nulquam Augustinus probat è Traditione sed è Scriptura, scilicet per consequentiam. Facta (inquit) est, ex ceteris documentis probantur. Porro hæc quæstio est non dogmatis, sed facti: quæ ac de vniuersitate nostrum baptismum, quem nemo in Scripturis querat. Eucharistia sumenda tempus omnino ad ritus pertinet. Non esse enim necesse ante cibū communionem sumere, patet tunc ex institutione: nam Christus cœnatus

consecravit, cœnatique distribuitum ex ipsa eadem Epistola Augustini, qui nob̄ improbat eis qui quinta feria ultimæ hebdomadis Pasche mane celebrant, & iterum post cœnam. Sed rationabilis tamen Ecclesiæ consuetudo obtinuit, ut non nisi a cœniis communicetur huius Sacramento: salutem tamen Scripturæ perfectione.

CAP. XXII.

De Vincentio Lyrinensi, & Cassiano.

I. Supersunt ex Veteribus tantum duo. VINCENTIVM Lyrinensis Spurcus citat ex c. 1. Siue ego siue quis alius vellet exsurgentium hereticorum fraudes deprehendere, laqueo que vitare, & in fide sanu sanus atque integer permanere, dupli modo munire fidem suam Domino adiuvante deberet: prius scilicet diuina legis autoritate, item deinde Ecclesiæ Catholica traditione. Sed Vincentius traditionis nomine intellexit, non doctrinæ villa capita diuersa ab iis capitibus quæ sunt scripta, sed eorundem continuam in Ecclesia prædicationem; ex qua nemini dubium est, non parum confirmari cuiusque fidem. Exempli gratia, contra Arianos ita se quilibet munire debebat, ut primum à Scripturis disceret, quid sit credendum de mysterio sacrosanctæ Trinitatis: deinde etiam inquireret, quid esset ad Ecclesia continuo prædicatum. Cuius hæc ratio est, quia in Ecclesia id prædicatur, quod scriptum est. Alias frustra Vincentius dixisset dupli modo munierat esse fidem. Nam si ea prædicantur, quæ non sunt scr̄pt̄a, tum nō poterit nisi uno modo fides muniri, nempe traditione. Et quod maius est, frustra perfectionem Scripturæ vindicasset, his verbis, quæ libro precedenti recitauimus. Perfectus est Scripturæ Canon, sibiq; ad omnia satis superq; sufficit.

II. Baronius ex eiusdem c. 32. hæc profert, Denique quid unquam Ecclesia aliud Conciliorum decretis enixa est, nisi ut quod antea simpliciter credebatur, hoc idem postea diligenter credereetur: quod antea lentius prædicabatur, hoc idem postea instantius prædicaretur: quod antea securius celebatur, hoc idem postea sollicitius excoleretur? Hoc, inquam, semper, nec quicquam præterea hæreticorum nouitatis excitata Conciliorum suorum decretis Catholica perficit Ecclesia, nisi ut, quod prius à maioribus sola traditione susceperebat, hoc inde posuerit etiam per Scripturæ chirographum consignaret: magnam rerum summam paucis literis comprehendit: & plerunque propter intelligentiæ lucem, non nouum fidei sensum nouo appellatio propriate signando.

III. Hæc ille. Sed velim Baronium non recitasse locum nudum: indicasse potius, quam in eo vim argumenti deprehendere. Nam ego quidem præterhas duas voces, sola traditione, nihil obseruare possum. Reliquænam curiose pertineant ad scripta dogmata? Ergo Vincentius dixit nihil aliud vñ quam egisse Concilia, nisi ut quæ sola traditione acceperant, scriptis consignarent. At id fallum testabitur experientia. Et ne longe abeam, in Niceno Concilio, & primo, & celeberrimo, & augustinissimo, conscriptum Symbolum fuit. Prodeat Vincentius, prodeat pro Vicentio Baronius, & dicat, si ausit, nihil in eo symbolo contineri, præter ea quæ Patres illi acceperint ex sola Traditione, absque ullis Scripturis Sanctis. Dicat vnum Deum non doceri in Cænone: Omnipotens in eo nulla esse vestigia, creationis nulla: nulla æternæ Christi nativitatis: nulla incarnationis: nulla mortis, nulla resurrectionis: nulla reliquorum. Quod si hæc falsa sunt omnia, aut mentitum necesse est esse Vincentium: aut aliqua molli interpretatione excusandum. Excusat illi, si possunt: fed nobis ne se sperent ita fucum facere posse ut contra luculentam omnium saniorum seculorum experientiam, non ob aliud credamus coacta Concilia; nisi ut ægæphū vndique conquista posteris commendarentur.

IV. IOANNES CASSIANVS agmen claudet nominatus à Ioanne Roffensi, ex Collat. 16. c. 12. Oportet nos autoritati patrum, consuetudiniq; majorum, usque ad nostrum tempus per tantam annorum seriem protelatæ, etiam non percepta ratione credere, eamque ut antiquitus tradiita est, ingi obseruantia, acreverentia custodiare.

V. Respondeo, quæsiſse Ioannem à Theona Abbatore, cur in eius Monasterio tanta obseruantia caueretur, ne quis penitus totis quinquagesimæ diebus vel genua in oratione curuaret, vel usque ad horam nonam ieunare præsumeret; ad hanc vero interrogationem illud responsum fuisse de confuetudine, & traditione. Ergo, inquam de ritibus interrogatus non male respondebat: quod utique non æque bene si de dogmatibus. Ritus autem non fuisse vniuersales, tum alias ostendimus, tum ipsa interrogatio indicat: non enim interrogasset Cassianus, si eis apud suos insuefueret. Quanquam quid coniecturas quæto? Quasi non essent dixerit verba. Eoque id diligentius scritabantur, quod nequaquam hoc tanto cautione seruari in Syria monasteriis videbam. Et hinc illud etiam obseruari debet, hos ipsos ritus, qui olim publici erant, & à totis Ecclesiis obseruati: Cassiani tempore, hoc est, paulo post Augustinum relegatos fuisse ad Monasteria: & quidem non omnia. In hæc vero adeo mutationi obnoxia, nemo miretur traditioni non scriptæ suum ius esse.

VI. Possumus vero iam tandem bonis atibus, imo vero proprio Deo totam Controvèrsiam concludere: ut quoniam nullo exemplo, vñius seculi, nullo testimonio Patrum constet aliquid esse in Ecclesia Christiana admittendum, tanquam de fide, quod non aliunde constet quam ex traditione non scripta: contra vero & frequentibus diuini verbi oraculis, & infinitis Veterum Patrum testimoniis probatum est Scripturam continere omnia necessaria ad eam fidem, per quam speramus nos salutem æternam adeptos. Quoniam (inquam) hæc hoc libro, & præcedenti abunde demonstrata sunt, certo iam tandem sciamus abominandam eorum esse blasphemiam, qui Sanctum Scripturarum Canonem argunt imperfectionis. Nisi i' p̄x & K^u'

Ex I' no 5.

FINIS LIBRI NONI.

LIBER